

INTEGRÁLT PÉNZÜGYŐRI ISMERETEK I.

Kezdő pénzügyőrök
kézikönyve

Szerkesztette:

Erdős Ákos

Integrált pénzügyőri ismeretek I.

Kezdő pénzügyőrök kézikönyve

Budapest, 2018.

Integrált pénzügyőri ismeretek I.

Kezdő pénzügyőrok kézikönyve

Szerkesztette

ERDŐS ÁKOS

Szerkesztő

ERDŐS ÁKOS

Lektor

SZABÓ KÁROLY

c. egyetemi docens

Szerzők

CZENE-POLGÁR VIKTÓRIA

(8. fejezet)

MAGASVÁRI ADRIENN

(2., 3., 4.1. fejezet)

PÁLINKÁS ANDRÁS

(5.1., 5.2., 5.3., 5.5. fejezet)

SZABÓ ANDREA

(4.2., 7. fejezet)

ERDŐS ÁKOS

(1., 5.4, 6. fejezet)

PAJOR ANDREA

(9. fejezet)

POTOCZKI ZOLTÁN

(10. fejezet)

SZENDI ANTAL

(11. fejezet)

ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY ÁGNES

(12. fejezet)

© *Erdős Ákos, 2018.*

© *Szerzők, 2018.*

Minden jog fenntartva. E könyvet részleteiben vagy egészében lemásolni, illetve bármilyen módon reprodukálni – így különösen bármilyen adathordozón vagy informatikai rendszerben tárolni, elektronikus, vegyszeti, fényképezési-, vagy filmkészítési eljárással sokszorozni – a jogtulajdonos előzetes engedélye nélkül tilos!

Kiadja a

Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Felelős kiadó: Szabó Andrea

ISBN

978-615-80567-4-8

TARTALOMJEGYZÉK

1. A RENDÉSZET ÁLTALÁNOS LÉNYEGÉRŐL (Erdős Ákos).....	13
1.1. Bevezetés a rendészetbe.....	13
1.2. A rendészeti szervek helye és szerepe az állam működésében.....	16
1.3. Az egyes rendészeti szervek	18
1.4. Rendészet vagy rendvédelem?.....	19
1.4.1. A rendvédelmi álláspont.....	20
1.4.2. A rendészeti álláspont.....	22
2. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL SZEREPE, SZERVEZETE, FELADATAI, SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA (Magasvári Adrienn)	25
2.1. Bevezetés	25
2.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal létrehozása	26
2.2.1. Kormányzati célok az integrációval kapcsolatban	29
2.3. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogállása, szervezete	31
2.4. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladatrendszere.....	35
2.4.1. Az adóigazgatási feladatok.....	36
2.4.2. A vámigazgatási feladatok.....	36
2.4.3. A jövedéki igazgatási feladatok.....	37
2.4.4. A rendészeti feladatok	37
2.4.5. A bűnügyi feladatok	38
2.5. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állománya	39
2.5.1. Vezetői munkakörök a Nemzeti Adó- és Vámhivatalban	41
2.5.2. A munkakörökről általában	42
3. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL HIVATÁSOS ÁLLOMÁNYÁNAK JOGVISZONYÁRA VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK (Magasvári Adrienn)	44
3.1. Bekerülés a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz	44
3.2. Hivatásos szolgálati jogviszony létesítése	46
3.3. Hivatásos szolgálati jogviszony módosítása.....	51
3.3.1. Egyéb szabályok	53
3.3.2. Áthelyezés	53
3.3.3. Vezénylés.....	56
3.4. Hivatásos szolgálati jogviszony megszűnése.....	58

3.4.1.	A hivatásos szolgálati jogviszony megszüntethető	60
3.4.2.	Felmentés.....	61
4.	ALAPVETŐ JÁRANDÓSÁGOK A PÉNZÜGYŐRI SZOLGÁLATBAN: ILLETMÉNY ÉS SZABADSÁG (Magasvári Adrienn – Szabó Andrea).....	65
4.1.	Az illetmény (Magasvári Adrienn).....	65
4.1.1.	Alapvetések	65
4.1.2.	Az ösztönzési rendszer	67
4.1.3.	Az illetményrendszer és elemei.....	69
4.1.4.	Az illetmény kifizetésére vonatkozó általános szabályok	74
4.2.	Szabadságra, rendkívüli munkaidőre, túlmunkára és a készenlétre vonatkozó legfontosabb szabályok (Szabó Andrea)	75
4.2.1.	A szabadság	76
4.2.2.	A szabadság kiadása, megváltása	81
4.2.3.	A munka- és pihenőidő nyilvántartása	83
4.2.4.	A rendkívüli munkaidő, a túlmunka és a készenlét szabályai	83
4.2.5.	Összegzés.....	87
5.	A PÉNZÜGYŐRI HIVATÁS SAJÁTOS JELLEMZŐI: EGYENRUHA, ALAKISÁG, VALAMINT A RENDFOKOZATOK ÉS AZ ALAPJOGOK KORLÁTOZÁSÁNAK RENDSZERE (Pálinkás András – Erdős Ákos)	88
5.1.	Az egyenruha kialakulásának története (Pálinkás András)	88
5.2.	A Nemzeti Adó- és Vámhivatal egyenruházati szabályzata (Pálinkás András)	91
5.2.1.	Szolgálati igazolvány.....	93
5.2.2.	Az egyenruhán viselhető kiegészítők	93
5.2.3.	Az egyenruha viselésének szabályai.....	95
5.2.4.	Felszerelési tárgyak	96
5.3.	Az alakiság (Pálinkás András)	97
5.3.1.	Alakiság kialakulása	97
5.3.2.	Az alakiság fogalma, a katonai rend és fegyelem jelentősége	98
5.3.3.	Az alakzatok kialakulása	99
5.3.4.	A katonai alakzatok fejlődése.....	100
5.3.5.	Mozgásmódok rajkötélékben.....	102
5.3.6.	Alaki mozdulatok állóhelyben, egyénileg	104
5.3.7.	Tiszteletadás, a jelentés és jelentkezés szabályai	106

5.3.8.	Menet az előjáróhoz, jelentés, jelentkezés	110
5.3.9.	A katonai/rendészeti ünnepek kialakulása	111
5.4.	Rendfokozatok az állami adó- és vámhatóság szervezetében (Erdős Ákos)	113
5.4.1.	Rendfokozati jelzések.....	117
5.4.2.	A rendfokozati rendszer napjainkban	118
5.4.3.	Rendfokozati jelzések a pénzügyőrök állományában.....	121
5.4.4.	Tisztjelölti rendfokozat.....	122
5.5.	Az alapvető jogok korlátozása (Pálincás András)	123
5.5.1.	Az alapvető jogok rendszere Magyarország Alaptörvényében	124
5.5.2.	Alapvető jogok korlátozása napjainkban.....	132
6.	A PÉNZÜGYŐRI INTÉZKEDÉSEKRŐL (Erdős Ákos).....	138
6.1.	A pénzügyőri intézkedésekre vonatkozó általános szabályok	138
6.2.	Az egyes pénzügyőri intézkedések	141
6.2.1.	Felvilágosításkérés.....	141
6.2.2.	Igazoltatás	142
6.2.3.	Ruházat, csomag és jármű átvizsgálása	143
6.2.4.	Elfogás és előállítás	144
6.2.5.	Intézkedés magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen	146
6.2.6.	Helyszín biztosítása	148
6.2.7.	Egyéb pénzügyőri intézkedések	149
6.2.8.	Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése	151
6.2.9.	Létesítmény őrzés-védelmi intézkedés.....	152
6.2.10.	Rejtett ellenőrzés elrendelése	153
6.2.11.	Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló jelzés végrehajtása.....	154
7.	A TISZTJELÖLTI JOGÁLLÁS SAJÁTOSSÁGAI (Szabó Andrea)	156
7.1.	Bevezetés	156
7.2.	A tisztjelölté válás folyamata.....	159
7.2.1.	Felvételi eljárás.....	159
7.2.2.	Tisztjelölti jogviszony létrehozása	161
7.3.	Tisztjelölti szolgálat	164
7.4.	A tisztjelöltekre vonatkozó speciális jogok	165
7.4.1.	A tisztjelöltek járandóságai	166
7.5.	Tisztjelölti jogviszony szünetelése és megszűnése	170

7.5.1.	A tisztjelölti jogviszony szünetelése.....	170
7.5.2.	A tisztjelölti jogviszony megszűnése	171
7.5.3.	A tisztjelölt költségterítési kötelezettségének szabályai.....	175
7.6.	A tisztjelölt kártérítési és fegyelmi felelősségének legfontosabb elemei	177
7.7.	Befejezés	179
8.	A MAGYAR ADÓRENDSZER KIALAKULÁSA	
	(Czene-Polgár Viktória)	181
8.1.	Középkor – az adózás kezdetei	181
8.1.1.	Mi volt az adó?	182
8.2.	Az újkor	187
8.2.1.	A reformkortól a kiegyezésig	187
8.2.2.	A kiegyezést követő időszak – a Wekerle Sándor féle adóreform	188
8.3.	A legújabb kor.....	189
9.	ADÓJOGI ALAPOK	
	(Pajor Andrea)	192
9.1.	Adórendszer	192
9.1.1.	Az adójogviszonyok jellemzői	193
9.1.2.	Az adó fogalma.....	193
9.1.3.	Adózási alapelvek.....	196
9.1.4.	Adózási alapfogalmak	196
9.2.	Az adózási folyamat fő szakaszai	198
9.3.	Az adózói jogok és kötelezettségek	199
10.	JÖVEDÉKI ISMERETEK	
	(Potoczki Zoltán).....	207
10.1.	A jövedék kialakulásának története	207
10.1.1.	Az alkoholjövedék rövid története	208
10.1.2.	A dohányjövedék története	210
10.1.3.	Az ásványolaj jövedék története.....	212
10.2.	A jövedéki törvény célja, hatálya, hatásköri, illetékességi szabályai	213
10.2.1.	A jövedéki törvény célja.....	213
10.2.2.	A jövedéki törvény általános rendelkezései/alapelvei.....	213
10.2.3.	A jövedéki törvény hatálya.....	214
10.2.4.	Illetékesség	218
10.3.	Jövedéki adóalanyok.....	219
11.	VÁMJOG ÉS VÁMELJÁRÁS	
	(Szendi Antal).....	223
11.1.	A vám fogalma, tartalmi elemei.....	224
11.2.	A vámjog jogforrásai	226

11.2.1. Közösségi jogforrások	226
11.2.2. Nemzeti jogforrások	227
11.3. Az áruk vámjogi státusza	228
11.4. A vámjogszabályok hatályai	229
11.5. A vámeljárások	231
11.5.1. A szabad forgalomba bocsátás	231
11.5.2. Különleges eljárások.....	234
11.5.3. Az unió területéről történő kiszállítás (kiviteli vámeljáras)	237
12. VÁMTARIFA ISMERETEK	
(Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes)	248
12.1. A vámtarifa fogalma	248
12.2. A vámtételek meghatározásának típusai a vámtarifában	249
12.3. Vámtarifa az Európai Unióban	250
12.3.1. A Kombinált Nomenklátúra szerkezeti felépítése, jellemzői	252
12.3.2. Az Európai Közösségek Integrált Tarifája (TARIC).....	256
12.4. A vámtarifaszámok jelölése, értelmezése	257
12.4.1. KN-kód	257
12.4.2. TARIC-kód.....	259
12.4.3. Kiegészítő kódok	260
12.5. Az áruosztályozás során a Kombinált Nomenklátúrán kívül alkalmazandó további fontos forrásokról röviden	260
12.5.1. HR Magyarázat.....	261
12.5.2. KN Magyarázat.....	261
12.5.3. Áruosztályozási vélemények	262
12.5.4. Az Európai Unió Bizottságának áruosztályozással kapcsolatos rendeletei	262
12.5.5. Az Európai Bíróság áruosztályozási vonatkozású ítéletei.....	263
12.5.6. A NAV Szakértői Intézetének szakvéleményei.....	263
12.6. A vámtarifa legfontosabb alkalmazási területei.....	263
13. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	265
14. ÁBRÁK ÉS MELLÉKLETEK JEGYZÉKE	270
15. MELLÉKLETEK.....	272
15.1. 1. sz. melléklet A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti felépítése	273
15.2. 2. sz. melléklet A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányításának szervezete.....	274
15.3. 3. sz. melléklet A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóságának szervezetéről	275

15.4.	4. sz. melléklet A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál rendszeresített rendfokokozatok állománycsoportonként <i>(az adott rendfokokozatot viselő hivatásos állományú pénzügyőrök számában kifejezve)</i>	276
15.5.	5. sz. melléklet A tisztjelölti esküről.....	278
15.6.	6. sz. melléklet A tisztjelöltek részére nyújtott kényszerítőeszközökről és egyéni védőfelszerelésekről.....	279
15.7.	7. sz. melléklet A tisztjelöltek részére biztosított egyenruházati termékekről.....	280
15.8.	8. sz. melléklet A tisztjelöltek részére biztosított kiegészítő egyenruházati termékekről.....	281
15.9.	9. sz. melléklet A tisztjelölteknek biztosított sportruházati termékekről.....	282
16.	BIBLIOGRÁFIA ÉS A FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK JEGYZÉKE	283
16.1.	Bibliográfia	283
16.1.1.	Internetes források	289
16.2.	Jogszabályok	290
16.2.1.	Alaptörvény és törvények	290
16.2.2.	Rendeletek	292
16.2.3.	Nemzetközi jogforrások	293
17.	TÁRGYMUTATÓ	294

LEKTORI AJÁNLÁS

Az emberi társadalmak történetének egyik legősibb és nem különben egyik legnemesebb hivatásának méltán tekinthetjük a közösség szolgálatát. A közösség szolgálatában álló hivatalnokok és egyenruhások szakmaiságának, tudásának igényessége, valamint erkölcsi értékeinek megfelelő szintje és szilárdsága az adott társadalom zavartalan működésének feltétele.

Egy olyan hivatás gyakorlása tehát, amelynek legmélyebb lényege szerint az a feladata, hogy a közösség igazgatásához szükséges pénzügyi forrásokat biztosítsa, a közösség vagyonát megóvja és minden körülmények között szavatolja a törvények betartását, olyan embert kíván, akit tudásában, szakmaiságában a fejlődés és gyarapodás igénye jellemez.

E könyv legfontosabb célja mi lehetne más, minthogy felhívjuk az olvasók figyelmét szakmánk gyakorlásának ezen megkerülhetetlen feltételeire, majd segítsünk a megismerésben az első lépéseket megtenni. A pénzügyőri hivatást választó fiatal tisztjelöltek és kollégák számára betekintést nyújtunk a rendészet általános lényegébe, az állami adó- és vámhatóság felépítésének rendszerébe, szervezeti kultúrájába, a hivatásos élet sajátos szabályrendszerébe, valamint a legegyszerűbb adózással, jövedékkel, vámigazgatással és vámtarifával kapcsolatos szakmai ismeretekbe.

A pénzügyőri hivatás – amely a közszolgálat részét képező rendészet egyik legspeciálisabb formája – mindenkoron sokrétű és a világ változásaihoz alkalmazkodó tudást igényel. Hegedűs Lóránt 1926-os publicisztikájában a pénzügyőri munka sokszínűségét a következő gondolatokkal szemlélteti: *„Te pedig, olvasó, ha látsz egy szemlést, aki megbosszant, mert sovány lényüdjéért az államkincstár pénzét keresi rajtad, ne felejtse el, hogy míg vigyázóból szemlésszé lépett elő, neki sok mindent meg kellett tanulnia. Így tanulnia kellett egy kevés közjogot, sok pénzügyi jogot, némi vegytant (mert másképpen nem tudna denaturálizálni), egy kis technikát (mert másképp nem venné észre, amikor a szeszmérő dobján kiugrik a piros zászló) és Igen sok árúismét, hogy a*

csipkék és fonalak között különbséget tudjon tenni. Ezért vállalom hát a szerepet és egy éjszakára ideállok az írók harmincadját őrzeni.”¹

E hivatást mind a mai napig e sokrétű szakmaiság jellemzi, bár a mai feladataink között egészen máshova került a hangsúly. Meggyőződésem, hogy egy olyan hiánypótló mű született, amely lehetővé teszi, hogy az újonc pénzügyőrök megértsék az őket körülvevő rendészeti kultúra alapjait, lényegét, az általuk választott szervezet rendszerét és szakmai sajátosságait. Remélem az olvasás közben mindenki számára világossá válik, hogy mivel ejtett rabul oly sokunkat a pénzügyőri lét és vonzó lesz ez a gyönyörű, örök változásokkal és kihívásokkal teli életpálya.

Jó szívvel ajánlom tehát a kötetet a Nemzeti Közszerológati Egyetem pénzügyőr tisztjelölti állományának, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz felszerelő újonc pénzügyőröknek és minden érdeklődő kollégának.

Szabó Károly
pénzügyőr vezérőrnagy
vámszakmai szakfőigazgató
c. egyetemi docens

¹ HEGEDŰS LÓRÁNT: *A halhatatlanok útja*. Budapest, Singer és Wolfner Irodalmi Intézet, 1926, 29. p.

1. A RENDÉSZET ÁLTALÁNOS LÉNYEGÉRŐL

(ERDŐS ÁKOS)

1.1. Bevezetés a rendészetbe

Történelmünk során, az emberi együttműködés minden formáját végső soron a túlélés és a közösség fejlődése motiválta. Az idő múlásával ennek eredményeként születtek meg az államok, az emberi együttműködés magas fokán elhelyezkedő, szervezett társadalmi rendszerek.²

Az államok legalapvetőbb rendeltetése, hogy a közösség biztonságát, produktivitását, fejlődését és fennmaradását biztosítsa, s minél hatékonyabbá tegye. Létrehozását az az egyszerű felismerés motiválta, miszerint az ember túlélésére és fennmaradásra sokkal nagyobb esély van, ha közösségben, szervezett módon él, mintsem egyedül. Összefoglalva tehát, e szervezett társadalmi rendszer a közösség alapvető igényeinek a lehető leghatékonyabb módon történő kielégítését célozta és célozza mind a mai napig. Szilágyi Péter szerint: „Az állam léte objektív társadalmi szükséglet, amit az állam társadalmi rendeltetése fejez ki.”³

A fenti szerző által nevesített társadalmi rendeltetés a gyakorlatban az állami funkciók beteljesülésével válik érzékelhetővé. Az alapvető állami funkciók közé tartozik az állam külső védelme, valamint belső rendjének megteremtése és fenntartása. Az utóbbi évszázadokban ugyanakkor az állam működése, feladatai és hatáskörei hihetetlen mértékben megsokasodtak.⁴ A hagyományos alapfunkciók mellett kialakultak az olyan modern állami szerepek, mint az organizatorikus (szervező), gazdasági vagy szociális állami funkciók.

Az állam tehát egy bonyolult, a feladataiban, működésében folyamatosan változó intézményesített társadalmi rendszer. A történelem során ugyanakkor – az emberiség fejlődésétől függetlenül –, az állam mind a mai napig megőrizte két alapvető, örökérvényű és ezáltal hagyományosnak tekinthető funkcióját, melyek:

a) a külső védelem, valamint

² ERDŐS ÁKOS: *Droghelyzet: Tiltás kontra legalizáció*. In: Magyar Rendészet, XV. évf. (2015) 3. sz., pp. 11-26., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 13. p.

³ SZILÁGYI PÉTER: *Jogi alaptan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003., 158. p.

⁴ BALOGH LÁSZLÓ LEVENTE: *Állam és erőszak*. In: Politikatudományi Szemle, XX. évf. (2011) 1. sz., pp. 119-134., Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 120. p.

b) a belső rend megteremtése és fenntartása.

Az állam, a külső védelmét, a más országokkal szembeni függetlenségét, szuverenitásának megőrzését elsősorban a hadsereg (honvédség) fenntartása révén szavatolja. Más európai nemzetekhez hasonlóan, hazánkban is az ország védelme alapvetően honvédség feladata.

Egy ország életében fontos ugyanakkor az is, hogy ne csupán más nemzetektől óvja önmagát, függetlenségét, hanem törekedjen a határain belül uralkodó társadalmi rend megteremtésére és megőrzésére is.

Ez utóbbi feladatok ellátása kezdetekben szintén a hadsereg felelőssége volt. A modern társadalmak kialakulásával ugyanakkor egyre világosabbá vált, hogy az ország külső védelmének biztosítása és a belső rendjének megteremtése rendkívül eltérő igényeket támaszt. Az alkalmazott módszerek, eszközök vagy a feladat végrehajtását segítő stratégia e két funkció tekintetében nagyban eltér. Idővel ezért az állam belső rendjének, valamint az állami funkciók hatékony működtetésének szavatolására önállósult intézményrendszer alakult ki, melynek feladata a közösséget érintő, a közérdekű életviszonyokat szabályozó jogok és kötelezettségek rendszerének érvényre juttatása volt. E tevékenység a rendészeti igazgatásban öltött formát.

A közösséget irányító, az azt igazgató állami tevékenység – a közigazgatás – legősibb formájának a rendészetet tekinthetjük, minthogy annak *„létrejötté valószínűleg az ősközösségek felbomlásához, az első államok kialakulásához köthető”*⁵ Tamás András szerint: *„A közigazgatásnak mindenkor egyik jellegzetessége a társadalom biztonságos üzemeltetése.”*⁶ A társadalom biztonságos és hatékony működése, működtetése ugyanakkor a belső rend biztosítása nélkül elképzelhetetlen. Ez a követelmény pedig, ha visszatekintünk az állam alapvető funkcióinál tárgyaltakhoz, jól látható módon már a kezdetektől jelen van az államok igazgatási munkájában. *„Aki a rendészeti igazgatás történetét ismeri, tudja, hogy annak kulcsfogalma a közbiztonság. Minthogy a rendészet a közigazgatás első modern kori megjelenése volt, mondhatjuk azt is, hogy a közbiztonság a köz- és magánélet elhatárolódásának, a köz- és magánterek markáns elkülönülésének idején vált olyan társadalmi szükségletté — elsősorban a mind inkább terebélyesedő városokban —, amelyet az egyes emberek és közösségeik a maguk erejével kielégíteni*

⁵ SALLAI JÁNOS: *A rendészet kihívásai*. In. *Hadtudomány*, XXV. évf. (2015) 1-2. sz., pp. 135-138., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 135. p.

⁶ TAMÁS ANDRÁS: *A közigazgatási jog elmélete*. Budapest, Szent István Társulat, 2005., 52. p.

nem tudtak. Oltalmazásához rendőrségi hivatalt kellett létrehozni, ahol az őrködés szakmai hozzáértéssel történt, és amely a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyeket az állami impériumból nyert fizikai erőszak monopóliumának birtokában hárította el."⁷ - fogalmaz Finszter Géza.

Az állam egyéb funkcióiból fakad ugyanakkor, hogy a közösség igazgatása nem merül ki a belső rend megteremtésében és fenntartásában, tehát a közigazgatás önmagában nagyobb halmazt képez a rendészetnél. S habár a rendészet jellegzetességei a legmarkánsabban a rendőrség működésében jelennek meg, a rendészet és annak szervei keretei jóval túlmutatnak a rendőrség szervezetén.⁸

A rendészetet a közigazgatás egyéb ágaitól, a fizikai erőszak jogszerű alkalmazása, törvényi felhatalmazás által történő kizárólagos gyakorlása (az erőszak monopóliuma) különbözteti meg. Mint azt már 1907-ben Kmety Károly is megjegyezte, a rendészet feladata, a többi közigazgatási tevékenységhez képest, hogy: *„fizikai erőhatalommal vessen gátat a sérelemmel fenyegető veszélyeknek.*"⁹

A rendészet jeles képviselőjének, Szamel Lajosnak összefoglaló megfogalmazása szerint: *„A rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.*"¹⁰

A rendészettel kapcsolatban elmondhatjuk tehát, hogy

- a közigazgatás részét képező állami tevékenység,
- feladata a törvényes rend megőrzése, helyreállítása,
- amely során akár kényszert, fizikai erőszakot is alkalmazhat, továbbá
- feladatait és az alkalmazható eszközök rendszerét a jogszabályok pontosan meghatározzák, szabályozzák.

Egy dolgot ugyanakkor fontosnak tartok hangsúlyozni. A közösség biztonságának megteremtése, produktivitásának védelme nem hárítható kizárólag a rendészetre. A modern tudományos felfogás szerint a köz biztonsága ugyanis nem egyetlen ember, csoport vagy szervezet produkciója. Csak úgy, mint az emberi közösségek kialakulása során, továbbra is evidenciaként kell elfogadnunk, hogy a közösséget fenyegető

⁷ FINSZTER GÉZA: *Közbiztonság és jogállam*. In: Jog, Állam, Politika, I. évf. (2009) 3. sz., pp. 197-191., Győr, Széchenyi István Egyetem, 167. p.

⁸ ERDŐS ÁKOS: *A rendészeti elsősegélynyújtás alapjai: definíciók, funkciók, célok*. In: Belügyi Szemle, LXV. évf. (2017) 9. sz., pp. 134-154., Budapest, Belügyminisztérium, 137. p.

⁹ KMETY KÁROLY: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Kiadó, 1907., 322. p.

¹⁰ SZAMEL LAJOS: *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája, 1990., 30. p.

jelenségek hatékony elhárításához kollektív munkára van szükség, így a közbiztonság is egy úgynevezett kooperációs termék. E kollektív produktum előállításában a rendészeti szervek mellett feladat hárul az önkormányzatokra, a biztonsági vállalkozásokra (pl. magánbiztonsági cégek) és a civil önvédelmi egyesületekre (pl. polgárőrség) egyaránt.¹¹

1.2. A rendészeti szervek helye és szerepe az állam működésében

Az előzőekben rövid betekintést nyerhettünk egy rendkívül speciális állami feladat, a rendészet általános jellemzőibe. A továbbiakban e feladat ellátását végző intézményrendszer helyzetére és működésére fókuszálunk.

Mint minden állami tevékenység, a hétköznapiakban a rendészet is az állam különböző szerveinek működése révén válik érzékelhetővé a polgárok számára.¹² Hazánkban az ország belső rendjének megőrzése, illetve a sérült, veszélyeztetet közösségi rend helyreállítása, a rendészeti szervek feladata.

A rendészeti szervek, a jogszabályok által felruházott jogok birtokában és kötelezettségek terhe alatt felelősek a közrend és közbiztonság védelméért, valamint az államhatár rendjének fenntartásáért.

E feladatok összességében egy rendkívül összetett és széles tevékenységi kört feltételez. Az ország belső rendje, a közösség biztonsága ugyanis magába foglalja többek között, az emberek rendezett együttélését, személyük, vagyonuk, jogaik biztonságát, a gazdasági élet tisztaságát, jogszerű működését, a nemzet függetlenségét, értékeit, titkait fenyegető veszélyek kizárását, az emberi vagy természeti forrásból származó veszélyek, katasztrófák elhárítását, illetve az igazságszolgáltató hatalom által a társadalomra veszélyesnek ítélt egyének elzárását.

Nyilvánvaló, hogy ennyi és ilyen sokrétű feladat hatékony elvégzésére egyetlen szervezet nem képes. Így tehát a különböző rendészeti feladatokat nem egy rendészeti szerv, hanem egymástól elkülönült, önálló állami szervek látják el.

A különböző rendészeti szerveket elsősorban a társadalmi rendeltetésük, az általuk elvégzendő feladatok különböztetik meg egymástól. Mindazonáltal e rendészeti szervek mindegyikének megvannak a közös ismérvei:

- rendelkeznek közigazgatási hatósági (rendészeti) hatáskörrel,

¹¹ FINSZTER GÉZA: *Közbiztonság és jogállam*. In: Jog, állam, politika, I. évf. (2009) 3. sz., pp. 167-191., Győr, Széchenyi István Egyetem, 170. p.

¹² ERDŐS ÁKOS: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. In: Rendvédelmi Füzetek (2012) 1. sz., pp. 40-76., Budapest, Nemzeti Közszoigazgatási Egyetem, 45. p.

- rendelkeznek felderítő, illetve nyomozóhatósági jogkörrel,
- rendelkeznek a legitim fizikai erőszak alkalmazásának monopóliumával.¹³

Ahogy maga az állam, úgy a rendészeti feladatok állatásért felelős szervek is rendelkeznek speciális funkciókkal. Finszter Géza szerint a négy alapvető rendészeti funkció:

- az őrködő,
- a legitim fizikai erőszakot alkalmazó,
- az információszerző, valamint
- a rendészeti hatósági intézkedő.¹⁴

E rendészeti funkciók betöltésével szavatolható az, hogy a rendészeti szervek hatékonyan teljesíteni tudják társadalmi rendeltetésüket, az állam belső rendjének megőrzését, illetve szükség esetén annak helyreállítását.

A rendészeti szervek e funkciók betöltéséhez a jogszabályok által jutnak megfelelő eszközökhöz. Ez azt jelenti, hogy a rendészet, őrködő funkcióját (pl. a pénzügyőrök által végrehajtott igazoltatás), a fizikai erőszak alkalmazását (pl. bilincs alkalmazása), az információszerzés lehetőségét (pl.: büntetőeljárások során titkos információgyűjtés) vagy a rendészeti hatósági intézkedéseket (pl. lefoglalás elrendelése) egyaránt a jogszabályok teszik lehetővé. Mindazonáltal e jogszabályok egyúttal határokat is szabnak – a jog uralma alá vonja a rendészeti működést –, így megelőzve azt, hogy a rendészeti feladatok ellátása során visszaélések történjenek.

A rendészet működése – mint az állami hatalom gyakorlásának fontos eszköze – tehát magán viseli a jogállamiság értékeit és követelményeit. Így értelemszerűen az olyan alapvetés, mint a hatalmi ágak szétválasztása, szintén hatást gyakorol a rendészeti szervekre.

A hatalmi ágak klasszikus megosztásában, melyet Montesquieu és Locke neve fémjelez, megkülönböztetünk törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltató hatalmakat.¹⁵ John Locke szerint a végrehajtó hatalom indokoltsága abban rejlik, miszerint szükség van egy

¹³ FINSZTER GÉZA: *A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre*. Budapest, Magyar Rendésztudományi Társaság, 2006., 10. p.

¹⁴ FINSZTER GÉZA: *Rendészet-rendvédelem közjogi megítélésben*. In: Pécsi Határőr Tudományok Közlemények, IX. évf. (2008), pp. 51-66., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 56. p.

¹⁵ **Megjegyzés:** A hatalmi ágak klasszikus megosztása mellett, napjaink szakirodalmában további elméletek is léteznek.

olyan állandóan fennálló hatalmi ágra, amely gondoskodik a törvényalkotó által elfogadott jogszabályok végrehajtásáról.¹⁶

A végrehajtó hatalom e feladatának az irányítása, felügyelete alá tartozó szervek útján tesz eleget. E szervek közé tartoznak a rendészeti szervek is, amelyek a jogszabályok érvényre jutását akár a fizikai erőszak alkalmazásával is biztosítani tudják. A leírtakat vizsgálva azt gondolom nem kíván különösebb magyarázatot az a megállapítás, miszerint a rendészeti szervek a végrehajtói hatalom részét képezik.

1.3. Az egyes rendészeti szervek

Az előzőekre alapozva a továbbiakban, a végrehajtói hatalom rendszerében elhelyezkedve ismertetem az egyes rendészeti szerveket. A könnyebb átláthatóság érdekében a legfőbb végrehajtói hatalom – a Kormány – különböző ágainak (minisztériumok) tükrében rendszerezve nevesítem e szerveket, attól függően, hogy az adott rendészeti szerv, melyik kormányzati ág irányítása, illetve felügyelete alá tartozik.

A Belügyminisztérium irányítása, felügyelete alá tartozó szervek:

- a) Rendőrség
- b) Terrorelhárítási Központ (TEK)
- c) Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ)
- d) Büntetés-végrehajtás Országos Szervezete (BV)
- e) Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF)
- f) Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ)
- g) Alkotmányvédelmi Hivatal (AH)
- h) Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK)

A Pénzügyminisztérium irányítása, felügyelete alá tartozó szervek:

- i) Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV)

A Miniszterelnökség közvetlen irányítása alá tartozó szervek:

- j) Információs Hivatal (IH)

¹⁶ LOCKE, JOHN: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986., 143. p.

Az Országgyűlés Elnökének (Házelnök) irányítása alá tartozó szervek:

k) Országgyűlési Őrség

1.4. Rendészet vagy rendvédelem?

Napjainkban, a köznyelvben és szakmai körökben is még mindig párhuzamosan él a *rendészet* és a *rendvédelem* fogalma. A rendészet és a rendvédelem kifejezések között a hétköznapiakban sokan egyértelmű párhuzamot szoktak vonni. Mi több, még a jogalkotás szintjén is elmosódnak e fogalmak értelmezési határai. Jól példázzák ezt az alábbiak:

A Nemzeti Közszerológálati Egyetemről szóló 2011. évi CXXXII. törvény¹⁷ preambuluma az alábbiakat jegyzi: „*A magyar felsőoktatási rendszer részeként a közigazgatási, **rendészeti** és katonai képzést folytató Nemzeti Közszerológálati Egyetem tevékenységének célja a közigazgatást, a hon- és **rendvédelmet** érintő tevékenységet végző szakemberek képzése, a hon- és **rendvédelmi szervek** tisztii utánpótlásának biztosítása, valamint az egységesülő közszerológálati életpályák közötti átjárhatóság megteremtése.*”

De hasonló példaként említhetjük a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény részletes indokolásában tett jogalkotó megállapításokat is, mely szerint: „*a rendőrség államigazgatási, bűnüldöző és rendészeti feladatokat ellátó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.*” Majd az államigazgatási és a bűnüldöző jelleg magyarázata után a jogalkotó a következőképp folytatja: „*a rendészeti szerv, mint ismerv a rendészeti típusú feladatellátásra utal.*”¹⁸

A törvényalkotó mind a két esetben szinte egyazon mondaton belül mossa össze a rendvédelem és a rendészet fogalmait, s mintegy szinonimaként használja azokat. Az igazság az, hogyha áttekintjük a rendészet/rendvédelem szempontjából meghatározó joganyagokat, azt tapasztaljuk, hogy a jogalkotó már a rendvédelmi szerv fogalmával kapcsolatban sem tudott önmagával konszenzusra jutni, nemhogy e kettő differenciálásában.

A 2015. évi XLII. törvény például a Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendvédelmi szervnek nevezi,¹⁹ míg a szintén hatályos 2010. évi XLIII. törvény szerint a rendvédelmi szervek közé kizárólag a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos

¹⁷ a Nemzeti Közszerológálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény

¹⁸ a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 3. §-hoz fűzött indokolás

¹⁹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szerológálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény, 1. § (1)

katasztrófavédelmi szerv és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tartoznak.²⁰ Mindeközben pedig Magyarország Alaptörvénye egyáltalán nem rendelkezik sem rendészeti, sem pedig rendvédelmi szervekről. Az Alaptörvény mindössze a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alapvetéseiről szól.²¹

A jogalkotás szempontjából a rendészet és a rendvédelem fogalmi keretei, valamint a közbiztonság, közrend védelmét szolgáló szervek meghatározása tekintetében sok esetben tehát egyáltalán nincs egyértelmű megkülönböztetés. A rendszerváltást követően számos kormányzati joganyagban megtalálható a rendészet kifejezés önállóan, valamint a rendvédelemmel egyidejűleg is.²²

Kétségtelen ugyanakkor, hogy a hazai jogalkotás termékeiben túlnyomórészt a *rendvédelem*, a *rendvédelmi feladat*, valamint a *rendvédelmi szervek* kifejezései találhatók.

A hétköznapi szóhasználatban, valamint a jogalkotói terminológiában előforduló szinonimitási gyakorlattól eltekintve, a tudomány képviselői között e két kifejezés értelmezése, a hozzájuk tartozó szervek és feladatok tekintetében jelentős megközelítésbeli különbségek vannak.

E témában két iskola álláspontja tekinthető különösen meghatározónak:

- a rendvédelem definíciót támogató elméleti iskola és
- a rendészeti definíciót támogató elméleti iskola.

1.4.1. A rendvédelmi álláspont

A rendvédelem fogalmát először a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (SZBMRTT) használta, aminek megalkotása Parádi József nevéhez fűződik.²³ Parádi véleménye szerint a rendvédelem kifejezés megalkotását elemi

²⁰ a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 2010. évi XLIII. törvény, 1. § (4)

²¹ Magyarország Alaptörvénye 46. cikk

²² a közbiztonság fejlesztésének feladatairól szóló 1033/1994. (V. 6.) Kormányhatározat a 2006. szeptember-októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvényekkel és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről készült vizsgálati jelentés alapján végrehajtandó feladatokról szóló 1013/2007. (III. 13.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaságnak a szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségében való együttműködésére vonatkozó 2009-2014 közötti kormányzati stratégiájáról szóló 1057/2009. (IV. 24.) Kormányhatározat

²³ PARÁDI JÓZSEF: *A rendvédelem védelmében*. In: Rendvédelem-történeti Füzetek, XVI. évf. (2008) 19. sz., pp. 89-99., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 89. p.

igények táplálták: „a korábbi fogalomrendszer nem volt alkalmas arra, hogy téren és időn átívelő módon összefogja a rendfenntartás történetét, mert napjaink helyzetének fogalmi tükröződését alkotta. Következésképpen alkalmatlan volt más korok, alapvetően eltérő rendvédelmi helyzetének a kifejezésére. Ezért hoztuk létre a rendvédelem, rendvédelemtörténet fogalmát a nyolcvanas és kilencvenes évek fordulóján.”²⁴

Az SZBMRTT által képviselt definíció szerint: „a rendvédelem, tehát az állam (ha kell kényszerítő) fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére...”²⁵

Rendvédelem, rendvédelem-történet (fogalmi és tartalmi megközelítés) című munkájában, Ernyes Mihály megjegyzi, miszerint a rendvédelem nem tekinthető sem a rendőrség, sem pedig a rendészet szinonimájának. A szerző szerint „a rendvédelem szűkebben nem más, mint a mindenkor fennálló jogi, valamint közösségi szabályozás létének, az általuk kitűzött célok feltételeinek a biztosítása, illetőleg a biztosításukért folyó harc, meghatározott testületek által.”²⁶

A fenti definícióban szereplő „meghatározott testületek” alatt, értelemszerűen a rendvédelmi szerveket kell gondolnunk. Zachar József, a rendvédelmi iskola képviselőinek másik meghatározó gondolkodója a rendvédelmi szervek definiálásakor a következőképp fogalmaz: a rendvédelmi szervek, „azok a katonailag szervezett, de nem a haderő kötelékébe tartozó fegyveres csapatok, amelyek megbízatása a közbiztonság, a közrend és a köznyugalom fenntartása, és amelyek feladatköre állambiztonsági, politikai, bűnügyi, igazgatásrendészeti területre terjed ki.”²⁷

Parádi 2012-es összefoglaló tanulmányában három fő szempontot emel ki a rendészet és a rendvédelem álláspontjainak különbözősége kapcsán²⁸:

ad. 1. Véleménye szerint, a rendészet képviselői csupán a modernitás eredményének tekintik a rendvédelmet. Ezzel szemben a rendvédelem terminológiát használók úgy vélik, hogy a rend védelme az emberiség történetének mindig és részét képezte, melynek története, maga a rendvédelem-történet. Ilyetén a rendvédelem nem kirekesztő jellegű,

²⁴ PARÁDI JÓZSEF: *Rendvédelem kontra rendészet*. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, III. évf. (2002), pp. 7-12., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 7. p.

²⁵ PARÁDI JÓZSEF – ÖRY KÁROLY (SZERK.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Osiris, 1996., 5. p.

²⁶ ERNYES MIHÁLY: *Rendvédelem, rendvédelem-történet (fogalmi és tartalmi megközelítés)*. In: *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XXV. évf. (2015) 43-44-45-46. sz., pp. 15-38., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 25. p.

²⁷ ZACHAR JÓZSEF: *A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában*. In: *Rendvédelem-történeti Füzetek*, III. évf. (1993) 4. sz., pp. 8-20., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 10. p.

²⁸ PARÁDI JÓZSEF: *Rendvédelem = rendészet?*. In: *Rendvédelem-történeti Hírlevél*, XXI. évf. (2012) 37-38. sz., pp. 258-262., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

tehát tértől és időtől függetlenül a rendvédelem-történet részének tekinti a rendvédelem valamennyi megvalósult modelljét.

ad. 2. Parádi úgy véli, hogy a rendészet terminológia képviselői a kifejezés eredetét az 1700-as évekre vezetik vissza, miközben e kifejezést abban az időszakban egészen más tartalommal, a jogtudomány részeként használták. A rendvédelem ezzel szemben ennél összetettebb tartalmú témakörrel foglalkozik, nem vitatva a jogi rész fontosságát.

ad. 3. A szerző álláspontja szerint a rendészeti terminológia hirdetői a rendészetet önálló tudománynak tekintik, amely az újkorban fejlődött ki. Míg a rendvédelem képviselői a rendészetet a jogtudomány részének tekintik. Úgy vélik, hogy a rendvédelem nem tudomány, hanem tevékenység, ami mögött több tudományterület húzódik meg.

Ezzel kapcsolatban Parádi a továbbiakban kifejti, miszerint: *„az önálló rendészettudomány gondolata nem más, mint fikció, mivel nem rendelkezik sem önálló tudományterülettel, sem pedig olyan metodikával, amely kizárólag e »tudomány« művelésére alkalmas. Véleményem szerint nyilvánvaló, hogy a rendészet fogalmának neoliberalis átértelmezése nem hozott létre új tudományt, hanem olyan trójai faló szerepét tölti be, amely a tudomány álcája mögé bújva kívánja a neoliberalis eszmevilág rendvédelmi vetületét általánossá tenni.»²⁹*

1.4.2. A rendészeti álláspont

A rendészet iskolájának képviselői ezzel szemben továbbra is a *rendészet*, a *rendészeti szervek* és a *rendészeti feladatok* kifejezések használatát tartják előnyösnek, illetve tudományos- és szakmai szempontból is megalapozottnak.

A Patyi András és Varga Zs. András szerzőpáros által képviselt álláspont szerint *„a rendvédelmi szervek fogalmának nincs dogmatikai alapja»³⁰*, s mint ezzel szoros kapcsolatban álló, a rendvédelem kifejezés sem bír dogmatikai értékkel.

Hasonlóan éles kritikát fogalmaz meg Ligeti a következő gondolatában: *„a rendvédelmi megközelítést azért utasítom el, mert a civil igazgatási tevékenységek közül számosat a katonai logika alapján működtet, és továbbra is fenntartja azt a jogállamban képtelen*

²⁹ PARÁDI JÓZSEF: *Rendvédelem = rendészet?*. In: Rendvédelem-történeti Hírlevél, XXI. évf. (2012) 37-38. sz., pp. 258-262., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 259. p.

³⁰ PATYI ANDRÁS – VARGA ZS. ANDRÁS: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Budapest, Dialóg Campus, 2013., 292. p.

állapotot, miszerint az állami működés egyes területei nem a jog, hanem a parancs uralma alatt állnak.”³¹

Katona Géza a rendészettudomány fogalomrendszerének analízise során arra a következtetésre jutott, hogy a terminológiai zavart a rendvédelem fogalmának bevezetése csak tovább súlyosbította. Katona szerint a kifejezés megjelenésének hátterében a tudományos, illetve szakmai előkészítést elhanyagoló jogalkotási tevékenység húzódik meg. A rendszerváltást követően megalkotott, a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény ugyanis továbbra sem volt hajlandó szakítani a szocialista államstruktúrában elterjedt „fegyveres erők” fogalmát, ahova a honvédség mellett a határőrséget is besorolták.³² Ugyanezen törvény „A honvédelemben résztvevő más szervek” című fejezetében nevesítette a „rendvédelmi szerveket”, köztük a rendőrséget, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat, a büntetés-végrehajtási testületet, a vám- és pénzügyőrséget, a polgári védelmi szerveket, valamint a hivatásos állami és önkormányzati tűzoltóságot. A definiálatlanság problémájára utalva a szerző leírja: *„a »rendvédelem« mint új fogalom bevezetésére irányuló törekvés, fokozva a terminológiai tisztázatlanságot, károsan befolyásolja a rendészet alkotmányjogi helyzetének reális megítélését és a megfelelő rendészeti filozófia kialakítását.*”³³

Finszter Géza szerint a rendvédelem, illetve a rendvédelmi igazgatás értelmezésének megvannak a lehetőségei, abban az esetben, amikor a rendészet az irányító honvédelmi igazgatásnak alárendelten működik. Békeidőben ugyanakkor a rendészet a civil közigazgatás szakigazgatási ágaként funkcionál, ahol lehetőség van a fizikai kényszer alkalmazására. A szerző szerint tehát a rendészet – a rendvédelemmel ellentétben – elsősorban közigazgatási jelleggel bír, ugyanis sem hierarchiájában sem pedig állományának jogi státuszában nem követi a honvédelmi igazgatás mintáit, ezzel ellentétben nagyon is harmonizál az általános közigazgatás működési elveivel, kiváltképp, hogy a rendészeti tevékenység a közigazgatási anyagi- és eljárási jog hatálya alatt áll.³⁴

³¹ LIGETI MIKLÓS: *Gondolatok a rendszerváltás utáni magyar rendőrségről.* In. Rendészeti Szemle, LVI. évf. (2008) 7-8. sz., pp. 132-152., Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 134. p.

³² a honvédelemről szóló 1993. évi XC. törvény

³³ KATONA GÉZA: *A kriminálpolitika és a rendészettudományi fogalomrendszer analízise, az egységes fogalomhasználat megteremtése.* In. Rendészeti Szemle, (2010) különszám, pp. 12-39., Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 21-23. pp.

³⁴ FINSZTER GÉZA: *A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai.* In. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XI. évf. (2010), pp. 5-24., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 8. p.

A rendészet fogalmának egyik meghatározó eleme tehát az általa betöltött funkció. A rendészet definíciójának humanista, illetve a annak rendeltetésére fókuszáló értelmezésében a rendészetre tekinthetünk úgy, mint a közösség szűk csoportjának azon felelősségteljes tevékenységére, amelyet az intézményesített rendszer tagjai, a rájuk ruházott különleges jogok és a legitim kényszer eszközeinek birtokában a többségi társadalom érdekében fejtenek ki.³⁵

Papp Judit véleménye szerint *„a rendvédelem fogalom kiválóan alkalmazható az elmúlt évszázadok, évezredek védekezési, védelmi tevékenységének leírására, kategorizálására. Napjaink viszonyaira vonatkoztatva azonban a jogi szabályozásban nem a rendvédelem, hanem a rendészet a helyes kategória.”*³⁶ Balla Zoltán pedig úgy fogalmazott, hogy a rendvédelem, a *„rendészet 1794-es megjelenéséhez és tudományos megalapozottságához képest csak stilisztikai szempontból, a rendészet kifejezés alternatív használata okán fogadható el.”*³⁷

A rendészet és rendvédelem vitájában ez idáig számtalan érv és ellenérv született mind a két elméleti iskola képviselőitől. A fent leírtaknak nem az a célja, hogy a teljesség igényével ismertesse a két tábor gondolkodóinak álláspontjait.

E rövid alfejezet mindössze arra kívánja felhívni a rendészettudománnyal, a rendészeti tevékenységgel foglalkozó, illetve azzal foglalkozni kívánó hallgatók figyelmét, hogy e területen – már a terminológiai tekintetében is – számtalan feldolgozatlan kérdés, elvarratlan szál vár még megoldásra.

³⁵ ERDŐS ÁKOS: *Elhárító mechanizmusok a rendészeti szerveknél*. In: Belügyi Szemle, LXVI. évf. (2018), pp. 17-35., Budapest, Belügyminisztérium, 31. p.

³⁶ PAPP JUDIT: *Rendvédelem vagy rendészet?* In: Új Rendészeti Tanulmányok, (1998), 1. sz., pp. 155-178., Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 158. p.

³⁷ BALLA ZOLTÁN: *A rendészet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2015., 47. p.

2. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL SZEREPE, SZERVEZETE, FELADATAI, SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA

(MAGASVÁRI ADRIENN)

2.1. Bevezetés

A közfeladatok elvégzéséhez az államnak bevételekre van szüksége. Az állami bevételek közül az egyik legfontosabb az adó, melyet közvetlen ellenszolgáltatás nélkül követel meg az állam. Bár az adófizetés ellenében az állam közvetlen ellenszolgáltatást nem nyújt, ez nem jelenti azt, hogy közvetve ne „viszonozná” ezt. Ugyanis az adóbevételek jelentős részét az állam a társadalmi szükségletek kielégítésére használja fel. Az adó- és adójellegű bevételekből biztosítja az állam

- a szociális (nyugdíj, segély, támogatás),
- egészségügyi,
- infrastrukturális (út- és vasútépítések),
- rendvédelmi, igazgatási (minisztériumok, országos hatáskörű szervek működése),
- környezetvédelmi,
- oktatási (köz- és felsőoktatás),
- innovatív célú,
- illetve egyéb

kiadásokat.

Adóbevételekre tehát egyrészt az állami feladatok ellátásához, az állami intézmények működésének finanszírozásához van szükség (fiskális funkció), másrészt az adók az egyes társadalmi rétegek közötti jövedelmi egyenlőtlenségek mérséklésére szolgálnak (arányosítási, újraelosztási funkció), harmadrészt pedig befolyásolják a piaci szereplők magatartását, ha igény mutatkozik egyes fogyasztási szokások „szankcionálására” (például dohányzás vagy cukros üdítőitalok fogyasztása), akkor megoldás lehet az ehhez kapcsolódó adók mértékének jelentős megemlése (befolyásolási funkció). Az adóztatás révén tehát az állam hatást gyakorol a gazdaságra.

Természetesen az államműködés nem nélkülözheti a megfelelően kialakított és jól működő adórendszert sem, hiszen az állami kiadások fedezete szinte kizárólag az adó- és

adójellegű bevételekből származik. Az adórendszer ezenfelül a kormányzati célok megvalósításának egyik legerősebb eszköze,³⁸ segíti a kormányzati gazdaság- és társadalompolitika érvényesítését (például családi kedvezmények biztosításával ösztönzi a gyermekvállalást, beruházások után járó kedvezményt nyújt).

Az adórendszer tényleges működését az e célra létrehozott szervezet, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal biztosítja. Elsődleges feladata az állami költségvetés elvárásainak teljesítése. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szedi be az államháztartás bevételeinek kb. 93-94 százalékát, tehát meghatározó szerepet tölt be abban, hogy sikerül-e teljesíteni a költségvetési célokat. Fontos feladata az államháztartási érdekek védelme, de kiemelt szerepet tölt be a gazdaságban az ellenőrzés területén is. Jelentős szereplője a feketegazdaság elleni harcnak, illetve az adóbürokrácia mérséklése is céljai közé tartozik. Továbbá az adó- és vámhatóságnak kiemelt szerepe van az adótudatosság növelésében, illetve az adóbeszedés hatékonyságának növelésében is. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal tehát – a korábbi vám- és pénzügyi felügyeletet ellátó hatóságokhoz hasonlóan – továbbra is különleges pozíciót foglal el az állami szervek rendszerében. Mi több, feladatainak sokszínűségét és jelentőségét tekintve sem marad el jogelődjeitől.³⁹

2.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal létrehozása

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal 2011. január 1-jén jött létre két szervezet, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség egyesülésének eredményeként. Ettől az időponttól kezdve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal legfontosabb szervezeti célját – a szervezet hatáskörébe tartozó közjogi bevételek teljesítése mellett – az integráció teljessé tétele jelentette.

Az **integráció** általános értelemben beilleszkedést, egyesülést jelent. Olyan szervezeti formát eredményez, amely jelentős feladatrendszerbeli és strukturális, illetve szervezeti

³⁸ SZEPESI BALÁZS – VEREBES-SZÁSZ EDIT – FÖZŐ ZSOLT: *A magyar adóbürokrácia-jelentés – módszertani összefoglaló*. In: Államtudományi Műhelytanulmányok, (2016) 29. sz., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2. p.

Forrás: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/2016_-evi-29_-szam-a-magyar-adoburokracia-jelentes-modszertani-osszefoglalo.original.pdf (letöltve: 2018. 01. 05.)

³⁹ ERDŐS ÁKOS: *Gyógyszerrendészet – egy speciális feladat kihívásai*. In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Az adó- és vámhatóságok aktuális kihívásai*. pp.66-82., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015, 67. p.
Forrás: http://archiv.rtk.uni-nke.hu/uploads/media_items/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivásai.original.pdf (letöltve: 2018. 01. 09.)

kultúrát érintő változásokhoz vezet, illetve célja a működési költségek csökkentése és a tevékenység minőségének javítása, valamint a szervezeti teljesítmény növelése.⁴⁰

Integrációról akkor beszélhetünk, ha a két „partner” között a szervezeti kultúrák és a menedzsment gyakorlatának összeolvadása viszonylag kiegyensúlyozottan történik, nincs domináns fél, a két szervezet elfogadja egymás kultúráját, hagyományait, jogait tiszteletben tartja, és nem akarják a saját rendszerüket ráerőltetni a másikra.⁴¹

Az **integrációs folyamat** 2010. június 14-én kezdődött, amikor kihirdetésre került az állami vagyonnal való felelős gazdálkodás érdekében szükséges törvények módosításáról, valamint egyes törvényi rendelkezések megállapításáról szóló 2010. évi LII. törvény, mely a Vám- és Pénzügyőrség, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyesítésének előkészítése érdekében a Vám- és Pénzügyőrség országos parancsnokát kormánybiztos irányítása alá helyezte. Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség egyesítését előkészítő kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól szóló 1147/2010. (VII. 7.) Korm. határozat az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség egyesítésének előkészítése érdekében – a két szerv egyesítéséig – dr. Vida Ildikót, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal elnökét kormánybiztossá nevezte ki. A kormánybiztos feladatai közé tartozott a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága tevékenységének, továbbá a két szervezet egyesítéséhez szükséges jogszabályok előkészítésének irányítása.⁴²

2010. november 19-én kihirdetésre került a Magyar Közlönyben a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (NAV tv.), mely 2011. január 1-jén lépett hatályba. Ezzel a hatállyal kezdhette meg működést a NAV.

Az új szervezet létrehozását a két jogelőd szerv közel féléves közös előkészítő munkája előzte meg. A **két jogelőd szervezet** tevékenységét már az összevonást megelőzően is szoros és kiterjedt együttműködés jellemezte, információk megosztásával, közös ellenőrzésekkel és munkabizottságokkal, közös képzésekkel segítették egymás munkáját.

⁴⁰ MAGASVÁRI ADRIENN: *Szervezeti integráció stratégiai szemszögből*. In: KERESZTESI GÁBOR (szerk.): *Tavaszi Szél 2016 = Spring Wind 2016. Tanulmánykötet. III. kötet*, Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016, 62. p. Forrás: http://www.dosz.hu/dokumentumfile/TSZ_III_kotet_161114_470o.pdf (letöltve: 2018. 01. 06.)

⁴¹ FARKAS FERENC: *Változásmenedzselés – kultúraváltás*. In: Karoliny Mártonné – Farkas Ferenc – Poór József – László Gyula: *Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv*. Budapest, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2004, 393. p.

⁴² SZABÓ ANDREA: *Kormányhivatal – rendészet?* In: *Magyar Rendészet*, XII. évfolyam (2012) 4. sz., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 147. p.

Az integráció az új szervezet keretein belül ezt az együttműködést intézményesítette, azzal, hogy költségtakarékosabb, rugalmasabb, és az azonos célok, érdekek összehangolása révén hatékonyabb feladatellátást ígért a közös szervezeti működés eredményeképpen.

Az **Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal** 1987. július 1-től működik, mint államigazgatási szerv, kormányhivatal. Jogelődjei a Pénzügyminisztérium Ellenőrzési Főigazgatósága, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár és a Megyei Egészségbiztosítási Pénztárak, a Szerencsejáték Felügyelet, valamint a Fővárosi Illetékhivatal és a megyei illetékhivatalok voltak. Két szinten szerveződött, feladatait a Központi Hivatal szintjén (központi szerv) és a megyei igazgatóságok szintjén (területi szervek) látta el. Az integrációt megelőzően az adóhatóság szakmai feladatai ellátását a funkciók (adóalany-nyilvántartás, bevallás, ellenőrzés, végrehajtás, stb.) mentén szervezte, azaz szervezeti struktúrája az adózói életútnak megfelelően felépített, funkcionális volt⁴³. Személyi állományában köztisztviselőket és munkavállalókat foglalkoztatott (integrációt megelőzően összesen kb. 16000 fő). Tevékenységi körébe pedig jellemzően az adók, járulékok, illetékek, kisadók (szakképzési hozzájárulás, játékadó, kulturális járulék, környezetterhelési díj, stb.) beszedése, ellenőrzése, a szerencsejáték-felügyelet tartozott, de nyomozóhatósági jogköre is volt 2000. december 31-ig.

A **Vám- és Pénzügyőrség** az integrációt megelőzően egy több, mint 140 éves múltra visszatekintő szervezet volt, hiszen jogelődjének, a Magyar Királyi Pénzügyőrségnek a felállításáról 1867. március 10-én Lónyay Menyhért pénzügyminiszter 1. számú körrendeletével rendelkezett.⁴⁴ A Vám- és Pénzügyőrség a központi államigazgatási szervek rendszerében a rendvédelmi szervek közé tartozott. Ennek megfelelően foglalkoztatott hivatásos szolgálati jogviszonyba tartozókat, illetve – jellemzően a funkcionális területeken – közalkalmazottakat (integrációt megelőzően összesen kb. 7000 fő). Háromszintű szervezetrendszerben működött, központi szerve a Vám- és

⁴³ MAGASVÁRI ADRIENN: *Adó- és vámhatóságok szervezeti integrációja – bilaterális összehasonlítás, avagy egy tanulmányút tapasztalatai*. In: Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes – Szabó Andrea (szerk.): *Az adó- és vámszolgálatok aktuális kihívásai*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015, 172. p. Forrás: http://archiv.rtk.uni-nke.hu/uploads/media_items/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivasai.original.pdf (letöltve: 2018. 01. 06.)

⁴⁴ KÖPF LÁSZLÓ: *Fejezetek a magyar vámigazgatás és a pénzügyőrség történetéből*. Budapest, Tipico Design, 2003, 11. p.

Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága volt, területi szerveit a regionális parancsnokságok alkották, míg alsó fokon a vámhivatalok végezték az első fokú eljárásokat. A vámhatóság az „adónemek” szerinti (vám, jövedék, környezetvédelmi termékdíj, regisztrációs adó, stb.) felosztáshoz igazította struktúráját.⁴⁵ Hatáskörébe tartoztak – többek között – a vámigazgatási, jövedéki igazgatási, bűnüldözési-nyomozóhatósági, rendészeti igazgatási feladatok.

1. számú ábra: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogelőd szervezeteinek jellemzői

APEH	VP
<ul style="list-style-type: none"> • kormányhivatal • kétszintű struktúra • funkcionális elvek szerinti működés • foglalkoztatottak: köztisztviselők és munkavállalók • tevékenységi kör: adók, járulékok, illetékek, kisadók beszedése, ellenőrzése, szerencsejáték-felügyelet nyomozóhatósági jogkör 	<ul style="list-style-type: none"> • rendvédelmi szerv • háromszintű struktúra • divizionális szervezet • foglalkoztatottak: hivatásos szolgálati jogviszonyban állók és közalkalmazottak • tevékenységi kör: vámigazgatási, jövedéki igazgatási, bűnüldözési-nyomozóhatósági, rendészeti igazgatási feladatok

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség egyesítésének kérdése – figyelemmel a nemzetközi, elsősorban uniós tapasztalatokra⁴⁶ – már korábban és több alkalommal is szerepelt az egyes kormányok célkitűzései között.

2.2.1. Kormányzati célok az integrációval kapcsolatban

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség integrációja nagyon fontos szervezeti reformnak tekinthető, és a 2011. január 1-jén megalakult Nemzeti Adó-

⁴⁵ MAGASVÁRI ADRIENN: *Adó- és vámhatóságok szervezeti integrációja – bilaterális összehasonlítás, avagy egy tanulmányút tapasztalatai*. In: ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES – SZABÓ ANDREA (szerk.): *Az adó- és vámhatóságok aktuális kihívásai*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015, 172. p. Forrás: http://archiv.rtk.uni-nke.hu/uploads/media_items/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivasai.original.pdf (letöltve: 2018. 01. 06.)

⁴⁶ Az európai országok közül például Hollandiában (www.belastingdienst.nl), Dániában (www.skat.dk), Észtországban (www.emta.ee), Spanyolországban (www.agenciatributaria.es), Portugáliában (info.portaldasfinancas.gov.pt) vagy az Egyesült Királyságban (www.gov.uk) is összevont adó- és vámadminisztráció működik.

és Vámhivatal tudja leginkább szolgálni a kormányzat – a központi költségvetés bevételi előirányzatainak hatékonyabb és gazdaságosabb teljesítésére vonatkozó – célkitűzésének megvalósítását. Ahogyan arról a NAV törvény preambuluma is rendelkezik, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal létrehozásának célja az állami adóhatósági és vámhatósági feladatoknak a minőségileg új, hatékonyabb, eredményesebb, gazdaságosabb, átláthatóbb és költségtakarékosabb ellátása, az információáramlás korszerű biztosítása, az egységes elvek alapján felépülő és egységes irányítású szervezet kialakítása, a költségvetési bevételek integrált szervezet általi biztosítása volt.⁴⁷

A kormányzat célja a két szervezet integrációjával az alábbiak szerint foglalható össze:⁴⁸

- egyszerűbb adórendszer kialakítása,
 - az adóterhek csökkentése,
 - adók számának csökkentése,
 - adóbevallások egyszerűsítése,
- egyszerűsített adózási módozatok körének szélesítése,
- az állam adó- és adójellegű bevételeinek teljes körű kontrollja és védelme,
- az adó- és statisztikai adminisztráció csökkentése,
- egy helyen való érdemi ügyintézés lehetőségének megteremtése,
- a pénzügyi és egyes más bűncselekményeket hatékonyan és eredményesen felderítő bünyügyi szervezetrendszer kialakítása,
- a költségvetést súlyosan károsító, büntetőjogi eszközökkel szankcionálható adózói magatartások feltárása, szankcionálása és visszaszorítása,
- a szolgáltató tevékenység erősítése,
- a szakmai feladatellátás minőségének javítása.

⁴⁷ A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény preambuluma

⁴⁸ A kormányzati célok összegzése A Nemzeti Együttműködés Programja (www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf), a Széll Kálmán Terv (www.polgariszemle.hu/app/data/szellkalmanterv.pdf), Magyarország Konvergencia Programja 2011-2015 (www.slideshare.net/helyipenz/magyarorszag-konvergencia-programja-2011-2015), az Egyszerű Állam: a vállalkozások adminisztratív terheit csökkentő középtávú kormányzati program (egyszeruallam.kormany.hu/download/d/b3/20000/Egyszeru%20Allam%20Program_2011_11_16_Kormany_utan_final.pdf) alapján történt.

2.3. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogállása, szervezete

A jogi környezetben nem mindegy, hogy az adott személy, vagy szervezet alapvetően milyen szerepet tölt be, milyen helyzetben áll a rá vonatkozó jogszabályok által meghatározott életviszonyokban, s ezzel összefüggésben milyen jogok illetik meg és milyen kötelezettségek terhelik. Ezt a jogi helyzetet (statust) nevezzük jogállásnak. A **jogállás** tehát olyan jogi helyzet, amelyet törvények vagy más jogszabályok, esetleg szerződések, megállapodások biztosítanak, szabályoznak.

A szervezetek „olyan, emberek és tárgyak alkotta rendszerek, amelyek tartós célt követnek, továbbá formális struktúrával és célszerű szabályokkal rendelkeznek [...] valamilyen társadalmi igényt kielégítő termékeket állítanak elő, vagy szolgáltatásokat nyújtanak [...], tagjai önkéntesen csatlakoznak hozzá, onnan szabadon távoznak, valamint [...] a szervezeti és egyéni célok eltérhetnek egymástól.”⁴⁹

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal – jogállását és szervezetét tekintve – államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó, a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörében kiadott rendeletében kijelölt miniszter (jelen esetben a pénzügyminiszter) által irányított, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv, mely a központi költségvetésben önálló fejezetet képez.⁵⁰ Jelenleg a Nemzeti Adó- és Vámhivatal az egyetlen olyan a központi államigazgatási szervek közé tartozó központi hivatal, amely fegyveres rendvédelmi feladatokkal is felruházott, hiszen a szolgálati körülmények között végzett, például bűnügyi vagy rendészeti tevékenység ellátásához nélkülözhetetlen ez a felhatalmazás.⁵¹

A központi hivatalok általános ismérve, hogy azokat a Kormány által kibocsátott kormányrendelet hozza létre (kivéve a fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó központi hivatal, mert az törvény által hozható létre),⁵² és egy abban kijelölt miniszter irányítja. „A miniszteri irányítás egyben azt is jelenti, hogy a központi hivatal a miniszter

⁴⁹ DOBÁK MIKLÓS – ANTAL ZSUZSA: *Vezetés és szervezés. Szervezetek kialakítása és működtetése.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013, 116. p.

⁵⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 1. § (1)-(2) bekezdése alapján

⁵¹ SZABÓ ANDREA: *Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai.* In. DEÁK-GAÁL-SALLAI (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére.* Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, 2016, 202. p.

⁵² a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény 73/A. § (1) bekezdése

feladatkörébe tartozó ügyekben jár el, de a minisztertől elkülönült önálló feladat- és hatáskörrel, önálló szervezettel és személyzettel rendelkezik.”⁵³

2. számú ábra: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal helye a központi államigazgatási szervek rendszerében

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Azt, hogy a központi hivatalokon kívül milyen típusú szervezetek tartoznak a központi államigazgatási szervek közé, a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény írja elő. Központi államigazgatási szervek tehát:

- kormány,
- kormánybizottság,
- minisztérium,
- autonóm államigazgatási szerv,
- kormányhivatal,
- központi hivatal,
- rendvédelmi szerv és Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,
- önálló szabályozó szervek.

A közigazgatást és az államigazgatást, mint kifejezéseket, gyakran szinonimaként kezelik. A jelentéstartalmát tekintve azonban szélesebb fogalom a közigazgatás, s annak

⁵³ BALÁZS ISTVÁN: *A közigazgatás központi szervei*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 23. p.

egyik eleme az államigazgatás alrendszere, a másik pedig az önkormányzati igazgatás. Mivel a rendvédelmi szervek is központi államigazgatási szervek, így a közigazgatás államigazgatási alrendszeréhez tartozónak tekinthetjük a rendészetet is.

A rendészet tehát döntően közigazgatási megnyilvánulás.⁵⁴

Mindazonáltal a Nemzeti Adó- és Vámhivatal közigazgatási hatósági tevékenysége mellett egyszersmind ellát olyan fegyveres rendvédelmi (rendészeti) feladatokat is, melyeknek célja a törvényes rend megőrzése, helyreállítása, a biztonság megvédése, eszköze pedig a fizikai erőszak monopóliuma.

A NAV törvény 35.§-a alapján rendvédelmi feladatnak kell tekinteni a határon végzett feladatokat, a bűnüldözési, bűnmegelőzési, felderítési és nyomozási, a vám-, és jövedéki ellenőrzési, a mélységi ellenőrzési, az őrzésvédelmi, a hatósági, a végrehajtási eljárási feladatokat, valamint e tevékenységek irányítását, felügyeletét és ellenőrzését is.⁵⁵

A központi hivatal területi szervekkel akkor rendelkezik, ha erre a központi hivatalt létrehozó törvény vagy kormányrendelet kifejezetten lehetőséget ad.⁵⁶ A NAV törvény értelmében a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a feladatait központi szervei és területi szervei útján látja el⁵⁷, vagyis szervezeti felépítése hierarchikus, kétszintű struktúrában szerveződik. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal **központi szervei** a Központi Irányítás és a Bűnügyi Főigazgatóság.⁵⁸

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal **területi szervei** pedig a megyei (fővárosi) adó- és vámigazgatóságok (22 db), a nyomozóhatósági feladatait ellátó területi szervei, a bűnügyi igazgatóságok (7 db), a Fellebbviteli Igazgatóság⁵⁹, illetve egyéb, **speciális feladatokat ellátó területi szervek**⁶⁰:

- NAV Kiemelt Adó- és Vámigazgatóság (KAVIG),
- NAV Repülőtéri Igazgatóság,
- NAV Bevetési Igazgatóság,
- NAV Szakértői Intézet,

⁵⁴ BALLA ZOLTÁN: *A rendészet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2015, 15. p.

Forrás: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/dr_-balla-zoltan-a-rendeszet-2015.original.pdf (letöltve: 2018. 01. 07.)

⁵⁵ SZABÓ ANDREA: *Rendészeti kontroll a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál*. In. Magyar Rendészet, XIII. évfolyam (2013) 2. sz., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 97. p.

⁵⁶ A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény 73. § (3) bekezdése

⁵⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 3. §

⁵⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 4. § (1) bekezdés

⁵⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 4. § (1) bekezdés a)-c) pontok

⁶⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló 485/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet 1. § (2) bekezdés a)-g) pontok

- NAV Informatikai Intézet (INIT),
- NAV Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet (KEKI),
- NAV Gazdasági Ellátó Igazgatóság (GEI).

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal központi és területi szerveinek megnevezését és székhelyét a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló 485/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet 1. számú melléklete tartalmazza.

A **központi szervek** alapvető rendeltetése, a szervezeti hierarchia alacsonyabb fokán elhelyezkedő szervek (területi) szervek felügyelete, szakmai ellenőrzése, irányítása, s mindemellett kiemelt feladatok tekintetében önálló tevékenység folytatása.

A **Központi Irányítás** feladatkörébe tartozik többek között a felüellenőrzési tevékenység, olyan szakmai feladatok elvégzése, amely az egész szervezet tekintetében vagy országos szinten jelentőséggel bír, de kapcsolatot tart a külföldi szervekkel, illetve általános tájékoztatást nyújt a nyilvánosság számára.

A **Bűnügyi Főigazgatóság** a felettes szerve a bűnügyi igazgatóságoknak. Mindemellett különleges, nagy jelentőségű, a társadalomra különösen veszélyes (pl. bűnszervezetben elkövetett) bűncselekmények nyomozását önállóan is végzi.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal alapvetően a **területi szervei** munkájának útján tesz eleget a társadalmi rendeltetésének. E szervek tevékenysége teremt közvetlen kapcsolatot az állampolgárok, valamint az állami adó- és vámhatóság között.

A **megyei adó- és vámigazgatóságok** azok a szervek, amelyek első fokon járnak el, az állami adóhatósági, vámhatósági, valamint adó- és vámhatósági hatáskörbe tartozó hatósági ügyekben (kivéve azokat az ügyeket, amelyeket a jogszabály más szerv kizárólagos hatáskörébe utal).

A **bűnügyi igazgatóságok** végzik a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 34. § (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmények megelőzését, felderítését, valamint nyomozását (kivéve azokat a bűncselekményeket, melyek a Bűnügyi Főigazgatóság hatáskörébe tartoznak).

A **Fellebbviteli Igazgatóság** jár el a megyei igazgatóságok, a KAVIG, a Repülőtéri Igazgatóság, a Bevetési Igazgatóság és a Szakértői Intézet első fokon hozott döntéseivel, intézkedéseivel szemben induló jogorvoslati eljárásokban.

Az ún. **speciális területi szervek** pedig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tevékenységi körén belül olyan feladatokat látnak el, melyek valamilyen okból kiemelték, különlegesek (pl. különleges szakismeretet, technikai háttérrel követelnek meg, esetleg egy speciális ügyféli körrel vannak kapcsolatban) vagy egyediek (pl. földrajzi elhelyezkedésükből adódóan - repülőtér) Ezek a szervek végzik országos illetékességgel például a képzési feladatokat (KEKI), az informatikai feladatokat (INIT) vagy a gazdasági feladatokat (GEI).

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti felépítését a 1. számú melléklet, a Központi Irányítás struktúráját a 2. számú melléklet, a Bűnügyi Főigazgatóság szerkezetét pedig a 3. számú melléklet tartalmazza.

2.4. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladatrendszere

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal struktúrája három fő szakmai tevékenységi kör köré szerveződik, úgymint az adóigazgatás, a vámigazgatás, a bűnügyi tevékenység. (A NAV feladat-, illetve hatásköre a jogelőd szervek feladat- és hatáskörére épül, így ezen a téren az integráció jelentős változásokat nem eredményezett.)

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal végzi jellemzően az alábbi tevékenységeket:⁶¹

- az adóigazgatási feladatokat,
- a vámigazgatási feladatokat,
- a jövedéki igazgatási feladatokat,
- a bűnüldözési és nyomozóhatósági feladatokat,
- a rendészeti feladatokat,
- egészségmegőrzési, egészségügyi, szociális és kulturális feladatokat lát el,
- a képzés, továbbképzés megszervezését és lebonyolítását,
- az Európai Csalásellenes Hivatallal (OLAF) történő együttműködéssel és koordinációval kapcsolatban a külön törvényben meghatározott feladatokat,
- a fémkereskedelmi hatósági feladatokat.

⁶¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 13. §-a alapján

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal **hatásköri jegyzéke** részletesen tartalmazza a szervezet feladatköreit, hatásköreit, 2017. évre vonatkozóan 1116 feladatkört, hatáskört tartalmaz. Most azonban nézzük meg kissé részletesebben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal legfontosabb szakmai feladatait.

2.4.1. Az adóigazgatási feladatok

A NAV adóigazgatási jogkörébe tartozó feladatok fókuszában a központi, valamint a közösségi költségvetést megillető adók, illetékek megállapítása, illetve beszedése áll. E tevékenységét elsősorban szolgáltató jelleggel, az ügyfelek tájékoztatása, adatok, nyilvántartások kezelése útján végzi.

A szolgáltató tevékenység mellett ugyanakkor e szakterületen is markánsan jelen van a hatósági jelleg. Azért, hogy a gazdaság jogsértő szereplőit kiszűrje, a költségvetésbe történő befizetéseket biztosítsa, illetve kikényszerítse, továbbá hogy az ügyfeleket jogkövető magatartásra bírja, a NAV adóigazgatási feladatai körében ellenőrzéseket végez, hatósági tevékenységet folytat és végrehajtási eljárásokat fogatosít.

Kiegészítve az utóbbit azzal, hogy a végrehajtás – a NAV 2018. január 1-jén bekövetkezett hatáskörbővülése óta – ma már nem kizárólag az adóigazgatási feladatok közé sorolandó tevékenység, hiszen sok esetben nem adóra vagy azzal egyenértékű köztartozások, adók módjára behajtandó beszedésére, hanem adott esetben egyes cselekmények kikényszerítésére vonatkozó feladatokat is magába foglalja (pl. épületbontás).

2.4.2. A vámigazgatási feladatok

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal, mint vámhatósági feladatokat ellátó szerv, fontos szerepet tölt be az Unió külső határain zajló áruforgalom ellenőrzésében, illetve az ezzel kapcsolatos vámok kiszabásában és beszedésében.

A NAV törvény e tevékenységi kör általános meghatározása során a következő feladatokat nevesíti:

- az áruk vámeljárási alá vonása,
- a vámhatárokon zajló áru- és utasforgalom ellenőrzése,
- vámtartozások, illetve a vámeljárásihoz kapcsolódó nem közösségi adók és díjak kiszabása valamint beszedése,

- közvetve vagy közvetlenül az áruk azonosságának vizsgálata, és a vizsgálat megtörténtének ellenőrzése,
- a vámokmányok adatainak (vám- és statisztikai célú) ellenőrzése, javítása, nyilvántartása, összesítése,
- vám-, adó- és egyéb jogszabályokban meghatározott adóztatási, ellenőrzési és utólagos ellenőrzési feladatok ellátása, valamint
- az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (EMGA) származó kifizetésekhez kapcsolódó utólagos ellenőrzések végrehajtása.

2.4.3. A jövedéki igazgatási feladatok

A jövedéki igazgatási feladatok lényege, hogy a jövedéki adó, mint meghatározó költségvetési forrás hatékony beszedését biztosítsák, a jövedéki adóról szóló törvényben,⁶² valamint annak végrehajtási rendeletében⁶³ meghatározott kötelezettségek betartásával. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal végzi a jövedéki adóztatással, ellenőrzéssel, jövedéki ügyekkel kapcsolatos feladatokat.

Bár a jövedéki bevételek túlnyomó része a gazdálkodók önkéntes befizetéséből származik, szükség van a hatóság ellenőrző tevékenységére is. E feladatkör tehát – az adóigazgatási feladatokhoz hasonlóan – egyaránt magában hordozza a szolgáltató, valamint az ellenőrző hatósági jelleget is.

2.4.4. A rendészeti feladatok

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal – mint fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó szerv – rendészeti jellege legmarkánsabban a bűnügyi-, valamint a rendészeti feladatiban ölt testet. E feladatok célja a törvényes rend megőrzése, illetve helyreállítása, általánosan alkalmazott eszköze pedig a fizikai kényszer és erőszak állami monopóliumának alkalmazása.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendészeti feladatai ellátása során az alábbi feladatokat végzi:

- a hatáskörébe tartozó szabálysértések felderítése és elbírálása,
- személyi védelem ellátása a NAV eljárásaiban,

⁶² a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény

⁶³ a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 45/2016. (XI. 29.) NGM rendelet

- meghatározott anyagi javak, értékek őrzése, kísérése,
- az elfogott, előállított, őrizetbe vett vagy fogvatartott személyek őrzése, kísérése,
- az ország területén, mélységi ellenőrzések elvégzése,
- a közúti határátkelőhelyek üzemeltetése, fenntartása,
- egyéb – különböző jogszabályokban meghatározott – rendészeti és igazgatási feladatok ellátása.

2.4.5. A bűnügyi feladatok

Magyarország gazdasági életének tisztaságát, a központi és az Európai Unió költségvetést leginkább veszélyeztető és sértő cselekmények (bűncselekmények) megelőzése, felderítése képezi a Nemzeti Adó- és Vámhivatal bűnügyi feladatainak alapját.

A szervezet nyomozóhatósági és bűnüldözési feladatai körében tehát a büntetőeljárásról szóló törvény által hatáskörébe utalt bűncselekmények (pl.: költségvetési csalás, jövedékkel visszaélés elősegítése, iparjogvédelmi jogok megsértése)

- megelőzését,
- felderítését,
- megszakítását és
- nyomozását

végzi.

Mindezek mellett – együttműködve a nemzetközi közösség tagjaival – a szervezett bűnözés, valamint a terrorista csoportok tevékenységével szembeni hatékony fellépés érdekében elvégzi a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott feladatokat (pl.: elemzés, adatszolgáltatás).

A szervezeti integrációval összefüggésben lényeges szempont, hogy hogyan alakul az új szervezet, hogyan optimalizálják az egységesített szervezetben a munkafolyamatokat és ehhez milyen módon rendelik az erőforrásokat.

2.5. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állománya

A szervezet- és feladatrendszer fentiek szerinti változása (leginkább az integrációt értem ez alatt) befolyással bír a személyi állomány létszámára és összetételére is,⁶⁴ s ennek a szervezeti változásnak a „terméke” a vegyes jogállás.⁶⁵

A **vegyes jogállás** azt jelenti, hogy egy adott közigazgatási szerv különböző jogállási törvények hatálya alá tartozó alkalmazottakat foglalkoztat. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományára ez a vegyes jogállás jellemző, hiszen hivatásos szolgálati jogviszonyú pénzügyőröket, kormánytisztviselőket, kormányzati ügykezelőket, munkavállalókat és tisztjelölteket egyaránt foglalkoztat.⁶⁶

Az adó- és vámhatóság személyi állományába tartozó

- kormánytisztviselőkre és ügykezelőkre a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Kttv.),
- pénzügyőrökre és tisztjelöltekre a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.),
- munkavállalókra a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.)

rendelkezéseit a NAV törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.⁶⁷

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal tehát egy szervezetben egyesíti a civil (kormánytisztviselő, kormányzati ügykezelő, munkavállaló) és a rendészeti (hivatásos szolgálati jogviszonyban álló pénzügyőr) jogállásba tartozó alkalmazottait.

De vajon mi alapján foglalkoztatnak egyeseket kormánytisztviselőként, másokat hivatásos szolgálati jogviszonyba tartozóként a Nemzeti Adó- és Vámhivatalban?

⁶⁴ Vö.: A rendszerelmélet szerint az olyan összefüggő társadalmi és biológiai entitások, mint az állami szervek és a benne dolgozó emberek, olyan rendszereket alkotnak, amelyek hatással vannak egymásra. Következésképpen a rendszer valamely elemének változásai kihatnak más alrendszerekre is. ERDŐS ÁKOS: *Elhárító mechanizmusok a rendészeti szervek működésében*. In: Belügyi Szemle, LXVI. évf. 6. sz., pp. 17-35., Budapest, Belügyminisztérium, 2017, 19-20. pp.

⁶⁵ HAZAFI ZOLTÁN: *Új közszolgálati életpálya – A közszolgálat fejlesztésének jogi és emberi erőforrás dimenziói*. „Közszolgálati Humán Tükör 2013” (záró tanulmány). Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2013, 30. p.

⁶⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 15. § (1) bekezdése

⁶⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 15. § (2) bekezdése

A választ erre a kérdésre az egymás mellett jelen lévő jogviszonyok rendeltetése közti alapvető különbségben kell keresni. A civil szolgálat és a fegyveres hivatásos szolgálat ugyanis egymástól teljesen eltérő rendeltetéssel bír. A hivatásos szolgálati jogviszony egy olyan különleges közszolgálati jogviszony, melyben a hivatásos állomány tagja feladatait szigorú függelmi rendben, életének és testi épségének kockáztatásával, valamint egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti.⁶⁸ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal alaptevékenységébe tartozó feladatok közül azokat, amelyek sajátos körülmények között végzett, az élet és testi épség kockáztatásával járó tevékenységnek minősülnek, kizárólag hivatásos szolgálati jogviszonyban állók láthatják el, az egyéb hatósági jellegű feladatokat pedig kormánytisztviselők végzik. Ebben az esetben tehát lényeges megkülönböztető ismérv a két jogviszony között az „*állami erőszak*” alkalmazása, amely fontos alapja a foglalkoztatottak közötti különbségtétel fenntartásának.

Azokat a munkaköröket, amelyeket az ellátandó feladatok szolgálati jellegére tekintettel kizárólag pénzügyőr tölthet be (hivatásos munkakör), a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz, illetve rendészeti szakvizsgához kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 40/2014. (XII. 29.) NGM rendelet 1. számú melléklete tartalmazza.

Hivatásos munkakörök például:

- rendészeti szakreferens,
- szakoktató (ha vám- és pénzügyőri, bűnügyi vagy intézkedés-taktikai tantárgyakat oktat),
- vám- és pénzügyőri referens,
- mobil-ellenőrzési referens,
- zenész,
- nyomozó (kormánytisztviselő pénzügyi nyomozóként csak kivételesen indokolt esetben – az állami adó- és vámhatóság vezetője által adott engedély alapján – foglalkoztatható),
- bűnjelkezelő,
- karmester,

⁶⁸ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 13. § (1)-(2) bekezdések rendelkezései alapján

- őrzésvédelmi ügyintéző,
- járőr,
- járőrvezető,
- bűnügyi szakügyintéző,
- bűnügyi előadó,
- kiképző.

A NAV-nál egyéb munkakörök ellátására pénzügyőr kizárólag egyedi, az állami adó- és vámhatóság vezetője által adott engedély alapján, kivételesen indokolt esetben foglalkoztatható.

Nem minősül a szolgálati jogviszony jellegét meghatározó, sajátos szolgálati körülmények között végzett, az élet és a testi épség kockáztatásával járó szolgálati tevékenységnek különösen:

- a szervezet működését szolgáló (különösen a gazdálkodással, a humánszolgálati, személyügyi, munkaügyi és egészségügyi tevékenységgel összefüggő, továbbá jogi és igazgatási), illetve
- a szervezet működéséhez kapcsolódó (különösen tájékoztatási, szociális és közművelődési, ügyviteli, informatikai, üzemeltetési)

munkaköri feladat.

Az előbbieken meghatározott munkaköri feladatok ellátására hivatásos szolgálati jogviszony nem létesíthető.⁶⁹

2.5.1. Vezetői munkakörök a Nemzeti Adó- és Vámhivatalban

Az állami **adó- és vámhatóság vezetője** a Pénzügyminisztérium (PM) államtitkára, aki képviseli a szervezetet, közvetlenül vezeti a Központi Irányítást, továbbá ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket jogszabály a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetőjének feladat- és hatáskörébe utal.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetőjének **szakmai helyettesei** a PM helyettes államtitkárai, akik az alábbiak szerinti területeken helyettesítik az adó- és vámhatóság vezetőjét:

- adószakmai ügyekért felelős helyettes államtitkár,

⁶⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17. § (3) bekezdése

- adó- és vámszakmai hatósági és felügyeleti ügyekért felelős helyettes államtitkár,
- bűnüldözési és nyomozóhatósági feladatok ellátásáért felelős helyettes államtitkár,
- vámszakmai és nemzetközi ügyekért felelős helyettes államtitkár.

További vezetői munkakörök:

- a Központi Irányítás főigazgatója és helyettese,
- a Bűnügyi Főigazgatóság Főigazgatója és helyettese,
- szakfőigazgatók (szakmai támogatást nyújtanak a NAV vezetője és a szakmai helyettes államtitkárok részére),
- területi szervek igazgatói és helyetteseik,
- főosztályvezetők és helyetteseik,
- osztályvezetők.

2.5.2. A munkakörökről általában

Az előbbieken szó volt civil, illetve hivatásos munkakörökről. De mit is jelent a munkakör és miért fontos erről beszélni?

A Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program célul tűzte ki, hogy a közszféra emberi erőforrás-gazdálkodási rendszerét a munkaköröket középpontba állítva kell újjászervezni. Természetesen, a NAV, mint központi hivatal ennek az elvárásnak megfelelően ki is alakította a saját munkaköralapú rendszerét.⁷⁰ A munkakör eredetének vizsgálata kapcsán egészen az emberiség történetének kezdetéig visszanyúlhatunk, hiszen már akkor felismerték, hogy a létfenntartás alapja a munka. Már ekkor is jellemző volt a munkamegosztás, a férfiak, a nők és a gyerekek eltérő tevékenységek ellátására „szakosodtak”. Az ókori, középkori és újkori hadviselésben sem voltak azonosak a seregekben betöltött szerepek. Az említett tevékenységek persze számos vonatkozásban és mértékben eltértek a napjainkban ismert munkaköröktől, de már megjelent általuk az elvégzendő feladat, az elvárt teljesítmény és természetesen az a szükséges képesség, készség, tudás is, amely birtokában alkalmassá válhattak a különböző cselekmények ellátására.

⁷⁰ Vö.: MAGASVÁRI ADRIENN: *Hogyan támogathatja a munkaköralapú emberi erőforrás-gazdálkodási rendszer bevezetését a BSC módszertana?* In: Taylor – Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat, IX. évf., 2. sz., pp. 138-144., Szeged, Egyesület Közép-Európa Kutatására, 2017.

A **munkakör** tehát a szervezet nélkülözhetetlen eleme, a szervezeti struktúra legkisebb homogén egysége. A szervezeti munkafeladatok egy személyre lebontott része, mely meghatározható ismeretek és képességek alkalmazását igényli.

A munkakör

- pontosan definiálja az adott dolgozóval szemben támasztott követelményeket (a tudást – azt, hogy a munkakörben dolgozónak mihez kell értenie, illetve a kompetenciákat – azt, hogy milyen munka-magatartást kell tanúsítania),
- megjeleníti a munkakörben elvégzendő feladatokat (elvárt eredmények – mit és hogyan kell tennie), a munkakör betöltőjének felelősségi körét (milyen következményekkel jár, ha feladatait nem teljesíti),
- megjelöli a munkakör helyét a szervezeti hierarchiában,
- alapot ad a munkaviszony létrehozásához, a kompenzációhoz, az adott munkatárs teljesítményének értékeléséhez, az előmeneteléhez.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal helyzete tehát több szempontból is különleges a közigazgatási szervek sorában. Először is, feladata az állami funkciók ellátása szempontjából kulcsfontosságú, hiszen az állami bevételek 93-94 %-át a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szedi be. Jelentősége tükröződik abban is, hogy központi hivatalként egyedülállóan lát el fegyveres rendvédelmi feladatokat. Ráadásul, egy szervezetben egyesíti a civil (kormánytisztviselő, kormányzati ügykezelő, munkavállaló) és a rendészeti (hivatásos szolgálati jogviszonyban álló pénzügyőr) jogállásba tartozó alkalmazottait (összesen több mint 18000 fő). Nemcsak feladatait, hanem létszámát tekintve is az egyik legjelentősebb központi államigazgatási szerv.

3. A NEMZETI ADÓ- ÉS VÁMHIVATAL HIVATÁSOS ÁLLOMÁNYÁNAK JOGVISZONYÁRA VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

(MAGASVÁRI ADRIENN)

3.1. Bekerülés a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz

A bekerülés humán folyamatához olyan funkciók tartoznak, amelyek a szervezetbe való belépéséhez és beillesztéséhez kapcsolódó feladatokat foglalják magukba, úgymint:

- a munkaerő biztosítása:
 - toborzás (belső, külső),
 - pályáztatás (belső, külső),
- kiválasztás,
- felvétel, kinevezés, állományba vétel, szolgálati jogviszony létesítés,
- a munkaerő megtartása,
- próbaidő, ösztöndíjrendszerek és gyakornoki programok működtetése.⁷¹

3. számú ábra: Bekerülés folyamata a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál

Forrás: a szerző saját szerkesztése

⁷¹ SZABÓ SZILVIA: *Toborzás, pályáztatás, kiválasztás*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgálati Stratégiai embererőforrás-menedzsment*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016, 128. p.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál a **toborzás** leginkább az iskolákkal történő kapcsolattartásra fókuszál, hiszen sokan már a rendészeti szakközépiskolában elkezdik pályaelemzésüket. Többször előfordul azonban, hogy egyetemi állásbörzéken is megjelenik a szervezet, hogy új, friss munkaerőt találjon a megüresedett pozíciókba. A toborzás során persze azt sem árt figyelembe venni, hogy milyen tényezők befolyásolják a pályakezdeők pályaválasztását. Egy 2017-2018-ban végzett felmérés szerint a biztos állás reménye, az érdekes munka és a szakmai fejlődés lehetősége vonzza leginkább a közszférába a fiatalokat.⁷²

A **kiválasztás** humán funkciójának fő célja, hogy a toborzáson vagy pályázaton részt vett jelöltek közül a legjobb képességek és kellő szakmai tapasztalat birtokában lévő új munkatárs, azaz a legmegfelelőbb személy felvételére kerüljön sor. Ahhoz, hogy a pályázók között felleljük az adott munkakör ellátására a legmegfelelőbbet, számos lehetőség áll rendelkezésünkre. A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál a következő módszerek kerülnek leggyakrabban alkalmazásra a hivatásos szolgálati jogviszonyba történő kiválasztás során:

- alkalmassági vizsgálatok (egészségi, fizikai, pszichikai),
- a törvényi előírások ellenőrzése (például összeférhetetlenség, nemzetbiztonsági alkalmasság, kifogástalan életvitel),
- interjú technikák,
- önéletrajz és motivációs levél,
- próbaidős foglalkoztatás.

A belépés alapvető feltétele tehát a pszichikai, egészségi és fizikai alkalmassági vizsgálat, hiszen a pénzügyőr munkakörök betöltése kapcsán – a munkakörök sajátos jellegénél fogva – elsősorban a különböző alkalmassági és szűrővizsgálatokat tartja fontosnak szervezet, valamint a törvényi előírásoknak való megfelelést.

⁷² MAGASVÁRI ADRIENN – SZAKÁCS ÉDUA: *Entrants at the gate of public service, or how do public service organizations see young people's career choice motivations.* In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment.* pp. 187-204., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2018., 194. p.

3.2. Hivatásos szolgálati jogviszony létesítése

A hivatásos szolgálati jogviszony létesítéséről alapvetően a NAV törvény, illetve a Foglalkoztatási Szabályzat rendelkezik. Ezek szerint az általános elvárásokon túl (önként jelentkezés, cselekvőképesség, magyar állampolgárság, 18. életév betöltése) hivatásos szolgálati jogviszonyban csak az foglalkoztatható, aki:

- rendelkezik a tervezett munkakör besorolási osztálya szerinti iskolai végzettséggel,
- egészségügyi, pszichikai és fizikai szempontból alkalmas a tervezett munkakör betöltésére,
- elfogadja egyes alapvető jogainak korlátozását,
- életvitele nem kifogásolható és aki hozzájárul annak a szolgálati viszony létesítését megelőző, valamint a szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzéséhez,
- elfogadja, hogy törvényes szolgálatellátását tudta és beleegyezése nélkül megbízhatósági vizsgálattal ellenőrizhetik,
- tudomásul veszi a hivatásos szolgálattal járó kötelezettségeket és elvárásokat,
- akinél nem állnak fenn a szolgálati jogviszony létesítését kizáró körülmények (pl.: büntetett előéletű).

A **szolgálati jogviszony** olyan foglalkoztatási jogviszony, amely az állam nevében eljáró központi államigazgatási szerv (esetünkben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) és a hivatásos állomány tagja között jön létre. Egy különleges közsolgálati jogviszony, amelyben mindkét felet a sajátos szolgálati körülményeknek megfelelő, a vonatkozó jogszabályokban meghatározott kötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg. Alanyai:

- az állam képviseletében a központi államigazgatási szerv, valamint
- a szolgálatában álló hivatásos állomány tagja.

A hivatásos állomány tagja a szolgálati jogviszonyból fakadó kötelezeteit önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, szigorú függelmi rendben, akár életének és testi épségének kockáztatásával és egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti. A központi államigazgatási szerv a hivatásos állomány tagjának kötelezettségeihez igazodó, azok

teljesítéséhez szükséges feltételeket, a vonatkozó jogszabályok szerinti díjazást, juttatásokat és kedvezményeket biztosítja.⁷³

A szolgálati jogviszony kinevezéssel és annak elfogadásával általában határozatlan időre létesül.

A pénzügyőrnek a szolgálati jogviszony létesítésekor vállalnia kell, hogy a vonatkozó jogszabályokban (NAV törvény és Hszt.) meghatározott feltételekkel, a szolgálati érdekeknek megfelelően a NAV bármely szervénél kötelezhető szolgálatteljesítésre, vagy – beleegyezésével – a Hszt.-ben meghatározott más szervezetnél történő szolgálatteljesítésre. A szolgálatteljesítési hely meghatározásakor a hivatásos állomány tagjának méltányolható érdekeit lehetőség szerint figyelembe kell venni.⁷⁴

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományába legalább középiskolai végzettségű személy vehető fel. Kivéve: a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítását, ahol a szervezet alaptevékenysége körébe tartozó munkakörbe kizárólag szakirányú felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező személlyel létesíthető hivatásos szolgálati jogviszony. A szervezet alaptevékenységének a foglalkoztatási és képzési követelmények szempontjából az a tevékenység minősül, amit jogszabály az adó- és vámhatóság feladatkörébe utal.⁷⁵ Ilyen feladatok például a II. fejezetben részletezett adóigazgatási, vámigazgatási, jövedéki igazgatási, rendészeti igazgatási, nyomozóhatósági, stb. feladatok.

A hivatásos állományba való **felvétellel** egyidejűleg a hivatásos állomány pályakezdő tagját a befejezett tanulmányainak megfelelően hadnaggyá, zászlóssá vagy őrmesterré kell kinevezni.

A tanulmányait a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara vám- és jövedékigazgatási vagy pénzügyi nyomozó szakirányán kiváló vagy annak megfelelő minősítésű oklevéllel végzett pályakezdőt – a kinevezésre jogosult döntése esetén – eggyel magasabb rendfokozatba lehet kinevezni.⁷⁶

⁷³ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 13. § (1)-(3) bekezdései

⁷⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17. § (5) bekezdése

⁷⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 18/E. §

⁷⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/A. § (2)-(3) bekezdései

Pályakezdőként hivatásos szolgálati jogviszony kizárólag „A” besorolási kategóriába sorolt munkakör betöltésére létesíthető. A pályakezdő az „A” besorolási kategória 1. fizetési fokozatába és rendfokozatába nevezhető ki.⁷⁷

A hivatásos jogviszony létesítésekor 12 hónap próbaidőt kell kikötni, ami nem hosszabbítható meg.⁷⁸

Pályakezdőnek minősül az a személy, aki a besorolása alapjául szolgáló állami iskolai végzettségének megszerzését követően a munkába állás kezdeténél tart, először létesít foglalkoztatási jogviszonyt. Pályakezdőnek tekinthető a személy a próbaidő időtartama alatt, a véglegesítéséig.

A hivatásos szolgálati jogviszonyba jelentkezőnek a kinevezéséhez az alábbi – legfontosabb – dokumentumokat kell bemutatnia:

- önéletrajz (45/2012. (III. 20.) Korm. rend. 1. számú melléklete szerinti formátumban),
- iskolai végzettséget igazoló oklevél, érettségi bizonyítvány,
- nyelvvizsga-bizonyítvány,
- bankszámlaszám,
- TB azonosító jelet, adóazonosító jelet tartalmazó igazolvány, lakcímkártya, személyi igazolvány,
- nemzetbiztonsági ellenőrzés igazolása (ha a betöltendő munkakörhöz szükséges),
- vagyonyilatkozat (ha a betöltendő munkakör megkívánja),
- nyilatkozat adótitok védelméről, adótartozásról, kifogástalan életvitel ellenőrzéséhez való hozzájárulásról, összeférhetetlenségről.

A felvétélről hozott pozitív döntést követően kerül sor a kinevezési okmány átadására. Ennek tartalmaznia kell a szolgálati jogviszonyra vonatkozó minden lényeges adatot, így különösen

- a munkáltató megnevezését, székhelyét,
- a szolgálati jogviszony kezdetét,
- a pénzügyőr szolgálatteljesítési helyét,
- a pénzügyőr munkakörét,

⁷⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 19/J. § (1) bekezdése

⁷⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/B. § (4) bekezdése

- a pénzügyőr besorolását,
- a pénzügyőr rendfokozatát,
- a pénzügyőr illetményét,
- próbaidő kikötésénél a próbaidő tartamát, és
- ha szükséges, a képzettségek megszerzésére vonatkozó kötelezést.

A kinevezési okmány egy példányát a pénzügyőrnek át kell adni.

A pénzügyőrnek a munkáltatói jogkört gyakorló előtt kell esküt tennie. Az eskütételre az első munkában töltött napon kerül sor, abban az esetben is, ha a kinevezés dátuma attól eltér. Az esküokmányt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal részéről a kinevezési jogkör gyakorlója írja alá.

Az **eskü** hagyományosan szakrális elem, Istenre vagy valamilyen szent dologra tett ünnepélyes kijelentés vagy ígéret. Lehet állító (pl. tanúvallomás megerősítésére tett), vagy ígérő (pl. hivatali). Amennyiben az eskütétel nem szent dologra történik, a fogadalom megnevezés is használható. Az eskü és annak tartalma – szakrális jelleg mellett – a rendészeti szerv tagja, társadalom irányába ható felelősségvállalásának fontos megnyilvánulási formája. Az egészséges demokratikus társadalmakban ugyanis az egyenruhás nem pusztán az állami kényszer és erőszak eszköze, hanem – mint ahogy azt az eskü szövege is kifejezi – a közösség feltétlen szolgálatára kész közszolga.⁷⁹

A vonatkozó jogszabályok szerint a szolgálati jogviszony létesítéséhez, a hivatásos állomány tagjának szolgálatba állításához eskü letétele kötelező. Az „*Isten engem úgy segítjen!*” szövegrész az eskütevő meggyőződése szerint azonban elhagyható. Amennyiben a hivatásos állomány tagja az eskü letételét megtagadja, a szolgálati jogviszonyra az érvénytelenség szabályait kell alkalmazni.⁸⁰

⁷⁹ ERDŐS ÁKOS: *NAV-medíc – a rendészeti ellátás múltja és jelene*. In. Vám-Zoll, 2015/2. pp. 11-14., Budapest, Viva-Média Holding, 11. p.

⁸⁰ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 44. § (2)-(4) bekezdései

4. számú ábra: Szolgálati jogviszony létesítés folyamata

Forrás: a szerző saját szerkesztése

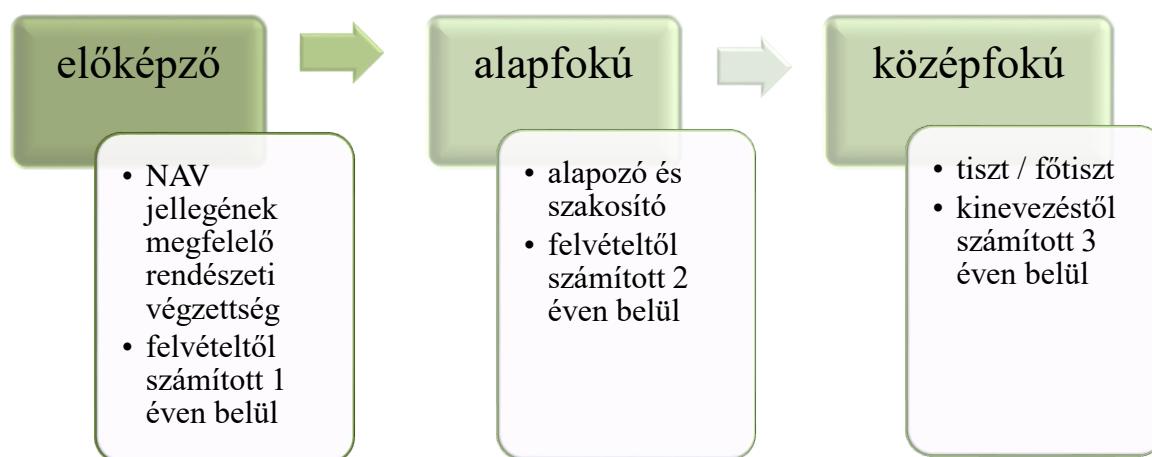
A hivatásos állományba felvett pénzügyőrnek képzési kötelezettsége keletkezik. A felvétel napjától számított 1 éven belül kötelező elvégezni a Nemzeti Adó- és Vámhivatal jellegének megfelelő végzettségnek minősülő, ún. előképző tanfolyamot. Ezt követően, 2 éven belül teljesíteni kell az alapfokú szaktanfolyam követelményeit, illetve tisztii vagy főtisztii állománycsoportba tartozók esetén a középfokú szaktanfolyam elvégzése is kötelező a kinevezés napjától számított 3 éven belül. Ha a pénzügyőr az alapfokú, illetve a középfokú szaktanfolyamot önhibájából nem kezdte meg, vagy önhibájából nem fejezte be, illetve a vizsgát nem tette le, a hivatásos szolgálati jogviszonya megszűnik.⁸¹

Léteznek azonban olyan esetek, amikor az alap- és középfokú szaktanfolyamot nem kell elvégezni. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz, illetve rendészeti szakvizsgához kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 40/2014. (XII. 29.) NGM rendelet 3. §-a ugyanis nevesíti azokat a szakképzettségeket, amelyeket egyenértékűnek kell tekinteni az alap- vagy középfokú szaktanfolyami végzettséggel. Ilyen például az alapfokú szaktanfolyam vonatkozásában a bűnügyi alapszak (korábban: bűnügyi igazgatási szak) és a rendészeti alapszak (korábban: rendészeti igazgatási szak) bármely szakirányán szerzett szakképzettség, illetve a középfokú szaktanfolyam tekintetében a

⁸¹ A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/A. § (1)-(1a) bekezdései

vám- és pénzügyőri (korábban: vám- és jövedéki igazgatási) szakirányon vagy az adó- és pénzügyi nyomozói (korábban: pénzügyi nyomozói) szakirányon szerzett szakképzettség, amelyek megszerzésére a Nemzeti Közsolgálati Egyetem (jogelőd: Rendőrtiszti Főiskola) biztosít lehetőséget. Az NGM rendelet 4. §-a pedig felsorolja azon munkaköröket, amelyek tekintetében a szaktanfolyam elvégzésének kötelezettsége nem áll fenn. Példa erre a zenész, kiemelt zenész, vagy karmester munkakör, de ide tartoznak – többek között – a segédnyomozó, a nyomozó, főnyomozó munkakörök is.

5. számú ábra: Szolgálati jogviszony létesítés folyamata

Forrás: a szerző saját szerkesztése

3.3. Hivatásos szolgálati jogviszony módosítása

A **szolgálati jogviszony módosítása** a szolgálati viszony létesítésekor a kinevezési okmányban előírt és a hivatásos állomány tagja által elfogadott feltételek, körülmények olyan alakulása vagy alakítása, melynek hatására a hivatásos állomány tagjának munkaköre, munkaköri feladatai vagy a szolgálatteljesítési helye megváltozik. A szolgálati viszony a vonatkozó jogszabályok szerint – általában – a hivatásos állomány tagjának beleegyezésével módosítható. A szolgálati viszony módosításának esetei: áthelyezés, vezénylés, kiküldetés, rendelkezési állományba helyezés, nyugdíj előtti rendelkezési állományba helyezés, szolgálati viszony szüneteltetése, könnyített szolgálatban való foglalkoztatás.

Ebben a fejezetben azonban csak az áthelyezés és a vezénylés kérdéseivel foglalkozunk.

A kinevezést, illetve a hivatásos szolgálati jogviszonyt tehát – főszabály szerint – módosítani csak a munkáltató és az érintett közös megegyezésével lehet.

Nem kell az érintett beleegyezése⁸²:

- a) a fizetési fokozatban történő előresorolásakor, illetményének NAV törvény szerinti megállapításakor, valamint a pénzügyőr rendfokozatban történő előléptetésekor, hiszen ebben az esetben a döntésnek, a foglalkoztatott szempontjából egyértelműen pozitív joghatása van, így nyilvánvalóan egyébként is beleegyezne a módosításba,
- b) az érintett előmeneteléhez előírt vizsgakötelezettség törvény szerinti megállapításakor, amennyiben ugyanis a jogalkotó az előmenetelhez vizsgakötelezettséget ír elő, annak a foglalkoztatottra vonatkozó megállapítása olyan objektív tényező, amely indokolatlanná teszi az előzetes egyeztetés és a közös megegyezés kérdését,
- c) pénzügyőr szolgálatteljesítési helyének az adott NAV szervén belüli módosításakor, ebben az esetben azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy ez nem járhat érintettre nézve – különösen egészségi állapotára vagy családi helyzetére – aránytalan sérelemmel (aránytalan sérelem szabálya), illetve a pénzügyőr beleegyezése nélkül csak akkor módosítható a jogviszony, ha az új a szolgálatteljesítési hely és a tartózkodási hely között, tömegközlekedéssel, az oda-visszautazás ideje naponta a 2 órát nem haladja meg, illetve 10 éven aluli gyermeket nevelő foglalkoztatott esetén, 1,5 órát nem haladja meg (utazási idő szabálya),
- d) azonos besorolású más munkakörbe helyezéskor, kivéve, ha ez a pénzügyőr hivatásos szolgálati jogviszonyának kormányzati szolgálati jogviszonnyá alakulásával járna, azonban az utazási idő szabályát és az aránytalan sérelem szabályát itt is vizsgálni kell, illetve csak akkor módosítható a jogviszony, ha az új munkakör megfelel érintett iskolai végzettségének, szakmai tapasztalatának, illetve érintett megfelel az új munkakör alkalmassági követelményeinek (képesítés szabálya),
- e) ha minősítése „átlag alatti” fokozatú, a NAV más szervéhez történő belső áthelyezéséhez, szervezeti egység váltásához, vagy alacsonyabb besorolású munkakörbe helyezéséhez, tekintettel kell azonban lenni az előbbieken említett

⁸² a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 18/B. §-a alapján

utazási idő, képesítés és aránytalan sérelem szabályaira (értelemszerűen, amennyiben a pénzügyőr munkája értékelése alkalmával „átlag alatti” minősítést kap, az azt jelenti, hogy nem felel meg az adott munkakörnek az ellátására, így a munkáltató igyekszik neki megfelelő munkaterületet biztosítani, ahol jobban tud teljesíteni, vagyis nem válik meg rögtön a „gyenge” munkaerőtől, hanem új feladatot próbál számára találni),

- f) a kinevezés, illetve a hivatásos szolgálati jogviszony módosításához, ha az a NAV-on belüli átszervezés, illetve létszámcsökkentés eredménye, az utazási idő, képesítés és aránytalan sérelem szabályait itt is be kell tartani (létszámcsökkentés és átszervezés általában valamilyen felsőbb szintű, kormányzati döntés következménye, melynek oka lehet a NAV hatáskörében bekövetkező változás, vagy a NAV működésével összefüggő ok, eredménye pedig szervezeti átalakítás és/vagy bizonyos munkakörök megszüntetése, a foglalkoztatottak egy részének elbocsátása),
- g) a törvényben meghatározott esetekben.

A c)-f) esetekben az okirat közlésétől számított 5 munkanapon belül érintett írásban kérheti a jogviszonyának felmentéssel történő megszüntetését.

3.3.1. Egyéb szabályok

A pénzügyőr magasabb besorolású munkakörbe csak a beleegyezésével helyezhető, feltéve, hogy a tervezett munkakör ellátásához szükséges képesítési és alkalmassági feltételeknek megfelel. Bár a magasabb besorolású munkakörbe helyezés egyértelmű előrelépés, illetve szakmai siker, mindazonáltal minden esetben jelentős felelősségvállalással, illetve többletfeladattal is jár. Éppen ezért szükségessé válik a pénzügyőr beleegyezése.

A pénzügyőr a szolgálat érdekében azonos besorolású munkakör ellátására beleegyezése nélkül áthelyezhető a NAV más szervéhez (5 éven belül csak egyszer, kivéve, ha létszámcsökkentés, átszervezés esete áll fenn).

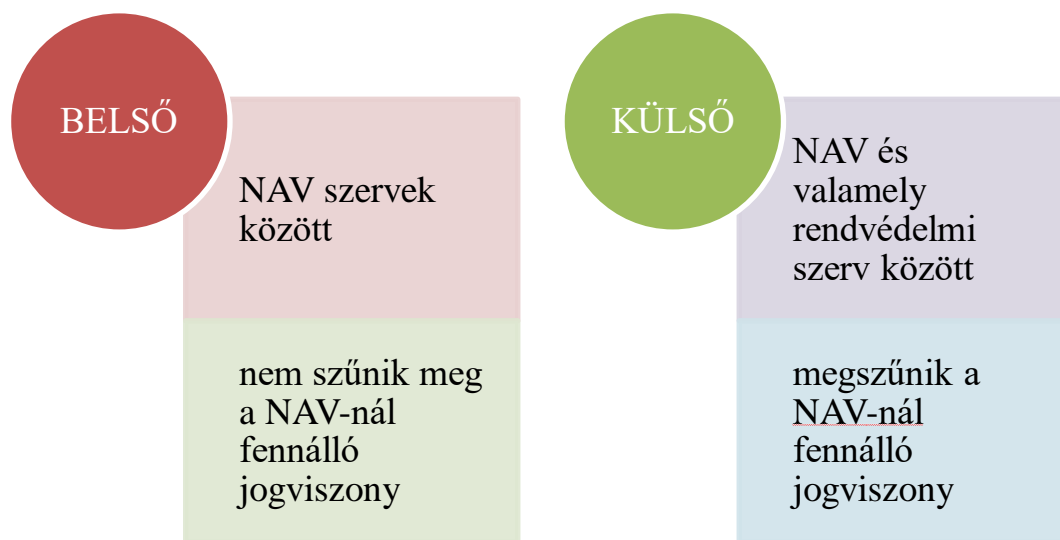
3.3.2. Áthelyezés

Az áthelyezésnek két formáját különböztetjük meg. Az egyik a belső áthelyezés, a másik a külső áthelyezés.

Belső áthelyezés a NAV szervei között valósul meg és nem eredményezi a hivatásos szolgálati jogviszony megszűnését.⁸³

Külső áthelyezés a NAV és valamely rendvédelmi szerv között valósul meg, szükséges hozzá az adó- és vámhatóság vezetőjének és a másik szerv felügyeletét ellátó miniszternek a megállapodása.⁸⁴

6. számú ábra: Az áthelyezés esetei

Forrás: a szerző saját szerkesztése

3.3.2.1. A belső áthelyezés folyamata

A belső áthelyezést a fogadó NAV szerv munkáltatói jogkört gyakorló vezetője kezdeményezi. A megkeresett (átadó) NAV szerv vezetője pedig 10 munkanapon belül dönt arról, hogy hozzájárul-e az áthelyezéshez. Pénzügyőr áthelyezése esetén a szervek vezetői kötelesek írásban egyeztetni, ha az áthelyezés a NAV vezetőjének hatáskörébe tartozik, akkor a két vezető által egyeztetett álláspontot (mindkét fél nyilatkozatát) írásban kell megküldeni a Központi Irányítás Humánigazgatási Főosztályára az áthelyezés tervezett időpontjának megjelölésével és illetménynövekedés esetén a kötelezettségvállalásra vonatkozó szabályok betartásával. Ebben az esetben az átadó NAV szervnél érintett jogviszonya nem kerül megszüntetésre. Az átadó NAV szerv köteles érintett személyi anyagát, vagyonynyilatkozatát 5 munkanapon belül megküldeni a fogadó szervnek.

⁸³ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 34/Y. § (2) bekezdés a) pontja

⁸⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 34/Y. § (2) bekezdés b) pontja

Ha az áthelyezést a pénzügyőr kérelmezi, a kérelem elbírálásánál az alábbi szempontokat kell figyelembe venni:

- egyéni és szolgálati érdek ne sérüljön (lehetőség szerint),
- a fogadó szerv rendelkezik-e megfelelő betöltetlen munkakörrel,
- az érintett személy megfelel-e az adott munkakör betöltéséhez szükséges képzési és alkalmassági feltételeknek,
- adott évre vonatkozó illetménypolitikai elveket.

Szolgálat érdekében történő áthelyezés esetén vizsgálni kell, hogy fennáll-e az 5 éves időkorlát (ld. 3.3.1. alfejezet Egyéb szabályok részében).

3.3.2.2. A külső áthelyezés szabályai

A rendvédelmi szervek, illetve a Magyar Honvédség hivatásos állományába történő áthelyezést a szolgálati út betartásával, a munkáltatói jogkört gyakorló vezető javaslatával ellátva a Központi Irányítás Humánigazgatási Főosztályánál kell kérelmezni. A kérelemnek tartalmaznia kell minden olyan tényt és körülményt, ami a döntés szempontjából jelentőséggel bír (pl. mely szervhez, milyen munkakörbe, miért kéri az áthelyezést, ha vannak, akkor a személyes okokat – családi, szociális – is meg kell jelölni, ha van munkáltatói kölcsönből vagy tanulmányi szerződésből eredő vagy egyéb kötelezettsége, stb.).

A társszervek közötti áthelyezést a NAV vezetője engedélyezi (kivéve: tábormok esetén a miniszter). Ha az engedélyezésre sor kerül, akkor az átvevő (fogadó) szervet a Központi Irányítás Humánigazgatási Főosztálya tájékoztatja és egyidejűleg megküldi érintett személyi anyagát is. Ha az áthelyezési kérelem elutasításra kerül, akkor az érintettet szintén a Humánigazgatási Főosztály tájékoztatja a szolgálati út betartásával.

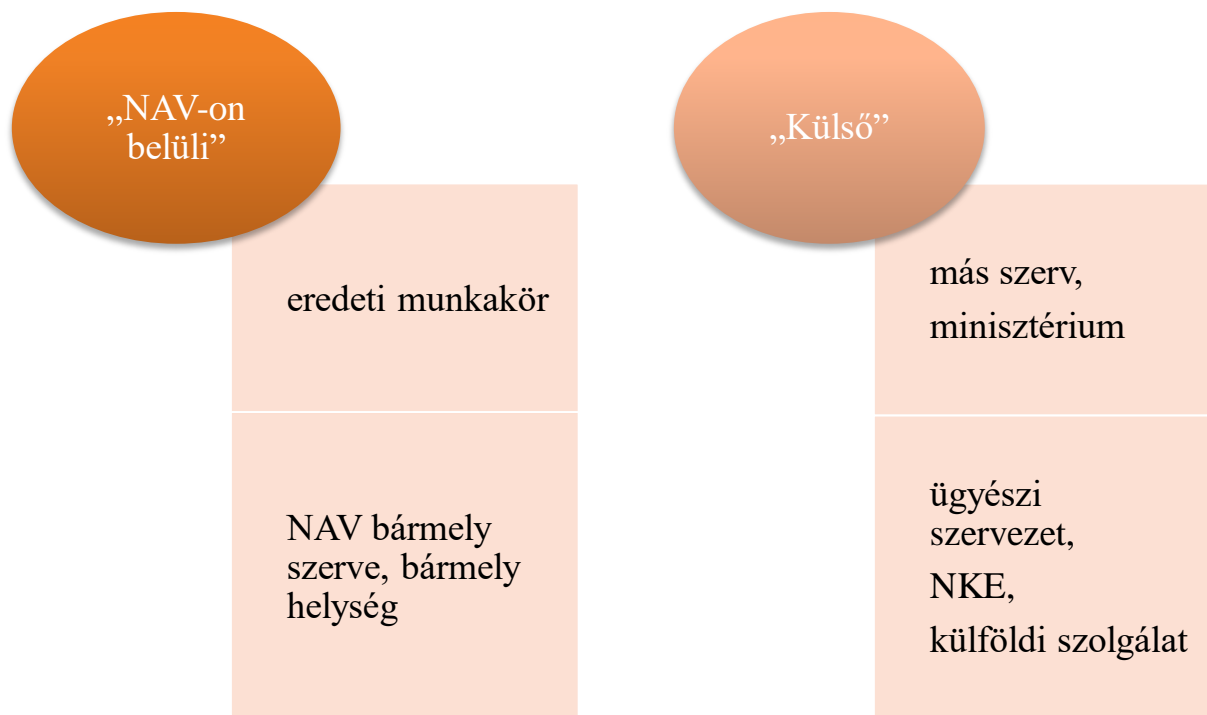
Az áthelyezési parancs és a háromoldalú megállapodás (NAV vezetője – fogadó szerv vezetője – érintett pénzügyőr) elkészítésére csak az átadó szerv által kiadott ún. fogadó nyilatkozat birtokában kerülhet sor.

A külső áthelyezéssel az érintett NAV-val fennálló jogviszonya megszűnik, a szolgálati viszonyát azonban az új rendvédelmi szervnél folyamatosnak kell tekinteni. Az áthelyezettnek meg kell felelni a rendvédelmi szervnél tervezett szolgálati beosztásához előírt képzettségi és alkalmassági feltételeknek. Ha a szolgálati beosztás ellátásához szükséges szakirányú képzettséggel nem rendelkezik, megszerzését határidő tűzésével elő kell írni.

3.3.3. Vezénylés

A vezénylés megjelenési formáit az alábbi ábra (7. számú ábra) szemlélteti.

7. számú ábra: A vezénylés formái

Forrás: a szerző saját szerkesztése

3.3.3.1. Vezénylés a NAV-on belül

A pénzügyőr a szolgálat érdekében eredeti munkakörében való meghagyása mellett a NAV bármely szervéhez és bármely helységbe meghatározott szolgálati feladat teljesítésére vezényelhető. A pénzügyőr 3 évenként összesen 6 hónapra beleegyezése nélkül vezényelhető. A 6 hónapot meghaladó időtartamú vezényléshez, valamint a vezénylés időtartamának befejezésétől számított 6 hónapon belüli újabb vezényléséhez a pénzügyőr beleegyezése szükséges. Ha a pénzügyőrnek a 6 hónapon túli vezényléséhez vagy a vezénylést követő 6 hónapon belüli újabb vezényléséhez a beleegyező nyilatkozata hiányzik, akkor a vezénylést meg kell szüntetni. Ezt követően 6 hónapon belül más szolgálati helyre beleegyezése nélkül nem vezényelhető.⁸⁵

⁸⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/D. § (1)-(3) bekezdései

A NAV-on belüli vezénylés szabályai:

NAV-on belüli vezénylés esetén a vezénylés időtartama alatt a munkáltatói jogkört a vezénylés helye szerinti szerv vezetője gyakorolja azzal, hogy a hivatásos szolgálati jogviszony megszüntetésére, módosítására, valamint a méltatlansági eljárás megindítására és lefolytatására az eredeti munkáltatói jogkör gyakorlója jogosult, továbbá a vezénylés helye szerinti munkáltatói jogkör gyakorlója a fegyelmi jogkört és a kártérítési jogkört csak korlátozással gyakorolja.⁸⁶

NAV-on belüli vezénylés esetén a vezénylés időtartamára járó illetményt és egyéb járandóságot az a szerv biztosítja, amelytől a vezénylés történt. A 30 napot meghaladó vezénylés esetén a pénzügyőr a vezénylés ideje alatt ellátott munkaköri feladatoknak megfelelő közszolgálati pótlékre jogosult a vezénylés idejére.

NAV-on belüli vezénylésnél az érintett szervek kötelesek írásban egyeztetni és a NAV vezetőjének hatáskörébe tartozó intézkedés esetén mindkét fél írásos nyilatkozatát a NAV KI Humánigazgatási Főosztályára megküldeni a vezénylés elrendelésének és időtartamának pontos meghatározásával, illetménynövekedés esetén a kötelezettségvállalásra vonatkozó szabályozásban foglaltak maradéktalan betartásával. A vezénylésről szóló parancsot lehetőleg úgy kell kiadni, hogy azt az érintett legalább a vezénylés megkezdése előtt 5 munkanappal kézhez kapja.

Amennyiben a jogszabály a vezénylést az érintett beleegyezéséhez köti, abban az esetben a küldő szerv köteles beszerezni az írásbeli beleegyező nyilatkozatot, amit a személyi anyagban kell elhelyezni. Vezénylés meghosszabbítása esetén a beleegyező nyilatkozat beszerzése a fogadó szerv feladata.

Pénzügyőr vezénylésére a vámszakmai és nemzetközi ügyekért felelős szakmai helyettes jogosult. A Bűnügyi Főigazgatóság (BF) és a felügyelete alá tartozó igazgatóságok állományába tartozó pénzügyőröknek a főigazgatóság illetékességi területén belül történő vezénylésére a BF főigazgatója jogosult.

⁸⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/D. § (4) bekezdése

3.3.3.2. „Külső” vezénylés

Ha a pénzügyőrt más szervhez, minisztériumba, a Nemzeti Közszerológati Egyetemre, ügyészi szervezethez vagy külföldi szolgáltatra vezénylik, akkor a Hszt. vonatkozó szabályait kell alkalmazni.⁸⁷

Más szervhez történő vezénylésre akkor kerülhet sor, ha ez kormányzati, rendvédelmi vagy egyéb biztonsági érdeket szolgál. A más szervhez vezénylés legfeljebb öt évre szól és az érintett pénzügyőr beleegyezése szükséges hozzá. Ebben az esetben a pénzügyőr tevékenységére, munkarendjére, teljesítmény-értékelésére, illetményére, minősítésére, pihenőidejére, a kártérítésre a más szerv szabályai az irányadók.

A **Nemzeti Közszerológati Egyetemre** történő vezényléshez szintén szükséges a pénzügyőr beleegyezése. Határozott vagy határozatlan időtartamra szólhat és a vezényelt pénzügyőr a NAV törvény szerinti illetményre, pótlékokra, juttatásokra, támogatásokra és költségtérítésre jogosult. Ezeket a vezényelő szerv, azaz a NAV folyósítja.

3.4. **Hivatásos szolgáltati jogviszony megszűnése**

Amikor a szervezet és az egyén érdekei különválnak, akkor a foglalkoztatott saját elhatározásától vezérelve vagy kényszer hatására elhagyja a szervezetet.⁸⁸

A hivatásos szolgáltati jogviszony valamilyen objektív tényező okán az alábbi esetekben szűnik meg⁸⁹:

- a szolgáltati felső korhatárának elérésével (jelenleg a hivatásos szolgáltati felső korhatára a hivatásos állomány tagjára irányadó társadalombiztosítási öregségi nyugdíjkorhatár, azaz 65 év),
- a hivatásos állomány tagjának halálával (természetesen egy jogviszony csak abban az esetben tartható fenn, ha annak részesei képesek jogaik gyakorlására és

⁸⁷ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgáltati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 52. § (2) bekezdése

⁸⁸ BIBA SÁNDOR: *Kiáramlás- és fluktuációpolitikák*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgáltati stratégiai embererőforrás-menedzsment*. Budapest, NKE Szolgáltati Nonprofit Kft., 2016, 177. p.

⁸⁹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgáltati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 80. § (1) bekezdése

- kötelezettségeik teljesítésére; a hivatásos halálával ez értelemszerűen lehetlenné válik),
- a törvény erejénél fogva (a jogalkotó a hivatásos szolgálati jogviszonyról szóló törvényben (Hszt.) nevesít olyan eseteket, melyek teljesülése esetén nem tartható fenn a szolgálati jogviszony)
 - ✓ a pénzügyőr előírt képzési és vizsgakötelezettség teljesítését önhibájából elmulasztotta,
 - ✓ ha a pénzügyőr az alapfokú, illetve a középfokú szaktanfolyamot a munkáltató kötelezése ellenére önhibájából a meghatározott idő alatt nem kezdte meg, vagy önhibájából nem fejezte be, illetve a vizsgát nem tette le,
 - ✓ országgyűlési vagy európai parlamenti képviselővé, nemzetiségi szószólóvá, főpolgármesterré, főpolgármester-helyettesé, megyei közgyűlés elnökévé, alelnökévé, polgármesterré, alpolgármesterré, helyi vagy nemzetiségi önkormányzati képviselővé megválasztották,
 - ✓ az összeférhetlenség megszüntetését elmulasztotta,
 - ✓ a miniszter által vezetett minisztériumba kinevezett állami vezető kivételével - állami vezetővé nevezték ki.
 - a határozott időre létesített szolgálati viszony esetében a határozott időtartam leteltével (azokban az esetekben, amikor a jogviszony létrehozása esetén, a jogviszony tartamát időbeli korlátokhoz kötik, természetesen ezen objektív időpont bekövetkeztével a jogviszony megszűnik),
 - a szolgálati viszony megszüntetése fenyítés kiszabásával (amennyiben a szolgálati jogviszony fennállása alatt a pénzügyőr olyan cselekményt követ el, ami miatt a súlyosabb fenyítés alkalmazásával szankcionálják, nevezetesen a szolgálati jogviszony megszüntetésével, a jogviszony megszűnik),
 - büntetőeljárás keretében szolgálati viszony megszüntetése, lefokozás, foglalkozástól eltiltás vagy közügyektől eltiltás alkalmazásával (azokban az esetekben, amikor a büntetőeljárás alá vont pénzügyőrrel szemben a bíróság korlátozó intézkedés alkalmazását mondja ki, értelemszerűen a jövőben e tevékenységét nem folytathatja, s mint ilyen, a szolgálati jogviszonynak a továbbiakban nem lehet alanya),

- ha a szolgálati jogviszony érvénytelen jognyilatkozat alapján jött létre (az a szolgálati jogviszony, mely létrejöttének alapjául szolgáló jognyilatkozat eleve érvénytelennek minősült, azonban arra akkor nem derült fény, természetesen semmisnek tekintendő).

3.4.1. A hivatásos szolgálati jogviszony megszüntethető

- közös megegyezéssel,
- lemondással,
- azonnali hatályú lemondással,
- felmentéssel,
- kormányzati szolgálati, állami szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyba vagy igazságügyi alkalmazotti szolgálati jogviszonyba történő áthelyezéssel,
- más rendvédelmi szervhez történő áthelyezéssel,
- a Magyar Honvédséghez történő áthelyezéssel,
- azonnali hatállyal a próbaidő alatt.⁹⁰

A közös megegyezés szabályai:⁹¹

A szolgálati viszony a munkáltatói jogkört gyakorló vezető és a hivatásos állomány tagjának közös megegyezésével bármikor megszüntethető, az alábbiak szerint:

- A megszüntetést bármelyik fél kezdeményezheti és azt indokolni nem kell.
- A megegyezést írásba kell foglalni, amelyben rögzíteni kell a szolgálati viszony megszűnésének napját, a hivatásos állomány tagjának és a szervnek a szolgálati viszony megszüntetéséből eredő jogait és kötelezettségeit, illetve a megtérítési kötelezettséget, ha van ilyen.
- A jogokban és kötelezettségekben való megegyezés nem feltétele a szolgálati viszony közös megegyezéssel történő megszüntetésének.
- A felek a megállapodástól csak közös akarattal térhetnek el.

⁹⁰ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 80. § (2) bekezdése

⁹¹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 83. §

Lemondás a szolgálati jogviszonyról:⁹²

A hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyáról lemondhat. Kivéve: a szükségállapot vagy rendkívüli állapot idejét, valamint a váratlan támadás időszakát.

A lemondási idő két hónap, a felek ennél rövidebb időtartamban is megállapodhatnak.

Aki a szolgálati viszonyáról lemondott, a lemondási idő elteltével elveszti a jogszabályban meghatározott, a hivatásos állomány volt tagja részére a hivatásos szolgálat alapján a szolgálati viszony megszűnését követően is biztosított jogosultságokat.

Azonnali hatályú lemondás:⁹³

Ha a szolgálati előjárója részéről a hivatásos állomány tagját a törvényben meghatározott jogaiban vagy emberi méltóságában olyan súlyos sérelem érte, amely miatt szolgálati viszonyának fenntartása nem várható el tőle, az arra okot adó körülmény megjelölésével azonnali hatályú lemondással élhet, az alábbiak szerint:

- A szolgálati viszony megszűnése az azonnali hatályú lemondás bejelentését követő napon hatályba lép.
- A okot adó körülmény meglétét a hivatásos állomány tagjának kell bizonyítani.
- Az ok megalapozatlansága esetén a hivatásos állomány tagja köteles a törvényben meghatározott lemondási időre járó illetménynek megfelelő összeget a rendvédelmi szervnek megtéríteni, és az esetlegesen felmerült kárért helytállni.
- Ha az azonnali hatályú lemondás oka és az azt megalapozó körülmények valósnak bizonyulnak, vagy a rendvédelmi szerv azt nem vitatja, a hivatásos állomány tagja részére a felmentési időre járó távolléti díjat és végkielégítést kell fizetni.

3.4.2. Felmentés**A szolgálati jogviszony felmentéssel megszüntethető abban az esetben, ha:**

- az Országgyűlés, a Kormány, a miniszter vagy a NAV vezetője döntése alapján létszámcsökkentést kell végrehajtani és emiatt a pénzügyőr továbbfoglalkoztatására nincs lehetőség,

⁹² a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 84. §

⁹³ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 85. §

- átszervezés következtében pénzügyőr munkaköre megszűnt, és a számára felajánlott, a végzettségének és képzettségének megfelelő más munkakört nem fogadta el.

Kötelező felmentéssel megszüntetni a jogviszonyt, amennyiben:

- egészségi, pszichikai vagy fizikai állapota alapján (Isd. NAV tv. 17/C. §) a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, vagy a munkaköre ellátására alkalmatlanná vált, és részére megfelelő munkakör nem biztosítható,
- minősítése „elfogadhatatlan” fokozata alapján a munkaköre ellátására alkalmatlanná vált,
- a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, mert nem felel meg a kifogástalan életvitel követelményének,
- nemzetbiztonsági szempontból alkalmatlanná vált, mert a nemzetbiztonsági ellenőrzése során nemzetbiztonsági kockázatot állapítottak meg,
- a hivatásos szolgálatra méltatlanná vált, mert szolgálaton kívül olyan cselekményt követett el, amely a NAV működésébe vetett közbizalmat súlyosan veszélyezteti és emiatt nem várható el, hogy a NAV a szolgálati viszonyát fenntartsa,
- amennyiben a rendelkezési állomány megszűnésekor megfelelő munkakör nem biztosítható,
- más szervhez vagy külföldre történő vezénylés megszűnése után részére a végzettségének, képzettségének megfelelő munkakör nem biztosítható és rendelkezési állományba sem helyezhető, vagy a felajánlott alacsonyabb munkakört nem fogadja el.

A munkáltatói jogkört gyakorló elöljáró a felmentést köteles megindokolni. Ebből világosan ki kell tűnnie, hogy a felmentés indoka valós és okszerű.

Felmentés esetén a **felmentési idő**⁹⁴ legalább két hónap, de a nyolc hónapot nem haladhatja meg. A hivatásos állomány tagjának írásbeli kérelme alapján a felek ennél rövidebb időtartamban is megállapodhatnak.

⁹⁴ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 87. §

A két hónapos felmentési idő a szolgálati viszonyban töltött

- öt év után egy hónappal,
- tíz év után két hónappal,
- tizenöt év után három hónappal,
- húsz év után négy hónappal,
- huszonöt év után öt hónappal,
- harminc év után hat hónappal

meghosszabbodik.

A jogalkotó egyfajta garanciális szabályként, a joggal visszaélés elkerülésének biztosítása érdekében meghatározta azokat az időszakokat, melyek alatt a szolgálati jogviszony felmentéssel nem szüntethető meg **(felmentési védelem)**.

Ezek a következők:

- a betegség és az egészségügyi szabadság, valamint az egészségi okból megkezdett egészségi alkalmassági felülvizsgálat ideje,
- a beteg gyermek ápolásának ideje, továbbá a közeli hozzátartozó otthoni ápolása vagy gondozása céljából kapott illetmény nélküli szabadság,
- a várandósság ideje, a szülést követő három hónap, a szülési szabadság és a gyermekgondozás céljára kapott illetmény nélküli szabadság, továbbá illetmény nélküli szabadság igénybevétele nélkül is a gyermek hároméves koráig,
- a házastárs tartós hivatalos külföldi kiküldetése miatt kapott illetmény nélküli szabadság,
- a törvény szerinti örökbefogadás előtti kötelező gondozásba helyezés esetén a hivatásos állomány örökbe fogadni szándékozó tagja részére a kötelező gondozásba helyezéstől számított hat hónap, vagy ha a gyermek a hat hónap letelte előtt kikerül a gondozásból, a kötelező gondozás ideje,
- a hivatásos állomány nő tagjának jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének ideje, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap,
- a szolgálati viszony szünetelésének időtartama.

Nem szüntethető meg felmentéssel a szolgálat felső korhatárát megelőző öt évben a hivatásos állomány tagjának a szolgálati viszonya, amennyiben arra a szervezetben történő átszervezés okán lenne szükség.

A hivatásos állomány tagját felmentése esetén a felmentési időre járó távolléti díjon túl végkielégítés illeti meg.

A **végkielégítés**⁹⁵ összege, ha a pénzügyőr hivatásos szolgálati jogviszonyban töltött ideje legalább

- három év: egyhavi,
- öt év: kéthavi,
- nyolc év: háromhavi,
- tíz év: négyhavi,
- tizenhárom év: öthavi,
- tizenhat év: hathavi,
- húsz év: nyolchavi,
- huszonöt év: kilenchiavi,
- harminc év: tízhavi

illetményének megfelelő összeg.

Végkielégítésre nem jogosult a hivatásos állomány tagja, amennyiben:

- a szolgálati viszony megszűnésekor nyugdíjasnak minősül vagy szolgálati járandóságra jogosult,
- a felmentését maga kérte,
- alkalmatlansága vagy méltatlansága miatt mentették fel, kivéve azt, aki egészségi, pszichikai vagy fizikai alkalmatlanság miatt került felmentésre,
- tartalékállomány tartama alatt felajánlott álláshelyet elfogadja.

⁹⁵ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 90. §

4. ALAPVETŐ JÁRANDÓSÁGOK A PÉNZÜGYŐRI SZOLGÁLATBAN: ILLETMÉNY ÉS SZABADSÁG

(MAGASVÁRI ADRIENN – SZABÓ ANDREA)

4.1. Az illetmény

(Magasvári Adrienn)

4.1.1. Alapvetések

A munkavégzésért munkabér, fizetség, illetmény, javadalmazás jár, amit az előírt feladatokat teljesítő alkalmazott a munkáltatótól kap. Sokféleképpen nevezhetjük a munkáért járó „fizetséget”, de a közszolgálatban (közigazgatási szervek és rendészeti szervek együttesen alkotják a közszolgálatot) a megfelelő terminológia: az **illetmény**.

A közszolgálat nem csak Magyarországon, hanem a legtöbb államban a legnagyobb munkáltató. A közszolgáltatások megfelelő biztosítása, ellátása, a társadalmi igényeknek megfelelő működés megköveteli, hogy a közigazgatási és rendészeti szervek egyre fejlettebb és komplexebb szolgáltatásokat nyújtsanak és ehhez alkalmas személyi állománnyal bírjanak. A szervezetek a foglalkoztatottakat pedig munkájukért cserébe méltányosan, igazságosan és következetesen „jutalmazzák”. Erről Magyary 1944-ben így írt: „*A hivatásos közszolgálatban, amely tagjaitól teljes odaadást kíván és más foglalkozást és mellékkeresetet kizár, a fizetési rendszernek ... rendkívüli jelentősége van.*”⁹⁶

A közszféra szervezetei kiadásainak jelentős részét a foglalkoztatottak bére teszi ki, ezért jogos a kérdés, hogy milyen alapokra is kell helyezni a közszolgálati szervezetekben a javadalmazást? Erre kétféle megoldás létezett: a versenyszféra elveit követő nyitott rendszer, illetve a katonai elképzeléseket a civil közszolgálatba integráló zárt rendszer⁹⁷.

A két rendszer alapvetéseit az alábbi ábra szemlélteti:

⁹⁶ MAGYARY ZOLTÁN: *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. In: Dr. Martonyi János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályának értekezései*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944., 9. p.

⁹⁷ LŐRINCZ LAJOS: *A közigazgatás alapintézményei*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010., 272. p.

8. számú ábra: A javadalmazási rendszer alapjai

NYITOTT	ZÁRT
	
☐ középpontban a munkakör	☐ középpontban az egyén
☐ a bér a munkakör értékének megfelelő	☐ a bér a szolgálati idő és az iskolai végzettség függvénye
☐ béremelés csak magasabb értékű munkakör betöltésével lehetséges	☐ béremelés és előmenetel a szolgálati idő függvénye, garantált, automatikus

Forrás: Lőrincz Lajos: A közigazgatás alapintézményei. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010. alapján a szerző saját szerkesztése

A közszolgálati szervezetekre, ahogyan azt már fentebb is jeleztem, inkább a zárt típusú rendszer a jellemző. Ennek előnye, hogy kiszámítható a szervezet, a vezetők és a munkatársak számára egyaránt. Ennek megfelelően könnyebben tervezhető (akár a költségvetés szempontjából is) és megfelelően átlátható. Ráadásul, ritkán tud érvényesülni egy ilyen szisztémában a szubjektivitás. Hátránya viszont, hogy nem motivál jobb eredményre, nem ösztönöz magasabb teljesítményre, és az átlagnál jobban teljesítő munkatársak esetében még demotiváló hatása is lehet, mert nem ad lehetőséget a gyors előrelépésre.⁹⁸ Természetesen, ez a rendszer nem támogatja a kreatív gondolkodást sem, így a kihívást kereső fiatalokat sem fogja a közszolgálatához csábítani.

Ma már azonban ennyire élesen nem különíthető el ez a két rendszer, ebben a tiszta formában csak kivételes esetekben léteznek. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal illetményrendszere is a két rendszer megoldásait ötvözi.

Álljon itt ismét egy Magyary-idézet arról, hogyan látta ő 1944-ben a közszolgálati dolgozók illetményét meghatározó elveket, illetve az akkor működő rendszert. „A

⁹⁸ KRAUSS GÁBOR: *Az ösztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás) humán folyamata és humán funkciói*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgálati stratégiai emberierőforrás-menedzsment*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016., 248. p.

*gazdasági munkabérek állandóan változnak, míg a közigazgatási alkalmazottak fizetése kevésbé rugalmas. A fizetések megállapítása főelvének annak kell lennie, hogy egyenlő munkáért egyenlő fizetés járjon. Evégből az azonos feladatokkal és felelősséggel járó állásokat egy csoportba foglalják, amely csoportot fizetés, előléptetés és több más szempontból való elbánás tekintetében más csoportokkal szemben meg lehet különböztetni.*⁹⁹ Azaz, már ekkor felmerült annak a lehetősége, hogy elsősorban ne a szolgálati idő domináljon a köztisztviselők illetményének megállapítása során és az előmenetel tekintetében, hanem az ellátott feladatok és a betöltött munkakör határozzák meg azt. Kiemelte továbbá, hogy a közszféra szerveinek különösen nagy figyelmet kell fordítaniuk a vezetőkre és a kulcsemberekre is, hiszen ha az ő illetményük nem éri el a magánszféra szervezetei által biztosított munkabérekét, akkor az állam nem tudja majd megtartani őket és a helyükre sem tud majd megfelelő minőségű szakembereket állítani.

Remélem, hogy az előbbiekben írtak alapján jól látható, hogy mennyire fontos az egyén, a szervezet, a közszolgálat és az állam számára, hogy az illetményrendszerét úgy építse fel, hogy az vonzó legyen és megtartó erővel bírjon a vezetők és a munkatársak számára egyaránt. Azaz, kellően elkötelezetté tegyen és megfelelően ösztönözzön.

Ha már az ösztönzésnél tartunk, akkor mindenképpen kitérnék az ösztönzési rendszer és az illetmény kapcsolatára is.

4.1.2. Az ösztönzési rendszer

Az ösztönzési rendszert és az illetményrendszert gyakran szinonimaként használjuk, pedig korántsem azonos fogalmak. Általános vélekedés szerint elsősorban pénzzel lehet ösztönözni, talán ezért is mosódik össze egymással az ösztönzés és az illetmény. Pedig az ösztönzésnek, a motiválásnak számos más módja is létezik, az illetmény csupán az egyik eleme az ösztönzési rendszernek.

Az ösztönzési rendszer alapvetően **anyagi (materiális)** és **nem anyagi (immateriális)** pillérekből áll.

⁹⁹ MAGYARY ZOLTÁN: *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. In: Dr. Martonyi János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályának értekezései*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944., 9. p.

Az **anyagi ösztönzők** közé az alábbi elemeket soroljuk:

- illetmény,
- jutalom (teljesítménybér),
- elismerések,
- béren kívüli juttatások.

A materiális ösztönzők lehangsúlyosabb része természetesen az illetmény. A béren kívüli juttatások szintén anyagi előnyt testesítenek meg. Megjelenési formájukat tekintve nagyon sokfélék. Adhatók szociális alapon (szociális segély, temetkezési támogatás, egészségügyi juttatások, stb.), illetve biztosíthatnak kényelmi szolgáltatást (például szolgálati gépjármű magánhasználata, mobiltelefon-, internethasználat díjának átvállalása), de léteznek még egyéb juttatások is (cafetéria, ruhapénz, stb.)¹⁰⁰. A materiális ösztönzők közé soroltuk a jutalmakat (a NAV esetében feltételhez kötött személyi juttatásnak nevezzük), melyek a szervezeti, illetve egyéni teljesítmény függvényében adhatóak és amelyek szintén forintban jelentkeznek a bankszámlánkon. Végül ide tartoznak az elismerések különböző formái is, díjak, érdemérmek, címek, stb. Ezek jelenthetnek előrelépést, illetményemelkedést, presztízsnövekedést egyaránt.¹⁰¹

De vajon mik tartozhatnak a **nem anyagi ösztönzők** csoportjába? Igen, jól gondolják, minden olyan eszköz, körülmény, lehetőség, amely ugyan nem forintosítható, de alkalmas arra, hogy a munkatársak jobban érezzék magukat a munkahelyükön és fokozzák a teljesítményüket. Természetesen ebben az esetben egyénenként változhatnak az igények, melyeket a szervezetek nem tudnak teljes körűen kielégíteni, de a Magyary által említett példák jó kiindulási alapot adhatnak nekik: „... *ilyenek a munkaidő célszerű beosztása; a hétvégi szünet bevezetése; a munkahely egészsége és célszerűsége helyiség, világítás, bútor tekintetében; a bűrótechnika eredményeinek értékesítése; az idegesítő körülmények távoltartása; a hivatalnokok testi kondíciójának gondozása; helyes pszichológiai kezelés, stb.*”¹⁰²

A következőkben a témakör szempontjából lehangsúlyosabb elemre koncentrálnunk, mely nem más, mint az illetmény.

¹⁰⁰ PETRÓ CSILLA: *Kompenzáció és javadalmazás a közszolgálatban*. ÁROP – 2.2.21 Tudásalapú közszolgálati előmenetel. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014., 12. p.

¹⁰¹ KRAUSS GÁBOR: *Az ösztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás) humán folyamata és humán funkciói*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgálati stratégiai emberierőforrás-menedzsment*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016., 247. p.

¹⁰² MAGYARY ZOLTÁN: *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. In: Dr. MARTONYI János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályának értekezései*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944., 10. p.

4.1.3. Az illetményrendszer és elemei

Párhuzamot vonva a munka törvénykönyvében meghatározott munkabér fogalmával¹⁰³, az illetmény minden olyan kifizetést magában foglal, amelyet

- a foglalkoztatott a munkáltatótól,
- a hivatásos szolgálati jogviszonyra tekintettel,
- kifejezetten a munkavégzés ellenértékeként,
- kivételesen pedig munkavégzés nélkül is

kap.

A pénzügyőr illetménye alapilletményből, időpótlékból, közszolgálati pótlékból és egyéb illetménypótlékból áll.¹⁰⁴

9. számú ábra: A pénzügyőrök illetményének összetevői

Forrás: a szerző saját szerkesztése

4.1.3.1. Az alapilletmény

Az alapilletmény a pénzügyőr munkaköréhez, besorolásához kapcsolódik, mértékének meghatározásakor a szolgálati időt és az iskolai végzettséget veszik figyelembe. Az

¹⁰³ Idézi: HALMOS SZILVIA – PETROVICS ZOLTÁN: *Munkajog*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014., 168. p.

¹⁰⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 20/D. § (2) bekezdése

alapilletményt a besorolási osztályokhoz, besorolási kategóriákhoz és fizetési fokozatokhoz rendelt szorzószámok és az illetményalap szorzataként kell meghatározni. Az illetményalapot az Országgyűlés állapítja meg évente a költségvetési törvényben (mértéke 2008 óta 38 650 Ft). Az alapilletmény megállapításához szükséges illetményszorzókat a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény 1. számú melléklete, a vezetői munkakört betöltők tekintetében a 3. számú melléklete határozza meg.

A felsőfokú iskolai végzettséget igénylő munkakört betöltő, szakirányú felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező pénzügyőrt az I., a felsőfokú iskolai végzettséget nem igénylő munkakört betöltő pénzügyőrt a II. besorolási osztályba kell besorolni.¹⁰⁵ Általánosságban elmondható, hogy a hivatásos állomány tiszt, főtiszt rendfokozatú tagjait az I., zászlósi és tiszthelyettesi rendfokozatot viselő tagjait pedig a II. besorolási osztályba kell sorolni.¹⁰⁶

Az illetményrendszer másik fő elemét az illetménypótlékok rendszere jelenti.

4.1.3.2. A pótlékok

A pótlékok jellemzően valamilyen különleges munkavégzési körülmény esetén járnak vagy speciális ismereteket, illetve felkészültséget, vagy esetleg az elkötelezettséget, lojalitást „díjaznak”. A pótlékok mértékét az illetményalap százalékában állapítják meg. Mértékük független a besorolástól, általában munkakörönként szabályozott. Megkülönböztethetünk alanyi jogon és munkáltatói döntés alapján, vagy eseti jelleggel járó pótlékokat.

4.1.3.3. Az időpótlék

Az időpótlék a köz szolgálatában eltöltött idő alapján számított illetményelem. Az időpótlék kifejezi az állam elismerését és megbecsülését a köz tartós és elhivatott szolgálatáért.

Az időpótlék megállapítására vonatkozó szabályok:

- az illetményalap meghatározott százalékában kell megállapítani,
- a pénzügyőr, a szolgálati jogviszony 10. évétől jogosult az időpótléokra,

¹⁰⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 20/D. § (5) bekezdése

¹⁰⁶ KRAUSS GÁBOR – PETRÓ CSILLA: *A közszolgálati illetményrendszer aktuális kérdései*. Pro publico bono – Magyar Közigazgatás, 2014/2. szám, Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 59. p.

- a szolgálati jogviszonyban eltöltött további 5 évenként növekvő mértékű időpótléokra jogosult a foglalkoztatott.

A szolgálati jogviszonyba be kell számítani¹⁰⁷:

- a NAV-nál és jogelődeinél kormányzati szolgálati, hivatásos szolgálati, közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban és munkaviszonyban töltött időt, illetve
- más költségvetési szervnél kormányzati szolgálati jogviszonyban, állami szolgálati jogviszonyban, hivatásos szolgálati jogviszonyban, közszolgálati jogviszonyban, továbbá közalkalmazotti, igazságügyi alkalmazotti, bírói vagy ügyészi szolgálati viszonyban töltött időt, ha a NAV-nál a kormányzati szolgálati jogviszony vagy a hivatásos szolgálati jogviszony e jogviszonyok valamelyikéből áthelyezéssel vagy közvetlen kinevezéssel jött létre.

4.1.3.4. A közszolgálati pótlék

A közszolgálati pótlék a kormánytisztviselő, illetve a pénzügyőr a jogviszony létesítésével vállalt többletkötelezettségének, továbbá a pénzügyőrök tekintetében a hivatásos munkakörrel járó többlet-igénybevételnek és –terhelésnek az ellentételezését szolgálja. Mértékét a NAV törvény végrehajtási rendelete az illetményalap 0-650%-a közötti mértékben állapítja meg.

A közszolgálati pótlék megállapításánál figyelembe kell venni:

- feladatellátás sajátosságaiból adódó valós és rendszeresen jelentkező kockázatot, ide értve akár az életet, testi épséget, egészséget érintő kockázatot is,
- a munkavégzés külső körülményeit,
- a feladat ellátásához kapcsolódó belső körülményeket, a belső eljárási szabályok szigorúságát, kötöttségét,
- a szakmai irányításból adódó többletfelelősséget, magasabb szakmai követelményeket,
- pénzügyőrök tekintetében a fegyverrel való szolgálatteljesítés, fegyverhasználattal vagy annak lehetőségével járó helyzetek gyakoriságát,

¹⁰⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 22. § (2) bekezdése

továbbá a más kényszerítőeszközök alkalmazásának lehetőségével járó helyzetek gyakoriságát.¹⁰⁸

4.1.3.5. Egyéb illetménypótlékok

Idegen-nyelvtudási pótlék

Ha a kormánytisztviselő, illetve a pénzügyőr olyan munkakört tölt be, amelyben idegen nyelv használata szükséges, idegennyelv-tudási pótlékra jogosult. Az idegennyelv-tudást az államilag elismert nyelvvizsga eredményét igazoló bizonyítvánnyal vagy azzal egyenértékű okirattal kell igazolni.¹⁰⁹

Az angol, francia, német, arab, kínai és orosz nyelvek tekintetében a pótlék alanyi jogon jár, az alábbiak szerinti mértékben:

- felsőfokú (C1) komplex nyelvvizsga esetén az illetményalap 100%-a,
- középfokú (B2) komplex nyelvvizsga esetén az illetményalap 60%-a,
- alapfokú (B1) komplex nyelvvizsga esetén az illetményalap 15%-a.

Az idegennyelv-tudási pótlékra jogosító egyéb nyelveket és munkaköröket az állami adó- és vámhatóság vezetője állapítja meg. Mértékük a következő:

- felsőfokú (C1) komplex nyelvvizsga esetén az illetményalap 50%-a, a szóbeli vagy írásbeli nyelvvizsga esetében 25–25%-a,
- középfokú (B2) komplex nyelvvizsga esetén az illetményalap 30%-a, a szóbeli vagy írásbeli nyelvvizsga esetében 15–15%-a.

Ha a pénzügyőr az alanyi jogon járó pótlékra jogosító idegen nyelvekből csak szóbeli vagy csak írásbeli nyelvvizsgával rendelkezik, az egyéb nyelvek esetében komplex nyelvvizsgára meghatározott mérték szerint jogosult a nyelvpótlékra.

Ha a pénzügyőr ugyanazon idegen nyelvből azonos típusú, de különböző fokozatú, illetve különböző típusú és különböző fokozatú nyelvvizsgával rendelkezik, a magasabb mértékű pótlékra jogosult.¹¹⁰

Éjszakai pótlék

Éjszakai pótlékra az jogosult, aki a munkaidő beosztása alapján, illetve vezényléses vagy váltásos szolgálati időrendszerben 22.00 és 6.00 óra között végez munkát. Amennyiben

¹⁰⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 23. § (1)-(2) bekezdése

¹⁰⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 26/A. § (1)-(2) bekezdése

¹¹⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 26/A. § (3)-(7) bekezdése

a munkaidő-beosztás szerinti munkavégzés legalább 50%-a 22.00 és 6.00 közé esik, a pótlék a munkaidő teljes időtartamára jár. Egyéb esetben az éjszakai pótlék időarányosan jár. A pótlék mértéke óránként az illetményalap 0,5%-a.¹¹¹

Egészségügyi pótlék

A pénzügyőr egészségügyi pótlékra jogosult, ha a munkáját, munkaideje nagyobb részében egészségkárosító kockázatok között végzi (pl. röntgensugárzásnak van kitéve), vagy egészségének védelme csak olyan egyéni védőeszköz állandó vagy tartós használatával valósítható meg, amely az érintett számára fokozott megterhelést jelent (pl. vegyvédelmi ruhában kell dolgoznia). Az egészségügyi pótlékra jogosító munkaköröket az állami adó- és vámhatóság vezetője határozza meg. A pótlék mértéke az illetményalap 45%-a.

Készenléti pótlék

A pénzügyőr, az ügykezelő a napi munkaidőn túl teljesített készenlét esetén a készenlét időtartamára készenléti pótlékra jogosult. A készenléti pótlék mértéke teljesített óránként az illetményalap 0,25%-a.

Személyi illetmény

Az állami adó- és vámhatóság vezetőjének előzetes jóváhagyásával a munkáltatói jogkört gyakorló vezető a kimagasló teljesítményt nyújtó, és a szervezet működése szempontjából kiemelten fontos munkakört betöltő pénzügyőrnek a NAV törvényben meghatározott illetményrendszerre vonatkozó szabályoktól eltérő, személyi illetményt állapíthat meg. A személyi illetményt egy összegben kell megállapítani és visszavonásig érvényes. A visszavonáshoz az állami adó- és vámhatóság vezetőjének előzetes jóváhagyása szükséges. A visszavonást követően a pénzügyőrt az általa betöltött munkakör alapján kell besorolni és illetményét megállapítani.¹¹²

¹¹¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 26/B. § (1) bekezdése

¹¹² a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 26. § (1)-(2) bekezdése

4.1.4. Az illetmény kifizetésére vonatkozó általános szabályok

A kormánytisztviselő, pénzügyőr, ügykezelő jogviszonya alapján havonta illetményre jogosult. Az illetményeket száz forintra kerekítve kell megállapítani.¹¹³

Az alapilletmény, az időpótlék és a közszolgálati pótlék együttes összege el kell, hogy érje legalább a Kormány által meghatározott garantált bérminimumot.

Az illetményt havonta utólag, egy alkalommal kell elszámolni és kifizetni. Ha a jogviszony egy hónapnál rövidebb ideig tart, az illetményt a jogviszony végén kell elszámolni és kifizetni. Az illetményt a tárgyhónapot követő ötödik napig (bérfizetési nap) ki kell fizetni. Az illetmény kifizetése az érintett által választott fizetési számlára történő átutalással, fizetési számla hiányában készpénzkifizetés kézbesítése útján történik. A foglalkoztatott egyidejűleg csak egy fizetési számlát jelölhet meg választott fizetési számlaként, illetve csak egy kézbesítési címre kérheti az illetmény kifizetését. A munkáltató viseli az illetmény fizetési számlára történő átutalásának vagy készpénzben történő kifizetésének a költségét.

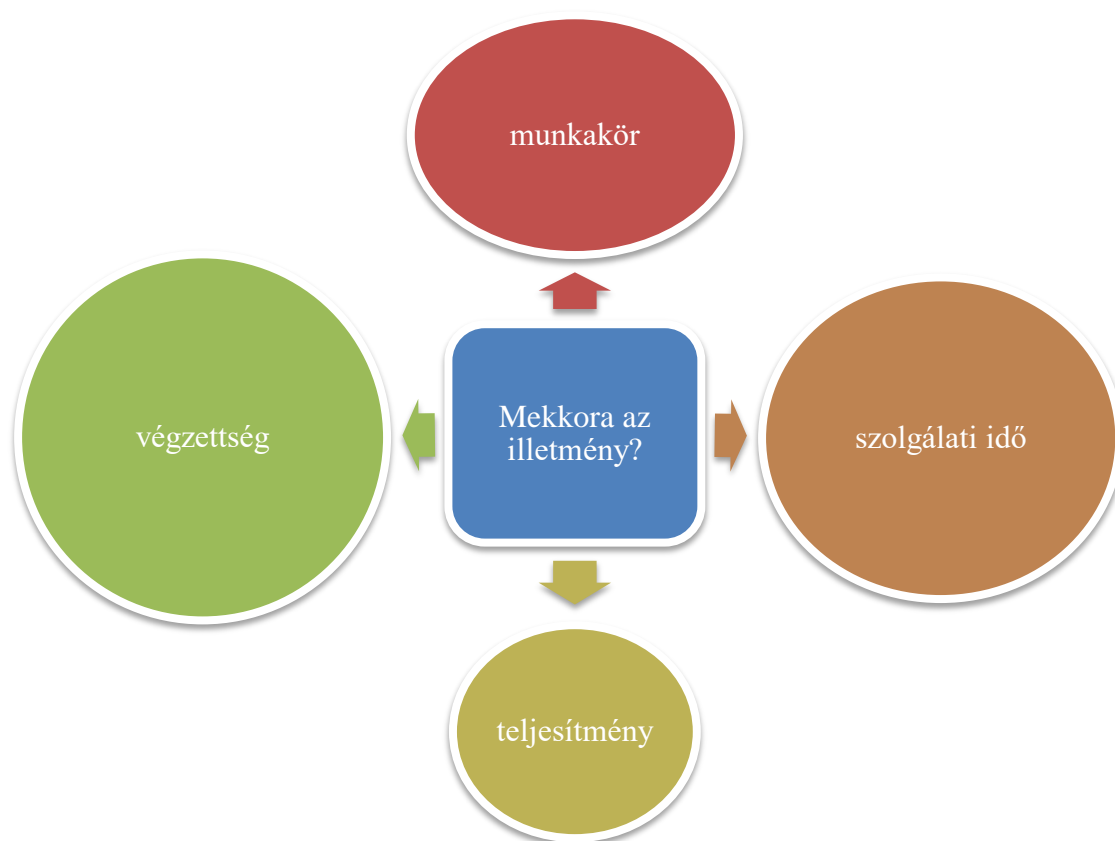
Az illetményt a kormánytisztviselőnek, pénzügyőrnek, ügykezelőnek kell kifizetni, kivéve, ha erre mást felhatalmaz, illetőleg bírósági vagy más hatósági határozat ebben korlátozza. Az illetményt utalvány vagy fizetőeszköz helyettesítésére szolgáló más formában kifizetni nem lehet.¹¹⁴

Összegezve az előbbieket jól látható, hogy az illetményünk, mint az ösztönzési rendszer része, szoros kapcsolatban áll számos tényezővel. Ezek közül az illetmény összegére, nagyságára a legnagyobb befolyással az iskolai végzettség, a szolgálati idő és a munkakör bír, de – kisebb mértékben ugyan – figyelembe kell venni a teljesítményt is.

¹¹³ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 20/D. § (1) bekezdése

¹¹⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 28. §

10. számú ábra: A NAV munkatársainak illetményét befolyásoló elemek

Forrás: a szerző saját szerkesztése, György – Hazafi (szerk.): *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben c. munkája alapján*¹¹⁵

4.2. Szabadságra, rendkívüli munkaidőre, túlmunkára és a készenlétre vonatkozó legfontosabb szabályok

(Szabó Andrea)

A szabadsághoz és pihenőidőhöz való jog az Alaptörvényből eredeztethető, miszerint „Minden munkavállalónak joga van a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz.”¹¹⁶ Ha kitekintünk Európába azt látjuk, hogy Az Európai Unió Alapjogi Chartája hasonlóan rendelkezik.¹¹⁷

¹¹⁵ GYÖRGY ISTVÁN – HAZAFI ZOLTÁN (szerk.): *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018., 102. p.

¹¹⁶ Magyarország Alaptörvénye XVII. cikk (4) bekezdés

¹¹⁷ az Európai Unió Alapjogi Chartája 31. cikk (2) bekezdés

A pihenéshez, szabadidőhöz és a rendszeres fizetett szabadsághoz való jog alapjognak nem minősülő alkotmányos jog, ennek megfelelően a törvényhozás köteles szabályokat alkotni. Szabályozni kell tehát a napi munkaidőt, a heti pihenőidőt, a túlmunka maximumát, továbbá a fizetett szabadság mértékét.¹¹⁸

Megállapíthatjuk, hogy a munkavállaló emberi jogaihoz tartozik, hogy a munkavégzése során egészségét jó eséllyel megőrizhesse. Ennek érdekében a felelősen foglalkoztató szervezeteknek különös figyelmet kell szentelniük a munkakörülmények javítására és a munkabiztonság megteremtésére, amelyek közé tartozik például a szabadságok kiadása. A munkaviszony létesítésével a munkavállaló életideje két részre oszlik, a munkaidőre, azaz a munkavégzés idejére és a szabadidőre, amely a saját rendelkezése alatt marad. Találkozhatunk azonban olyan esetekkel, amikor a munkaidőnek minősülő idővel a munkavállaló rendelkezik; ezt nevezzük fizetett szabadságnak. Mindez ugyanakkor fordított irányban is elképzelhető, amikor a munkáltatói érdek miatt a munkavállaló szabadidejéből munkaidő lesz (pl. a rendkívüli munkaidő esete).¹¹⁹

4.2.1. A szabadság

A munkavállalót (kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő) minden munkaviszonyban töltött naptári évben rendes szabadság illeti meg, amely lehet

- alap-,
- pót-,
- szülési és
- illetmény nélküli szabadság, továbbá
- gyermek születése esetén járó pótszabadság.

Emellett a kormánytisztviselő és az ügykezelő betegszabadságra, a pénzügyőr egészségügyi szabadságra jogosult.

A kormánytisztviselőt, a pénzügyőrt és az ügykezelőt minden naptári évben a munkában töltött idő alapján szabadság illeti meg, amely alap- és pótszabadságból áll.

¹¹⁸ BALOGH-BÉKÉSI NÓRA – BALOGH ZSOLT – CSERNY ÁKOS – HALÁSZ IVÁN – PATYI ANDRÁS – TÉGLÁSI ANDRÁS – TÓTH NORBERT: *Alkotmányjog. Közös Modul*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Budapest, 2013, 217. p.

¹¹⁹ HORVÁTH ISTVÁN – SZLADOVNYIK KRISZTINA: *Munkajog. Jogi szakvizsga kézikönyv*. Novissima Kiadó. Budapest, 2013, 150. p.

4.2.1.1. Alapszabadság mértéke

A NAV személyi állománya alapszabadságának mértéke évente 25 munkanap.

Az I. besorolási osztályba tartozó kormánytisztviselő, illetve pénzügyőr esetében a pótszabadság mértéke évente:

- 2 évig terjedő jogviszonyban töltött idő után 3 munkanap,
- 3-8 év jogviszonyban töltött idő után 5 munkanap,
- 9-16 év jogviszonyban töltött idő után 7 munkanap,
- 17-24 év jogviszonyban töltött idő után 9 munkanap,
- 25-31 év jogviszonyban töltött idő után 11 munkanap,
- 32-39 év jogviszonyban töltött idő után 12 munkanap,
- 40 év és annál hosszabb jogviszonyban töltött idő után 13 munkanap.¹²⁰

A II. besorolási osztályba tartozó kormánytisztviselő, illetve pénzügyőr esetében a pótszabadság mértéke évente:

- 2-12 éves jogviszonyban töltött idő után 5 munkanap,
- 13-28 éves jogviszonyban töltött idő után 8 munkanap,
- 29 év és annál hosszabb jogviszonyban töltött idő után 10 munkanap.¹²¹

A törvény filozófiája az, hogy az életkor előrehaladtával a munkavállaló regenerálódásához egyre több szabadidő szükséges. Ezért az alapszabadság mértéke az életkor növekedésével párhuzamosan emelkedik.

Megjegyzendő, hogy a 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, kevésbé kedvező módon rendelkezik a szabadság kérdésről, így az alapszabadság 20 nap, a munkavállaló életéveinek emelkedésével a pótszabadság is emelkedik, így pl. a 25. életévtől 1 nappal.¹²²

¹²⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/K.§. (2) bekezdés

¹²¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/K.§. (3) bekezdés

¹²² PRUGBERGER TAMÁS – NÁDAS GYÖRGY: *Európai és magyar összehasonlító munka- és közszolgálati jog.* In memoriam prof. em. Dr. Josephus Radnay. Wolters Kluwer Complex Kiadó. Budapest, 2014, 241. p.

4.2.1.2. Pótszabadságok fajtái és mértékük

A vezetői pótszabadság mértéke évente

- az osztályvezető és a területi szerv főosztályvezető-helyettese esetében 12 munkanap,
- az igazgatóhelyettes, a központi szerv főosztályvezető-helyettese és a területi szerv főosztályvezetője esetében 13 munkanap,
- az igazgató, a központi szerv főosztályvezetője és a Bűnügyi Főigazgatóság főigazgató-helyettese esetében 14 munkanap,
- a szakfőigazgató, a Központi Irányítás főigazgató-helyettese és a Bűnügyi Főigazgatóság főigazgatója esetében 15 munkanap,
- a Központi Irányítás főigazgatója esetében 16 munkanap.¹²³

Gyermekek után járó pótszabadság

A kormánytisztviselőt, a pénzügyőrt, az ügykezelőt a tizenhat évesnél fiatalabb

- egy gyermeke után 2 munkanap,
- két gyermeke után 4 munkanap,
- kettőnél több gyermeke után összesen 7 munkanap

pótszabadság illeti meg. A pótszabadság fogyatékos gyermekenként 2 munkanappal nő.¹²⁴

A pótszabadságra való jogosultság szempontjából a gyermeket először a születésének évében, utoljára pedig abban az évben kell figyelembe venni, amelyben a tizenhatodik életévét betölti.

Munkakörülmények miatt járó pótszabadság

A nagyfrekvenciás, illetve ionizáló sugárzásnak kitett munkahelyen dolgozó, illetve mérgezésnek, valamint biológiai anyag feldolgozása közben fertőzés veszélyének kitett munkahelyen dolgozó kormánytisztviselőt, pénzügyőrt, ügykezelőt, amennyiben naponta legalább 3 órán keresztül tevékenységét ionizáló sugárzásnak kitett munkakörülmények között illetve mérgezésnek, valamint biológiai anyag feldolgozása közben fertőzés veszélyének kitett munkakörülmények között végzi, évenként 10 munkanap pótszabadság illeti meg.

¹²³ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/K.§. (6) bekezdés

¹²⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/L.§. (1)-(2) bekezdés

4.2.1.3. Szülési szabadság

Az anya egybefüggő huszonnégy hét szülési szabadságra jogosult azzal, hogy ebből két hetet köteles igénybe venni. A szülési szabadság annak a nőnek is jár, aki a gyermeket örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette. A szülési szabadságot - eltérő megállapodás hiányában - úgy kell kiadni, hogy legfeljebb 4 hét a szülés várható időpontja elé essen.

A szülési szabadság igénybe nem vett részét, ha a gyermeket a koraszülöttek ápolására fenntartott intézetben gondozzák, a szülést követő egy év elteltéig a gyermeknek az intézetből történt elbocsátása után is igénybe lehet venni. A szülési szabadság időtartamát, a kifejezetten munkavégzéshez kapcsolódó jogosultságot kivéve, munkában töltött időnek kell tekinteni.

A szülési szabadság megszűnik

- a gyermek halva születése esetén, a szülést követő 6. hét elteltével,
- ha a gyermek meghal, a halált követő tizenötödik napon,
- ha a gyermeket - a külön jogszabályban foglaltak szerint - ideiglenes hatállyal elhelyezték, átmeneti vagy tartós nevelésbe vették, továbbá 30 napot meghaladóan bentlakásos szociális intézményben helyezték el, a gyermek elhelyezését követő napon,

azzal, hogy a szülési szabadság időtartama a szülést követően 6 hétnél a b)-c) pont szerinti esetekben sem lehet rövidebb.¹²⁵

4.2.1.4. Gyermek születése esetén járó pótszabadság

Gyermeke születése esetén 5 munkanap, ikergyermek születése esetén 7 munkanap pótszabadság illeti meg az apát, melyet legkésőbb a születést követő második hónap végéig kérésének megfelelő időpontban kell kiadni.

Az pótszabadság abban az esetben is megilleti az apát, ha gyermeke halva születik, vagy meghal. Apa alatt a szülői felügyeleti jogot gyakorló vér szerinti vagy örökbe fogadó apát kell érteni.¹²⁶

¹²⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/S.§.

¹²⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/T.§.

4.2.1.5. Illetmény nélküli szabadság

A kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő - a gyermek gondozása céljából - a gyermek harmadik életéve betöltéséig illetmény nélküli szabadságra jogosult, amelyet a kérésének megfelelő időpontban kell kiadni.

A kormánytisztviselőnek, a pénzügyőrnek, az ügykezelőnek kérelmére illetmény nélküli szabadság jár

- gyermeke személyes gondozása érdekében a gyermek legfeljebb tizedik életéve betöltéséig a gyermekgondozást segítő ellátás folyósításának időtartama alatt,
- hozzátartozója tartós - előreláthatólag 30 napot meghaladó - személyes ápolása céljából, az ápolás idejére, de legfeljebb két évre,
- a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés időtartamára,
- a külszolgálat időtartamára, ha házastársa vagy élettársa külszolgálatot teljesít.¹²⁷

A kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő kérelmére a munkáltatói jogkör gyakorlója - mérlegelési jogkörében eljárva - illetmény nélküli szabadságot engedélyezhet méltányolható egyéni indokok alapján, így különösen:

- nemzetközi szervezetek által kiírt pályázatok elnyerése esetén, ha az a munkáltató érdekével nem esik egybe,
- magánereőből saját lakás építése esetén egy vagy több részletben, de legfeljebb összesen 1 évig,
- külföldön folytatandó idegen nyelvi képzés időtartamára.¹²⁸

Az illetmény nélküli szabadság igénybevételét legalább 15 nappal korábban írásban be kell jelenteni.

Az illetmény nélküli szabadság a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő által megjelölt időpontban, de legkorábban a szabadság megszüntetésére irányuló jognyilatkozat közlésétől számított harmincadik napon szűnik meg.

¹²⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/V.§. (1) bekezdés

¹²⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/V.§. (3) bekezdés

4.2.2. A szabadság kiadása, megváltása

A szabadság engedélyezésére a munkáltatói jogkör gyakorlója vagy az általa kijelölt vezető jogosult.

A kormányzati szolgálati jogviszony, a hivatásos szolgálati jogviszony első három hónapját kivéve az alap- és pótszabadság együttes időtartamának legalább 25%-át, de legalább 10 napot a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő által megjelölt időben és időtartamban kell kiadni úgy, hogy az a munkáltató működőképességét ne veszélyeztesse.

A szabadságot kettőnél több részletben csak a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő kérésére lehet kiadni.

A vezető előre nem látható, kivételesen fontos ok, körülmény miatt a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő

- a szabadság kiadásának közölt időpontját módosíthatja,
- a már megkezdett szabadságát megszakíthatja.

A kormánytisztviselőnek, a pénzügyőrnek, az ügykezelőnek a kiadás időpontjának módosításával vagy a szabadság megszakításával összefüggésben felmerült kárát és költségeit a munkáltató köteles megtéríteni. A szabadság megszakítása esetén a szabadság alatti tartózkodási helyről a munkahelyre, illetve a visszautazással, valamint a munkával töltött idő a szabadságba nem számít be.

Nem rendelhető vissza a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő, ha a visszarendelés az alapjául szolgáló okkal, körülménnyel arányban nem álló jog- vagy érdeksérelmet okozna.¹²⁹

A szabadságot esedékességének évében kell kiadni. A tárgyévben ki nem adott szabadságot a következő évben járó szabadság mértékéhez kell hozzászámítani. A szabadság kiadására vonatkozó igény a kormányzati szolgálati jogviszony, illetve a hivatásos szolgálati jogviszony fennállása alatt nem évül el. A szabadság megváltásával kapcsolatos igény elévülése a kormányzati szolgálati jogviszony, illetve a hivatásos szolgálati jogviszony megszűnésének napján kezdődik.

¹²⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/N.§.

A gyermek gondozása céljából igénybe vett illetmény nélküli szabadság után az érintettek az illetmény nélküli szabadság lejártáig terjedő időre járó szabadságát egybefüggően, az illetmény nélküli szabadság leteltét követő naptól kezdődően kell kiadni.

A szabadság kiadásánál a munkarend (munkaidő-beosztás) szerinti munkanapokat kell figyelembe venni. A heti kettőnél több pihenőnapot biztosító munkaidő-beosztás esetén a szabadság kiadása tekintetében a hét minden napja munkanapnak számít, kivéve a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő két pihenőnapját, valamint a munkaszüneti napot.

Annak a kormánytisztviselőnek, pénzügyőrnek, ügykezelőnek, akinek a munkaidő-beosztása nem biztosít hetenként két pihenőnapot, úgy kell számítani a szabadságát, hogy azonos naptári időszakra (hétre) mentesüljön a munkavégzés alól, mint az ötnapos munkahéttel dolgozók.

A kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő részére, ha a kormányzati szolgálati jogviszonya, illetve a hivatásos szolgálati jogviszonya év közben kezdődött vagy szűnt meg, az alap- és a pótszabadság arányos része jár. A fél napot elérő töredéknap egész munkanapnak számít.

Ha a szabadság mértékét érintő változásra év közben kerül sor, akkor a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő számára a szabadság arányos része jár.

4.2.2.1. A szabadság megváltása

A kormányzati szolgálati jogviszony, illetve a hivatásos szolgálati jogviszony megszűnésekor, ha a munkáltató az arányos szabadságot nem adta ki, azt meg kell váltani. A pénzügyőr Hszt. szerinti rendvédelmi szervhez történő végleges áthelyezése esetén a ki nem adott szabadság megváltása tekintetében úgy kell eljárni, mintha az érintett hivatásos szolgálati jogviszonya megszűnt volna.

A gyermek ápolása, illetve gondozása céljára kapott illetmény nélküli szabadság megszűnését követően, ha a kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő a gyermek ápolása, gondozása miatt kapott illetmény nélküli szabadság első 6 hónapjára járó szabadságot nem kapta meg, azt a felek megállapodása alapján pénzben is meg lehet váltani. A szabadságot egyéb esetben megváltani nem lehet.

4.2.3. A munka- és pihenőidő nyilvántartása

A munkáltató köteles nyilvántartani

- a rendes és rendkívüli munkaidő,
- a készenlét,
- a szabadság, valamint
- az egyéb munkaidő-kedvezmények

időtartamát.

A nyilvántartásból naprakészen megállapíthatónak kell lennie a teljesített rendes és rendkívüli munkaidő, valamint a készenlét kezdő és befejező időpontjának is.

A közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatban – szinte természetszerűen – mindenki tisztában van azzal, hogy e tevékenység nagyon sok esetben követeli meg a munkavállalóktól a szokásostól eltérő munkaidőben történő munkavégzést.

Ahogy korábban szó volt róla, az állami szervek képviselik az államot, s ennek megfelelően a benne dolgozók az államra háruló feladatokkal összhangban kénytelenek viselni a többlet munkákat, amelyek teljesítésére sokszor a normál munkarenden kívül van lehetőség.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény ezekkel összefüggésben, a rendkívüli munkaidő és a túlmunka fogalmát alkalmazza és tartalmaz rájuk vonatkozóan rendelkezéseket.

4.2.4. A rendkívüli munkaidő, a túlmunka és a készenlét szabályai

4.2.4.1. Rendkívüli munkaidő

A rendkívüli munkaidő kívül esik a rendes munkaidőn, de a munkáltatói érdek megköveteli, hogy a munkáltató munkavégzést rendeljen el.

Ilyen időnek minősül:

- a munkaidő-beosztástól eltérő munkaidő
- a munkaidőkereten felüli munkaidő
- a készenlét alatt elrendelt munkavégzés esetén a munkahelyre érkezéstől a munkavégzés befejezéséig - ha az érintettnek több helyen kell munkát végeznie,

az első helyre érkezéstől az utolsó helyen történő munkavégzés befejezéséig - terjedő időtartam.¹³⁰

4.2.4.2. Túlmunka

A kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő rendkívüli esetben, továbbá a pénzügyőr a szolgálat érdekében kötelezhető arra, hogy a munkaidő-beosztáson felüli, vagy munkaidőkereten felüli, illetve a készenlét alatti időben munkát végezzen.

A rendkívüli munkaidőre, túlmunkára vonatkozó szabályok:

- A túlmunkát a munkáltatónak írásban kell elrendelnie.
- Az elrendelt és teljesített túlmunkáról nyilvántartást kell vezetni.
- túlmunka elrendelésének, nyilvántartásának és elszámolásának rendjét az állami adó- és vámhatóság vezetője határozza meg.
- Teljes napi munkaidő esetén naptári évenként háromszáz óra túlmunka rendelhető el.
- Az elrendelhető túlmunka mértékét az állami adó- és vámhatóság vezetője a NAV alaptevékenysége zavartalanságának biztosítása érdekében:
 - o a kormánytisztviselők, az ügykezelők tekintetében legfeljebb 20%-kal,
 - o a pénzügyőrök tekintetében pedig legfeljebb 50%-kal növelheti.
- Az elrendelhető túlmunka mértékének megváltoztatása során arányosan kell, ha a szolgálati jogviszony
 - év közben kezdődött,
 - határozott időre, vagy
 - részmunkaidőre jött létre.
- Az arányosságra vonatkozó szabályt nem kell alkalmazni, ha a túlmunka elrendelésének az oka: baleset, elemi csapás, súlyos kár, az egészséget vagy a környezetet fenyegető közvetlen és súlyos veszély megelőzése, elhárítása, illetve következményeinek felszámolása.
- A túlmunka elrendelése nem veszélyeztetheti a kormánytisztviselő, ügykezelő testi épségét, egészségét, illetve nem jelenthet személyi, családi és egyéb körülményeire tekintettel aránytalan terhet.

¹³⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/F.§. (1) bekezdés

- A szabály a pénzügyőrökre nem vonatkozik, tekintve, hogy esküjében vállalta, hogy szolgálati kötelezettségeinek ha kell, akár élete árán is eleget tesz.

A túlmunka jóvátételezése

A túlmunka teljesítéséért a foglalkoztatottat:

- évi 150 óráig terjedő túlmunka teljesítéséért szabadidő illeti meg,
- évi 150 órát meghaladó túlmunkáért - az érintettnek a túlmunka teljesítéskori illetményének a teljesített túlmunka idejére járó arányos összegének megfelelő – díjazás illeti meg,
- Az állami adó- és vámhatóság vezetője a 150 órát meg nem haladó túlmunka teljesítésének díjazását is engedélyezheti, ha a szabadidő kiadása a NAV alaptevékenységének ellátását veszélyeztetné.

A jóvátétel (szabadidő vagy díjazás) mértéke:

- A túlmunka teljesítése esetén annak időtartamával azonos mértékű,
- a heti pihenőnapon és a munkaszüneti napon teljesített túlmunka esetén a munkaidő időtartama kétszeresének megfelelő mértékű szabadidő, illetve díjazás illeti meg.

Nem jogosult a túlmunka teljesítése esetén szabadidőre, illetve díjazásra az osztályvezető kivételével a vezetői munkakört betöltő kormánytisztviselő, pénzügyőr, illetve az alkalmazott, a NAV-on belüli szakmai értekezleten, konferencián történt részvétel, illetve a rendezvényre történő oda- és visszautazás, valamint az egészségügyi és ruházati ellátásával kapcsolatos oda- és visszautazás időtartamára.¹³¹

A jóvátétel teljesítése

- a szabadidőt a túlmunka teljesítését követően legkésőbb 60 napon belül kell kiadni,
 - Kivétel: ha ez nem lehetséges, a 60 nap elteltétől számított 30 napon belül meg kell váltani.
- a túlmunka elvégzésért járó díjazást legkésőbb a tárgyhónapot követő második hónapban kell kifizetni.

¹³¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/G.§. (3) bekezdés

4.2.4.3. Készenlét

A rendkívüli munkaidő és a túlmunka kapcsán szükséges a készenlét fogalmának tisztázása, illetve a rá vonatkozó szabályok megismerése.

A kormánytisztviselő, a pénzügyőr, az ügykezelő rendkívüli esetben, valamint a pénzügyőr a szolgálat érdekében a beosztás szerinti munkaidején, illetve szolgálatteljesítési idején felül is köteles meghatározott ideig a munkavégzésre rendelkezésre állni.

A készenlét alatt a tartózkodási helyét az érintett határozza meg oly módon, hogy a munkáltató utasítása esetén haladéktalanul rendelkezésre tudjon állni.

A készenlétre vonatkozó szabályok és kötelezettségek:

- a foglalkoztatott a készenlét tartama alatt köteles munkára képes állapotát megőrizni (pl. nem fogyaszthat alkoholt),
- a készenlétet a munkáltatónak írásban kell elrendelnie,
- a készenlétben eltöltött órákról nyilvántartást kell vezetni,
- készenlét elrendelésének, nyilvántartásának és elszámolásának rendjét az állami adó- és vámhatóság vezetője határozza meg,
- a készenlét időtartamát legalább egy héttel korábban, egy hónapra előre közölni kell,
 - o Kivétel: a munkáltató - különösen indokolt esetben – a fentiekől eltérhet. De, az eltérés során az egészséges és biztonságos munkavégzés követelményeire figyelemmel kell lenni.
- a készenlét havi időtartama csak az érintett beleegyezése esetén haladhatja meg a százhatvannyolc órát.¹³²

A készenlét ellentételezése

A napi munkaidőn túl teljesített készenlét esetén a készenlét időtartamára készenléti pótlékra jogosult a munkavállaló, amelynek mértéke a teljesített óránként az illetményalap 0,25%-a.

¹³² a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 32/H.§.

4.2.5. Összegzés

A munkaidő és a pihenőidő szabályozottságát, továbbá a túlmunka és a készenlét ellentételezését az alkalmazásból fakadó általános jogok közé soroljuk. Hasonló a szabályozás például abban, hogy minden foglalkoztatási jogviszonyban alap- és pótszabadság illeti meg a dolgozót, annak mértékében azonban már jelentős a különbség a közszolgálatban alkalmazottak javára, így a NAV hivatásos állománya és kormánytisztviselői esetében is, hiszen ha a pályakezdő pénzügyőr NKE RTK-n, vagy a pályakezdő kormánytisztviselő az NKE ÁKK-n szerezte a diplomáját, évi 28 munkanap szabadsággal rendelkezik, míg ha a magánszférában helyezkedik el 8 munkanappal (majdnem két héttel) rövidebb lesz a szabadsága.

5. A PÉNZÜGYŐRI HIVATÁS SAJÁTOS JELLEMZŐI:

EGYENRUHA, ALAKISÁG, VALAMINT A RENDFOKOZATOK ÉS AZ ALAPJOGOK KORLÁTOZÁSÁNAK RENDSZERE

(PÁLINKÁS ANDRÁS – ERDŐS ÁKOS)

5.1. Az egyenruha kialakulásának története

(Pálinkás András)

A társadalmi szerepek-, illetve az identitás megélésében nagy szerepe van a ruhának, a külső megjelenésnek. Az öltözködés – úgy is mondhatnánk, hogy a csomagolás – az egyik alapvető kommunikációs eszköz, bár valószínűleg az emberek többsége nincs tisztában azzal, hogy öltözködésünknek milyen komoly üzenetközvetítő hatása van.

Egy alapvető szempont maga a rendvédelmi szerv, és annak egyenruhája. Ha elsőre más nem is, de az egyenruha azonnal megkülönbözteti a különféle rendvédelmi szervek tagjait egymástól. Arra is van példa, hogy egy adott szerven belül a különféle szakfeladatot ellátó egységek, csoportok is más-más egyenruhát viselnek, amely alapján el lehet különíteni a személyeket (pl. a hadseregek fegyvernemei egymástól jól elkülöníthető szabású, színű egyenruhát rendszeresítettek). És azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a „katonai” öltözködés milyen jól kifejezi az adott nemzethez való tartozást is.

Másik alapvető szempont a társadalmi vagy inkább csoportnorma, közösségi érték. Ez szabályozza, határozza meg a csoport tagjainak gondolkodásmódját, viselkedését, a csoporthoz való alkalmazkodását. A csoportnorma olyan szabályrendszer, amelyet a csoport (rendvédelmi szerv) hoz létre, és amelyet a csoport tagjai magukra nézve kötelezőnek tartanak. Az egyenruha viselése a csoporttal való azonosulásban nyilvánul meg és magában hordozza a közösséghez való tartozás büszkeségét is.

„Az egyenruhád a hivatásod külső megjelenítője, jelzi e hivatásrendben elfoglalt helyedet és elsődleges fokmérője azon tiszteletnek, mellyel az Egyesült Államokat és a hadsereget szolgálod. Egyenruhád állapota, s az, ahogyan viseled, mindazonáltal önbecsülésed is visszatükrözi.”¹³³

¹³³ CRAGG, DAN: *Kézikönyv az Egyesült Államok Hadseregének tiszthelyettesei számára*. US ARMY, 2001., 127. p.

A történelem a modern értelemben vett egyenruha születését az állandó hadseregek felállításával kapcsolja össze (XVIII. század eleje). Az egyenruhával szembeni egyik követelmény a felismerhetőség és a megkülönböztethetőség.

Az első egyenruha-szabályozás az ókori Rómában jelent meg. Az ábrázolásokon jól megfigyelhető a római legionáriusok egységes sisakja, vértje, alapfelszerelése. Valódi egyenruhák azonban csak sokkal később, Európában jelentek meg. Természetesen ez sem egy egységes ruhával kezdődött, kezdetben a katonák elkezdtek viselni öltözetükön, felszerelésükön az uruk címerét, ami a későbbiekben a címert alkotó színekre egyszerűsödött.

A valódi áttörést azonban az állandó hadseregek XVII. századi megjelenése hozta magával. A manufaktúrák megjelenése lehetővé tette akár nagy létszámú hadseregek egységes ruhával történő ellátását is. Az uralkodók rájöttek, hogy az alakzatban mozgó erők számára nem csak identitásképző erő az azonos öltözet, de az ellenség számára is félelmetesebb látványt nyújtanak az egyenruhát viselő katonák egységes mozdulatai.

Poroszország XVIII. századi felemelkedése és sikerei nagy hatással voltak a katonai öltözetekre. Európa számos országa porosz hatásra kékbe öltözött. Ebben az időszakban szokássá vált, hogy egy-egy ország gazdagságát és hatalmát a hadsereg egyenruhájának hivalkodó díszítésével is kifejezték. Az egyenruhák díszítése és színezése a XIX. század elején érte el fénykorát.

A háborúk azonban hamar rávilágítottak a túldíszített öltözet veszélyeire. A háborús tapasztalatok nyomán a díszítés és cicoma helyett a praktikusság lett a legfontosabb szempont az egyenruhák tervezésénél.

A XX. század elején a legtöbb országban különválasztották a tábori és díszegyenruhákat. Az előbbi rejtő színű lett (pl. a briteknél khaki, az Osztrák-Magyar Monarchiánál csukaszürke), míg a régi, díszes és színes egyenruhák a díszegyenruhákban éltek tovább. Innentől kezdve a kétféle egyenruha a saját funkciójának megfelelően fejlődött tovább: a tábori egyenruhát a célszerűség és a rejtő képesség figyelembevételével fejlesztették, míg a díszegyenruhák a nemzeti hagyományok és az aktuális civil divat megjelenítőivé váltak.

Zrínyi Miklós ismerte fel először, milyen fontos volna egy állandó haderő megteremtése. Amikor az általa tervezett magyar hadsereget leírja „Az török áfium ellen való orvosság”

című művében, költői érzéssel beszél arról, hogy milyen legyen a haderőnek a hadiviselete, egyenruhája:

„...az ország tartson egy armadát lábon készen, aki mindenfelé, minden órában, minden szempillantásban, télen, nyáron oda mehessen, ahová szükség kívánja... Először minden embernek fegyvert, jót s hivataljához valót adni neki, minden készületivel, szerszámával; ehez jó erős posztót, ha lehetne gyalogságnak kéket, lovasnak vereset ruházatjára, dolmányra, nadrágra s mentére, süvegére elegendőt...”¹³⁴

Az első egységes egyenruhát Magyarországon II. Rákóczi Ferenc próbálta bevezetni. Tervei szerint minden ezred saját egyenruhát viselt volna, amit a vármegyék készítettek volna el. Bár a pénz hiánya végül megakadályozta ezt a kísérletet (a rézgombokat is visszaszedték, hogy abból is pénzt lehessen verni), ám az elkészült egyenruhák megihlették a többi országot. Ekkorra tehető a huszáruha elterjedése Európa országaiban. A magyar sereg történetében 1799-ben jelent meg az első öltözködési szabályzat. Az addigi kiképzési szabályzatok is tartalmaztak utalást a ruházatra, de ez volt az első, amely minden fegyvernem számára pontosan előírta az öltözetet.

Ami a magyar egyenruhát illeti, a korok követelményei, a nemzeti identitás, valamint a különböző szövetséges rendszerek hatásai egyaránt érvényesültek.

Minden egyes korszaknak megvolt a maga sajátos egyenruha tartozéka: a Honfoglalás idejében a díszes tegez, amiben a nyilakat tartották, majd a mente, a huszáregyenruha, az 1948–49-es forradalom és szabadságharc idején pedig a honvédcsakó, amely jellegzetessé tette a magyar honvédeket. Az 1867-es kiegyezést követően megalakult osztrák császári-királyi honvédségben is megvoltak az egyenruha speciális jellegzetességei.

A második világháborút követően, az 1945-ben megalakult új honvédség eleinte kényszerűségből tovább hordta a régi egyenruhákat, ugyanis anyagi okok miatt másra nem volt lehetőség. Az új egyenruházati rendszer létrehozása azonban már ebben az évben megkezdődött. Ez az egyenruha szakított a hagyományokkal, a korábbiaknál korszerűbb és praktikusabb öltözék volt. Azonban nem vált hosszú életűvé, hiszen 1949-ben ismét új egyenruhát vezettek be, amely már a szovjet mintát követte. Az 1950 utáni évtizedben megsokszorozódott az egyenruhások száma Magyarországon. Katonák, rendőrök, munkásőrök, állam-védelmisek, a büntetés-végrehajtás, a polgári védelem, a

¹³⁴ ZRÍNYI MIKLÓS: *Az török áfium ellen való orvosság*. Budapest, Európa Kiadó, 1997., 37-38. pp.

pénzügyőrök, az iparőrök, a vasutasok, a tűzoltók és még sokan másoknak volt egyenruhájuk, más néven formaruhájuk. Az 1990-es rendszerváltást követően az egyenruha tekintetében megjelent a régi magyar katonai hagyományokhoz történő visszatérés igénye.

5.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal egyenruházati szabályzata

(Pálinkás András)

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal, illetve egyik jogelődje, a Vám- és Pénzügyőrség is szolgálati feladatai ellátását – nemzeti hagyományaira alapozva – bizonyos keretek között látja el. Az egyik ilyen nemzeti hagyomány a testület hivatásos állományú tagjainak egyenruhával történő ellátása, illetőleg az egyenruhában történő szolgálatellátás. A testület ezen kötelezettségét a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény vonatkozó szakasza alapján¹³⁵ a testületet felügyelő miniszter rendeletben (továbbiakban: Rendelet) szabályozza.¹³⁶

A rendelet alapján megkülönböztetünk:

a) alap-felszerelési ruházati ellátmány:

- olyan egyszeri, természetbeni járandóság melynek rendeltetése, hogy a pénzügyőrök véglegesítésüket követően rendelkezzenek olyan öltözettel, egyenruházati termékkel, mely a szolgálati feladatok ellátásához feltétlenül szükséges. Ezt az ellátmányt a véglegesítést követő egy éven belül kell átvenni a NAV ruházati ellátó egységétől. Ezen termékek körét és a kiadható mennyiséget a Rendelet 3. melléklete tartalmazza.

b) díszelgő egyenruha:

- a díszegységek tagjai, a díszőrök, illetve zászlót kísérő pénzügyőrök az állami és nemzeti ünnepeken, hivatali ünnepségeken viselik. Ez díszövvvel és fehér kesztyűvel, illetve a vezénylő feladatokat ellátó

¹³⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 2010. évi CXXII. törvény 82/A § (1) bekezdés c) és g) pontjai és a Kormányhivatalokat felügyelő miniszterek kijelöléséről szóló 5/2010. (XII. 23.) ME rendelet 1. § e) pont

¹³⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak Öltözködési Szabályzatáról és a szolgálati igazolványokról, valamint a szolgálati jelvény rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 8.) NGM rendelet

pénzügyőr esetében karddal kiegészített társasági vagy gyakorló egyenruházat.

c) próbaidős ruházati ellátmány:

- olyan egyszeri, minimális természetbeni ruházati ellátmány, melynek rendeltetése, hogy a pénzügyőr próbaideje alatt rendelkezzen azzal az egyenruházattal, mely szolgálati feladatainak ellátásához feltétlen szükséges. Ezen termékek körét a Rendelet 2. melléklete tartalmazza.

d) szolgálati egyenruha:

- a pénzügyőr által köznapi szolgálati feladatai ellátására az adott időszaknak megfelelően viselt öltözet (ezt a ruházatot a pénzügyőr hivatali feladatai ellátása során viseli)

e) gyakorló egyenruha:

- a testület szerveinek vezetője által elrendelt, a pénzügyőr speciális szolgálati feladata ellátására viselt öltözet (pl. lövészet alkalmával).

f) társasági egyenruha:

- a pénzügyőr viselete állami és nemzeti ünnepeken, kiemelkedő hivatali és társasági összejöveteleken, melynek viselését a szerv vezetője rendeli el.

g) zenekari díszöltözet:

- a Nemzeti Adó- és Vámhivatal zenekarának tagjai által hangversenyeken, térzene adásakor és egyéb rendezvényeken, esetenként viselt öltözet.

Az egyenruházat tekintetében, a pénzügyőri állományon belül is lehetőség van különböző kategóriák kialakítására. Attól függően, hogy az egyenruha viselése mennyiben meghatározó a pénzügyőr mindennapi szolgálati feladatainak elvégzésében, a pénzügyőri állomány, az egyenruha szerint két állománycsoportra bontható:

a) egyenruhás állomány,

- azok a pénzügyőrök, akik szolgálati feladataikat jellemzően egyenruhában látják el (pl. megyei igazgatóságok járőrei).

b) vegyes ruhás állomány,

- azok a pénzügyőrök, aki mindennapi szolgálatteljesítésüket általában polgári ruházatban látja el (pl. bűnügyi igazgatóságok tagjai, pénzügyi nyomozók).

5.2.1. Szolgálati igazolvány

A pénzügyőr részére kiállított igazolvány, szigorú számadású, sorszámmal ellátott igazolvány, amely igazolja a pénzügyőr hivatásos szolgálati jogviszonyának fennállását, illetve a pénzügyőrt megillető, speciális – rendészeti jellegű – jogokat (pl. fegyverviselés joga, intézkedés joga).

A pénzügyőrök részére kiadható szolgálati igazolványoknak, a fennálló jogviszony sajátosságait figyelembe véve több fajtáját ismerjük:

- hivatásos szolgálati igazolvány („H”): amelyet a véglegesítést követően kap meg a pénzügyőr;
- ideiglenes szolgálati igazolvány („I”): amelyet közvetlenül az állományba történő felvételét követően kap a pénzügyőr.

5.2.2. Az egyenruhán viselhető kiegészítők

Az történelem folyamán a hadseregek igyekeztek megkülönböztetni katonáikat a hierarchiában betöltött helyük, szerepük alapján. Voltak idők és nemzetek, amelyek során a közkatonák más színű vagy más kiegészítővel ellátott egyenruhát viseltek, mint a csapatok vezetői, parancsnokai. Voltak olyan hadseregek, amelyek a ruházaton kívül a sapka formájában, színében is különbséget tettek. A mai hadseregek bizonyos értelemben ilyen látványos megkülönböztetéseket már nem tesznek. A látványkülönbség inkább a különböző haderőnemek között áll fenn (pl. szárazföldi haderő, légiereő, haditengerészet stb.).

A hazai haderőnemek, de a rendészeti szervek egyenruházatában már csak a tábormokok esetében figyelhető meg különbség. A tiszthelyettesek, zászlósok, tisztek és főtiszték egyenruházata alapvetően megegyező. Viszont az egyenruházaton viselhető kiegészítők

tekintetében már felfedezhetünk eltéréseket. Így elsősorban látványos és talán még a laikus számára is jól észrevehető különbség a rendfokozati jelzések tekintetében adódik.

5.2.2.1. Rendfokozati jelzések

- a Nemzeti Adó- és vámhivatalnál rendszeresített egyenruházaton a következő rendfokozati jelzéseket viselheti a pénzügyőr, melyeket a Rendelet 4. melléklete tartalmaz:
 - váll-lap (gyakorló és szolgálati egyenruhán),
 - paroli (társasági és díszegyenruhán),
 - paszománycsík (társasági egyenruha téli kabátján).

5.2.2.2. Kiegészítő elemek és az ezeken alkalmazható feliratok

- a szervezeti hovatartozás egyértelmű beazonosíthatósága érdekében viselhető az egyenruházati terméken,
 - Nemzeti Adó- és Vámhivatal vagy TAX & CUSTOMS felirat,
 - társasági vagy szolgálati karjelvény,
 - szakterületi karjelvény a szakterületi megnevezéssel,
 - fém névkitűző (csak társasági egyenruhán),
 - NAV felirat a testület logójával,
 - hímzett azonosítószám (gyakorló és szolgálati egyenruhán),
 - hivatásos állományjelölő (csak társasági egyenruhán),
 - felsőfokú végzettséget jelölő jelvény (csak társasági egyenruhán),
 - egyes egyenruházati termékek hátára szitanyomással készített Nemzeti Adó- és Vámhivatal és TAX & CUSTOMS felirat.¹³⁷
- a fentiekén kívül egyenruházati termékre bármilyen más kiegészítő elem, felirat csak a testület vezetője által kiadott engedély alapján viselhető.

¹³⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak Öltözködési Szabályzatáról és szolgálati igazolványról, valamint a szolgálati jelvény rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 8.) NGM rendelet 5. számú melléklet

5.2.2.3. Kitüntetések jelvények

- egyenruházaton csak állami kitüntetést, hivatásos állományjelzést, iskolai végzettséget tanúsító-, a NAV, valamint jogelődje, a Vám- és Pénzügyőrség által alapított jelvény viselhető,
- külföldi, nem állami kitüntetés csak a testület vezetője által kiadott engedély alapján viselhető,
- a kitüntetések eredeti formában csak külön elrendelésre viselhetők. Egyébként azokat ún. szalagsávon, a társasági egyenruha bal oldalán, a zsebtakaró fölött viselheti a pénzügyőr.

5.2.3. *Az egyenruha viselésének szabályai*

A rendvédelmi szervek, így a NAV is meghatározza, hogy hivatásos állományú tagjai munkaidejükben, szolgálati idejükben, szolgálati feladataikat milyen ruházatban és esetleg milyen felszerelési tárgyakkal láthatják el. Ennek a kötelezettségnek több oka is van. A szolgálatellátás során a pénzügyőr hivatalos eljárásában egy államhatalmi, rendvédelmi szervet képvisel, nevében jár el. Az egyenruha viselése már önmagában megadhatja az eljáró pénzügyőrnek ezt a „rangot”. Ugyanakkor az egyenruha egyben igazolja is azt a tényt, hogy az eljáró pénzügyőr hivatalos személy, hivatalos eljárásban intézkedik. Ezért csak a rendszeresített egyenruhát viselheti.

Az egyenruha viselése kötelezettséget is ró a pénzügyőrré (és itt most az eljárási kötelezettségeket értjük). A pénzügyőr köteles egyenruháját tisztán tartani, állagát megóvni, illetőleg az utánpótlási ellátmányt célirányosan felhasználni. Köteles egyenruháját mindig úgy viselni, hogy a szolgálati követelmények előírásainak megfelelően, ugyanakkor ne sértse a testület tekintélyét.

A pénzügyőr köteles megismerni az Öltözködési Szabályzatot, azt betartani, szolgálati feladatai ellátáshoz előírt egyenruházati termékeit beszerezni és hiánytalanul megőrizni. Egyenruházati szemléken azt az ellenőrző elől járónak bemutatni.

A vegyesruhás állományú pénzügyőr szolgálatellátása során a szolgálat jellegének és az alkalomnak megfelelő, kifogástalan állapotú polgári ruhát köteles viselni.

Viselési alkalom szerint az egyenruházat lehet:

- társasági egyenruha,
- szolgálati egyenruha,
- gyakorló öltözet.

Az egyenruha viselése szempontjából nem mellékes az időjárás, az évszak. Ennek során más-más rendszeresített egyenruházatban köteles ellátni szolgálatát a pénzügyőr.

Az egyenruha viselés időszakai:¹³⁸

<i>Ruhaviselési időszak</i>	<i>első napja</i>	<i>utolsó napja</i>
<i>nyári időszak</i>	<i>május 01-től</i>	<i>szeptember 30-ig</i>
<i>átmeneti időszak</i>	<i>március 01-től</i>	<i>április 30-ig</i>
	<i>október 01-től</i>	<i>november 30-ig</i>
<i>téli időszak</i>	<i>december 01-től</i>	<i>február utolsó napjáig</i>

5.2.4. Felszerelési tárgyak

A pénzügyőr által, szolgálatban viselt tárgyak a NAV tulajdonát képezik. Ezeknek átadás-átvétele külön jegyzéken, aláírás ellenében történik. Ezekkel a pénzügyőrnek a ruházati és felszerelési szemléken, illetve bármikor el kell tudni számolni, azokat hiánytalanul bemutatni az ellenőrző elől járónak. Amennyiben felszerelési tárgy elhasználódott, azt csere ellenében a testület köteles kicserélni. Amennyiben láthatóan nem természetes és/vagy rendeltetés szerű használat következtében válik szükségessé a felszerelési tárgy cseréje, azt ki kell vizsgálni és esetleg kártérítési eljárást kell lefolytatni. Az elhasználódott felszerelési tárgyat a kártérítési eljárás eredményétől függetlenül a testületnek ki kell cserélni.

A NAV által rendszeresített felszerelési tárgyak:

- szolgálati jelvény,
- láthatósági mellény,
- kutató kesztyű,
- kutató overall,
- zenekari díszöltözet,
- a rendszeresített fegyverzet és fegyverzeti anyag,
- védő öltözet.

¹³⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak Öltözködési Szabályzatáról és szolgálati igazolványról, valamint a szolgálati jelvény rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 8.) NGM rendelet 11. § (1) bekezdés

5.3. Az alakiség

(Pálkás András)

5.3.1. Alakiség kialakulása

Az alakiség egy nagyon régi, és az élet számos területén használt fogalom. Az alakiségot az állatvilágban is megfigyelhetjük. A seregélyek például egyetlen sötét felhőrajba tömörülnek, ha héja köröz fölöttük, hogy ne tudja kiszemelni áldozatát. A hangyák és a méhek a királynő vezetésével csoportosan tevékenykednek, a farkasok pedig falkába rendeződnek a könnyebb táplálékszerzésért és a közös védelemért. A vadludak „V” alakzatban repülnek, hogy segítsék egymást a hosszú repülés alatt.

Az alakiség mai értelemben persze leginkább a katonai tevékenységhez köthető fogalom. Az alaki tevékenység az együvé tartozás és fegyelmezetség kifejezésének eszköze. A katona a történelem folyamán mindig egy cél, egy közös akarat, egy eszme, egy nemzeti érzés érdekében harcolt. Cselekedetét általában áthatotta az érzelmi kötődés, az elhivatott kötelességtudat. Miből táplálkozhat ez a kötelességtudat? Mindenképpen az egy csoporthoz való tartozásban, a szabályok által meghatározott életben, az egyenruha viselésében, valamint az egyöntetű tevékenységben, az alakias mozgásban, az alakiségben.

A fiatalok legelőször olyan mesékből hallhatnak az alakiságról, amelyek katonákról szólnak. Így például Andersen rendíthetetlen ólomkatonájának történetéből:

„Volt egyszer huszonöt ólomkatona, egytestvér mindahány, mivel egyazon ócska ólomkanálból öntötték valamennyit. Puskájuk a kézben, szemük egyenesen előre tekint, piros-kék egyenruhájuk pompázóan szép.”¹³⁹

Ottlik Géza: Iskola a határon című regénye hüen mutatja be az alakiségot, a fegyelmet. Tanulhattunk még Toldiról, a lovagi tornák bajnokáról, aki számtalanszor megmenti a magyarokat a megszegyenüléstől.

Az összes megformált katonát az adott kor legtökéletesebb viselkedése, magatartása, megjelenése és alaki tevékenysége jellemezte.

A magyar gyermekfolklórból is ismerünk katonás, „uniformizált” játékokat (például az „Adj király katonát” játék).

¹³⁹ ANDERSEN, H. CHRISTIAN: *A rendíthetetlen ólomkatona*. Budapest, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 2017., 117. p.

Vannak a felnőttek körében is játszott „katonás” játékok: a bábukkal játszott, tradicionális eszközjátékok, amelyek maguk is csoportrendeket, alakiaságot, szabályokat idéznek. A bábokkal játszott két legnépszerűbb társasjáték máig is a sakk és a teke. A bábok formája, alakzata több-kevesebb absztrakcióval kétségkívül hadrendeket idéz.¹⁴⁰

5.3.2. Az alakiság fogalma, a katonai rend és fegyelem jelentősége

Az alakisághoz, illetve a kötelékek egységes megjelenéséhez nemcsak a szabályosan végrehajtott mozdulatok, hanem az egységes megjelenés is hozzátartozik, amely az egyenruha viselésében ölt testet. A fegyelmezett rendben végrehajtott mozdulatsorokból, és az egységes megjelenésből tevődik össze az alaki tevékenység.

Az „alakiság” kifejezés jelentését a Magyar Honvédség Alaki Szabályzatának meghatározása adja vissza legpontosabban. Eszerint az alakiság „szabályozott mozgásformák összessége, amely a honvéd, a kötelékek (járművek) egységes – az általánosnál feszesebb – megjelenésében, egyöntetű tevékenységében és fegyelmezett magatartásában jut kifejezésre”.¹⁴¹

Az alakzat a pénzügyőr és a pénzügyőr alegységek meghatározott elhelyezkedése közös és egységes tevékenységük végrehajtásához.

Az alakzatban a pénzügyőr nem beszél, menet közben pedig mindig figyel az igazodásra és a lépéstartásra. Az igazodás menet közben – ha mást nem határoznak meg – mindig jobbra történik.

Az oszlop olyan alakzat, amelyben a pénzügyőr, az alegységek egymás mögött, a meghatározott, vagy az elrendelt távközre (többes oszlop esetén tér- és távközre) helyezkednek el.

A vonal olyan alakzat, amelyben a pénzügyőr vagy a kötelékek egymás mellett meghatározott térközre helyezkednek el.

A sor egymás mellett vagy mögött elhelyezkedő pénzügyőrök, kötelékek összefüggő, folyamatos rendje.

A térköz az egymás mellett álló pénzügyőrök és alegységek közötti – meghatározott vagy külön elrendelt – távolság. A térköz zárt alakzatban a pénzügyőr csípőre tett bal karjának könyöke, és egy tenyérszerű távolság a mellette álló pénzügyőr karjától. A távköz az

¹⁴⁰ KOVÁCS FERENC: *Az amerikai tiszti*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1987., 47-48. pp.

¹⁴¹ A honvédelmi miniszter 7/2010. (I. 20.) HM utasítása a Magyar Honvédség Alaki Szabályzata című szolgálati könyv kiadásáról (6.-14. oldal) és a 20140/2012. számú NAV elnöki Szabályzat (Alaki Szabályzat) I. Fejezet 2. pont

egymás mögött álló pénzügyőrök és alegységek közötti – meghatározott vagy külön elrendelt – távolság. A távköz zárt alakzatban a pénzügyőr kinyújtott bal karjával az előtte álló pénzügyőr bal válláig mért távolság.

A fegyelem valamely testületnek, rendnek tagjait kötelező magatartási szabályok összessége. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Alaki Szabályzata rögzíti, hogy az alakiságnak minden időben tükröznie kell a NAV szilárd fegyelmét. Bár ez a mondat a jelenleg hatályos szabályzatban nem így hangzik el, az alakiság szerepe ebben a vonatkozásban mégsem változik. A pénzügyőri kötelék fegyelmének egyik legkiválóbb fokmérője a mai napig is az alaki tevékenységben megmutatkozó egységesség, az egyénileg és alakzatban tevékenykedő pénzügyőrök feszes megjelenése, egységes, kulturált öltözete.

5.3.3. Az alakzatok kialakulása

Az állatvilágban is megfigyelhető az egyes egyedek csoportba rendeződése azért, hogy nagyobb eséllyel éri el céljukat. A farkasnak nagyobb esélye van elkapni a kiszemelt áldozatot, mint a magányos farkasnak. Az ember is könnyebben érheti el célját, ha csoportban tevékenykedik. Az egységes és közös fellépés mindig hatékonyabb, mint az egyén szélmalomharca.

Nemcsak az állatvilágban figyelhetünk meg alakzatokat, hanem a különböző korok társadalmaiban is. Különféle ünnepélyek, nagygyűlések alkalmával a résztvevők lelkes felvonulása minden ember számára szép élmény. A fegyelmezett magatartás és az ünnepi öltözet, a zászlók jelenléte, mind-mind szerves részét képezik a felvonulásnak, és döntő hatással vannak annak esztétikai képére.

Az alakzatok megformálásában, létrehozásában fontos a létszám is. Ha az utca szélessége megengedi, legszebb és legáltalánosabb a nyolc emberből álló menetsor. Ez a „bűvös” szám személytelensége és tömeghatása miatt népszerű. Figyeljük meg: ha az utcán hárman jönnek felénk, mindhárom alak és mindhárom arc megőrzi egyediségét, tekintetünk már messziről, önkéntelenül tagolni kezdi a csoport egészét az alakok pozíciója (ki a jobb és ki a bal szélső, ki a középső) szerint. Ugyanez már nem mondható el akkor, ha az alakzatban négy vagy több ember helyezkedik el hasonlóan szabályos, vagy lazán egymás mellé rendeződő formában (a katonai század alakzatokat is 3-4 raj alkotja, mely elrendeződést átvettek a rendvédelmi szervek is).

5.3.4. A katonai alakzatok fejlődése

Ha rögtönzött seregszemlét tartunk az évezredek hadrendjei felett, úgy meglepve tapasztalhatjuk, hogy a legtöbb katonai kultúra maga is a 4-et (vagy annak többszörösét: a 8-at és a 12-öt) részesíti előnyben. Aligha véletlen, hogy a „reprezentatív” alakzatok közt is feltűnően sok négyes sort találni:

- négyes sorokba rendezett szobortestőrség védi az első kínai császár temetkezési helyét, a fáraók sírjait a piramisokban. A kapuk spártai vagy római őrsége többnyire négyesével állt föl, csakúgy, mint a cári gárda marcona legényei.

Az önvédelemre való természetes igény és a biztonság érdekében történő egységes fellépés eredményezte a hadseregek megjelenését már jóval időszámításunk előtt. A felfegyverzett katonák szétszórtan azonban nem voltak hatékonyak, ezért a győzelmi esély növelése érdekében parancsnokaik alakzatokba rendezték őket.

Az ókori görögök és rómaiak alakították ki az első alakzatokat. A falanx csatarendjében a csapatok a törzsek szerint jobbról balra, legfeljebb 8 sor mélységű, hosszú, egyenes rendben, párhuzamosan helyezkedtek el az ellenség csatarendjével szemben. Előnyomulás közben harci dalt énekeltek, és amikor már közel voltak az ellenséghez, heves csatakiáltással megrohmozták őket. A falanx zárt, lassan mozgó alakzat volt, modernizált változatait a mai napig megtalálhatjuk a rendőrségnél, illetve a rendfenntartó erőknél (az előrehaladás közben a hatás fokozása érdekében a test előtt tartott védőpajzsot a másik kézben lévő gumibottal ütik, általában a bal láb előre lépésénél).

A római légiókban az állatvilágból merítettek példát: itt a teknős alakzat jelent meg. A Római Birodalom bukását követően a szorosan zárt alakzatban felálló légiók csatarendje is feledésbe merült. A III. századtól kezdve az Európa nyugati részét előzőnlő germán törzsek egyre inkább a lovasságot részesítették előnyben, és bizonyos esetekben, mint például a keleti gótoknál a lovasság alkotta a haderő nagy részét.

A rómaiakat Nyugat- és Közép-Európában felváltó frankok viszont továbbra is többségében gyalogos sereget állítottak ki. A sereg elit harcosai lovon érkeztek a csatába, de gyalogosan harcoltak. Ennek két előnye is volt: az általában nehéz fémpáncéllal felszerelt katonák kevésbé merültek ki a csata előtti menetelésben, illetve könnyebben tudtak reagálni az ellenség váratlan manővereire. Ez a harcmodor viszont nem tette lehetővé a szoros, zárt csatarend kialakítását.

Az 1600-as évek végére a fejlődés eredményeként olyan csatarend alakult ki, amely lehetővé tette a három fegyvernem: a gyalogság, a lovasság és a tüzérség korábban ismeretlen együttműködését. A szinte geometriai szabályossággal kialakított alakzatokkal a csatamező szinte minden pontját tűz alatt tudták tartani a hadvezérek. A zárt és szigorúan megtervezett alakzatok hatékony alkalmazása megkövetelte, hogy minden katona gondosan begyakorolja feladatát, mozdulatait.

Az I. világháború kitörésének idejére az egyéni lőfegyverek és a tüzérség hatótávolsága és pontossága annyira megnőtt, hogy a zárt alakzatok felállítása már bármely hadsereg számára egyenlő lett volna az öngyilkossággal. A nyílt terepen felvett csatarend kialakítása helyett frontvonalak alakultak ki, amelyek a szemben álló csapatok elhelyezkedését jelezték.

A II. világháborúban a modern gépesített alakulatok, elsősorban a páncélosok ellen a lövészárkok már nem nyújtottak megfelelő védelmet, nem alakultak ki merev frontvonalak. A csatarend kifejezés ekkorra elnyerte mai értelmét: a szemben álló alakulatok elhelyezkedését jelölte a hadműveleteket tervező és végrehajtó parancsnokok számára.¹⁴²

Magyarországon is nagy hagyományai vannak a különböző alakzatoknak. Történelmi tanulmányainkból mindannyian ismerjük honfoglaló őseink lovas-íjász harcmódorát, az Árpád-házi királyok banderiális csapatait, Mátyás király fekete seregét, az 1948–49-es forradalom és szabadságharc honvédjeit, vagy a magyar huszárság történetét. A mai modern hadseregekben a harcászati alakzatok, illetve az alaki alakzatok jelentésben és tevékenységben is eltérnek egymástól. Míg a harcászati alakzatok és harcmódok a sikeres harc megvívásának feltételei, addig az alaki fogások és tevékenységek a rend és fegyelem alapjait biztosítják.

5.3.4.1. A raj sorakoztatása, mozgásmódok kötelékben

A gyerekkori katonakép jellemző tevékenysége az „együtt menetelés”. Ahhoz, hogy a katonák szabályosan, egyszerre, fegyelmezetten tudjanak menetelni, sokat kell gyakorolni a szabályos végrehajtást. Ehhez különböző menetalakzatokat kell megalakítani, ezek közül a raj a legkisebb. Ahogy már az alapkiképzésen tapasztalhatták,

¹⁴² SHAW, ANTONY: *A II. világháború napról napra*. Budapest, Hajja Book, 2002., 47-48. pp.

a szakasz általában 3-4 rajból tevődik össze. A századot szakaszok, a zászlóalj pedig századok alkotják.

5.3.4.2. A sorakozás rendje

Alakzatok megalakításához a sorakozást a parancsnok mögött (mellett), az előre meghatározott sorrendben kell végrehajtani. A raj alap alakzata az egyes oszlop. A raj sorakoztatását az „Első raj! Oszlopba sorakozó!” vezényszóval kell elrendelni. Követelmény, hogy a raj a sorakozást gyors lépésben vagy futásban hajtsa végre.

A vezényszó kiadását, valamint a raj sorakozásának ellenőrzését a rajparancsnok az alábbiak szerint végezze:

- a) álljon a sorakoztatás helyére arccal a hallgatók felé „Vigyázz!” állásban, és szólítsa meg a rajt, például: „Első raj!”. Ezután ellenőrizze a honvédek „Vigyázz!” állásának szabályosságát,
- b) folytassa a vezényszót az „Oszlopba (esetleg futásban)!” résszel,
- c) adja ki a „Sorakozó!” végrehajtást elrendelő részt, ellenőrizze a (kemény kilépést és a gyors lépésben (futásban) történő mozgás helyes végrehajtását,
- d) forduljon a sorakozás irányába, majd miután az első hallgató beállt, hajtson végre „Hátra arc!”-ot, lépjen egy lépést balra! Ellenőrizze a meghatározott sorrendben történő elhelyezkedést, a távköz helyes felvételét, szüntesse meg a hiányosságokat,
- e) lépjen vissza a raj elé, ellenőrizze a takarást, rövid utasításokkal igazítsa ki a rajt, majd hajtson végre „Hátra arc!”-ot!

5.3.5. *Mozgásmódok rajkötésekben*

A raj álló helyzetből az alábbi módokon indulhat meg: rendes lépésben, helyben járásban, díszlépésben, futásban.

5.3.5.1. A „Rendes lépés”

A menetet „Raj! Irány utánam! Lépés! Indulj!” vezényszóra kell megkezdeni. A vezényszó figyelmeztető „Lépés!” részére a hallgató dőljön egy kissé előre, helyezze testsúlyát a jobb lábára, a vezényszó elrendelő „Indulj!” részére bal lábbal lépjen ki keményen.

A hallgató felemelt fejjel, egyenes testtartással meneteljen. Alakzatban karját nyújtott ujjakkal mozgassa a teste mellett, illetve előtt, a lábával ellentétesen úgy, hogy elől az alkarja vízszintesen legyen. Tenyere nézzen a teste felé a testétől egy tenyérnyire, a mellzseb alsó szélének magasságáig megemelve. A másik karját ezzel egy időben lendületesen nyújtsa hátra.

5.3.5.2. A „Díszlépés”

Menet közben a „Vigyázz!” vezényszóra a hallgató díszlépésben folytassa mozgását attól kezdve, hogy a vezényszót követően a bal lábát először a földre helyezi. Felső testét csípőből emelje ki. Testsúlyát helyezze előre (testét kissé döntse előre). Lábát felemeléskor térdben kissé hajlítsa meg. Leszorított lábfejét közel a földhöz gyorsan lendítse előre, majd az így kinyújtott, a földtől 5-10 centiméterre lévő lábát leszorított lábfejjel, teljes talppal keményen helyezze a földre. Ezzel egy időben hátul lévő lába sarkát emelje meg.

Karját tartsa természetesen nyújtva a teste mellett, tenyerét nyújtott és egymáshoz zárt ujjakkal a nadrág varrását érintve fektesse a combjára. Menet közben törzsét tartsa kissé előre döntve, tekintete egy kissé fölfelé és előre – magasság szerint történt sorakozás esetén az előtte haladó hallgató fejének legmagasabb pontjára – irányuljon. A köteléknek díszlépésben kell menetelnie a „Vigyázz!” vezényszót követően a bal láb földre helyezésétől kezdve a „Pihenj!” vezényszóig.

5.3.5.3. A „Futás!”, és a „Helyben járás!”

A futást álló helyből és menet közben a „Futás! Indulj!” vezényszóra kell megkezdeni. A hallgató a vezényszó figyelmeztető „Futás!” részére állóhelyben egy kissé dőljön előre, könyökét húzza hátra, karját felig hajlítsa be. A vezényszó elrendelő „Indulj!” részére bal lábával kezdje meg a futást, behajlított karját mozgassa szabadon a futás ütemére. Menet közben a vezényszót követően bal lábbal kezdje meg a futást. Futásból lépésre való áttérésre a „Lépés!” vezényszót kell kiadni, a jobb láb földre helyezésekor. A vezényszó után a hallgató fusson még 3-4 lépést fokozatosan lassítva, majd bal lábának földre helyezésével rendes lépésben meneteljen tovább.

A helyben járást állóhelyben és menet közben a „Helyben járás! Indulj!” vezényszóra kell végrehajtani. Erre a vezényszóra a hallgató kezdje meg a helyben járást bal lábával. A lábát 15-20 cm-re emelje fel a földről, lábfejét kissé leszorítva, először lábujjhegye, majd

teljes talpa érje a földet. Karját hajlított ujjakkal mozgassa a lépés ütemére az alkar vízszintes vonaláig, tenyérrel a teste felé, testétől egy tenyérnyire. A másik karját ezzel egyidejűleg lendületesen nyújtsa hátra.

„Rendes lépés!” vezényszóra, amelynek az elrendelő „Lépés!” részét a jobbvezényszóra láb földre helyezésével egy időben kell adni – a hallgató bal lábával történő kemény kilépés után rendes lépésben meneteljen. A menetet „Raj! Állj!” vezényszóra kell megszüntetni. A vezényszónak a végrehajtást elrendelő részét a jobb láb földre helyezésével egy időben kell adni. Erre a hallgató bal lábával tegyen meg egy rövid lépést, majd gyorsan és keményen zárja a jobb lábát, és álljon „Vigyázz!” állásba.

5.3.6. Alaki mozdulatok állóhelyben, egyénileg

Az alapkiképzés elején a pénzügyőrök az állóhelyben végrehajtott fogásokat sajátítják el kiképzőiktől. Más foglalkozásokhoz hasonlóan az alapvető ismeretek nélkül nem lehet a bonyolultabb tudást a megfelelő mértékben és hatékonyan elsajátítani. Ahhoz, hogy a pénzügyőrök az összetettebb alaki mozdulatokat tökéletesen megtanulják, először az állóhelyi fogásokat kell készség szinten begyakorolniuk.

5.3.6.1. Mozdulatok állóhelyben, egyénileg

A „VIGYÁZZ!” állás

A „Vigyázz!” állás a pénzügyőr alapállása, a különböző mozdulatok és fogások kiinduló, és általában befejező helyzete is. Kivételt jelentenek a „Vigyázz!” állást módosító, könnyítő vagy megszüntető vezényszavak (mint például az „Igazodj!”, a „Pihenj!”, a „Szerelvényt igazíts!”, „Oszolj!”).

„Vigyázz!” állásban a pénzügyőr:

- lábfejei az arc vonal irányába egy vonalban álljanak, a köztük lévő távolság egy lábfejszélesség legyen, sarkai legyenek egymáshoz zárva
- térdét egyenesítse ki, álljon feszesen úgy, hogy testsúlya a sarokra és talp közepére egyformán nehezedjen, hasát húzza be, mellkasát egy kissé emelje ki, vállait tartsa egy magasságban, de ne feszítse hátra; karját tartsa természetesen nyújtva teste mellett, tenyerét nyújtott ujjakkal fektesse a combjára úgy, hogy a középső ujjak a nadrág varrását érintsék
- fejét tartsa egy kissé megemelve, nézzen egyenesen előre.

A „PIHENJ!” állás

A „Pihenj!” vezényszóra a pénzügyőr bal lábbal lépjen oldalra úgy, hogy sarkai továbbra is egy vonalban álljanak, a két sarka közötti távolság két lábfejszélesség legyen.

- lábfejeit tartsa a „Vigyázz!” álláshoz hasonlóan
- kifelé
- térdét tartsa lazán, nyújtva
- vállát tartsa természetesen, ne húzza fel, de le se szorítsa karját
- fejét tartsa egyenesen, és nézzen előre.

Egyéb, állóhelyben végrehajtott mozdulatok

A terpeszállást a „Terpeszállás!” vezényszóra az alábbiak szerint kell végrehajtani:

A vezényszó elhangzására a pénzügyőr kissé emelje ki a felsőtestét, bal lábbal lépjen egy lépést oldalt, fejét tartsa egyenesen, és nézzen előre. Testsúlya egyformán nehezedjen mindkét lábára. A lábfejei közötti távolság akkora legyen, hogy ebben a helyzetben huzamosabb ideig tudjon állni. (Ez az állás feszesebb, mint a „Pihenj!” állás.)

A „Szerelvényt igazíts!” vezényszóra a pénzügyőr álljon kényelmesen, lábait ellazíthatja, helyben mozgathatja, az előtte, mellette lévőekkel halkan beszélgethet. Igazítsa meg öltözetét, felszerelését (körülötte álló társainak is segíthet).

„Oszolj!” vezényszóra az alakzatban lévő pénzügyőrök erőteljesen lépjenek ki bal lábukkal, majd gyorsan hagyják el az alakzatban elfoglalt helyüket.

5.3.6.2. Fordulatok állóhelyben

A fordulatokat állóhelyben „Jobbra át!”, „Balra át!” és a „Háttra arc!” vezényszóra kell végrehajtani, az alábbiak szerint: a vezényszó-végrehajtást elrendelő („... át!”, illetve „...arc!”) részére a pénzügyőr helyezze testsúlyát a fordulat irányával megegyező sarkára. Vállának határozott gyors lendítésével forduljon a fordulat irányával megegyező sarkán és a másik láb talpizmán a megadott irányba, közben a karját tartsa a testéhez zárva, a térdét pedig nyújtva. Ezután egy lépésütem szünet tartásával keményen zárja a lábát, és álljon „Vigyázz!” állásba.

A fordulatoknál a „Jobbra át!”-ot a jobb sarkán és a bal láb talpizmán, a „Balra át!”-ot a bal sarkán és a jobb láb talpizmán, a „Hátra arc!”-ot a bal sarkán és a jobb láb talpizmán végezze.

A „Hátra arc!”-nál a fordulat mértékét és az egyensúlyi helyzetet a jobb lábával szabályozza úgy, hogy az új arcvonalba jutva jobb lábfejének hegye a bal lábának sarkával egy vonalban oldalra, vállszélességben támaszkodjon a földre.

Célszerű a fordulatokat először ütemenként gyakorolni, végrehajtani, hogy a mozdulatokat később majd folyamatosan, zökkenő mentesen tudja végrehajtani a pénzügyőr.

5.3.7. Tiszteletadás, a jelentés és jelentkezés szabályai

A tiszteletadás a katonai udvariasság kifejeződése. A külső szemlélő számára a leglátványosabb, legjellemzőbb katonai (alaki) tevékenység a tiszteletadás különböző formáinak végrehajtása. A kisgyerekek már az óvodáskorukban tudják, hogy a katonák tisztelegnek egymásnak, és játékból utánozzák őket. Már ekkor összekapcsolódik az emberi gondolkodásban a katona és a tisztelgés. A tiszteletadás a katonák egymás iránti kölcsönös tiszteletének, a nemzeti és csapatjelképek megbecsülésének, valamint a kegyeleti emlékezésnek is a kifejezése.

5.3.7.1. Az egyéni tiszteletadás alapvető módozatai és szabályai

A tiszteletadást állóhelyben, „Vigyázz!” állásban kell végrehajtani, gyors, határozott mozdulattal, amikor az előljáró, feljebbvaló, vagy a csapatzászló vonala a pénzügyőrt kb. 5-6 lépésre megközelítette. A tiszteletadást megelőzően a pénzügyőr forduljon az előljáró, a feljebbvaló, a csapatzászló felé.

Tiszteletadást az adott helyzetnek megfelelően az alábbiak szerint kell végrehajtani:

- tisztelgéssel – sapkában vagy sapka nélkül –, ha a pénzügyőrt jobb keze felemelésében semmi nem korlátozza. A tisztelgés végrehajtásakor a pénzügyőr jobb kezét nyújtott és összezárt ujjakkal, alsó és felső karját egyszerre mozgatva, könyökét a testtől kissé oldalt, inkább előre helyezve, megfeszítés nélkül tartva egy gyors mozdulattal emelje:

- a sapka alsó széléhez a halántékánál,

- sapka nélkül a halántékához úgy, hogy a középső ujj a szemöldököt és a fül felső szélét összekötő vonal közepén legyen.

A tisztelgéssel egy időben a pénzügyőr vesse a fejét az előljáró, a feljebbvaló felé, majd kövesse fejével úgy, hogy ujjja ne távolodjon el a halántékától, illetve a sapka szélétől.

- fővetéssel, ha a pénzügyőr mindkét keze foglalt vagy a jobb keze sérült és nem tudja felemelni. A fővetéssel történő tiszteletadás az előljáró, a feljebbvaló érkezésének megfelelően végrehajtható jobbra vagy balra, illetve csak állóhelyben, amikor az elől járó, feljebbvaló szemből érkezik középre. A jobbra vagy balra végrehajtott fővetés esetén a pénzügyőr annyira fordítsa el fejét oldalra, egy kissé felfelé irányuló gyors mozdulattal, hogy a fővetés irányával ellentétes szeme testének középvonalában legyen. Állat egy kissé emelje meg anélkül, hogy fejét bármerre is megdöntené. Ezt követően fejével kövesse az előljárót, feljebbvalót, míg a fővetés irányával megegyező szeme a teste középvonalába nem kerül. Álla mindvégig maradjon megemelve. A középre történő fővetést úgy kell végrehajtani, hogy az áll, a „Vigyázz!” állásnál meghatározottakhoz viszonyítva 2-3 centiméterrel legyen magasabbra emelve.¹⁴³

5.3.7.2. A tiszteletadás kötelező esetei

A tiszteletadás az alaki fegyelem, az előljáró, feljebbvaló, alárendelt egymás iránti kölcsönös tiszteletének, megbecsülésének és udvariasságának megnyilvánulása.

A tiszteletadás kötelező:

- a magyar Himnusz, a Szózat, továbbá más államok himnuszának, a Vámigazgatások Világszervezete himnuszának és indulójának, illetve gyászszerteráson az Il Silenzio dallamának felhangzásakor,
- a Magyarország állami zászlajának,
- a köztársasági elnöknek, az országgyűlés elnökének és a kormány tagjainak,

¹⁴³ a Magyar Honvédség szolgálati szabályzatáról szóló 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai és nemzetközi ügyekért felelős szakmai helyettes által kiadott 2153/2016 VNH Szabályzat az alaki szabályokról

- d) a népek és hazánk szabadságáért, függetlenségéért, a társadalmi haladásért elesett magyar hazafiak és más népek harcosainak síremléke, emlékműve előtt, ha ott díszőrség áll,
- e) a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek csapatzászlói előtt,
- f) a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek egységei által kísért temetési menetnek,
- g) találkozáskor az előjárónak, illetve feljebbvalónak abban az esetben is, ha járműben ül,
- h) az azonos rendfokozatúak között, egymásnak kölcsönösen.

A kötelező tiszteletadás szabályai – a helyzetnek megfelelően – nyilvános helyeken, közlekedési eszközökön is érvényesek.

A gépjármű utasai és a gépjármű vezetője a jármű álló helyzetében – kiszállást követően – köteles tiszteletadást teljesíteni.

Állami ünnepek, egyházi szertartások, demonstrációk, sportrendezvények, stb. színhelyén elhangzó Himnusz és a Szózat lejátszásának időtartama alatt az ott egyenruhában megjelenő pénzügyőr „**Vigyázz!**” állással hajtson végre tiszteletadást. Egyházi szertartásokon, ünnepeken egyénileg egyenruhában részt vevő pénzügyőrök az adott vallás előírásai, szokásai szerint viselkedjenek.

Nem kell tiszteletadást teljesíteni:

- a) hírközlő eszközökön folytatott hírváltás közben,
- b) helyszínelés végrehajtása során,
- c) olyan fizikai munka végzésekor, melynek során az balesetveszélyt idézhet elő,
- d) kísérő őrszolgálat alkalmával,
- e) járművezetés közben,
- f) az étkezésre kijelölt helyen, étkezéskor,
- g) betegszobában,
- h) csapaterővel megoldandó szolgálati feladatok, lögyakorlat végrehajtása során a pihenőhely kivételével,
- i) templomban és más helyen megtartott egyházi szertartásokon (temetőben, temetési rendezvény ideje alatt, azonban a Himnusz, a Szózat felhangzásakor a díszalegység

parancsnokának tiszteletadásra vonatkozó vezényszavára illetve az Il Silenzio dallamának felhangzásakor az elhunyt emlékére tiszteletadást kell teljesíteni),

j) műhelyben, gépjárműtelepen, laboratóriumban, gépteremben, telefonközpontban, szerverszobában.

Ahol tiszteletadást nem kell teljesíteni, az érkező előjárónak (feljebbvalónak) a jelenlevők parancsnoka (rangidős), illetve az ügyeleti szolgálatot ellátó – vezénylés nélkül – tegyen jelentést, ha annak előfeltételei adóttak.

Állóhelyben a tiszteletadást „Vigyázz!” állásban a tiszteletadás módjait képező szabályok (eltérések) betartásával kell végrehajtani.

A tiszteletadást minden esetben határozott, gyors mozdulattal, az előjáró, feljebbvaló felé, annak szemébe irányuló tekintettel kell végrehajtani.

A tiszteletadás fogadása (vizonzása) az adott helyzetre előírt módon minden esetben kötelező.

A NAV egyenruhát viselő tagjai kötelesek kölcsönös udvariasság alapján – a rendfokozat figyelembevételével – tiszteletadást teljesíteni a honvédség, a rendőrség, a büntetés-végrehajtás és a katasztrófavédelem egyenruhát viselő tagjainak.

A polgári ruhát viselő pénzügyőrök a polgári életben szokásos módon kötelesek üdvözölni egymást és a NAV személy szerint ismert egyenruhás tagjait (az üdvözlést mellőzni kell, ha az a szolgálatra, annak ellátására hátránnyal jár).

A pénzügyőr állóhelyben akkor teljesítsen tiszteletadást, amikor az előjáró, feljebbvaló 5-6 lépés távolságra megközelítette (a tiszteletadást megelőzően a pénzügyőr forduljon az előjáró, feljebbvaló felé).¹⁴⁴

5.3.7.3. Tiszteletadás alakzatban

Álló helyben

Alakzatban az alegységek, egységek minden esetben vezényszóra teljesítsenek tiszteletadást.

Alakzatban fegyver nélkül, vagy pisztollyal felszerelt parancsnokok minden esetben tisztelgéssel, az alakzatban álló pénzügyőrök csak fővetéssel teljesítsenek tiszteletadást.

¹⁴⁴ 20140/2012. számú NAV elnöki Szabályzat (Alaki Szabályzat) II. Fejezet 1. pont

Ünnepi rendezvényeken, szemléken a fegyvereket „Mellre” helyzetben kell tartani és a „Vigyázz!” Fogadás jobbról! Tisztelegi!” vezényszóra kell tiszteletadást teljesíteni.

A különböző fegyverekkel eltérő ütemek szerinti tiszteletadás egyszerre történő végrehajtását a vezénylő (felkészítést végző) parancsnok (parancsnokok) hangolja (hangolják) össze.

Az alegység megnevezést követő „Vigyázz!” vezényszóra a pénzügyőrök fejüket – egy határozott gyors mozdulattal egyszerre – vessék az eredeti irányba, ezzel egyidejűleg a parancsnokok jobb kezüket, a fegyverrel rendelkezők pedig bal kezüket engedjék le alapállásba és álljanak vigyázz állásba.

Menet közben

Az alegységek a „Vigyázz! Jobbra (balra) nézz!” vezényszóra az előljáró előtt történő elvonulás sorrendjében teljesítsenek tiszteletadást.

A vezényszó figyelmeztető és végrehajtást elrendelő részét az egymást követő bal láb földre helyezésekor úgy kell adni, hogy a vezényszó végrehajtása az előljáró előtt 5-6 lépéssel befejeződjék.

A vezényszó végrehajtást elrendelő részét követő bal láb földre helyezésével egy időben, a pénzügyőrök – az esetleges iránytartók kivételével – egyszerre teljesítsenek tiszteletadást.

Az előljáró követését a fejfordítás változtatásával nem kell végrehajtani.

Az előljáró „Pihenj!” vezényszavára, vagy miután az alegység utolsó sora az előljáró előtt 1-2 lépéssel elhaladt, a vezénylő parancsnok vezényeljen „Pihenj!”-t.

A vezényszót követő bal láb földre helyezésével egy időben az alegység fejezze be a tiszteletadást és meneteljen rendes lépésben. A tér- és távközöket tiszteletadás közben is be kell tartani.¹⁴⁵

5.3.8. Menet az előljáróhoz, jelentés, jelentkezés

Az előljáró „Hozzám!” parancsára vagy az előljáróhoz jelentés céljából történő menetkor a pénzügyőr rendes lépésben menjen. Az előljáró előtt kb. 2-3 lépésre álljon meg, a láb zárását követően az előírtak szerint teljesítsen tiszteletadást, és jelentsen. A jelentést

¹⁴⁵ 20140/2012. számú NAV elnöki Szabályzat (Alaki Szabályzat) II. Fejezet 4. pont

(jelentkezést) egyénileg a családi név és a rendfokozat, alakzat előtt (a vezénylő parancsnoknak) pedig a családi név, rendfokozat és beosztás megjelölésével kell megtenni. (pl. „Őrnagy úr! Pálinkás hallgató jelentem, parancsára megjelentem!”, vagy „Pálinkás hallgató jelentkezem!”, illetve „Őrnagy úr! Pálinkás hallgató, az első szakasz parancsnoka jelentem, a szakasz az Ön parancsára felsorakozott!”).

Ha a pénzügyőrt az előljáró név szerint ismeri, a jelentést vagy jelentkezést röviden (név és a rendfokozat említése nélkül) kell megtenni, például: „Őrnagy úr! Jelentkezem!” Az előljáró a jelentés (jelentkezés) idején „Vigyázz!” állásban áll, és fogadja a tiszteletadást. Munka közben (irodában, tanteremben stb.) az előljáró felállás nélkül is fogadhatja a jelentést. Foglalkozáson az oktató által feltett kérdésre a választ jelentés formájában „Vigyázz!” állásban tisztelet nélkül kell megadni.

5.3.9. A katonai/rendészeti ünnepek kialakulása

A világ szinte minden hadseregében, így a Magyarországon is nagy hagyományai vannak a különféle katonai események nyilvánosság előtt történő megünneplésének. Az ünnepi sorakozók, díszszemlék, katonai megemlékezések, az eskütétel, a zászlóadományozás, továbbá a katonai tiszteletadással történő esküvők, temetések, emlékmű-avatások tartoznak a katonai rendezvények körébe.

A katonai ünnepek hagyományai a régi korokba nyúlnak vissza. Már az ókori Rómában is tartottak díszszemléket, a győztes hadvezérek a hadjáratból hazatérve a város útján vonultak végig, a dicsőségükre emelt diadalív alatt.

Minden korban külön szertartás közepette temették a harcosokat, tartottak szemléket seregeik fölött a királyok, valamint a hadvezérek hadjáratba vonulás előtt. Ezek a hagyományok megmaradtak, esetleg más jelentést tartalmat kaptak, illetve a formájuk változott meg.

Nagyszabású díszszemléket számos országban tartanak még ma is. Ilyenkor a hadsereg legkülönbözőbb eszközei és katonái vonulnak fel. Az egyik legismertebb a párizsi Champs-Élysées-n július 14-én megtartott díszszemle, de megemlíthetjük a Moszkvában május 09-én tartott, a II. Világháború győzelmét megünneplő díszszemléte is.

5.3.9.1. Katonai ünnepek hazánkban

Nemzeti ünnepeink és állami ünnepünk alkalmával katonai tiszteletadás mellett vonják fel a Parlament előtt, a Kossuth téren a Magyar Köztársaság lobogóját. Az államalapítás

ünnepén augusztus 20-án a Nemzeti Közsolgálati Egyetem HHK végzős hallgatói ünnepélyes keretek között teszik le a tiszti esküt az állami vezetők, a szülők, a hozzátartozók és az egész ország nyilvánossága előtt. De ugyanígy, katonai ünnepségnek nevezzük június utolsó napjaiban, a Várban megrendezett Rendészettudományi Kar végzős hallgatóinak tisztavatását is. A honvéd tisztavatást 1949-ig a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia kertjében – ma Orczy-kert –, azt követően pedig a Parlament előtt, a Kossuth téren tartották. A tisztavatás a Magyar Honvédség, a Rendőrség, a Büntetés-végrehajtás, a Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal egyik legkiemelkedőbb és leglátványosabb katonai rendezvénye.

5.3.9.2. A katonai rendezvények alakja tartalma

A katonai rendezvények jellemzően négy-öt mozzanat köré épülnek. Minden rendezvény a részt vevő állomány előre meghatározott alakzatban történő bevonulásával kezdődik, amelyet térefoglalásnak nevezünk. Ezt követi szinte minden esetben a csapatzászló fogadása.

Az alakulat, az Egyetem zászlóját a laktanyákban vagy az Egyetemen elzárva tartják. Fontosságát jelzi, hogy elvesztése, vagy megsemmisülése az alakulat hivatalos megszűnését jelenti. Ünnepek, sorakozók alkalmával általában egy szakasz (zászlókíséret) kíséretével érkezik a helyszínre, és tiszteletadással történő fogadása után foglalja el helyét az alakzatban. A tisztavatás alkalmával nem egy alakulatról van szó, ezért nem csapatzászlót, hanem a történelmi zászlókat fogadja a díszalegység.

Miután a csapatzászló a kísérő szakasszal együtt elfoglalta helyét az alakzatban, a rendezvény előljárójának fogadása következik. Az előljáró lehet az adott alakulat parancsnoka, de lehet valamelyik állami vezető is, mint tisztavatáskor a Magyar Köztársaság Elnöke, Miniszterelnöke, esetleg miniszter. Az előljáró köszöntése után minden esetben felhangzik a Himnusz. Ezután a csapatzászló kilép az alakzataból, és középre, az alegységek elé vonul. Ezzel kezdetét veszi az ünnepség tartalmi része, amelyben általában köszöntő beszédekre, majd az eskütételre kerül sor. A katonai rendezvények tartalmi részének végén felhangzik a Szózat.

A rendezvény záró harmadában az alegység díszmenetben elvonul az előljáró előtt, majd újra elfoglalja helyét a téren. Végül a csapatzászlót a zászlókísérő szakasz visszakíséri az őrzési helyére, és a részt vevő alegységek elvonulnak a rendezvény helyszínéről. Ez utóbbit térkiürítésnek nevezzük. A katonai rendezvény keretét a zászló fogadása és

elvezetése, valamint a Himnusz és a Szózat adja. A rendezvény attól függően alakítható, hogy nyílt vagy zárt helyen kerül levezetésre, illetve milyen okból rendezik meg. A katonai temetés során például a díszelgő alegység díszlövést ad le az elhunyt sírba helyezésekor.

5.4. Rendfokokozatok az állami adó- és vámhatóság szervezetében

(Erdős Ákos)

A **rendfokokozat** a haderónél, a fegyveres rendészeti szerveknél (rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, állami adó- és vámhatóság, katasztrófavédelmi szervezet, nemzetbiztonsági-, titkosszolgálati feladatokat ellátó szervezet), a hivatásos szolgálati jogviszonyában állók által viselt, a szolgálati rendben elfoglalt helyet kifejező besorolási rendszer. Ehelyütt szükséges azt megjegyezni, hogy a rendfokokozatok – hasonló funkcióval – egyes civil szervezetek által is alkalmazottak napjainkban (pl. nemzetőrség¹⁴⁶), ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy az ilyen szervezetek ezáltal hatósági tevékenység végzésére jogosulttá válnának.

A rendfokokozat kifejezi a hivatásos állomány tagjának állománycsoportba tartozását, részben pedig – az elfoglalt beosztástól függően – annak alá-fölérendeltségi viszonyát az állomány más tagjaival szemben.¹⁴⁷

A rendfokokozat ezzel együtt utal, annak viselője szervezeti hovatartozására is, amelyet a rendfokokozatokhoz tartozó fegyvernem megjelölése fejez ki (pl. rendőr őrmester, pénzügyőr hadnagy, tűzoltó zászlós). A honvédség állománya esetén a fegyvernem nem kerül külön nevesítésre, így tehát annak hiánya azt mutatja, hogy a rendfokokozat viselője a honvédség állományába tartozik.

A rendfokokozattal egyidejűleg alkalmazott ún. *szakbeosztási jelző* pedig alkalmas arra, hogy kifejezze a rendfokokozat birtokosának speciális előképzettségét (pl. honvédmérnök hadnagy, rendőrorvos ezredes), míg az *egyéb jelzők* pedig az egyén jogállásának sajátosságait mutatják (pl. nyugállományú alezredes).

¹⁴⁶ A Nemzetőrség korábban – az 1848. évi XXII. törvénycikk hatályba lépésével – reguláris katonai szervezetként működött, amelyet az 1848-49-es forradalom és szabadságharc bukását követően a császári csapatok lefegyvereztek és feloszlattak. 1918 őszén, közbiztonság-védelmi célból újrászervezték az önkéntes alapon működő nemzetőrséget. Csak úgy, mint az 1956-os forradalom idején. In.: ERNYES MIHÁLY: *A magyar rendőrség története*. Budapest, Belügyminisztérium, 2002., 230-231. pp.

¹⁴⁷ SZABÓ JÓZSEF (szerk.): *Hadtudományi lexikon II.* Budapest, Hadtudományi Társaság, 1995., 1156. p.

A hétköznapi szóhasználatban ritkábban találkozhatunk a rendfokozat kifejezéssel. Ennek alapvető oka, hogy a közösség tagjai – a hivatásos szolgálat sajátosságait kevésbé ismerő többség – általában a rangjelzés szófordulattal él.

A rendfokozat ugyanakkor nem keverendő össze a ranggal. A hivatásos állomány tagja rendfokozat viselésére jogosult. A kommunista államvezetés által 1947. január 14-én kihirdetett jogszabály hivatalosan minden rangot (nemesi, főnemesi), rangjelző címet (méltóságot), nemesi előnevet és „vitéz” címet megszüntetett, így annak használatára attól kezdve senki nem volt jogosult.¹⁴⁸ E jogszabály és annak rendelkezései mind a mai napig hatályban állnak.

Napjainkban a jogalkotó, a fentiekől eltérő kontextusban – a diplomáciai tevékenység kapcsán – továbbra is használja a rang kifejezést (pl. segédattaséi rang, attaséi rang, konzuli rang),¹⁴⁹ azonban a hivatásos szolgálati jogviszonyban állók vonatkozásában kizárólag a rendfokozat terminológiával él.

Ördög szerint ugyanakkor „*ez a kitétel csak napjainkra vonatkozik, hiszen anno a rendfokozat egyúttal rangot és társadalmi állást, státuszt is jelentett.*”¹⁵⁰

S habár nem azonosíthatók egymással, a kapcsolat rendfokozat és rang között kétségtelenül szoros. Már csak nyelvtörténeti szempontból is, minthogy Adelung a rang szóban, magát a rend alapfogalmát vélte felfedezni,¹⁵¹ ez utóbbi pedig szerves részét képezi a hivatásos szolgálatnak is.

A rendészeti szervek tekintetében a rangok és rendfokozatok összefüggésének eklatánsabb példáit ugyanakkor mégis csak e szervezetek fejlődésének történetében találjuk. A XX. század közepéig ugyanis, a rendészeti feladatokat ellátó szervek állománya körében – szinte kivétel nélkül – a szolgálati rendben elfoglalt helyet a különböző rangok és nem pedig a rendfokozatok jelölték.

A katonai rendfokozatokat még a XIX., illetve XX. század első felében is kizárólag a haderő alkalmazta. A rendészeti feladatokért felelős szerveknél a munkakörökön alapuló egyedi rangrendszer volt az általános.¹⁵² Ehelyütt kivételként kell megemlíteni a magyar

¹⁴⁸ egyes rangok és címek megszüntetéséről szóló 1947. évi IV. törvény

¹⁴⁹ a rangadományozás és ranghasználat részletes szabályairól szóló 6/2016. (X. 12.) KKM rendelet

¹⁵⁰ ÖRDÖG LÁSZLÓ: *Az altiszti rendfokozat története*. In: Belvedere, XVIII. évf. (2006) 1-2. sz. pp. 40-49., Szeged, Belvedere Meridionale Alapítvány, 40. p.

¹⁵¹ CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS: *A magyar nyelv szótára*. Pest, Emich Gusztáv, 1862., 435. p.

¹⁵² OLASZ GYÖRGY – PARÁDI JÓZSEF – ZEIDLER SÁNDOR: *A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig*. In: Rendvédelem-történeti Füzetek, XV. évf. (2018) 18. p.sz., pp. 29-63., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 29.

királyi csendőrség szervezetét, amely legmélyebb lényegét tekintve rendészeti feladatokat látott el, hisz jogilag közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt szervezetként, a közbéke és a közrend fenntartása, a bűnelkövetők és szabálysértők felderítése érdekében folytatta tevékenységét.¹⁵³ Valójában e szervezet azonban egy olyan katonailag összerendezett őrtestület volt, amelynek tagjai katonai rendfokozatot viseltek, s személyükben is katonáknak minősültek.

Ezzel szemben az olyan fegyveres rendészeti testületeknél is, mint a pénzügyőrség, még a XIX. század végén is a rangfokozati rendszer ált kizárólag alkalmazásban. A pénzügyőri szervezet esetében az 1885-ös szabályozás alapján, ezek az alapvetően feladatkörök által determinált rangfokozatok a következők szerint alakultak:

- legénység: vigyázó,
- altisztek: fővigyázó, szemlésez,
- tisztviselők: biztos, főbiztos, központi felügyelő, központi főfelügyelő.¹⁵⁴

1890-ig a pénzügyőrök mentesültek a katonai szolgálat alól, ezáltal nem volt szoros kapcsolat a haderő és a pénzügyőrség állománya között. A századfordulóhoz közeledve azonban ez a gyakorlat gyökeresen megváltozott, s a hadvezetés attól kezdve számolt a határokon őrizeti szolgálatot teljesítő pénzügyőrökkel. A világháború időszakában az országhatáron szolgáló pénzügyőrök és a haderő kapcsolata mindinkább szorosabbá és rendszeressé vált, amely felvetette a sajátos rangrendszernek a katonai rendfokozatokhoz való viszonyát. Ezért a pénzügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium képviselői megállapodtak abban, hogy a pénzügyőr vigyázókat tizedesi, a fővigyázókat szakaszvezetői, míg a szemléseket az őrmesteri rendfokozatoknak feleltetik meg.¹⁵⁵ A pénzügyőrök rendfokozatot azonban a továbbiakban sem viseltek.

A XX század második évtizedében aztán egy rövid időre olyan jelentős változások álltak be a rendészeti szervek működésében, amelyek az alkalmazott rangrendszerre is kihatottak. A Tanácsköztársaság idején ugyanis a rendészet valamennyi testületét – így a

¹⁵³ MAGYAR KIRÁLYI CSENDŐRSÉG: *Szervezeti és szolgálati utasítás a M. Kir. Csendőrség számára (Szut.)*. Budapest, Pallas, 1927., 13. p.

¹⁵⁴ SZABÓ ANDREA: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867-1947*. In. Rendvédelem-történeti Füzetek, XXVII. évf. (2017) 54. sz., pp. 107-126., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 109.

¹⁵⁵ PARÁDI JÓZSEF: *A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi határvonalain, 1867-1914*. In. Hadtörténelmi Közlemények, CII. évf. (1989) 1. sz., pp. 177-196 Budapest, Zrínyi Katonai Lap- és Könyvkiadó, 193-194. pp.

lefegyverzett pénzügyőri szervezetet is – felszámolták, és beolvasztották az újonnan felállított Vörösőrségbe.¹⁵⁶ Ezzel egyidejűleg minden rangot és rendfokozatot eltöröltek, s a testület tagjainak, szolgálatuk során a bal karjukon 10 cm széles vörös karszalagot kellett viselniük, amelyen a Vörösőrség felirat volt olvasható.¹⁵⁷ A Kormányzótanács a Vörös Hadsereg felállításával a hadsereg állományában is eltörölt minden rangjelzést, azonban a két hónap múltán a Hadügyi Népbiztosság arra a következtetésre jutott, hogy ez a megoldás mégsem előnyös, így új rangjelzéseket vezettek be. Ezek ugyanakkor inkább csak parancsnoki jelvények, mintsem valódi rangjelzések voltak.¹⁵⁸

A kommunista hatalom változásai azonban nem voltak tartósak. Az 1919. március 21-én megalakult Tanácsköztársaság augusztus 1-i megszűnésével ugyanis a Vörös Hadsereg és a Vörösőrség is szétesett, amely lehetővé tette a rendészeti szervek újbóli autonómiáját, s azokban a sajátos rangrendszer további alkalmazását.

A II. világháborút végéhez közeledve és azt lezárva újabb jelentős – ezúttal maradandó – változások álltak be.

Az 1945. május 12-én kiadott szabályzat átrendezte a pénzügyőrség személyzetének állománycsoporti rendszerét. A miniszteri szabályzó norma három állománycsoportra bontva sorolta be az állomány tagjait, így tiszthelyettes, segédtszt, valamint tiszt. A szabályzat megszüntette az altisztii állománycsoport kategóriát, s helyette a segédtszti állománycsoportot hozta létre.

A tiszthelyettesi állományba tartozott: az alvigyázó, a vigyázó, a fővigyázó, szemlész és főszemlész. A segédtszti csoportba sorolták a következőket: biztosjelölt, albiztos, biztos, főbiztos és a törzsbiztos. A tisztii állománycsoportba pedig a felügyelőgyakornok, segédfelügyelő, felügyelő, főfelügyelő, törzsfelügyelő, törzsfőfelügyelő, valamint vezérfelügyelő rangok tartoztak.^{159,160}

¹⁵⁶ ERDŐS ÁKOS: *Szemelvények a Békés megyei vámőrök és pénzügyőrök életéből – a nagy háborúktól a rendszerváltásig (1900-1990)*. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből*, pp. 9-33., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 13. p.

¹⁵⁷ ZEIDLER SÁNDOR: *A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig*. In: *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XIV. évf. (2008) 17. sz., pp. 116-101., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 117. p.

¹⁵⁸ JÁSZ DEZSŐ: *Tanácsmagyarországtól a Pireneusokig*. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1969., 30.

¹⁵⁹ A pénzügyőrség átszervezése, 1945 évi 27.600 számú szabályzat. In: *Pénzügyi Közlöny*, LXXII. évf. (1945) 2. sz., pp. 28-32., Budapest, Magyar Pénzügyminisztérium, 28-29. pp.

¹⁶⁰ A rangok változtatása mellett a megszólítások tekintetében is új rendelkezések születtek. Míg az 1945-ben kiadott utasítás szerint a pénzügyőri testület tagjai egymást a rangfokozatuk szerint az „úr” szóval szólították meg, addig 1948-tól erre a „bajtárs” kifejezést kellett alkalmazniuk. (1945: A pénzügyőrség átszervezése, 1945 évi 27.600 számú szabályzat. In: *Pénzügyi Közlöny*, LXXII. évf. (1945) 2. sz., pp. 28-32., Budapest, Magyar Pénzügyminisztérium, 30. p.; 1948: A pénzügyőrség tagjai megszólításának

A kommunista hatalomátvétellel aztán, a szovjet Vörös Hadsereg által megszállt országokban – így hazánkban is – a szovjet államigazgatási rendszer sajátosságai érvényesültek. Ennek hozadékaként az ország valamennyi fegyveres szervezeténél a katonai rendfokozatok alkalmazására tértek át. A pénzügyőrök esetében az addigi munkakörön alapuló rangrendszert 1952. április 1-jén váltotta fel a katonai rendfokozatok rendszere.¹⁶¹

A néhai Varsói Szerződés egykori tagállamaiban, ugyanakkor a kommunista, illetve szocialista politikai berendezkedés felszámolását követően a katonai rendfokozati rendszert a rendészeti szervek állományában továbbra is alkalmazták, s alkalmazzák mind a mai napig.¹⁶²

5.4.1. Rendfokozati jelzések

A fenti összefoglaló kiválóan rávilágított arra, hogy a napjainkban is használt rendfokozatok történelmi gyökerei a hadseregek sajátosságaihoz vezethetők vissza. Így értelemszerűen a különböző rendfokozatokat szimbolizáló, azokat képileg kifejező jelzések megjelenését is a haderők történetében kell először keresnünk.

A világ különböző hadereiben három fő típusa alakult ki a szolgálati rendben elfoglalt helyet kifejező rang- illetve rendfokozatok jelzésének:

- a vállon,
- a galléron, illetve
- a karon (annak felső vagy alsó részén).¹⁶³

A váll-lapokon és a gallérokön jellemzően csíkok, sávok és csillagok, míg a karon főként csíkok a jelhordozók. Egyes országokban, illetve egyes szervezeteknél a három fő rendfokozatjelző rendszertípust egymást kiegészítve is alkalmazzák (pl. a légierőnél vagy haditengerészetnél egyszerre alkalmazott a váll-lap és az alkari jelzés).

szabályozása, az 1948. évi 200.917 számú szabályzat. In: Pénzügyi Közlöny, LXXV. évf. (1948) 8. sz., pp. 225., Budapest, Magyar Pénzügyminisztérium, 225. p

¹⁶¹ PRUKNER ATTILA: *A magyar vám- és pénzügyőr szervezetek tevékenysége 1867-2010 között*. Disszertáció (Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola) Kézirat, Budapest, 2013., 68. p.

¹⁶² SZABÓ ANDREA: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867-1947*. In: Rendvédelem-történeti Füzetek, XXVII. évf. (2017) 54. sz., pp. 107-126., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 109. p.

¹⁶³ BÉKÉSI LÁSZLÓ: *Cári időkből visszatérő patrióta, nacionalista elemek és szimbólumok a Nagy Honvédő Háború idején*. Disszertáció (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem), Kézirat, Budapest, 2003., 132. p.

Ugyanakkor az egyenruhás kultúrában számos egyéb jelzés is utalhat a hierarchiában elfoglalt helyre, így például a deréköv, csákó, aranyzinórvat, paszomány vagy a marsallbot. Egyes kultúrákban és korokban pedig még a hajviselet is alkalmas volt a rendszerben elfoglalt pozíció kifejezésére.¹⁶⁴

A napjainkban is rendszerben álló rendfokozatok, rangok látható és egységes jelölése elterjedésének gyökereit azonban a XVIII. században találjuk, amikor az állandó tömeghadseregek felállításával általánosan alkalmazottá váltak a mai értelemben vett egyenruhák.¹⁶⁵

Mint arról korábban is szó volt, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományában alkalmazott rendfokozati rendszer, illetve annak jelzései, a fentiek áthagyományozódásával, a II. világháborút követő szovjet megszállás idején fejlődött ki, s kisebb változtatásokkal meg is maradt napjainkig.

5.4.2. A rendfokozati rendszer napjainkban

Ma a fegyveres rendészeti szervek, illetve a honvédség által alkalmazott rendfokozati rendszerek csaknem mindenben megegyeznek.

A különbségek az állománycsoportok, illetve a rendszeresített rendfokozatok összetételében érhetők tetten. A honvédség állománya ugyanis három állománycsoportba, azon belül hét rendfokozati csoportba sorolható, amelyben összesen tizenkilenc különféle rendfokozat található.¹⁶⁶

ÁLLOMÁNYCSOPORT	RENDFOKOZATI CSOPORT	RENDFOKOZATOK
Legénységi	<i>közkatona</i>	-
	<i>tisztes</i>	őrzető tizedes szakaszvezető
Altiszt	<i>altiszt</i>	őrmester törzsőrmester főtörzsőrmester
	<i>zászlós</i>	zászlós törzszászlós főtörzszászlós

¹⁶⁴ BÉKÉSI LÁSZLÓ: *Cári időkből visszatérő patrióta, nacionalista elemek és szimbólumok a Nagy Honvédő Háború idején*. Disszertáció (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem), Kézirat, Budapest, 2003., 133. p.

¹⁶⁵ ZEIDLER SÁNDOR: *Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában*. In: Rendvédelem-történeti Füzetek, XXV. évf. (2015) 47-48-49-50. sz., pp. 95-101., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 95. p.

¹⁶⁶ a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény 1. számú melléklet

Tiszt	<i>tiszt</i>	hadnagy főhadnagy százados
	<i>főtiszt</i>	őrnagy alezredes ezredes
	<i>tábornok</i>	dandártábornok vezérőrnagy altábornagy vezérezredes

A rendészeti szervek, így az állami adó- és vámhatóság esetében is azonban a hivatásos állomány tagjait rendfokozatuk szerint kizárólag, úgynevezett rendfokozati állománycsoportokba sorolhatjuk, amelyből öt kategóriát különböztet meg a jogszabály.¹⁶⁷

A rendészeti szervek gyakorlatától továbbá az is idegen, hogy a hivatásos állomány valamely tagja – a honvédség „közkatonai” állományához hasonlóan – ne viseljen rendfokozatot. Korábban még a pénzügyőri szervet történetében is, a rendfokozat nélküli, úgynevezett „sima váll-lapos” pénzügyőr létező kategória volt, napjainkban azonban már minden hivatásos állományú tag rendelkezik valamilyen rendfokozattal.

A rendészeti szerveknél alkalmazott állománycsoportok: a tiszthelyettesi, zászlósi, a tiszti, a főtiszti, illetve a tábornoki. A hozzájuk rendelt rendfokozatok pedig a következők szerint alakulnak:

RENDFOKOZATI ÁLLOMÁNYCSOPORT	RENDFOKOZAT
Tiszthelyettes	őrmester törzsőrmester főtörzsőrmester
Zászlós	zászlós törzszászlós főtörzszászlós
Tiszt	hadnagy főhadnagy százados
Főtiszt	őrnagy alezredes ezredes
Tábornok	dandártábornok vezérőrnagy altábornagy vezérezredes

¹⁶⁷ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 15. §

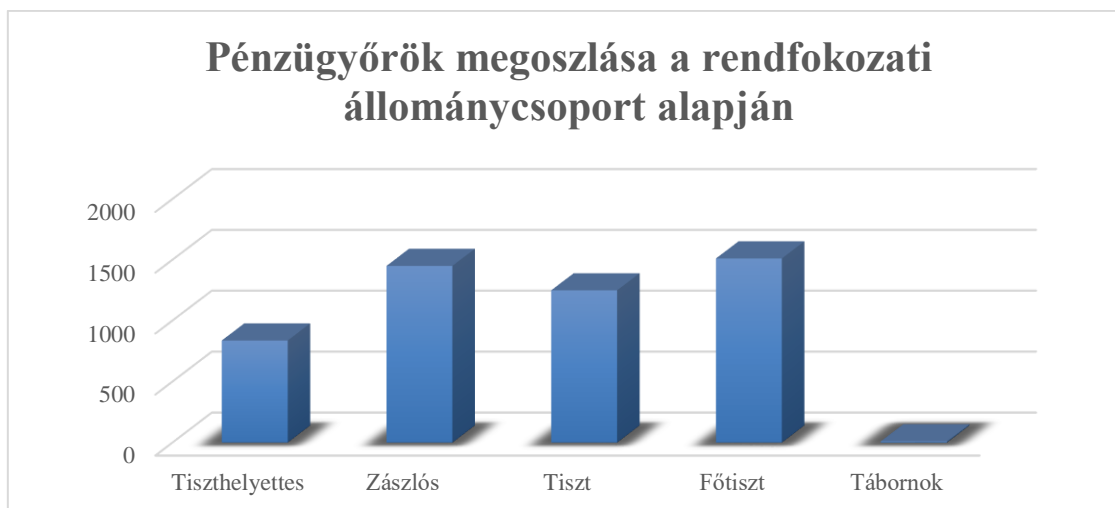
A hivatásos állomány tagját a rendfokozati állománycsoport első rendfokozatában minden esetben kinevezik, míg a többi rendfokozatban történő előrejutásakor, előléptetik.¹⁶⁸

A honvédség esetében tapasztalható, történelmileg öröklött torz állomány- és rendfokozati arány,¹⁶⁹ napjainkban a rendészeti szervek esetében is megfigyelhető. Mindez azt jelenti, hogy az eredendően „végrehajtói”, vagy más szóval „legénységi” állománycsoportba tartozó rendfokozati kategóriákhoz képest, mint a tiszthelyettes, illetve bizonyos tekintetben a zászlós, aránytalanul nagy számban vannak jelen az állományban a tiszti, vagy főtiszti rendfokozatot viselő hivatásosok.

A magyar haderő átalakításban például éppen ezért fontos szempontként jelentkezett a tiszthelyettesek és csapattisztek számának növelése, illetve a magas rendfokozatú tisztek arányának csökkentése.¹⁷⁰ Több országban a rendfokozatoknak a függelmi viszonyban betöltött szerepét azzal kívánják erősíteni, hogy azonos rendfokozatúak nem kerülhetnek szolgálai alá- fölérendeltségi viszonyba.¹⁷¹

A pénzügyőri állomány tekintetében ezt az aránytalanságot jól mutatja a következő diagram (11. számú ábra).

11. számú ábra: Pénzügyőrök megoszlása a rendfokozati állománycsoport alapján

Forrás: NAV elektronikus kapcsolati adatbázisának adatai alapján (a szerző saját szerkesztése)

¹⁶⁸ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 16. §

¹⁶⁹ JOBBÁGY ZOLTÁN: *Biztonságpolitika, haderőreformok. A humán erőforrás-gazdálkodás katonai életpályával összefüggő kérdései.* In. *Hadtudomány*, XXV. évf. (2015) különsz., pp. 30-40., Budapest, Magyar Honvédség, 37. p.

¹⁷⁰ JOBBÁGY ZOLTÁN: *Biztonságpolitika, haderőreformok. A humán erőforrás-gazdálkodás katonai életpályával összefüggő kérdései.* In. *Hadtudomány*, XXV. évf. (2015) különsz., pp. 30-40., Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 33. p.

¹⁷¹ KRIZBAI JÁNOS: *A kihívások negyedszázada az önkéntes haderő szemszögéből.* In. *Hadtudomány*, XXIV. évf. (2014) 3-4. sz., pp. 78-93, Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 86. p.

A rendészet területén ezt az aránytalanságot, az életpálya átalakításával igyekeztek némileg kezelni azzal, hogy egyes rendfokozatok megszerzését, meghatározott pozíciókhoz, beosztásokhoz kötötték.

Fontos tehát megjegyezni, hogy napjaink rendészeti gyakorlatában a rendfokozatok önmagukban nem alkalmasak annak a kifejezésére, hogy a feladatok végrehajtása során ki rendelkezik utasítás adási, illetve elszámoltatási jogkörrel.

5.4.3. Rendfokozati jelzések a pénzügyőrök állományában

Jelenleg az állami adó- és vámhivatal állománya által viselt rendfokozatok kifejezésére, az egyenruhán viselhető rendfokozati jelzéseknek három különböző típusa van rendszeresítve:

- a váll-lap,
- a paroli, valamint
- a paszománycsík.

(Az egyes pénzügyőri rendfokozati jelzéseket a 4. számú melléklet szemlélteti.)

5.4.3.1. A váll-lapok

A pénzügyőrök által viselt váll-lapok, zöld színű alapon varrott, a rendfokozatnak megfelelő paszománnyal („gerendával”) és csillaggal ellátott jelzések.

A tiszthelyettesi váll-lapokon a hossz tengely vonalán, fektetett „V” alakú, ezüstsínű paszomány („gerenda”) van hímezve, s a paszomány alatt a rendfokozattól függően egy, kettő, illetve három darab ezüstsínű, hatágú csillag helyezkedik el (örmester: egy csillag, törzsörmester: két csillag, főtörzsörmester: három csillag).

A zászlósi váll-lapokon a hossz tengely vonalán, fektetett „V” alakú, ezüstsínű paszomány („gerenda”) van hímezve, a paszomány alatt pedig a rendfokozattól függően egy, kettő, illetve három darab aranszínű, hatágú csillag helyezkedik el (zászlós: egy csillag, törzszászlós: két csillag, főtörzszászlós: három csillag).

A tisztek váll-lapjain, a zöld alapon mindössze a rendfokozattól függően egy, kettő, illetve három darab aranszínű, hatágú csillag helyezkedik el (hadnagy: egy csillag, főhadnagy: két csillag, százados: három csillag).

A főtishti váll-lapok ezzel szemben a zöld alap kétharmad részén, csúcsban végződő arany hímzésű paszománnyal, úgynevezett „arany parkettával” vannak ellátva, amelyen a

rendfokozattól függően egy, kettő, illetve három darab ezüstsínű, hatágú csillag helyezkedik el (őrnagy: egy csillag, alezredes: két csillag, ezredes: három csillag).

A tábornoki váll-lapok pedig teljes felületükön arany színű paszományhímzéssel vannak ellátva („teljes arany parkettával”), amelyeken a hossz tengelyre szimmetrikusan mindkét oldalon ezüst tölgyfalomb, illetve a rendfokozattól függően egy, kettő, három, illetve négy darab ezüstsínű csillag van hímezve (dandártábornok: egy csillag, vezérőrnagy: két csillag, altábornagy: három csillag, vezérezredes: négy csillag).

5.4.3.2. A paroli és paszománycsík

A rendfokozatot jelölő parolik, a váll-lapokhoz hasonló felépítésű rendfokozati jelzések, ugyanakkor kialakításukban, részelemeikben az előzőekhez képest valamivel díszesebbek, tekintve, hogy azokat nem a napi munkavégzés során alkalmazott, úgynevezett társasági öltözeten viselik.

A paszománycsík pedig a rendszeresített rendfokozati jelzések közül az egyetlen, amely csillagok helyett, hímezett paszományokkal, vízszintesen elhelyezkedő egyenes „gerendákkal” jelölve fejezik ki viselőjük rendfokozatát.

5.4.4. *Tisztjelölti rendfokozat*

A rendészeti gyakorlatban, az elmúlt években megjelenő sajátos rendfokozati forma, az úgynevezett tisztjelölti rendfokozat.

A rendészeti szervek hivatásos állományának jogállásáról szóló törvény, a honvédség tagjainak jogviszonyáról rendelkező jogszabály gyakorlatával ellentétben ugyanis tisztjelölti rendfokozat viseléséről rendelkezik.¹⁷²

A tisztjelölti rendfokozati jelzések, a hivatásos állomány által viselt rendfokozati jelzésektől eltérően, a csillagok helyett arany sávok utalnak a tisztjelölt aktív tanévének számára.

¹⁷² **Rendészeti tisztjelölt esetében:** a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 287. § (1) szerint: a tisztjelölt, „az előmenetelének megfelelő tisztjelölti rendfokozati jelzéssel teljesít szolgálatot.” **Honvéd tisztjelölt esetében:** a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény 230. § (1)-(2) bekezdése szerint a honvéd tisztjelölt „szolgálati beosztásában rendfokozat nélkül teljesít szolgálatot.” azzal, hogy A katonai érintkezés során a honvéd tisztjelöltet az alapfelkészítést követően az első évfolyamon őrmesteri, a másodikon törzsőrmesteri, a harmadikon főtörzsőrmesteri, a negyedik évfolyamon zászlósi rendfokozathoz kapcsolódó, a szolgálati szabályzatban rögzített köteleességek terhelik, és - ide nem értve a járandóságokat - jogok illetik meg.”

A pénzügyőr tisztjelöltek esetében kizárólag tépőzáras és bújtató kialakítású váll-lapok állnak rendelkezésre, amelyek alkalmasak mind a gyakorló, mind pedig a szolgálati ruházaton történő viselésre. A pénzügyőr tisztjelölti rendfokozati jelzéseknél, zöld alapon, az évfolyamnak megfelelően, sárga színű, „V” alakú paszomány és hosszanti irányban, középre helyezve, a „V” forma csúcsából kiindulva egy darab paszománycsík van hímezve.

A jelenlegi – három évfolyamos képzést is folytató – oktatási rendszerben az első évfolyamnak kettő, a második évfolyamnak három, míg a harmadik évfolyamnak négy „V” alakú paszomány helyezkedik el a rendfokozati jelzésén. A jogszabály módosítását követően, minden évfolyam esetén egyetlen „V” paszomány jelöli majd a tisztjelölt által folytatott aktív hallgatói félévet.

5.5. Az alapvető jogok korlátozása

(Pálincás András)

A Biblia Ószövetségi részében olvashatunk a zsidó nép megmeneküléséről egyiptomi fogsága alól. A zsidóságot Mózes vezette ki Egyiptomból Isten által kijelölt hazájukba. Amikor a vándorlás közben Mózes egy alkalommal felment a Sinai hegyre, visszatértekor két kőtáblát hozott magával. Ezekbe a kőtáblákba volt vésve Isten tíz parancsolata, melyben megszabta a zsidó nép viselkedési formáit, illetőleg Isten és a nép viszonyát. Egyfajta gondolkodás mentén ezek lehettek az első olyan, „írással” jogszabályok, melyek valamilyen módon korlátozták a népet, az akkori zsidó társadalom tagjainak szabadságjogait.¹⁷³

Itt azonnal felmerül egy probléma, mely szerint ütközik az egyéni érdek és a köz- vagy társadalmi érdek. Az egyén alárendeli-e magát, elfogadja-e a köz érdekében Isten törvényeit vagy saját útját járja? Ha alárendeli magát és elfogadja, betartja a parancsokat, akkor népével együtt eljut az ígéret földjére, ugyanakkor üdvözülni, de ha nem, és saját érdekeit érvényesíti a köz ellenében, akkor minden vágya köddé válik.

De ehhez hasonló érdekütközés végigkíséri a magyar történelmet a honfoglalástól napjainkig. Gondoljunk csak Szent Istvánra, de továbbá a jobbagység röghöz

¹⁷³ SZT. BIBLIA: *Mózes Könyve*. Budapest, Szent István Társulat, 2016., 192. p.

kötöttségére. Minden kornak megvoltak az akkori értelemben vett alapjogai, illetve az ezeket korlátozó intézkedési.

5.5.1. Az alapvető jogok rendszere Magyarország Alaptörvényében

Az alapvető jogok meghatározása

A XX. század végének jogirodalmában vált általánosan ismertté az ún. „alapvető jogok” kifejezés, amely az adott állam alkotmányában jelenik meg. Ebben az értelemben az állampolgári jogokat alapvető jogoknak nevezik. Alapvető jogoknak elsősorban az Alkotmányban (jelenleg hazánkban: Alaptörvényben) ilyenként rögzített jogosítványokat tekintjük. Rajtuk kívül azonban az alapjogok körébe sorolandók az Alkotmánybíróság által értelmezéssel levezetett, továbbá a magyar jogrendszerre irányadó nemzetközi jogban meghatározott alanyi jogosítványok.¹⁷⁴

Az alapvető jogok főbb csoportjai

Az állampolgári jogoknak négy hagyományos csoportját különböztethetjük meg:

- a) az állampolgárok szabadságjogai (politikai és személyi szabadságjogok),
- b) a gazdasági, szociális és kulturális jogok,
- c) a közhatalom működésében részvételt biztosító jogok,
- d) az állampolgárok egyenjogúsága.

5.5.1.1. Az állampolgárok szabadságjogai

A szabadságjogok az emberi jogok első nemzedékéhez tartoznak. A szabadságjogok két csoportra oszthatók: a személyes szabadságjogok és a politikai szabadságjogok. A szabadságjogok közös jellemvonásait a következőkben foglalhatjuk össze:

- e jogok a közhatalmat gyakorló állami szervek hatalma elé jogi korlátokat állítanak (pl. az egyesülési szabadság folytán az állampolgárok szervezeteket hozhatnak létre, és az állami szervek nem akadályozhatják meg létrehozásukat és működésüket),

¹⁷⁴ Magyarország Alaptörvénye XXXI. cikk

- az állampolgárok védelme azonban nemcsak az állammal szemben érvényesül, hanem másokkal szemben is. Az állam e jogokat harmadik személyekkel szemben is védi,
- ezen jogok biztosítékai döntően jogi biztosítékok, tehát megvalósításuk garanciái döntően jogi garanciák.

A politikai szabadságjogok

A szabadságjogok az emberi jogok első nemzedékéhez tartoznak. A szabadságjogok két csoportra oszthatók: a személyes szabadságjogok és a politikai szabadságjogok.

A személyes szabadságjogok például:

- a) a személyi sérthetetlenség,
- b) a levéltitok és magántitok sérthetetlensége,
- c) a magánlakás sérthetetlensége,
- d) a tulajdonhoz és örökléshez való jog,
- e) a mozgásszabadság.

A személyi szabadságjogok

A szabadságjogok az emberi jogok első nemzedékéhez tartoznak. A szabadságjogok két csoportra oszthatók: a személyes szabadságjogok és a politikai szabadságjogok.

A szabadságjogok egyik csoportjába azok a politikai szabadságjogok tartoznak, amelyek kollektíven, együttesen gyakorolhatók a közösség által. Ide sorolhatók:

- a) az egyesülési- és gyülekezési jog,
- b) a szólás- és sajtószabadság,
- c) a lelkiismereti és vallásszabadság.

5.5.1.2. A gazdasági, szociális és kulturális jogok

Az állampolgári jogok második nagy csoportját a gazdasági, szociális és kulturális jogok alkotják.

A jogcsoport kialakulásának kezdete a XIX. század második felére tehető. Kialakulása arra vezethető vissza, hogy a magántulajdonra épülő társadalomban állandóan visszatérő probléma az egyéni tulajdon közösséghez viszonyított szabadsága és ebből adódóan az

egyén szociális biztonságának kérdése. Emellett az állam fokozottabb mértékben avatkozik be a termelési folyamatokba, s ezáltal a szabad versenyt korlátozza.

A jogcsoport kialakulásában a munkásság követelése is szerepet játszottak. Alapjogként való elismerésük, alkotmányokban való garantálásuk az I. világháború után következett be. A „második nemzedékhez” tartozó jogok alkotmányos jelentőségét sokan vitatják.

A szabadságjogoktól való eltérésük jellegzetességeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. E jogok érvényesülése érdekében az államnak valamilyen pozitív cselekvést kell vállalnia, míg a szabadságjogok az államhatalom korlátait képezik, és azt kívánják, hogy az állam ne avatkozzon be az egyéni, illetve a közösségek autonómiájába.
2. E jogok érvényesülésénél a társadalmi-politikai biztosítékokon van a hangsúly. Nem hiányoznak a jogi biztosítékok sem, de ezek szerepe másodlagos (pl. garanciák vannak a munka törvénykönyvében, de ezek nem garantálják a munkához való jog lényegét).
3. Ezeknek a jogoknak a nagy része nem alanyi jogi jellegű, vagyis a jog eszközeivel nem kényszeríthető ki minden vonatkozásban.

Ennek a **jogcsoportnak az alcsoportjai** a következők:

- a) a munkához való jog;
- b) a pihenéshez való jog;
- c) az egészséghez és szociális biztonságához való jog;
- d) a művelődéshez való jog.

A **munkához való jogot** az Alaptörvény fogalmazza meg:

„Magyarországon mindenkinek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz.”¹⁷⁵

A munkaviszonyra vonatkozó jogi szabályozást a jogviszony jellegének megfelelő törvények tartalmazzák: munka törvénykönyve; közalkalmazotti-, köztisztviselői-,

¹⁷⁵ Magyarország Alaptörvénye XII. cikk (1)

különleges közszolgálati jogviszonyra vonatkozó szabályok; a munkanélküliek ellátására vonatkozó normák; és a sztrájkjog.¹⁷⁶

A pihenéshez való jogot hazánkban többféle előírás garantálja:

- a napi 8 órás, egyes munkakörökben ennél rövidebb munkaidő,
- a munkaközi szünet (munka közben legalább 20 perc, evésre, illetve tisztálkodásra),
- a munkanapok közötti megszakítás,
- a heti pihenőnap (vasárnap) és munkaszüneti nap (szombat) biztosítása,
- a fizetett munkaszüneti napok törvényi meghatározása,
- az évi fizetett szabadság.

Az egészséghez és szociális biztonsághoz való jog, államilag szervezett intézmények útján érvényesül. Ezt a jogot a társadalombiztosítás és a szociális intézmények valósítják meg.

Az egészséghez való jogot az állam:

- mindenki számára hozzáférhető egészségügyi intézményhálózat, orvosi ellátás megszervezésével
- jogszabályban meghatározott munkavédelmi szabályok előírásával és betartásának közhatalmi eszközökkel való kikényszerítésével
- a rendszeres testedzés támogatásával
- az épített és természetes környezet védelmével valósítja meg.

A szociális biztonsághoz való jogot az Alaptörvény a következőképpen fogalmazza meg:

„Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.”¹⁷⁷

¹⁷⁶ a sztrájkról szóló 1989. évi VII. törvény

¹⁷⁷ Magyarország Alaptörvénye XIX. cikk (1)

A **művelődéshez való jog** történelmi előzménye a tanszabadság joga, amely azt jelentette, hogy minden ember szabadon eldöntheti, hogy mit, hogyan és kitől kíván tanulni, illetve tanítani.

Tehát az államnak nincs joga az ember autonómiáját ilyen irányban sem korlátozni. A mai alkotmányok szabadságjogként, tehát az állam korlátozásaként fogják fel a művészetek és tudományok szabadságát.

„Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát, továbbá – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát.”¹⁷⁸

A művelődéshez való jog kultúrpolitikai törekvésként fogalmazódik meg. Az állam kötelezettségvállalása arra, hogy biztosítja az állampolgárok számára a művelődés lehetőségét.

A XIX. században megkezdődött az ingyenes és kötelező elemi oktatás megszervezése (itt csak tanszabadságként jelenik meg). A II. világháború után az államok már az alkotmányokban deklarálják a művelődéshez való jogot.

Az Alaptörvény megfogalmazza hogy *„minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.”¹⁷⁹* A művelődéshez való jogot a jogszabály a következőkkel igyekszik biztosítani:

- az alapfokú oktatás megszervezése állami feladat és az minden állampolgár számára ingyenes és kötelező (köznevelésről szóló törvény);¹⁸⁰
- az állam a társadalom igényeihez mérten középfokú és felsőfokú intézményeket hoz létre, illetve tart fenn, vagy támogat, s amelyekbe a bejutást a képességek alapján kell biztosítani (felsőoktatási és szakképzési törvények);
- az állam az iskolai oktatáson kívül széles körben vállalja az állampolgárok művelődésének támogatását;
- az állam kulturális intézményeket tart fenn (pl. könyvtárak), illetve költségvetési támogatásban részesíti az ilyen intézményeket, illetve fenntartóikat (pl. önkormányzatokat);
- az állam a tudományos ismeretterjesztést is támogatja.

¹⁷⁸ Magyarország Alaptörvénye X. cikk (1)

¹⁷⁹ Magyarország Alaptörvénye XI. cikk (1)-(3)

¹⁸⁰ a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény

Az állam köteles eltérni az ezen a területen megjelenő civil szervezetek autonómiáját (egyházak, alapítványok által fenntartott iskolák, múzeumok stb.).

5.5.1.3. A közhatalom működésében részvételt biztosító jogok

A közhatalom működésében való részvételt biztosító jogok jellemzői megegyeznek a gazdasági, szociális és kulturális jogok fentebb felsorolt meghatározó jegyeivel.

Ezek a jogok tartalmazzák a választójogot, a panaszjogot, az igazságszolgáltatásban való részvétel jogát, valamint a népszavazás, népi kezdeményezés jogát.

5.5.1.4. Az állampolgárok egyenjogúságát kifejező jogok

Az egyenjogúság vagy egyenlőség gondolatvilága valószínűleg az emberiség öntudatra ébredésével egykorú. A Biblia szerint az emberek a születésben, a halálban és a bűnben is egyenlők.

Újkori, vagyis mai tartalmát a rendi társadalom tagadása alakította ki. A rendi jog uralma alatt az országok lakóira a rendi hovatartozásuk szerint más és más tárgyi jogrend volt érvényben. A polgári forradalmak egyenjogúság-követelése arra irányult, hogy mindenkire ugyanaz a jogrend érvényesüljön. Az állam ne tegyen különbséget az emberek között például az államhoz való viszonyukban – politikai jogaik gyakorlásában, a hivatal- és közteherviselésben, a bíróságok előtt –, se a magánjogi státusukban – az ingatlan- és vagyonszerzésben, az öröklési jogban. E szelemben tehát a társadalom egyes tagjai sem különleges jogosítványokra nem számíthatnak, sem különleges kötelességek nem terhelhetik őket.

A polgári forradalmak „szabadság, egyenlőség, testvériség” jelszava nem számolt azzal az alapvető dilemmával, hogy az egyenlőség csak a szabadság rovására érvényesülhet és fordítva. A szocialista ideológiák ezt az ellentmondást az utóbbi terhére oldották meg. Ugyanakkor a polgári alkotmányosság útján járó országok másképpen nyúltak hozzá ehhez a problémához. Az egyenjogúság érvényesülésének előfeltétele a jogképesség, azaz hogy minden természetes személy jogok és kötelességek alanya lehet. A múltban a rabszolgatartó társadalomban a rabszolgáknak nem volt jogképessége, és a rendi társadalomban a nem nemesek jogképessége volt korlátozott.

Az állampolgári egyenjogúság azt jelenti, hogy az állam minden polgárára ugyanaz a tárgyi jogrend érvényesül. A jogképesség minden emberre nézve egyenlő mértékű. Viszont az egyenjogúság nem jelenti azt, hogy minden személy jogainak és

kötelességeinek „összege” egyenlő, csupán azt, hogy a mindenkire nézve egyenlő módon megállapított feltételek teljesítése esetén a köz- és magánjogokat bárki megszerezheti.¹⁸¹

Faji megkülönböztetés tilalma

Az ENSZ keretében, New Yorkban 1965. december 21-én fogadták el a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményt.¹⁸²

Az egyezmény – egyebek mellett – abból indul ki, hogy a faji megkülönböztetésen alapuló minden felsőbbrendűségi elv tudományos szempontból hamis, erkölcsi szempontból elítélendő, társadalmi szempontból igazságtalan és veszélyes, és hogy a faji megkülönböztetésnek sehol semmiféle – sem elméleti, sem gyakorlati – igazolása nem lehetséges.

Az aláíró államok az egyezményben vállalják, hogy személyek csoportjai vagy intézmények ellen irányuló faji megkülönböztetés céljából semmilyen cselekményt vagy gyakorlatot nem kezdeményeznek semmilyen szervezet által alkalmazott faji megkülönböztetést nem támogatnak bármely szervezet, csoport által alkalmazott faji megkülönböztetést megtiltanak és megszüntetnek.¹⁸³

A törvény előtti egyenlőség

Az egyenjogúságot a jogegyenlőséggel azonos fogalomként használjuk. De el kell mondani azonban, hogy az egyenjogúság fogalmán belül általában megkülönböztetjük a jogegyenlőséget, illetve a törvény előtti egyenlőséget. Nem vitatva ennek a megkülönböztetésnek a lehetőségét, mindenesetre ki kell emelni a jogegyenlőség szélesebb fogalma alá tartozó törvény(szék) előtti egyenlőséget, ami azt jelenti, hogy a bíróság előtti eljárásban, általában pedig a jogalkalmazás során a jogszabályokat minden megkülönböztetés nélkül kell alkalmazni.

¹⁸¹ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk

¹⁸² a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1969. évi 8. törvényerejű rendelet

¹⁸³ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (2)

A rendi társadalomban a törvény(szék) előtti egyenlőség nyilvánvalóan nem érvényesült. Maga a követelés ennek a tagadásaként fogalmazódott meg. Hazánkban a szocializmus első évtizedeiben a kérdés aktualitása visszatért. Büntetőperekben eleinte hivatkoztak a vádlott osztályhelyzetére, mintegy elvárván: ha ugyanazt a bűncselekményt a dolgozó osztályokhoz tartozó követte el, más megítélésben részesüljön, mint ha a volt kizsákmányolókhöz tartozó követte volna el. A helyzet a hatvanas évek közepén annyiban változott meg, hogy – egy Elnöki Tanácsi határozatnak megfelelően – az elkövető osztályhelyzetét a bíróságnak csak akkor kellett figyelembe vennie, ha az általa elkövetett bűncselekmény az osztályhelyzetével függött össze, tehát ha az akkori logika szerint „volt kizsákmányoló osztályhoz” tartozó államellenes bűncselekményt követett el. De mára már az egyenjogúság, a hátrányos megkülönböztetés tilalma a jogrendszer egészét áthatja.¹⁸⁴

A nők és férfiak egyenjogúsága

A polgári forradalmak nyomán kialakuló jogegyenlőségnek a nők hosszú ideig nem voltak részesei, mivel politikai jogaikban korlátozva voltak: választójoguk nem volt, közalkalmazotti állást nem tölthettek be magánjogi viszonyaikban, tulajdonosi jogaikban, a családon belüli, házassági kapcsolatokban, az öröklési szabályok szerint hátrányos helyzetük volt. A munkaviszonyban ugyanazért a munkáért kevesebb bért kaptak, mint a férfiak stb. Az Alaptörvény ugyanúgy védi a családokat, gyermekeket, fogyatékosokat és időseket is.¹⁸⁵

A jogképesség

Az egyenjogúság érvényesülésének előfeltétele – ahogyan ez az előbbiekben leírtakból is kitűnik – a jogképesség, illetve annak egyenlősége, azaz hogy minden természetes személy jogok és kötelességek hordozója lehessen. A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásától kezdve illeti meg.¹⁸⁶

Az általános jogképesség vagy a jogképesség általánosságának az elismerésével mondja ki az Alkotmánybíróság: „egy hosszú, történelmi folyamat céljai nyertek egyetemes

¹⁸⁴ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (1)-(2)

¹⁸⁵ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (3)-(4)-(5)

¹⁸⁶ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (1)

elismerést: minden ember nem csak »természetes állapotát«, hanem jogállását tekintve is egyenlő lett. A minden embert megillető jogképesség kizárja a rabszolgaságot, s mivel nemcsak általános, de egyenlő is, kizárja a jogképesség különböző terjedelmén alapuló (például rendi) különbségeket is.»¹⁸⁷

5.5.1.5. Rendkívüli jogrend idején sem korlátozható jogok

Az Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdése rendelkezik arról, hogy mely alapvető jogok gyakorlása nem függeszthető fel és nem korlátozható még rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején sem.

A következő alapjogok tartoznak ebbe a körbe:

- az élethez való jog,
- az emberi méltósághoz való jog,
- a személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog,
- az ártatlanság védelme,
- büntető eljárásban a védelemhez való jog,
- a visszamenőleges hatályú büntető jogszabály alapján bűnösnek nyilvánítás és büntetés tilalma.

A korábbi Alkotmány¹⁸⁸ helyütt további alapjogok korlátozhatatlanságáról is rendelkezett, így (ma már azonban e rendelkezések nem hatályosak):

- a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága,
- a férfiak és a nők egyenjogúsága,
- a szülők joga gyermekük nevelésének megválasztására,
- a nemzeti és etnikai kisebbségek alkotmányos jogai,
- a magyar állampolgárságtól való önkényes megfosztás, illetőleg a magyar állampolgároknak az ország területéről való kiutasítására irányuló tilalom.

5.5.2. *Alapvető jogok korlátozása napjainkban*

Egy rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagjának lenni nem egyszerűen egy pénzkereső foglalkozás, hanem – ahogyan az a nevében is benne van – hivatást jelent,

¹⁸⁷ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

¹⁸⁸ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

mely elszántságot, tettekézséget és elkötelezettséget kíván. Az emberiség és hazánk történetét is végigkísérik a fegyveres konfliktusok. Régen ellentételezés nélküli hadkötelezettség állt fenn, azonban ez mára már másként alakult. Kialakultak a hivatásos hadseregek, a hivatásos rendvédelmi szervek, melyek szerződésben rögzítették tagjaik szolgálati viszonyát. Magyarországon, napjainkra e szerződés törvényerőre emelkedett. A múlt század utolsó évtizedében alkották meg először a hivatásos állományúakra vonatkozó, többé-kevésbé mindenre kiterjedő jogszabályt (közismert nevén a „régis Hszt-t”).¹⁸⁹ Az azóta eltelt száz év alatt olyan változások történtek a világban, melyeket – mint minden más jogszabály esetében – a Hszt-ben is követni kellett. Az egyik ilyen jelentős változás az életpálya modell bevezetése volt.

A hivatásos szolgálati jogviszony a munkajogviszonyhoz képest jelentősen eltér, igen sok sajátosságot hordoz magával. Az egyik ilyen, jelentős eltérés a hivatásos állományúak alapjogainak korlátozása.

A törvény IV. fejezete általános jelleggel korlátozza a hivatásos szolgálati viszonyban állók alapvető jogait

5.5.2.1. A szabad mozgás és tartózkodási hely szabad megválasztása¹⁹⁰

A rendvédelmi szerv – amennyiben azt a szolgálati érdek megkívánja – kötelezheti hivatásos állományú tagját arra, hogy szolgálati időn túli tartózkodási helyét bejelentsen. Hasonlóan kötelezhető arra is, hogy évi rendes szabadsága eltöltésének helyét is bejelentsen. Minderre – a jogszabályban is leírtak alapján – azért van szükség, ha távollétében olyan rendkívüli esemény történik, amely kiemelt erőket és eszközöket igényel, akkor a hivatásos állományú szolgálati helyére berendelhető szolgálati feladatainak végrehajtása céljából.

¹⁸⁹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 1996. évi XLIII. törvény

¹⁹⁰ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 15. cím

5.5.2.2. A véleménynyilvánítás szabadsága¹⁹¹

A hivatásos állomány tagja az elől járójától kapott parancsot, utasítást köteles végrehajtani. Azt nem bírálhatja, véleményt nem mondhat róla, illetve a szolgálati rendet sértő nyilatkozatot nem tehet azzal kapcsolatban. Egyetlen kivételt engedélyez a törvény. A parancs végrehajtása kötelező érvényű, kivéve, ha a parancs végrehajtásával bűncselekményt követne el. Ebben az esetben azonban a hivatásos állomány tagja köteles elől járójának figyelmét felhívni a parancs végrehajtásának akadályai miatt.

E szakasz még egy jelentős rendelkezést tartalmaz, mely szerint a hivatásos állomány tagja nem kötelezhető arra, hogy politikai nézeteiről nyilatkozatot tegyen.

5.5.2.3. Gyülekezési jog¹⁹²

Ennek értelmében nyilvános rendezvény szolgálati helyen csak a szerv vezetője engedélye alapján szervezhető, illetve tartható meg (pl. családi nap). Ugyanakkor a jogszabály kifejezetten tiltja bizonyos célú rendezvény, összejövetel megtartását, amennyiben az:

- politikai célt szolgál,
- szolgálati feladat, szolgálati rend vagy fegyelem ellen irányul vagy azt bírálja,
- a rendvédelmi közbizalmának megingatására alkalmas,
- ellentétes a rendvédelmi szerv feladataival.

Ebben a részben a törvény rendelkezik a hivatásos állomány tagjának egyenruha viseléséről is. Politikai vagy választási rendezvényen csak akkor viselhető az egyenruha, ha a hivatásos állomány tagja a rendvédelmi szervet képviseli, és egyenruha viselését a szerv vezetője engedélyezte.

¹⁹¹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 16. cím

¹⁹² a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 17. cím

5.5.2.4. Egyesületi jog¹⁹³

A jogszabály e része rendelkezik arról, hogy a hivatásos állomány tagja milyen feltételekkel, milyen keretek között alapíthat érdekképviselői szervezet vagy csatlakozhat ahhoz (pl. szakszervezet). Amennyiben a rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagja csatlakozik ilyen szervezethez, azt elől járójának írásban köteles jelenteni.

A jogszabály rendelkezik arról is, hogy a rendvédelmi szerv tagja nem csatlakozhat olyan szervezethez, melynek tevékenysége a rendvédelmi szerv feladataival ellentétes.

5.5.2.5. Anyanyelv használata¹⁹⁴

Ez a rendelkezés csak bizonyos esetekben jelent korlátozást a rendvédelmi szerv tagjára. A jogszabály szerint a magyar rendvédelmi szerveknél a kapcsolattartás nyelve a magyar, de ugyanakkor a rendvédelmi szerv tagja – amennyiben ezzel nem veszélyezteti a rendvédelmi szerv tevékenységét vagy a szolgálat ellátását – anyanyelvét is használhatja.

5.5.2.6. Választójog¹⁹⁵

A hivatásos állomány tagja nem viselhet választott tisztséget. Azaz, nem lehet:

- országgyűlési képviselő,
- európai parlamenti képviselő,
- önkormányzati képviselő,
- főpolgármester,
- polgármester,
- alpolgármester.

Amennyiben e tisztségek valamelyikére jelölték, illetve választási nyilvántartásba vették, attól visszalépett, megválasztották vagy nem választották meg, azt köteles elől járójának jelenteni. Ugyanakkor a jogszabály nem tiltja meg a rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagjának, hogy választó jogával éljen, tehát ezeken a választásokon szavazhat.

¹⁹³ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 18. cím

¹⁹⁴ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 19. cím

¹⁹⁵ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 20. cím

Mi több, a pénzügyőrök esetében a tisztség viselésével nem járó, „egyszerű” párttagságot a jogalkotó szintén elfogadhatónak tartja.¹⁹⁶

A jogszabály másfelől itt is megjeleníti a munkáltató kötelezettségét. Amennyiben a hivatásos állomány tagja a kiírt népszavazáson vagy választáson szolgálati ok miatt nem vehet részt, úgy őt a munkáltató annak időpontja előtt legalább 15 nappal értesíteni köteles.

5.5.2.7. Munka és foglalkozás szabad megválasztása¹⁹⁷

A jogszabály e része is két alrészről áll. Amennyiben a hivatásos állomány tagja rendelkezik valamilyen polgári végzettséggel, úgy azt – amennyiben a szolgálat érdeke megkívánja – szolgálatellátása során is gyakorolhatja. Ez azt jelenti, ha például valaki rendelkezik olyan kategóriájú jogosítvánnyal, amellyel autóbust vezet, és a rendvédelmi szervnek van szabad státusza erre a beosztásra, úgy gépkocsi vezetőként foglalkoztathatja.

A jogszabály második része azonban már bizonyos korlátozást jelent a rendvédelmi szerv tagja számára. Ugyanis szolgálati időn túl csak olyan másodállást vállalhat, amellyel nem veszélyezteti saját szolgálatának ellátását, illetőleg nem ellentétes a rendvédelmi szerv feladataival, nem sértheti annak közbizalomban meglévő helyzetét. A hivatásos állomány tagjának másodállását a szerv vezetője engedélyezheti.

5.5.2.8. A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása¹⁹⁸

A jogszabály e része csak a szolgálat ellátására vonatkozóan szabályozza a rendvédelmi szerv tagjának tulajdonában álló dolgok feletti rendelkezését. Amennyiben a szolgálat ellátásának biztonságát veszélyezteti, úgy a szerv vezetője megtilthatja a hivatásos állomány tagjának, hogy a szolgálat ellátása során magánál tartsa bizonyos vagyontárgyait, telekommunikációs eszközeit. Ezen felül a vezető meghatározhatja azt

¹⁹⁶ SZILVÁSY GYÖRGY PÉTER: *Néhány megjegyzés a pénzügyőrök szolgálati jogviszonya és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról*. In. Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*. pp. 255-268., Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018, 263. p

¹⁹⁷ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 21. cím

¹⁹⁸ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény IV. Fejezet, 22. cím

is, hogy a szolgálatellátás során mennyi készpénzt, illetve bankkártya kivételével mekkora összegő készpénz-helyettesítő eszközt (pl. Erzsébet utalvány) tarthat magánál.

6. A PÉNZÜGYŐRI INTÉZKEDÉSEKRŐL

(ERDŐS ÁKOS)

6.1. A pénzügyőri intézkedésekre vonatkozó általános szabályok

A pénzügyőrök, szolgálatuk teljesítése során rendészeti feladatokat látnak el, ebből kifolyólag munkájuk a rendészetre jellemző sajátos tulajdonságokkal bír.

A rendészeti hatósági jogalkalmazás kapcsán pedig általában elmondható, hogy annak legadekvátabb formáinak azokat tekinthetjük amelyeknél az állami erőszak monopóliuma – ami kifejezett rendészeti sajátosság – azonnali és közvetlen. Balla szerint ebbe a tárgykörbe sorolhatjuk az intézkedéseket és kényszerintézkedéseket.¹⁹⁹

A pénzügyőrök rendészeti tevékenységük során tehát – a rendészet más szerveihez hasonlóan – jogosultak a jogszabályban meghatározott egyes intézkedések foganatosítására is.

Az intézkedések a pénzügyőrök szolgálati feladatait segítő tevékenységek, amelyek az információk megszerzését, rögzítését, a bűncselekmények, szabálysértések és más jogsértések elkövetőinek felderítését, eljárás alá vonását célozzák, illetve az állampolgárok testi épségének, továbbá egyes vagyontárgyak megóvását szolgálják.

A pénzügyőrök által alkalmazható intézkedések rendkívüli többletjogosultságot jelentenek a hivatásos állomány számára. Az intézkedések által a pénzügyőr az intézkedés alá vont személy alapvető jogait korlátozhatja, személyének-, magánéletnek legintimebb szférájába hatolhat be, illetve szerezhethet onnan információkat. Nagyon fontos jogállami elvárás tehát, hogy e jogát a hivatásos állomány tagja csak a legszükségesebb esetben és mértékben gyakorolhassa. A visszaélések elkerülése érdekében a jogalkotó így számos eszközzel igyekszik e jogosultság egyértelmű kereteit megteremteni. Így különösen:

- a) a pénzügyőr kizárólag a jogszabályban meghatározott intézkedések alkalmazására, meghatározott célból, az ott előírt módon és esetekben jogosult,

¹⁹⁹ BALLA ZOLTÁN: *A rendészet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2015., 22-23. pp.

- b) az intézkedések során a pénzügyőr minden esetben köteles részleghajlás nélkül intézkedni,
- c) az intézkedés során nem alkalmazható kínzás, kényszervallatás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód, mi több az ilyen magatartást tanúsító személlyel szemben minden pénzügyőr köteles fellépni,
- d) az intézkedéseknek arányban kell állniuk az általuk elérni kívánt céllal. A törvény megfogalmazása szerint: „*az intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával*”²⁰⁰,
- e) a jogszabály továbbá lehetőséget biztosít az intézkedés alá vont személynek, hogy az intézkedéssel szemben panaszt nyújtson be. A panasz azonban nem bír halasztó hatállyal, azaz a panaszjog érvényesítési szándékának a bejelentése, nem zárja ki az intézkedés végrehajtását.

Az intézkedésekkel szemben támasztott – fentiekben felsorolt – garanciális feltételek között szerepel a célhoz kötöttség követelménye. Mindez azt jelenti, hogy a pénzügyőri intézkedéseknek minden esetben a törvényben meghatározott célt kell szolgálniuk.

A pénzügyőri intézkedések célja a szolgálati feladatok végrehajtásának elősegítése, azaz a szolgálati feladatok eredményességének a biztosítása..

A jogalkotó meghatározza azokat a pénzügyőrök által gyakorolt feladatokat, amelyeket szolgálati feladatnak kell tekinteni, s amelyek eredményes végrehajtása érdekében intézkedések is foganatosíthatók. Szolgálati feladat:

- a határátkelőhelyen végzett,
- a bűnüldözési, bűnmegelőzési, felderítési és nyomozási,
- a szabálysértési,
- a vám- és jövedéki ellenőrzési,
- a mélységi ellenőrzési,
- az őrzésvédelmi,
- a hatósági,
- a végrehajtási feladatokat, valamint
- mindezen tevékenységek irányításával, felügyeletével és ellenőrzésével összefüggő feladatokat.

²⁰⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 35/B. § (2)

Tekintve, hogy az intézkedési jogosultság kizárólag az állami adó- és vámhatóság hivatásos állomány tagját illeti meg, fontos, hogy az intézkedés alá vont személy tudata átfogja az intézkedő pénzügyőri mivoltát.

Ebben kiemelt jelentősége van az egyenruhának, amely szintén kizárólag a pénzügyőri állomány privilégiuma. Az intézkedések alkalmával a pénzügyőrt

- a) az egyenruhája és az azon elhelyezett azonosító száma, vagy
- b) ha nem visel egyenruhát, akkor a szolgálati igazolványa és szolgálati jelvénye igazolja.²⁰¹

Amennyiben a pénzügyőr egyenruhát visel, vagy önmagát szolgálati igazolvánnyal és szolgálati jelvénnel igazolja – kivéve, ha az igazolvány, illetve jelvény bemutatása az intézkedés eredményességét veszélyezteti – az intézkedésének mindenki köteles magát alávetni, a pénzügyőri utasításoknak engedelmeskedni, továbbá az intézkedés jogszerűségét nem is vonhatja kétségbe.

Kivételt képeznek ez alól azok az esetek, amikor

- az intézkedésben való közreműködést az érintett, törvény vagy nemzetközi megállapodás felhatalmazása alapján megtagadhatja (pl. mentelmi joggal rendelkező, vagy diplomáciai mentességet élvező személy), illetve
- ha a pénzügyőri intézkedés jogszerűtlensége mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható (pl. a pénzügyőr jogsértésre hivatkozva, erőszakkal próbálja készpénz kifizetésére bírni az intézkedés alá vont személyt).²⁰²

Fontos jogalkotói elvárás továbbá, hogy a pénzügyőr az intézkedés megkezdése előtt köteles az intézkedés tényét és célját szóban közölni, illetve az érintett személyt a panaszjog gyakorlásának lehetőségéről tájékoztatni. Az intézkedés tényének, illetve céljának közlése az intézkedés befejezésének idejére is halasztható, amennyiben az előzetes tájékoztatás az intézkedés eredményes végrehajtását veszélyeztetné.

Az állami adó- és vámhatóság szervezetét és feladatait meghatározó jogszabály jelenleg tizenegy különböző intézkedést nevesít:

- 1) felvilágosításkérés,
- 2) igazoltatás,

²⁰¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 35/A. § (1)

²⁰² a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 35/C. § (1)

- 3) ruházat, csomag és jármű átvizsgálása,
- 4) elfogás és előállítás,
- 5) intézkedés magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen,
- 6) a helyszín biztosítása,
- 7) egyéb pénzügyőri intézkedések,
- 8) képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése,
- 9) létesítmény őrzés-védelmi intézkedés,
- 10) rejtett ellenőrzés elrendelése,
- 11) a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés végrehajtása.

A fentiek azonban ténylegesen nem csak tizenegy intézkedést fednek le. Ugyanis, mint azt a későbbiekben látni fogjuk, az *egyéb pénzügyőri intézkedések* cím alatt több, egymástól egyértelműen elkülöníthető intézkedések lettek besorolva.

6.2. Az egyes pénzügyőri intézkedések

6.2.1. Felvilágosításkérés

A felvilágosításkérés során a pénzügyőr bárkihez kérdést intézhet, illetve felvilágosítást kérhet. A jogalkotó kiköti ugyanakkor, hogy csak attól a személytől kérhető felvilágosítás, vagy ahhoz intézhető kérdés, aki kapcsán feltételezhető, hogy olyan közlést tehet, ami a szolgálati feladatok ellátásához szükséges. Az intézkedést tehát egy olyan előfeltevés előzi meg, mely szerint az intézkedés alá vont személy közlése elősegítheti a szolgálati feladatok eredményes végrehajtását.

A felvilágosításkérés kapcsán az intézkedés alá vont személlyel szemben kettős természetű jogkorlátozás jelenik meg:

- a) egyrészt, a felvilágosításkérés idejére a megkérdezett személy feltartóztatható,
- b) másrészt, a megkérdezett az általa ismert tényekkel, adatokkal kapcsolatban a válaszáért alapesetben nem tagadhatja meg.

A válaszadás megtagadásának speciális eseteit adják, amikor a válaszadási kötelezettség alól a megkérdezett személy, törvényi vagy nemzetközi megállapodás alapján mentesül (pl. mentelmi jogot vagy diplomáciai mentességet élvező).

6.2.2. Igazoltatás

Az igazoltatás célja az intézkedés alá vont személy személyazonosságának megállapítása, amennyiben ez a szolgálati feladatok ellátásához szükséges.

Az igazoltatás során az alábbi adatok hitelt érdemlő igazolására kérhető fel a személy:

- a) személyazonosító adatok (név, születési hely, születési idő, anyja neve),
- b) lakcím, illetve tartózkodási hely.

A személyazonosító adatok tekintetében a jogalkotó hitelt érdemlő igazolást követel meg.

Hitelt érdemlően igazoltaknak kell tekinteni a személyazonosító adatokat:

- ha azokat olyan hatósági igazolvánnyal igazolják, amelyek ezen adatokat tartalmazzák, illetve
- ha azokat olyan, a helyszínen jelenlévő más személy igazolja közlésével, akinek a személyazonossága ismert.

A lakcímének, vagy tartózkodási helyének igazolása tekintetében az intézkedés alá vont személy felkérhető, annak megadására vagy igazolására ugyanakkor nem kötelezhető.²⁰³

Amennyiben szükségessé és indokolttá válik (további intézkedéshez, eljáráshoz szükséges, vagy azt egyéb körülmények indokolják), az igazoltatás során az alábbi adatok kell rögzíteni:

- a személyazonosító adatokat,
- a bemutatott igazolvány sorozatát és számát,
- az igazoltatás helyét és idejét,
- az igazoltatás okát, valamint
- a lakcímet vagy tartózkodási helyet (amennyiben ezt az igazoltatott közölte).

A személyazonosság igazolásának megtagadása esetén az igazoltatott a személyazonosság megállapítása céljából feltartóztatható. Amennyiben a feltartóztatás ideje alatt a személyazonosság megállapítására tett intézkedés (pl. ruházat és csomag átvizsgálása) nem vezet eredményre, a magyar állampolgárságú intézkedés alá vont személy a rendőrségre, a külföldi állampolgár pedig az idegenrendészeti hatósághoz előállítható.

²⁰³ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/A. § (3)

6.2.3. Ruházat, csomag és jármű átvizsgálása

A pénzügyőr jogosult annak a személynek átvizsgálni a ruházatát:

- akivel szemben személyi szabadságot korlátozó intézkedést alkalmaznak, továbbá
- az igazoltatás során annak a személynek a ruházatát, akinél ezt a személyazonosság megállapítása vagy bűncselekmény elkövetésének gyanúja szükségessé teszi.

A bűncselekmény gyanúja esetén akkor is alkalmazható a ruházatátvizsgálás, ha a feltételezett bűncselekmény egyébként nem az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozik.

A törvény értelmében, az intézkedés során ruházatnak kell tekinteni: *„az intézkedéssel érintett személy testén viselt, illetve az intézkedés helyszínén nála lévő vagy a közvetlen felügyelete alatt, illetve rendelkezésére álló ruházat, csomag és tárgy.”*²⁰⁴

A ruházat átvizsgálását alapesetben – halaszthatatlan eset kivételével – az intézkedés alá vonttal azonos nemű személy végezheti. Ezen túl az intézkedés nem történhet szeméremsértő módon, így különös tekintettel kell lenni a ruházatátvizsgálás helyének és módjának megválasztására (pl. nagy nyilvánosság elől elzárt helyen).

A járművek és csomagok átvizsgálása kapcsán a pénzügyőr jogosult a szolgálai feladatok ellátása során átvizsgálni:

- a közutakon, közforgalom számára megnyitott területen megállított járműveket, az abban található csomagokat, a vám- és jövedéki jogszabályok, továbbá az állami adó- és vámhatóság feladatait meghatározó egyéb jogszabályok megsértésének felderítése érdekében,
- a vasúti és autóbusz-pályaudvarokon, hajóállomásokon, repülőtereken tartózkodó, illetve vasúton, hajón, személyszállító közforgalmú gépjárművön szállított utasok csomagjait a szállítóeszközön tartózkodás ideje alatt, menet közben vagy az állomásokon,
- a csomagküldeményeket jövedéki törvény szerinti ellenőrzés során csomagátvilágító berendezéssel, szolgálait kutyával vagy más alkalmas módon (pl. érzékszervi vizsgálattal, szolgálati keresőkutyával), anélkül, hogy azt felbontaná.

²⁰⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/B. § (5)

A jogalkotó lehetővé teszi, hogy a hatékonyabb ellenőrzés céljából a pénzügyőr a járművek és csomagok átvizsgálásához szolgálati keresőkutyát alkalmazzon.

6.2.4. Elfogás és előállítás

Az elfogás és az előállítás az őrizetbe vételt megelőző hatósági fogvatartás két formája.²⁰⁵ Az elfogás és előállítás tehát nem azonos az őrizetbe vétellel, mint ahogy a letartóztatás sem azonosítható ez előbbiekkal.

6.2.4.1. Elfogás

Az elfogás és az előállítás egymással elválaszthatatlan kapcsolatban álló intézkedések abban a tekintetben, hogy az elfogást minden alkalommal, szükségszerűen előállítás követ. Az elfogás célja, a bűncselekmények elkövetőinek, gyanúsítottainak az illetékes hatóság vagy bíróság elé állítását biztosítani.²⁰⁶

A pénzügyőrök további intézkedés foganatosítása és az illetékes hatóság elé állítás céljából az elfogás intézkedés alkalmazására az alábbi esetekben jogosultak:

- a) akit szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten értek,
- b) aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi elfogatóparancsot, illetve európai elfogatóparancsot adtak ki,
- c) akinek őrizetbe vételét elrendelték, továbbá
- d) aki az őrizetbe vétel végrehajtása során megszökött.²⁰⁷

6.2.4.2. Előállítás

A Kúria értelmezésében az előállítás a rendészeti aktus kategóriájába tartozó, a törvényben meghatározott – bűnüldözési, bűnmegelőzési stb. – célokat szolgáló személy ellen irányuló kényszerintézkedés.²⁰⁸

A pénzügyőr a következő esetekben, az illetékes hatóság elé állítja:

²⁰⁵ KUPECKI NÓRA: *A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben*. Disszertáció (Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola), Kézirat, Szeged, 2016., 100. p.

²⁰⁶ BENEDEK MIHÁLY (SZERK.): *Csendőr-Lexikon. A Csendőrségi Lapok „Csendőr-lexikon” rovatából a SZUT.-gal kapcsolatos kérdések és feleletek gyűjteménye*. Stádium, Budapest, 1943., 214. p.

²⁰⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/D. § (1)

²⁰⁸ az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének 2576/2001. sz. jelentése (OBH 2576/2001.)

- a) az elfogott személyeket,
- b) az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyeket,
- c) azt, aki a pénzügyőri felszólítás ellenére nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy az igazolást megtagadja, valamint
- d) a körözött személyek nyilvántartásában szereplő, és a körözés alapján előállítandó személyeket.

Az előállítás történhet az állami adó- és vámhatóság nyomozóhatósága, a rendőrség, vagy az idegenrendészeti hatóság elé.

További szabályok az előállításra vonatkozóan:

- az előállítással a személyi szabadság csak a szükséges ideig, de legfeljebb 8 órán át korlátozható,
- ha az előállítás célja még nem valósult meg, indokolt esetben az előállítást foganatosító szerv vezetője egy alkalommal 4 órával meghosszabbíthatja;
- az előállítás időtartamát az intézkedés kezdetétől kell számítani,
- a nemzetközi szerződés rendelkezései alapján elfogott, illetve előállított külföldi személy személyi szabadsága legfeljebb a nemzetközi szerződésben meghatározott időtartamig korlátozható,
- az előállítottat szóban vagy írásban az előállítás okáról tájékoztatni kell,
- az előállítás időtartamáról az előállított személy részére igazolást kell kiadni,
- amennyiben az előállítás az állami adó- és vámhatóság nyomozó hatósága elé történik, a nyomozó hatóságnak kell biztosítani azt a lehetőséget, hogy az előállított a hozzátartozóját vagy más személyt értesítsen, amennyiben ezzel nem veszélyezteti az intézkedés célját,
- ha az előállított nincs abban a helyzetben, hogy az értesítés jogával élhessen (pl. megsérült), akkor a hatóságot terheli az értesítési kötelezettség,
- ha az előállított személy fiatalkorú vagy gondnokság alá helyezett (bíróági döntés alapján, tekintve, hogy az érintett pszichés betegsége, értelmi fogyatkozása, szenvedélybetegsége vagy más hasonló ok miatt képtelen ügyei vitelére, részére

gondnok kerül kijelölésre), haladéktalanul értesíteni kell törvényes képviselőjét (pl. szülő, nevelőszülő) vagy gondnokát.²⁰⁹

6.2.5. *Intézkedés magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen*

A pénzügyőrök magánlakásban, közterületnek nem minősülő egyéb helyen történő intézkedései kapcsán rendkívül szigorú feltételeket fogalmaz meg a jogalkotó. Ennek oka, hogy a magánszféra, a magánterület tiszteletben tartásának követelménye olyan jog, amely korlátozására kizárólag szigorú garanciális feltételek mellett van mód.

A 2010. évi CXXII. törvény a **magánlakás** fogalmát pontosan meghatározza. E szerint: „*magánlakásnak a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület minősül.*”²¹⁰

A **közterületnek nem minősülő egyéb hely** fogalmát a jogalkotó nem határozza meg, de azt a következőképp definiálhatjuk: az a közforgalom elől elzárt, magánlakásnak nem minősülő, meghatározott személyi kör által használt terület, amely elsősorban nem lakhatás céljára szolgál. Ilyennek tekinthető például a gyártelep, üzemi terület, vendéglátóhelyek irodája stb.

A pénzügyőr az alábbi esetekben léphet, illetve hatolhat be magánlakásba:

1. bebocsátást követően, vagy
2. hatósági döntés birtokában, vagy
3. a törvény által meghatározott kivételes esetekben.

A törvény által meghatározott **kivételes esetek** azokat a helyzeteket jelentik, amikor a pénzügyőr számára a magánlakásba történő bejutáshoz sem bebocsátásra, sem pedig hatósági döntésre nincs szüksége.

Bebocsátás és hatósági döntés nélkül a pénzügyőr az alábbi esetekben léphet-, illetve hatolhat be magánlakásba:

- a) az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésének megakadályozása, megszakítása vagy az ilyen bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás terheltjének elfogása és előállításának céljából,

²⁰⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/D. § (5)-(8)

²¹⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 35/G. §

- b) a büntetőeljárásról szóló törvényen,²¹¹ illetve a szabálysértési törvényen²¹² alapuló, az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó esetekben az elővezetés végrehajtása érdekében,
- c) amennyiben az előállításra a 2010. évi CXXII. törvényben meghatározott egyéb okból van szükség.

A törvény az elővezetések céljából foganatosított behatolás kapcsán, az intézkedésre feljogosított körét megosztva értelmezi:

- a büntetőeljárásról szóló törvényen alapuló elővezetés céljából ugyanis kizárólag az állami adó- és vámhatóság nyomozati feladatait ellátó, hivatásos állományú pénzügyőr (hivatásos pénzügyi nyomozó) jogosult a magánlakásba behatolni,
- A szabálysértési törvény alapján végrehajtott elővezetés céljából viszont – a törvény megfogalmazása szerint – az állami adó- és vámhatóság „*állományában álló pénzügyőrt kell érteni.*”²¹³

A magánlakásba történő belépésre, illetve behatolásra a pénzügyőr – a büntetőeljárással, illetve szabálysértési eljárással összefüggő eseteken túl – abban az esetben is jogosult, ha az alábbi konjunktív (összefüggő, kizárólag együttesen érvényesülő) feltételek teljesülnek:

- 1) az állami adó- és vámhatóság feladat- és hatáskörrel rendelkező szervének vezetője által kiadott hatósági döntés birtokában,
- 2) jogsértés felderítése és a hatáskörébe tartozó eljárás lefolytatása céljából,
- 3) amennyiben azonosított és ellenőrzött forrásból származó adatok alapján valószínűsíthető, hogy ott a vámhatóság hatáskörébe tartozó jogsértő tevékenységet folytatnak.

A magánlakásba történő belépés, illetve behatolás végrehajtásának további kritériumaiként fogalmazza meg a jogszabály, hogy:

- azt lehetőleg 6 és 20 óra között,
- az érintettek kíméletével kell végrehajtani, továbbá
- az intézkedésről jegyzőkönyvet szükséges készíteni.

²¹¹ a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

²¹² szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény

²¹³ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/E. § (2)

A pénzügyőr az eddig említett esetekben és módon, a magánlakáson kívül magánlakásnak nem minősülő egyéb helyre (pl. közforgalom számára nem nyitott gyártelep, üzemi terület, raktár, iroda) is beléphet, illetve behatolhat. Ez eddig leírtakat tehát a továbbiakban is irányadónak kell tekinteni.

A magánlakásnak nem minősülő területekre történő belépés és behatolás kapcsán a különbséget az alábbi jogszabályi felhatalmazások adják.

- A. A pénzügyőr, az eddig ismertetett esetekben és célból, magánlakásnak nem minősülő egyéb helyre,
 - az ott tartózkodók akarata ellenére, és
 - a birtokos távollétében is behatolhat.
- B. Abban az esetben, ha a pénzügyőr a magánlakásnak nem minősülő egyéb helyre, az állami adó- és vámhatóság feladat- és hatáskörrel rendelkező szervének vezetője által kiadott, azonosított és ellenőrzött forráson alapuló hatósági döntés birtokában, jogsértés felderítése és a hatáskörébe tartozó eljárás lefolytatása céljából hatol be úgy, hogy a birtokos nincs jelen, akkor az intézkedésnél két hatósági tanúnak is jelen kell lennie.
- C. Amennyiben a behatolás a birtokos távollétében történt, arról a hatóság köteles a birtokost tájékoztatni, és a vagyonvédelmem érdekében a szükséges intézkedést megtenni (pl. az intézkedés után az ajtókat lezárni).

6.2.6. *Helyszín biztosítása*

A pénzügyőr szolgálati feladatainak ellátása során jogosult megtiltani, illetve megakadályozni, hogy:

- a) az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény, vagy
- b) szabálysértés, továbbá
- c) más hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény, vagy
- d) más hatóság hatáskörébe tartozó szabálysértés, illetve
- e) baleset

helyszínét megváltoztassák.

A pénzügyőrt a helyszín biztosítására tett intézkedési jogosultsága a más hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény, vagy szabálysértés, illetve a baleset helyszínén, kizárólag a rendőrség tagjának a helyszínre érkezéséig illeti meg.²¹⁴

²¹⁴ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/I. § (1)-(2)

6.2.7. Egyéb pénzügyőri intézkedések

A 2010. évi CXXII. törvény az egyéb pénzügyőri intézkedéseknél egy cím alá vonva értelmez tulajdonképpen öt, egymástól teljesen eltérő funkciókat betöltő intézkedést.

Az egyéb pénzügyőri intézkedések cím alatt szereplő egyes intézkedési formák ugyanakkor tartalmuk alapján leírhatók egy-egy önálló megnevezéssel. Ez alapján, az egyéb pénzügyőri intézkedések között az alábbi intézkedési formákat különböztethetjük meg egymástól:

- 1) közúti ellenőrzés,
- 2) beszállításra kötelezés,
- 3) lefoglalás,
- 4) tartozásvizsgálat, valamint
- 5) orvosi vizsgálatra kötelezés.²¹⁵

6.2.7.1. Közúti ellenőrzés

A pénzügyőr a szolgálati feladatainak ellátása során közutakon, közforgalom számára megnyitott területeken (pl. bevásárlóközpontok, vásárcsarnokok, közterek):

- személyeket és
- járműveket megállíthat.

Az ezt követő hatósági intézkedésekre, így különösen igazoltatásra, a jármű átvizsgálására a pénzügyőr, az ezekre vonatkozó intézkedések részletszabályai alapján lesz jogosult.

6.2.7.2. Beszállításra kötelezés

A pénzügyőr a vám- és jövedéki jogszabályok, illetve az állami adó- és vámhatóság szerveinek feladatát meghatározó egyéb jogszabályok (pl. szabálysértési törvény) megsértésének

- észlelése, illetve
- gyanúja

esetén elrendelheti az ellenőrzés tárgyát képező dolog hivatalos helyre (pl. vámhatósági objektum, határátkelőhely) történő azonnali beszállítását abban az esetben, ha

²¹⁵ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/J. § – 36/N. §

- a) az ellenőrzés biztonságos és eredményes lefolytatásához az ellenőrzés helyszínén a feltételek nem adóttak, vagy
- b) a helyszínen történő ellenőrzés mások személyi, illetve vagyonbiztonságát veszélyezteti.²¹⁶

6.2.7.3. Lefoglalás

A 2010. évi CXXII. törvény két eljárástípus kapcsán határoz meg különös szabályokat a lefoglalás intézkedésre vonatkozóan. E két eljárási alakzat:

- a) büntetőeljárások, illetve
- b) szabálysértési eljárások.

A pénzügyőr bűncselekmény gyanúja esetén jogosult halaszthatatlan nyomozási cselekményként lefoglalás foganatosítására, valamint a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező hatóság felé a szükséges intézkedést megtenni (pl. feljelentés).

Az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmények gyanúja esetén az intézkedési jogosultság, illetve kötelezettség megilleti a szolgálaton kívüli pénzügyőrt is, amennyiben:

- a) a szolgálatban lévő pénzügyőrt az intézkedésben segíteni kell,
- b) a szolgálaton kívüli pénzügyőr intézkedésre alkalmas állapotban van.

Más hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény gyanúja esetén a pénzügyőr szintén jogosult az intézkedés foganatosítására, de csak szolgálati feladatainak ellátása során.

A lefoglalásra vonatkozó szabályozás másik alakzata a szabálysértési eljárásokra vonatkozik. A pénzügyőr ugyanis az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe tartozó szabálysértések esetén is jogosult a lefoglalás foganatosítására. A szabálysértésekkel összefüggésben foganatosított lefoglalás (ideiglenes elvétel) alkalmazásának részletszabályait egyebekben a szabálysértési törvény fogalmazza meg.

6.2.7.4. Tartozásvizsgálat

A pénzügyőrt a jogszabály felhatalmazza, hogy eljárása során megvizsgálhassa, az ellenőrzés alá vont áru tulajdonosának van-e az állami adó- és vámhatóság felé meg nem fizetett:

²¹⁶ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 36/K. § (1)

- a) végrehajtható adótartozása, vagy
- b) végrehajtható vámtartozása, vagy
- c) végrehajtás alá vont, adó módjára behajtható köztartozása.

A pénzügyőr, amennyiben a tartozásvizsgálat eredményeként behajtható kintlévőséget állapít meg, úgy a végrehajtás alá vonható ingó vagyontárgyakat lefoglalhatja.

A lefoglalás mellett a jogszabály lehetőséget ad a magánlakásba, és magánlakásnak nem minősülő egyéb helyre történő belépésre:

- ingófogalás céljából, illetve
- ha a pénzügyőr végrehajtásban működik közre.

6.2.7.5. Orvosi vizsgálatra kötelezés

Amennyiben gyanú merül fel arra vonatkozóan, hogy az ellenőrzött személy a testében, testüregében kábítószer vagy kábítószernek minősülő anyagot szállít, a pénzügyőr, az érintett beleegyezésével elrendelheti a vizeletvételt és az orvosi vizsgálatot.

A konjunktív feltételek tehát:

- gyanú a testüregben történő kábítószer csempészetre, valamint
- az ellenőrzés alá vont személy beleegyezése.

A beleegyezés megtagadása esetén az állami adó- és vámhatóság feladat- és hatáskörrel rendelkező szervének vezetője kérelmet terjeszt elő az illetékes ügyészséghez, azzal, hogy abban már a vizeletvétel helyett vérvételre való kötelezést indítványoz.

Az orvosi vizsgálatra kötelezés intézkedés során az érintett személy feltartóztatása, illetve az orvosi vizsgálat a 8 órát nem haladhatja meg.

6.2.8. *Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése*

A pénzügyőr az intézkedéssel valamint a szolgálati feladataival összefüggésben felvételt készíthet:

- az intézkedéssel érintett személyről,
- környezetéről,
- az intézkedés, illetve a szolgálati feladat szempontjából fontos körülményről, valamint

tárgyról.

Felvétel készíthető a kényszerítőeszköz alkalmazásáról, valamint az állami adó- és vámhatóság feladatait meghatározó törvényekben nevesített minden intézkedésről és eljárásról is (pl. vámellenőrzés, szabálysértési eljárás, büntetőeljárás).

Az pénzügyőri intézkedések ezen formáját szintén a célhoz kötöttség szigorú szabályai keretezik. Az intézkedés során rögzített képfelvétel, hangfelvétel vagy videó felvétel felhasználására kizárólag az alábbi esetekben van mód:

- a) a rögzítés helyszínén elkövetett bűncselekmény, szabálysértés, a vámhatóság feladatait meghatározó más jogszabály, vagy a közlekedés szabályainak megsértése miatt indult eljárás során, vagy
- b) olyan feladatellátás során, amely céljából titkos információgyűjtésnek van helye,
- c) a körözött személy vagy tárgy azonosítása céljából, illetve
- d) az intézkedés, illetve kényszerítő eszköz alkalmazása jogszerűségének utólagos vizsgálata céljából, továbbá
- e) az érintett személy jogainak gyakorlása érdekében.

Az elkészített felvételek tárolása mindaddig tekinthető jogszerűnek, amíg azokra a felsorolt célokból szükség van. Amennyiben a felvételek a jogszabály által nevesített célokat már nem szolgálják, azokat 30 nap elteltével a hatóság köteles törölni.

A felvételek felhasználásának további részletszabályait a 2010. évi CXXII. törvény rögzíti.

6.2.9. Létesítmény őrzés-védelmi intézkedés

A létesítmény őrzés-védelmi intézkedés célja, a pénzügyőr által őrzött létesítményben tartózkodók biztonságának védelme. Ezen intézkedés keretében a pénzügyőr jogosult:

- megakadályozni, hogy az objektumba bárki belépjen, vagy onnan távozzon,
- az objektumban tartózkodókat távozásra kötelezni,
- technikai ellenőrzés alkalmazni (pl. fémdetektort használni),
- elrendelni a jogszerűen birtokban tartott veszélyes tárgyak kötelező letétbe helyezését (pl. önvédelmi célú lőfegyver, gázfegyver),
- a létesítmény területére belépő vagy onnan kilépő személyt a csomagja tartalmának, járművének, szállítmányának, valamint szállítási okmányainak bemutatására felhívni.²¹⁷

²¹⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 37. § (2)

6.2.10. Rejtett ellenőrzés elrendelése

A rejtett ellenőrzés elrendelése, illetve a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló jelzés végrehajtása elnevezésű intézkedések meglehetősen speciális (bűnüldözési, bűnmegelőzési) célokat szolgáló, a pénzügyőrök többsége által egyáltalán nem, vagy csak korlátozott esetben alkalmazott rendészeti aktusok.

A Schengeni Információs Rendszer lényegi összefoglalását a jogalkotó a következőképp teszi: „a Schengeni Információs Rendszer (Schengen Information System – röviden: SIS) egy európai nyilvántartást foglal magába, amely tartalmazza a körözés alatt álló személyek és bizonyos tárgyak (különösen gépjárművek, okmányok, lőfegyverek), valamint a schengeni beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt álló személyek adatait. Ezáltal a rendszer a belső határok nélküli európai térség egyik legfontosabb biztonsági garanciális eszköze.”²¹⁸ A SIS rendszer újabb, kiegészített változata, annak második generációját képviseli az úgynevezett SIS II rendszer. Ennek gyakorlati alkalmazásához kapcsolódik a pénzügyőrök által alkalmazható rejtett ellenőrzés elrendelése intézkedés.

A rejtett ellenőrzés elrendelése intézkedés bevezetését megelőzően, a korábbi rendészeti tárgyú jogszabályok szóhasználatában a „leplezett figyelés” szerepelt. A rejtett ellenőrzés olyan speciális rendészeti intézkedés, amelynek kereteit – az unió biztonságához való szoros viszonyára tekintettel – az uniós jog határozza meg, azonban háttérszabályait a rendészet szerszámok normái tartalmazzák (pl. rendőrségről szóló törvény, Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvény, nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény). „A rejtett ellenőrzéssel kapcsolatban hangsúlyozandó, hogy nem operatív eszközről van szó, mindössze arról, hogy az igazoltatás (határátlépés) során az intézkedő rendőr, illetve pénzügyőr kérdéseket tesz fel az érintett útvonalával, úti céljával kapcsolatban, majd ezeket az információkat továbbítja a SIRENE Irodán keresztül a jelzést elhelyező hatóságnak. A jelzés eredményeként kirajzolódhat az érintett nemzetközi mozgása, különösen akkor, ha rendszeresen lépi át a schengeni külső határokat” – magyarázza a törvényalkotó e rendészeti aktus alapvetéseit.²¹⁹ A rejtett ellenőrzés elrendelését

²¹⁸ a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CLXXXI. törvény általános indokolása

²¹⁹ a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CLXXXI. törvény 7. §-hoz fűzött indokolás

rendszerben azért indokolt az intézkedések körében szabályozni, mert ebben az esetben nem a hazai szabályozásban ismert titkos információgyűjtésről van szó.

Rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés rendelhető el:

- 1) **személyre,**
 - a. akiről megalapozottan feltételezhető, hogy külön jogszabályban meghatározott súlyos bűncselekményt fog elkövetni, vagy ilyet készít elő;
 - b. akiről okkal feltételezhető, hogy a külön jogszabályban meghatározott súlyos bűncselekményt a SIS II-t alkalmazó állam területén követ el, különös tekintettel az általa elkövetett múltbeli bűncselekményre;
- 2) **tárgyra,** amelyet külön jogszabály nevesít.²²⁰

A rejtett ellenőrzések elrendelésének kiemelt célja tehát a határokon átnyúló bűnözés megelőzése és megakadályozása, amelyben jelentős szerep hárul a magyar adó- és vámhatóságra is. A rejtett ellenőrzés alkalmával anélkül vonhatók hatósági kontroll alá bűnügyi relevanciával bíró személyek, illetve eszközök, hogy erről az érintetteknek tudomása volna.

6.2.11. Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló jelzés végrehajtása

A Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló jelzés végrehajtásáról szóló intézkedés célja, hogy meghatározza a pénzügyőrök számára azokat a teendőket, intézkedési lehetőségeket, amelyre akkor válnak jogosulttá, ha megállapítják, hogy az intézkedéssel (pl. igazoltatás, közúti ellenőrzés) érintett személy vagy tárgy azonos a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés szerinti személlyel vagy tárggyal.

Amennyiben tehát a pénzügyőr szolgálati feladatainak ellátása során tapasztalja, hogy az intézkedésével érintett személy vagy tárgy a SIS II rendszerben szerepel, úgy – a figyelmeztető jelzésben elrendelteknek megfelelően – jogosulttá válik:

- igazoltatásra,
- ruházat, csomag és jármű átvizsgálására,
- előállításra és elfogásra,

²²⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 37/A. §

- magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen történő intézkedésre, valamint
- orvosi vizsgálatra kötelezésre.

Ilyen esetekben az intézkedés valódi célját – azaz a rejtett ellenőrzés végrehajtásának tényét – a pénzügyőr nem közölheti.²²¹

²²¹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 37/B. §

7. A TISZTJELÖLTI JOGÁLLÁS SAJÁTOSSÁGAI

(SZABÓ ANDREA)

A rendészeti felsőoktatás vívmányaként került bevezetésre a tisztjelölti jogállás a 2016-os őszi félévtől. A tisztjelölti státusz egy sajátos átmenetet képez az – eddig alkalmazott – hallgatói és a hivatásos szolgálati jogviszony között. Ennek bizonyítéka, hogy a tisztjelöltre – a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvényben (továbbiakban: Hszt.) meghatározott eltérések figyelembevételével – a hivatásos szolgálati jogviszonnyal rendelkezőkre vonatkozó előírásokat kell értelemszerűen alkalmazni.²²² A Hszt. önálló fejezetben szabályozza a tisztjelöltek sajátos jogállására vonatkozó kérdéseket, rendezve a tisztjelölti jogviszony létesítésének és megszüntetésének szabályait. A tisztjelölti jogviszonyra azonban nem alkalmazható a Hszt. 15. § (rendfokozat), az 52-72. § (szolgálati viszony módosítása), a 78. § (nyugdíj előtti rendelkezési állomány) és 79. § (könnyített szolgálat), a 86-95. § (felmentés, végkielégítés, tartalékállomány) a 96-98. § (áthelyezés), a 114-133. § (besorolás és előmenetel), valamint a 154-178. § (illetmény, juttatások, költségtérítések, kedvezmények, támogatások)²²³. Erdős szerint, a Hszt. illetve a szerv specifikus jogszabályok érintettségén túl, a tisztjelölti jogviszony magán viseli a hivatásos jogviszony egyes speciális jellemzőit (pl. eskütételi kötelezettség, fegyver és egyenruha viselésének joga) így a tisztjelöltek jogviszonya tulajdonképpen egy „*quasi hivatásos jogviszony*”.²²⁴

7.1. Bevezetés

A tisztjelöltekre és ezen belül a pénzügyőr tisztjelölt hallgatókra igen széles körben találunk jogszabályokat és belső rendelkezéseket, amelyek a tisztjelölti jogállástól

²²² SZABÓ ANDREA: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája*. In: Dobák Imre - Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. pp. 599-612., Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018., 600. p.

²²³ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 284. §. (3) bekezdés

²²⁴ ERDŐS ÁKOS: *Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról*. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*, pp. 115-130., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018., 117. p

kezdve, a jogosultságokon és kötelezettségeket át egészen a jogviszony megszüntetéséig tartalmaz rendelkezéseket.

Így:

- *2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról (Hszt.),*
- *2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról (NAV tv.),*
- *2011. évi CXXXII. törvény a Nemzeti Közsolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról (NKE tv.),*
- *31/2004. (VI. 19.) PM rendelet a kényszerítőeszközök alkalmazásának részletes eljárási szabályairól (PM rend.),*
- *44/2013. (X. 08.) NGM rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak öltözködési szabályzatáról és a szolgálati igazolványokról, valamint a szolgálati jelvények rendszeresítéséről (NGM rend.),*
- *73/2013. (XII. 30.) NGM rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatottak alkalmassági vizsgálatáról, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Képzési Egészségügyi és Kulturális Intézete által nyújtott egészségügyi szolgáltatás igénybevételére jogosultakról (Eü. rend.),*
- *40/2014. (XII. 29.) NGM rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz, illetve rendészeti szakvizsgálathoz kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről (Képz. rend.),*
- *20/2016. (VI. 09.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tisztjelöltjeiről és a tisztjelölti szolgálati jogviszonyról (BM rend.),*
- *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2092/2016/VEZ szabályzat a Foglalkoztatási Szabályzatról (Fogl. szab.),*
- *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás főigazgatója által kiadott 2141/2016/KIF szabályzat a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Vám- és Pénzügyőri Tanszékén tanulmányokat folytató hallgatók szakmai gyakorlatáról és szakdolgozatának elkészítéséről, valamint a mesterszakos hallgatók diplomamunkájának elkészítési rendjéről (Gyak. szab.),*

- *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2162/2016/VEZ szabályzat a használatra kiadott szolgálati lőfegyverek és lőszerbiztonságos tárolásáról, kezeléséről (Fegyver szab.),*
- *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Főigazgatója által kiadott 2068/2016/KIF szabályzat a Lónyay Menyhért tanulmányi díj adományozásáról,*
- *Nemzeti Közszerológiai Egyetem Felvételi Szabályzata,*
- *Nemzeti Közszerológiai Egyetem Tanulmányi és Vizsgaszabályzata,*
- *Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hallgatói Térítési és Juttatási Szabályzata,*
- *A Nemzeti Közszerológiai Egyetem Hallgatóinak Fegyelmi és Kártérítési Szabályzata,*
- *Nemzeti Közszerológiai Egyetem Szabályzata a hallgatói jogok gyakorlásának és a kötelezések teljesítésének, a hallgatói jogviszonnyal kapcsolatos kérelmek elbírálásának, valamint a hallgatói jogorvoslat rendjéről,*
- *Nemzeti Közszerológiai Egyetem Kollégiumi Szabályzata.*

„A tisztjelölt tisztjelölti szerológiai jogviszonyban teljesít szerológiai, amelyben őt és a vele ösztöndíj szerződést (4. számú melléklet) kötő rendvédelmi szervet a jogszabályban és az ösztöndíj szerződésben meghatározott kötelezettségek terhelik, és jogosultságok illetik meg.”²²⁵ A tisztjelölt a rendvédelmi szerv rendelkezési állományába kerül. Szerológiai tisztjelölti szerológiai beosztásban, az előmenetelének megfelelő tisztjelölti rendfokozati jelzéssel teljesíti. A tisztjelöltek elsődleges szerológiai kötelezettsége: a rendvédelmi szervnél a tiszt besorolási osztályba tartozó szerológiai beosztásban történő szerológiai teljesítésre való felkészülés.

A tisztjelölt járandóságként havonta ösztöndíjra jogosult, amelynek alkotó elemei közé tartozik az alapösztöndíj, az alapösztöndíj-kiegészítés, a tanulmányi pótlék, valamint egyéb pótlékok.²²⁶ A Nemzeti Közszerológiai Egyetem alakítja ki az egyes ösztöndíjelemek megállapításának rendjét. A pénzügyőr tisztjelöltek esetében a kollégiumi elhelyezésére, térítésmentes ételmezei, ruházati ellátására, tanszerámogatására, egyes költségtérítéseire és szerológiai juttatásaira vonatkozó

²²⁵ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szerológiai viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 284. §. (1) bekezdés

²²⁶ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szerológiai viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 288. §. (2) bekezdés

szabályozást a NAV vezetője által kiadott Foglalkoztatási Szabályzat²²⁷ önálló fejezetében találjuk meg.

A tisztjelölti jogviszony új jogintézmény, célja, hogy a hallgatók jogviszonyba helyezését garanciákat nyújtson, és anyagilag is ösztönző módon támogassa őket.

7.2. A tisztjelölté válás folyamata

A rendészeti alapképzésre, nappali munkarendbe felvételt nyert személy az ösztöndíj szerződés aláírásával a rendvédelmi szerv (Rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság) tisztjelölti állományába kerülnek. Az ösztöndíj szerződést és annak módosítását írásba kell foglalni.²²⁸ A tisztjelölti és a hallgatói jogviszony csak együttesen létesíthető és a képzés időtartama alatt mindkettőnek fenn kell állnia. Valamelyik jogviszony megszűnése a másik jogviszony megszűnését vonja maga után.

7.2.1. Felvételi eljárás

A felvételi eljárás során a jelentkezőkre alkalmassági vizsgálatok sora vár, így fizikai, egészségi és pszichikai alkalmassági követelményeknek kell megfelelniük. Az Egyetem az alkalmassági vizsgálat részeként pályaalakalmassági orientációs beszélgetést folytat le. További feltétel, hogy a hallgató hozzájárul a nemzetbiztonsági alkalmasságának ellenőrzéséhez, amelyet a Nemzeti Védelmi Szolgálat a sikeres felvételi eljárást követően, de a hallgatói jogviszony létesítése előtt ellenőriz. Kifogásolható életvitel megállapítása esetén az Egyetemmel hallgatói jogviszony nem létesíthető. A hallgató továbbá vállalja tisztjelölti jogviszony létesítését és fenntartását a rendészeti alapképzés idejére.

További feltétel a büntetlen előélet, amelyet az Egyetemre történő beiratkozás során a hallgatói jogviszonyt létesíteni kívánó személy 3 hónapnál nem régebbi hatósági bizonyítvánnyal igazolja.

²²⁷ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2092/2016/VEZ szabályzat a Foglalkoztatási Szabályzatról

²²⁸ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 285. §. (3) bekezdés

A rendészeti képzés nappali munkarendbe történő alapképzésre a 18. életévét betöltött, de a felvétel évében a 25. életévét be nem töltött, cselekvőképes, magyar állampolgár vehető fel.²²⁹

A tisztjelöltek személyügyi nyilvántartását, tisztjelölti jogviszonyával kapcsolatos ügyei intézését – hasonlóan a hivatásos jogviszonyban állókhoz – a rendvédelmi szerv, jelen esetben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Humánigazgatási Főosztálya (*továbbiakban: Főosztály*) végzi.

A Főosztály a tanulmányi osztálytól kapott értesítést követően a rendészeti alapképzésre, nappali tagozatra felvételt nyert személyt felhívja, hogy az ösztöndíjszerződés megkötése, valamint a személyügyi nyilvántartás felfektetése érdekében az alábbi dokumentumokat bocsássa a Főosztály rendelkezésére:

- fényképes önéletrajz,
- iskolai végzettséget és szakképzettséget igazoló okirat, valamint az államilag elismert nyelvvizsga eredményét igazoló bizonyítvány,
- személyazonosságot és lakcímet igazoló okmány, a társadalombiztosítási azonosító jelét tartalmazó hatósági igazolvány és adóazonosító jelét tartalmazó hatósági igazolvány másolata,
- írásbeli nyilatkozat a személyes adatai és bűnügyi személyes adatai kezeléséhez történő hozzájárulásról,
- írásbeli nyilatkozat a tisztjelölti jogviszony létesítését megelőző és a tisztjelölti jogviszony fennállása alatti kifogástalan életvitel-ellenőrzéshez történő hozzájárulásról,
- a vele közös háztartásban élő házastársa, élettársa, valamint felnőtt korú hozzátartozójának nyilatkozata arra vonatkozóan, hogy a kifogástalan életvitel-ellenőrzése személyét is érintheti, amelynek keretén belül az ellenőrzését végző szerv a bűnügyi nyilvántartásból rá vonatkozóan is adatot igényelhet,
- a kifogástalan életvitel ellenőrzéséhez szükséges kitöltött és aláírt adatlap,
- a tisztjelölti jogviszony létesítési feltételeinek teljesítéséről, valamint a tisztjelölti jogviszonnyal járó kötelezettségek vállalásáról szóló nyilatkozat,
- pénzforgalmi számla száma,
- a ruházati ellátás megszervezése érdekében a ruházati méretre vonatkozó adatok.

²²⁹ a Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény 24. §.

Csoportosítva:**Okiratok másolata**

- iskolai végzettséget és szakképzettséget igazoló okirat
- államilag elismert nyelvvizsga eredményét igazoló bizonyítvány
- személyazonosságot és lakcímet igazoló okmány
- társadalombiztosítási azonosító jelét tartalmazó hatósági igazolvány
- adóazonosító jelét tartalmazó hatósági igazolvány

Adatlap/adatok

- fényképes önéletrajz
- a kifogástalan életvitel ellenőrzéséhez szükséges kitöltött és aláírt adatlap,
- pénzforgalmi számla száma,
- ruházati méretre vonatkozó adatok

Nyilatkozatok

- a személyes adatai és bűnügyi személyes adatai kezeléséhez történő hozzájárulásról
- a tisztjelölti jogviszony létesítését megelőző és a tisztjelölti jogviszony fennállása alatti kifogástalan életvitel-ellenőrzéshez történő hozzájárulásról,
- a vele közös háztartásban élő házastársa, élettársa, valamint felnőtt korú hozzátartozójának nyilatkozata arra vonatkozóan, hogy a kifogástalan életvitel-ellenőrzése személyét is érintheti, amelynek keretén belül az ellenőrzését végző szerv a bűnügyi nyilvántartásból rá vonatkozóan is adatot igényelhet,
- a tisztjelölti jogviszony létesítési feltételeinek teljesítéséről, valamint a tisztjelölti jogviszonnal járó kötelezettségek vállalásáról szóló nyilatkozat,
- pénzforgalmi számla,
- ruházati ellátás megszervezése érdekében a ruházati méretre vonatkozó adatok.

7.2.2. Tisztjelölti jogviszony létrehozása

Az ösztöndíjszerződést a NAV képviseletében a Központi Irányítás Humánigazgatási Főosztályának főosztályvezetője írja alá. Az aláírást követően a Főosztály az ösztöndíjszerződést a felvételt nyert személlyel aláíratja, majd egy példányát a Rendészettudományi Kar Tanulmányi Osztálya részére megküld.

A tisztjelölt, a tisztjelölti státuszba kerülését követően vállalja:

- hogy rendészeti tanulmányait legjobb képességei szerint folytatja,
- hogy hivatásos állományba vételét követően, legalább a rendészeti alapképzés kétszeresének megfelelő időtartamban (3 éves képzés esetén 6 év; 4 éves képzés esetén 8 év) a vele szerződést kötő szervnél szolgálatot teljesít,
 - o a munkáltatói jogkör gyakorló előjáró hozzájárulásával e kötelezettségének más rendvédelmi szervnél is eleget tehet,
- hogy a beiratkozást követően 6 hónapig rendészeti alapfelkészítésen vesz részt, melynek végeztével tisztjelölti vizsgát tesz.²³⁰ A teljesített vizsga a képzési szaknak és szakiránynak megfelelő rész-szakképesítéssel egyenértékű szakmai képzettségnek minősül. A „Tisztjelölt” vizsgán az NKE rektorának felkérése alapján a NAV részéről a KI főigazgatója által kijelölt, legalább az I. besorolási osztály „D” besorolási kategóriájába vagy vezetői besorolási osztályba tartozó hivatásos szolgálati jogviszonyban álló személy vizsgabizottsági tagként részt vesz, egy fő pedig vizsgaelnöki teendőket lát el,
- hogy a sikeres tisztjelölti vizsgát követően, a hivatásos állomány tagjai számára előírt esküt tesz.²³¹ (5. számú melléklet) Az eskütételt *(lásd: 3.2. fejezet)* a NAV KI Humánigazgatási Főosztálya szervezi, együttműködve az NKE RTK Rendvédelmi Tagozattal.

Az eskü egyértelmű kifejeződése annak az elköteleződésnek, amelyet a tisztjelölt vállal; miszerint nem pusztán az állami kényszer eszköze, hanem a közösség feltétlen szolgálatára kész közszolga kíván lenni.²³²

A fiataloknak már tisztjelöltként is tisztában kell lenniük azzal, hogy hogyan szolgálhatják leginkább a szervezeti érdekeket, el kell köteleződniük a NAV irányába. Nekünk, oktatóknak, illetve a szervezetnek pedig arra kell figyelnie, hogy vajon a képzés befejezését követően sikerül-e beilleszteni őket a szervezetbe, tudjuk-e majd megfelelően motiválni és ennek hatására megtartani őket?²³³

²³⁰ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 285. §. (4) bekezdés

²³¹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 285. §. (4) bekezdés

²³² ERDŐS ÁKOS: *NAV-Medic - A rendészeti ellátás múltja és jelene*. Vám-Zoll, 2015/1. Viva-Média Holding, Budapest, 11. p.

²³³ MAGASVÁRI ADRIENN: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszer*. Magyar Rendészet, 2016/3. szám, 2016, 147. p.

A megtartásukra kell talán a legnagyobb figyelmet fordítani, hiszen, ahogyan arra egy közelmúltban végzett vizsgálat is rámutatott, a közszférában a pályaelhagyás fokozottan jellemző a fiatalokra. A kilépés okai a legtöbb esetben: a versenyszféra elszívó hatása, az alacsony illetmény, valamint a túlzott munkaterhelés.²³⁴

A rendvédelmi szerv kötelezettségvállalása:

- a rendvédelmi szerv azt vállalja, hogy a tisztjelölt rendészeti tanulmányait támogatja
- a tanulmányok befejezését követően a tisztjelöltet hivatásos állományba veszi, és a végzettségének megfelelő szolgálati beosztásban foglalkoztatja

A próbaidőre vonatkozó rendelkezések:

- Az ösztöndíj szerződésben a rendészeti alapfelkészítést tartalmazó hat hónap idejére próbaidőt kell kikötni.
- A próbaidő alatt a tisztjelölti jogviszonyt bármelyik fél indokolás nélkül, azonnali hatállyal megszüntetheti.
- A próbaidő alatt meg kell szüntetni a tisztjelölti jogviszonyát annak, aki a rendészeti alapfelkészítést önhibájából nem teljesíti, vagy a kifogástalan életvitel követelményeinek nem felel meg.²³⁵
- A korábban folytatott rendészeti tanulmányok elismerésével megkötött ösztöndíj szerződésben - amennyiben a tisztjelölt ismételt rendészeti alapfelkészítésére nem kerül sor - hat hónap próbaidőt kell kikötni.

Tisztjelölti jogviszony létrehozásának kizárása:

Nem köthető ösztöndíj szerződés azzal, akinek ösztöndíjas hallgatói jogviszonya vagy tisztjelölti jogviszonya az alábbi okok valamelyikeként szűnt meg:

- kizárás fenytés jogerős kiszabásával
- lemondással
- tanulmányi kötelezettség önhibából történő elmulasztása miatt

²³⁴ MAGASVÁRI ADRIENN – SZAKÁCS ÉDUA: *Entrants at the gate of public service, or how do public service organizations see young people's career choice motivations*. In. Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*. pp. 187-204., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2018., 198.

²³⁵ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 285. §. (5) bekezdés

- méltatlanság jogerős megállapításával.²³⁶

7.3. Tisztjelölti szolgálat

A NAV a tisztjelöltet a szolgálatteljesítésre felkészülés során segíti. A tisztjelölt az NKE RTK Rendvédelmi Tagozatának szolgálati szabályzata szerint köteles szolgálatát teljesíteni,²³⁷ azonban meghatározott esetekben a tisztjelölt a NAV szabályai szerint köteles a szolgálatteljesítésre, így:

- szakmai gyakorlat ideje alatt,
- különleges jogrendben, valamint a katasztrófák megelőzése érdekében elrendelt közreműködés idején egyéb rendészeti feladat ellátása során,
- a gyakoroltatás során.

A tisztjelölt különleges jogrendi helyzetekben történő alkalmazása, szakmai gyakorlata, valamint a NAV-nál végrehajtott gyakoroltatása során a szolgálati feladatok ellátásának helye szerinti területi szerv vezetője, vagy e területi szervnél kijelölt szolgálati elöljáró utasításai szerint köteles eljárni. Ennek során tisztjelölti szolgálati feladatát részszakképesítésének megfelelően, a hivatásos szolgálati jogviszonyban állóval együtt teljesíti.

A fentiekből is kiderül, hogy a Rendvédelmi Tagozat alapvető feladata, hogy a rendelkezésére álló szocializációs eszközökkel elvégezze a szolgálati érintkezés szabályai követelményeinek elmélyítését, biztosítsa döntéshozói képességekkel, alkalmazkodóképességgel, intellektuális fegyelemmel rendelkező, a tiszt étikát és viselkedést ismerő, azt alkalmazni képes tisztjelöltek nevelését.²³⁸

A gyakoroltatás a tanórákon elsajátított ismeretanyag gyakorlatban történő alkalmazására történő felkészítés, az oktató által meghatározott tartalommal és formában, mely történhet

a) tanórán, gyakorlati foglalkozás keretében, az NKE RTK Rendvédelmi Tagozat által szervezve és végrehajtva, vagy

²³⁶ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 285. §. (2) bekezdés

²³⁷ BODA JÓZSEF: *A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. Határrendészeti Tanulmányok.* A Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat Tudományos, Szakmai Kiadványa. Budapest, XIII. évfolyam 1. szám. 2016, 15. p.

²³⁸ KOVÁCS GÁBOR: *A Nemzeti Közszolgálati Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai.* In. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XVII., 259-264. pp., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2016, 260. p.

b) az oktató, illetve az NKE RTK Rendvédelmi Tagozat irányításával – az együttműködés keretében – a NAV-nál.

A NAV-nál történő szolgálatteljesítés során a szolgálatot úgy kell megszervezni, hogy annak ellátása mellett a tisztjelölt a hallgatói jogviszonyból eredő jogait gyakorolni és kötelezettségeit teljesíteni tudja. Ennek érdekében a tanulmányi osztálytól tájékoztatást kérhet a hallgató kötelezettségeiről.

Az oktatáshoz, a gyakorlati képzéshez előírt foglalkozásokhoz szükséges, 6. melléklet szerinti kényszerítő eszközöket, egyéni védőeszközöket és egyéni védőfelszereléseket kell biztosítani.

A kényszerítő eszközzel, egyéni védőeszközzel és egyéni védőfelszereléssel történő ellátás és elszámolás a NAV Bevetési Igazgatóságának feladata és felelőssége.

7.4. A tisztjelöltekre vonatkozó speciális jogok

- A tisztjelölt a vele ösztöndíj szerződést kötő rendvédelmi szerv tisztjelölti állományában, tisztjelölti rendfokozati jelzéssel teljesít szolgálatot.²³⁹
- Az alapképzést követően - az eskütétel után - szakmai gyakorlaton vagy elrendelt szolgálati tevékenység során szolgálati fegyvert, felszerelést a rendvédelmi szerv számára meghatározott szabályok szerint viselhet és a jogszabályok előírásainak megfelelően használhat.
 - o a törvényben meghatározott képzettségi szintjét meghaladó intézkedésre ugyanakkor önállóan nem jogosult!
- A tisztjelölt szolgálatteljesítése képzési időnek minősül.
 - o tekintettel ugyanakkor arra, hogy a tisztjelölt elsődleges kötelessége a rendészeti munkára való felkészülés, a szolgálatteljesítését úgy kell megállapítani, hogy az a tanulmányi kötelezettségek teljesítését nem veszélyeztesse.

²³⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak öltözködési szabályzatáról és a szolgálati igazolványokról, valamint a szolgálati jelvények rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 08.) NGM rendelet 4. számú melléklet

7.4.1. A tisztjelöltek járandóságai

A tisztjelöltek járandóságaira vonatkozó fő szabályokat a Hszt. 288. §. (1)-(7) bekezdése, az ettől való eltéréseket a NAV törvény 17/L. § b)-c) pontjában leírtak szabályozzák, azonban a részletszabályokat a NAV Foglalkoztatási Szabályzatában találjuk.

A pénzügyőr tisztjelölteket a – Hszt.-ben kikötött korlátozásokkal – a NAV törvényben meghatározott, a pénzügyőrökre vonatkozó járandóságok illetik meg.²⁴⁰

A tisztjelölteket tanulmányaik alatt ösztöndíj illeti meg (alapösztöndíjből, alapösztöndíj-kiegészítésből, a tanulmányi pótlékból, valamint egyéb pótlékokból áll)

- A pénzbeli járandóságokat részére a rendvédelmi szerv havonta egy összegben utalja.
- Az ösztöndíj összegét az egyes ösztöndíjelemekre megállapított szorzószámok és a rendvédelmi illetményalap szorzataként kell kiszámolni. Tört időszak esetén az alapösztöndíj, az alapösztöndíj-kiegészítés, a tanulmányi pótlék összegét időarányosan, az adott hónap naptári napjainak figyelembevételével kell meghatározni. Az ösztöndíjra az illetményfolyósítás és a visszatartás szabályait kell megfelelően alkalmazni.
- Az egyes ösztöndíjelemek megállapítása a Nemzeti Közsolgálati Egyetem által kialakított rendben történik, amelyről a Nemzeti Közsolgálati Egyetem illetékes szerve havonta tájékoztatja az állományilletékes rendvédelmi szervet. A tájékoztatás és adatszolgáltatás rendjét az együttműködési megállapításban kell rögzíteni.

„Nem jogosult ösztöndíjra a tisztjelölt, ha a tisztjelölti jogviszonya szünetel, valamint ha jogellenesen távol van.”²⁴¹

A pénzügyőr tisztjelölt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Foglalkoztatási Szabályzatában meghatározottak szerint jogosult továbbá:

- **kollégiumi elhelyezésre**
A tisztjelölt részére a képzés első tanévében a beiratkozás napjától kezdődően a képzési időszak végéig a térítésmentes kollégiumi elhelyezés igénybevétele – a képzési napnak nem minősülő napok kivételével –

²⁴⁰ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/L. §. b) pontja

²⁴¹ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 288. §. (5) bekezdés

kötelező (a továbbiakban: kötelező kollégiumi elhelyezés). A kötelező kollégiumi elhelyezés térítési díjának megfelelő összeget a NAV előirányzat átadással biztosítja az NKE részére.

A képzés második tanévétől a tisztjelölt kérelmére az NKE kollégiumi elhelyezést biztosít, a tisztjelölt által az NKE részére megfizetett térítés ellenében.

A szakasziparancsnoki vagy rajparancsnoki feladatok ellátására kijelölt tisztjelölt a képzés második tanévétől is térítésmentesen jogosult a kollégiumi elhelyezésre. A térítési díjnak megfelelő összeget a NAV előirányzat átadással biztosítja az NKE részére.

A tisztjelölt a kollégiumi elhelyezésre a képzési időszak valamennyi naptári napján jogosult. A kollégiumi elhelyezés térítési díját az NKE állapítja meg.

Ha a tisztjelölt a szakmai gyakorlatát a lakóhelyén vagy tartózkodási helyén kívüli olyan településen tölti, ahonnan a mindennapi hazautazása nem megoldható, részére a NAV a szakmai gyakorlat idejére térítésmentes elhelyezést biztosít.

○ **térítésmentes élelmezésre**

A tisztjelölt részére a kötelező kollégiumi elhelyezés időszakára térítésmentesen napi háromszori étkezés – reggeli, ebéd, vacsora – jár.

A képzés második tanévétől a tisztjelölt a szorgalmi időszak munkanapjain térítésmentes ebéd igénybevételére jogosult természetbeni ellátásként.

Ha a tisztjelölt térítésmentes kollégiumi elhelyezésben részesül, a térítésmentes ebéd részére valamennyi naptári napon jár. Ebben az esetben a tisztjelölt részére, kérelmére az NKE térítési díj ellenében reggelit és vacsorát biztosíthat.

A legalább 6 óra időtartamban ügyeleti szolgálatot ellátó tisztjelölt részére a szolgálat ideje térítésmentesen étkezés jár.

A szakmai gyakorlat időtartama alatt a tisztjelölt térítésmentes ebéd igénybevételére jogosult természetbeni ellátásként, amelyet részére a NAV biztosít.

A tisztjelölt részére a szakmai gyakorlat, a különleges jogrendben, valamint a katasztrófák megelőzése érdekében elrendelt közreműködés idején egyéb rendészeti feladat ellátása során, továbbá a gyakoroltatás során az indokolt élelmezést természetbeni ellátásként a NAV biztosítja.

A tisztjelölt részére térítésmentesen nyújtott élelmezéssel kapcsolatos költségeket – a NAV által közvetlenül, természetben biztosított élelmezés költségeinek kivételével – a NAV előirányzat átadással biztosítja az NKE részére.

A térítés ellenében megállapított élelmezés esetén a tisztjelölt a térítési díjat közvetlenül a természetbeni élelmezési szolgáltatást biztosító részére fizeti meg.

A tisztjelölt különleges jogrendben, valamint a katasztrófák megelőzése érdekében elrendelt közreműködés idején egyéb rendészeti feladat ellátása során meghatározott szolgálatteljesítése esetén az élelmezési norma mértékére és az élelmezés szabályaira a NAV foglalkoztatottaira vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

○ **ruházati ellátásra**

A tisztjelölt a rendészeti alapfelkészítés kezdetekor a Foglalkoztatási Szabályzat 10. melléklet 1. pontjában (7. számú melléklet) szereplő egyenruházati termékekre jogosult. A sikeres tisztjelölti vizsgát követően a tisztjelölt kiegészítésként a 10. melléklet 2. pontja (8. számú melléklet) szerinti egyenruházati termékekre, továbbá a jogosult.

A tisztjelölt a sikeres tisztjelölti vizsgát követően a 11. melléklet (9. számú melléklet) szerinti sportruházati ellátásra jogosult.

A tisztjelöltek ruházatának ellenőrzése érdekében évente egy alkalommal, májusban a KI Humánigazgatási Főosztálya ruházati szemlét tart, amelynek eredménye alapján a NAV meghatározhatja a pótlásra kerülő termékek körét. A ruházati szemléről jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyben rögzíteni kell a szemle lefolytatását és eredményét. A tisztjelölt ruházati ellátását a NAV természetben biztosítja.

Az egyenruházati és sportruházati termékek karbantartását a tisztjelölt maga végzi.

A tisztjelölteknek a tisztjelölti jogviszony megszűnésekor – függetlenül annak okától – a NAV által biztosított egyenruházati és sportruházati termékekkel – a zoknik, a pólók és a lábbeli kivételével – el kell számolnia. A pénzügyőr tisztjelölt tisztjelölti rendfokozati jelzést, valamint karjelvényt visel.

A tisztjelölti rendfokozati jelzés a tisztjelölttel ösztöndíjszerződést kötő NAV rendfokozati jelzésének színével azonos színű, az évfolyamnak megfelelő arany sávokkal megjelenített évfolyamjelzés.²⁴²

A tisztjelölt hivatásos állományba történő kinevezésekor a tisztjelölti jogviszony alatt részére kiadott egyenruházati és sportruházati termékek – ha a termék a hivatásos állomány tagjaként őt megillető ruházati ellátási normában szerepel – az alapfelszerelésének részét képezik.

○ **tanszertámogatásra**

A tisztjelölt a képzéshez szükséges tanszerek megvásárlása érdekében tanszertámogatásra jogosult, amelynek mértéke képzési félévenként a kormánytisztviselői illetményalap 25%-a. A tanszertámogatást a NAV biztosítja.

A tanszertámogatást tankönyvre, írószerre vagy tanszerre lehet felhasználni. A felhasználást a tisztjelölt a NAV felé a NAV nevére és címére kiállított számlával igazolni köteles.

A tanszertámogatást a NAV a szemeszter első hónapjában folyósítja, annak összegének felhasználásával a tisztjelölt a folyósítástól számított 60 napon belül számol el.

○ **egyes költségtérítésekre és szociális juttatásokra.**

A tisztjelöltet a NAV-nál teljesített szolgálat során (pl. szakmai gyakorlat, gyakoroltatás stb.) felmerült, igazolt költségei után költségtérítés illeti meg. A felmerült költséget a tisztjelölt a NAV nevére és címére kiállított számlával köteles igazolni.

²⁴² a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak öltözködési szabályzatáról és a szolgálati igazolványokról, valamint a szolgálati jelvények rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 08.) NGM rendelet 4. számú melléklet

A tisztjelölt szociális támogatásra és kegyeleti gondoskodásra a NAV Foglalkoztatási Szabályzatában foglaltak szerint jogosult.

7.5. Tisztjelölti jogviszony szünetelése és megszűnése

7.5.1. A tisztjelölti jogviszony szünetelése

A tisztjelölt hallgatói jogviszonyának szünetelése a tisztjelölti jogviszonyának fennállását nem érinti. A tisztjelölt a munkáltatói jogkört gyakorlótól kérheti, hogy a hallgatói jogviszonya szüneteltetésével egyidejűleg különös méltánylást érdemlő egyéni érdekére tekintettel a tisztjelölti jogviszony szünetelését engedélyezze.

A tisztjelölti jogviszony szünetelésének esetei és időtartama:

Esetei	Időtartam
a) a hallgató bejelenti, hogy a következő képzési időszakban hallgatói kötelezettségének nem kíván eleget tenni	<i>max. 2 félév egybefüggően</i>
b) a hallgató a soron következő képzési időszakra nem jelentkezik be	<i>max. 2 félév egybefüggően</i>
c) hallgató kérelmére, feltéve hogy a hallgató a hallgatói jogviszonyból eredő kötelezettségeinek szülés, továbbá baleset, betegség vagy más váratlan ok miatt, önhibáján kívül nem tud eleget tenni	<i>2 félévnél hosszabb egybefüggő időtartamban is</i>
d) ha a hallgatót fegyelmi büntetésként eltiltják a tanulmányok folytatásától	<i>legfeljebb 2 félév</i>
e) az önkéntes tartalékos katonai tényleges szolgálatteljesítés időtartamára, amely időszakban a hallgató mentesül a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában meghatározott kötelezettségek alól	<i>tényleges szolgálatteljesítés időtartamára</i>

A hallgatói jogviszony szüneteléséről, valamint a hallgatói jogviszony szünetelésének megszűnéséről a tisztjelölt – a szünetelés kezdő napjától vagy a szünetelés megszűnésétől számított 5 munkanapon belül – köteles tájékoztatni a Főosztályt.

A hallgatói jogviszony szüneteltetése esetén, ha azzal egyidejűleg a tisztjelölti jogviszony szüneteltetésére nem kerül sor a tisztjelölt köteles a ruházatát, felszerelését viselésre alkalmas állapotban tartani és megőrizni.

A tisztjelölti jogviszony szünetelésére irányuló kérelmet a Főosztály főosztályvezetője részére kell benyújtani. A kérelemben meg kell jelölni azt a különös méltánylást érdemlő egyéni érdeket, amelyre hivatkozva a tisztjelölt kéri a tisztjelölti jogviszony szünetelését. A kérelem NAV KI Főigazgatójához történő felterjesztéséről a NAV KI Humánigazgatási Főosztálya intézkedik.

A NAV KI Humánigazgatási Főosztályának főosztályvezetője a szünetelésről munkáltatói intézkedésben dönt. A munkáltatói intézkedést a NAV KI Humánigazgatási Főosztálya kézbesíti a tisztjelölt részére, egyidejűleg a tisztjelölti jogviszony szünetelésének tényéről tájékoztatja a tanulmányi osztályt és a NAV GEI Illetményszámfejtési Főosztályát.

A tisztjelölti jogviszony szüneteltetése esetén a tisztjelölt a ruházatát, felszerelését tiszta állapotban köteles a NAV KI Humánigazgatási Főosztálya által megjelölt helyen és időben leadni. A leadásra kerülő ruházati és felszerelési cikkek a tisztjelölti jogviszony szüneteltetésének időtartamára megőrzésre kerülnek.

7.5.2. A tisztjelölti jogviszony megszűnése

7.5.2.1. Próbaidő alatt

- a próbaidő ideje alatt bármelyik fél indokolás nélküli megszüntetésével,
- a próbaidő alatt a törvény által meghatározott kötelező megszüntető okok bármelyikének fennállása esetén.

A tisztjelölti jogviszony próbaidő alatti megszüntetését a Főosztály főosztályvezetője az általa kijelölt személy útján személyzeti megbeszélés keretében közli a tisztjelölttel, továbbá átadja az erről szóló munkáltatói intézkedést.

A személyzeti megbeszélésen tisztázni kell a tisztjelölti jogviszonnyal összefüggő valamennyi kérdést. A személyzeti megbeszélésről feljegyzést kell készíteni, amelyből

egy példányt a tisztjelöltnek át kell adni, egy példányt pedig a személyi anyag részeként kell kezelni.

A tisztjelölti jogviszony - próbaidő alatti - egyoldalú jognyilatkozattal történő megszüntetésére irányuló jognyilatkozatot a tisztjelölt a Főosztály főosztályvezetőjének címezve nyújtja be írásban, amelyben meg kell jelölni a tisztjelölti jogviszony megszűnésének napját. A próbaidő alatt történő megszüntetés esetén a jogviszony megszűnésének napja megegyezik a jognyilatkozatban megjelölt nappal.

7.5.2.2. Közös megegyezéssel

- a tisztjelölti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetésének minősül, ha a tisztjelölt kérelmére a munkáltatói jogkört gyakorló a szolgálati érdekre vagy a tisztjelölt különös méltánylást érdemlő egyéni érdekére tekintettel engedélyezi a hivatásos állományba vételt.

A tisztjelölti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetését a tisztjelölt írásban kezdeményezi a Főosztály főosztályvezetőjének címezve, a Főosztályhoz benyújtott kérelemben. A kérelemben meg kell jelölni a tisztjelölti jogviszony megszüntetésére irányuló kezdeményezés okát.

A NAV KI Humánigazgatási Főosztálya intézkedik a közös megegyezésről szóló megállapodás elkészítéséről. A közös megegyezés aláírására a NAV KI Humánigazgatási Főosztály főosztályvezetője jogosult. A megegyezést a NAV KI Humánigazgatási Főosztálya a tisztjelölttel történő aláíratás céljából megküldi a tanulmányi osztály és a NAV GEI Illetményszámfejtési Főosztálya részére.

A tisztjelölti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetéséről szóló megállapodásnak tartalmaznia kell:

- a jogviszony megszűnésének napját,
- a tisztjelöltnek és a rendvédelmi szervnek a jogviszony megszüntetéséből eredő jogait és kötelezettségeit,
- a tisztjelöltet esetlegesen terhelő megtérítési kötelezettség kiszámításának módját és a megtérítendő összeget, a megtérítés módját,
- a tisztjelölt tájékoztatását a tisztjelölti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetésének a jogkövetkezményeiről (pl.: megtérítési kötelezettség mértéke, esedékessége),

- a tisztjelölti jogviszony megszüntetéséig a szolgálati feladatok ellátásának rendjét, valamint,
- a tisztjelölt részére biztosított járandóságokkal történő elszámolás rendjét.

7.5.2.3. Egyoldalú jognyilatkozattal

3/a Tisztjelölt által

- tisztjelölt tisztjelölti jogviszonyát egyoldalú jognyilatkozattal megszüntetheti (Ha a tisztjelölt kérelmére a felek rövidebb határidőben nem állapodnak meg, a tisztjelölti jogviszony a jognyilatkozat közléstől számított harminc nap elteltével a munkáltatói jogkört gyakorló külön intézkedése nélkül - megszűnik.)

Az egyoldalú jognyilatkozattal történő megszüntetésére irányuló jognyilatkozatot a tisztjelölt a Főosztály főosztályvezetőjének címezve nyújtja be írásban, amelyben meg kell jelölni a tisztjelölti jogviszony megszűnésének napját.

Egyéb esetekben a KI Humánigazgatási Főosztálya megvizsgálja a hivatásos állományba vétel lehetőségét és a tisztjelölt kérelmének támogatása esetén a Főosztály főosztályvezetője a jogviszony megszűnésének napját megállapító munkáltatói intézkedését döntésre előkészíti.

Ha a tisztjelölt egyoldalú jognyilatkozatával történő megszüntetés esetén munkáltatói intézkedés meghozatalára kerül sor, a munkáltatói intézkedést a Főosztály által kijelölt személy közli a tisztjelölttel.

3/b Munkáltatói jogkör gyakorlója által

- a munkáltatói jogkört gyakorló a tisztjelölti jogviszonyt egyoldalú jognyilatkozattal megszüntetheti:
 - ha a tisztjelölt határidőn belül önhibájából nem tesz eleget az ösztöndíj szerződésben előírt kötelezettségeinek, vagy
 - ha nemzetbiztonsági szempontból a szolgálatra alkalmatlanná vált.²⁴³

Ha a Hszt. eltérően nem rendelkezik, a tisztjelölti jogviszony a jognyilatkozat közlésétől számított harmincadik nap elteltével megszűnik.

²⁴³ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 286. §. (3) bekezdés

A tisztjelölti jogviszony megszüntetését a Főosztály főosztályvezetője az általa kijelölt személy útján személyzeti megbeszélés keretében közli a tisztjelölttel, továbbá átadja az erről szóló munkáltatói intézkedést.

A személyzeti megbeszélésen tisztázni kell a tisztjelölti jogviszonnal összefüggő valamennyi kérdést. A személyzeti megbeszélésről feljegyzést kell készíteni, amelyből egy példányt a tisztjelöltnek át kell adni, egy példányt pedig a személyi anyag részeként kell kezelni.

7.5.2.4. Törvény erejénél fogva

- tisztjelölti jogviszony e törvény erejénél fogva szűnik meg:
 - o a kizárás fenytés jogerőre emelkedésével
 - o a hallgatói jogviszony megszűnésének napján, kivéve, ha a hallgatói jogviszony a felsőfokú végzettséget tanúsító oklevél kiállításának napján szűnik meg, vagy
 - o a tiszti rendfokozati állománycsoportba tartozó rendfokozatba történő kinevezéssel.²⁴⁴

A tisztjelölti jogviszonynak a törvény erejénél fogva történő megszűnése esetén a tisztjelölti jogviszony megszűnésének tényéről a Főosztály főosztályvezetője munkáltatói intézkedést ad ki. A munkáltatói intézkedés csak a megszűnés jogcímét és az arra okot adó körülmény bekövetkeztének napját, továbbá – ha van – a megtérítési kötelezettségre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza.

A tisztjelölti jogviszony megszűnésének napján - a munkáltatói jogkört gyakorló külön intézkedése nélkül - az ösztöndíj szerződés hatályát veszti. A tisztjelölti jogviszony megszűnésekor, megszüntetésekor a tisztjelölt köteles a vele ösztöndíj szerződést kötő rendvédelmi szervnél elszámolni.²⁴⁵

Ha a tisztjelölti jogviszony neki felróható okból szűnik meg, a tisztjelölt a képzés költségeit a NAV Foglalkoztatási Szabályzatában meghatározottaknak megfelelően köteles megtéríteni. A megtérítési kötelezettség a tisztjelölti szolgálati viszony megszűnését követő naptól esedékes.

²⁴⁴ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 286. §. (4) bekezdés

²⁴⁵ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 286. §. (5) bekezdés

7.5.3. A tisztjelölt költségtérítési kötelezettségének szabályai

A tisztjelölti jogviszony megszüntetésének tényéről Főosztály a tanulmányi osztályt tájékoztatja.

A tisztjelölti jogviszonynak a tisztjelöltnek felróható okból történő megszűnése esetén a fizetési kötelezettség várható összegéről és jogcíméről a tisztjelöltet írásban tájékoztatni kell. Ha a tisztjelölti jogviszony megszüntetéséről munkáltatói intézkedés rendelkezik, ezt a tájékoztatást a megszüntetésről kiadott munkáltatói intézkedés tartalmazza. A tisztjelölt a fizetési kötelezettséggel vagy annak mértékével kapcsolatban – a fizetési felszólítás kézhezvételét követő 30 napon belül – bírósági keresetet nyújthat be.

A NAV KI Humánigazgatási Főosztálya a tisztjelölt részére legkésőbb a tisztjelölti jogviszonynak az általános munkarend szerinti munkanapra eső utolsó napjáig, azonnali hatályú megszüntetés esetén az attól számított öt munkanapon belül részletes írásbeli elszámolást ad, amelyből a kiszámítás helyessége, valamint a képzés költségeinek összege ellenőrizhető.

A részletes elszámolás tartalmazza a képzés költségeinek minősülő pénzbeli juttatások értékéről vezetett adatokat, amelyeket a NAV GEI minden félév végén összesít és a Főosztály útján a tisztjelölttel dokumentált módon közöl. Ezeket az adatokat a NAV GEI – a tisztjelölti jogviszony megszűnését követően – a NAV-nál történő szolgálatteljesítés ösztöndíjszerződésben vállalt időtartam utolsó napjáig megőrzi.

A Hszt. alapján a képzés költségeinek minősül:

- a tanulmányok idejére folyósított ösztöndíj összege,
- a kötelező kollégiumi elhelyezés költségei,
- az ételmezés költségei,
- a tanszertámogatás költségei,
- a természetben vissza nem szolgáltatott ruházat és felszerelés vonatkozásában megállapított összeg,
- jogszabály alapján biztosított egyéb költségek.²⁴⁶

²⁴⁶ a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 286. §. (6) bekezdés

Az élelmezési költségek megállapításánál az élelmezési norma szerinti összeget kell figyelembe venni.

A tisztjelölt részére megállapított szociális juttatásokat a tisztjelöltnek nem kell megtérítenie.

A képzés költségeinek megtérítésére a NAV GEI szólítja fel írásban a tisztjelöltet.

A képzés megtérítendő költségeit – mint követelést – a tisztjelölti viszonyról szóló igazoláson is fel kell tüntetni, ha a megtérítésre az igazolás kiállításának napjáig nem került sor.

A tisztjelölt kérelmére a fizetési kötelezettség teljesítésére részletfizetés engedélyezhető. A kérelmet a NAV KI főigazgatójának címezve, a Főosztályához kell benyújtani. Ha a tisztjelölti jogviszony időtartama

- *2 év vagy annál rövidebb volt, legfeljebb 6 havi részletfizetés,*
- *a 2 évet meghaladta, legfeljebb 12 havi részletfizetés engedélyezhető.*

A részletfizetésre irányuló kérelmet a fizetési kötelezettségre vonatkozó írásbeli felszólítás kézhezvételétől számított 15 napon belül a Főosztály főosztályvezetőjének címezve kell benyújtani.

Ha a tisztjelölt a munkáltatói jogkört gyakorló előljáró hozzájárulásával ezt a kötelezettségét másik rendvédelmi szervnél teljesíti, úgy ezen adatok átadásra kerülnek a másik rendvédelmi szervnek.

A tisztjelölti jogviszony megszűnésekor vagy megszüntetésekor a Főosztály intézkedik annak érdekében, hogy a tisztjelölti szolgálattal járó feladatok átadására és a leszerelés végrehajtására legkésőbb a tisztjelölti jogviszonynak az általános munkarend szerinti munkanapra eső utolsó napján, azonnali hatályú megszüntetés esetén az attól számított 5 munkanapon belül sor kerüljön.

Ha a tisztjelölt akadályoztatása vagy közreműködésének hiányában a leszerelés végrehajtása elmarad, a NAV GEI a tisztjelölti jogviszony megszűnését követő tíz napon belül intézkedik annak megállapítására, hogy a tisztjelölt esetlegesen mely – elszámolási kötelezettséggel kiadott – vagyontárgyakkal nem számolt el.

A leszerelés végrehajtása során a tisztjelölt elszámol a részére átadott ruházati termékekkel és felszerelési tárgyakkal.

Leszereléskor a NAV Bevetési Igazgatósága bevonja a tisztjelölt személyes használatára kiadott felszerelési tárgyakat.

Az a tisztjelölt, aki a leadásra kötelezett ruházati termékekkel és felszereléssel nem tud elszámolni, vagy azok állapota a további feladatellátásra alkalmatlan, ezek tárgyévi forintértékének 100 %-át köteles megtéríteni.

A tisztjelölti jogviszony megszűnésekor vagy megszüntetésekor a Főosztály

- *gondoskodik a szükséges okmányok, a Hszt. 99. § (1) bekezdése szerinti igazolás, a leszerelési lap előkészítéséről, és azoknak az utolsó munkában töltött napon az érintettnek történő átadásáról, valamint az intézkedésre jogosult szervekhez továbbításáról,*
- *bevonja a tisztjelölti szolgálati igazolványt,*
- *bevonja a tisztjelölt szolgálati jelvényét.*

7.6. A tisztjelölt kártérítési és fegyelmi felelősségének legfontosabb elemei

A tisztjelölt a tisztjelölti jogviszonyából vagy a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettsége vétkes megszegéséért **fegyelmi felelősséggel** tartozik. A fegyelemsértés szankciója feddés vagy megrovás fenytés, illetve a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény szerinti ösztöndíj a törvényben foglalt mértékű és időtartamú csökkentése vagy a felsőoktatási intézményből való kizárás fegyelmi büntetés lehet.

Ha a tisztjelölt által elkövetett cselekmény súlya vagy jellege indokolja, az érintett a tisztjelölti szolgálati beosztásából felfüggeszthető azzal, hogy a felfüggesztés nem jelenti a tanulmányok folytatásától való eltiltást.

Ha a pénzügyőr tisztjelölt a tisztjelölti jogviszonyából vagy a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettségét vétkesen megszegi, fegyelemsértést követ el, melynek következményeként felelősségre vonható, s vele szemben fenytés alkalmazható:

- a NAV törvény szerinti megrovás,
- a nemzeti felsőoktatási törvényről szóló 2011. évi CCIV. törvényben (Nftv.) meghatározott kedvezményes juttatások legfeljebb 6 hónapig terjedő csökkentése illetve megvonása, szabható ki, de az ösztöndíj legfeljebb 5 hónapra 10-50%-kal csökkenthető,
- Nftv. szerinti kizárás.

A tisztjelölt akkor függeszthető fel, ha a szolgálati helytől távoltartása az általa elkövetett cselekmény súly vagy jellege miatt indokolt.

- az eltiltás legfeljebb a büntető-, a fegyelmi és méltatlansági eljárás jogerős befejezéséig tarthat.

Az elsőre talán szigorúnak tűnő szabályozás kiváló lehetőséget biztosít arra, hogy a tisztjelölt már a kezdetektől szembesüljön a rendészetet jellemző – annak társadalmi funkciójából és szervezeti hierarchiájából fakadó – felelősségvállalás jelentőségével.²⁴⁷

A tisztjelölt esetében a fegyelmi jogkör gyakorlója a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszékének tanszékvezetője, aki, illetve a vezetése alatt álló fegyelmi tanács csak a megrovás és a kedvezményes juttatások csökkentése, illetve megvonása fegyelmi büntetést szabhatja ki²⁴⁸. Ha a fegyelmi tanács szerint a kizárás fegyelmi büntetés lenne indokolt, a fegyelmi jogkör gyakorlója az állami adó- és vámhatóság vezetője. Ilyen esetben a fegyelmi ügyet 8 napon belül fel kell terjeszteni az állami adó- és vámhatóság vezetőjéhez, aki - újabb fegyelmi tanács felállítása nélkül - 30 napon belül dönt az ügyben. Ilyen esetben akkor is az állami adó- és vámhatóság vezetője dönt az ügyben, ha álláspontja szerint nem a javasolt fegyelmi büntetés indokolt. A fegyelmi jogkör gyakorlásába a Rendvédelmi Tagozat, valamint a Nemzeti Közzolgálati Egyetem bevonható.

Ha a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszékének tanszékvezetőjével szemben, valamely összeférhetlenségi ok áll fenn, a fegyelmi jogkör gyakorlójaként az állami adó- és vámhatóság vezetője által kijelölt, a Központi Irányítás állományába tartozó, vezetői munkakört betöltő pénzügyőr jár el.

A tisztjelölt **kártérítési felelőssége** kiterjed a tisztjelölti jogviszonyából és a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettségének vétkes megszegésével okozott kár megtérítésére

- A tisztjelölt esetében a kártérítési jogkör gyakorlója a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszékének tanszékvezetője,²⁴⁹
- a tisztjelölt által a NAV-nál teljesített szakmai gyakorlaton vagy a NAV-nál elrendelt szolgálati tevékenység során a NAV-nak okozott kárral összefüggésben a kártérítési jogkör gyakorlója az állami adó- és vámhatóság vezetője.

²⁴⁷ ERDŐS ÁKOS: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. In. Magyar Közigazgatás, 2011/2., pp. 118-121., Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 119. p.

²⁴⁸ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/M. §. (3) bekezdés

²⁴⁹ a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 17/N. §. (1) bekezdés

A fegyelmi és a kártérítési eljárás jogszabályban nem szabályozott kérdéseiben a Nemzeti Közszolgálati Egyetem fegyelmi és kártérítési szabályzatának rendelkezéseit kell alkalmazni.

A tisztjelölt által a NAV-nál teljesített szakmai gyakorlaton vagy a NAV-nál elrendelt szolgálati tevékenység során a tisztjelöltnek a NAV által okozott kár tekintetében munkáltató alatt azt a NAV szervet kell érteni, amelynél a tisztjelölt a szakmai gyakorlatot, illetve az elrendelt szolgálati feladatot ellátta.

A tisztjelölt képviselőjében a kari hallgatói önkormányzat is eljárhat.

A tisztjelöltekre vonatkozó, 2016. július 1-jén hatályba lépett végrehajtási szabályozás kialakításakor a fegyelmi jogkör gyakorlásának megosztására irányuló szándéknak megfelelően került meghatározásra az, hogy kinek a feladata a fegyelmi felelősség megállapítása, illetve a fegyelmi fenyítés kiszabása. A tisztjelöltek jogállásának megfelelően a szándék arra irányult, hogy fegyelmi jogkört az gyakorolhassa, akinek az érdekkörét a fegyelemsértés érintette. Ennek megfelelően főszabályként a Hszt.-ben szolgálati helyként meghatározott Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendvédelmi Tagozatához került telepítésre a fegyelmi jogkör. Kivételként került megfogalmazásra, hogy amikor a tisztjelölt a rendvédelmi szervnél teljesített szolgálattal összefüggésben követ el fegyelemsértést, ekkor a jogkör a rendvédelmi szervhez került telepítésre.

Mindkét szabály esetében kiemelésre került a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 55. § (2) bekezdés e) pontja szerinti fegyelmi büntetés, a szankció súlyossága miatt, illetve azért, mert az mind a hallgatói jogviszony, mind a rendvédelmi szervnél fennálló tisztjelölti szolgálati jogviszony megszüntetéséhez vezet. Ezen fenyítést első fokon a Rendvédelmi Tagozat vezetője, másodfokon a dékán szabhat ki, azzal, hogy a kizárás fenyítés kiszabásához az országos parancsnok egyetértése szükséges.

7.7. Befejezés

Az új Hszt. bevezeti a tisztjelölti jogviszony jogintézményét, amelyhez kapcsolódóan több, a hivatásos állományú tagokhoz képest eltérő szabályt állapít meg. Figyelemmel a NAV tv. Hszt.-től való eltérő szabályaira, a tisztjelöltek tekintetében is azonos körben

szükséges volt az eltérés meghatározása, többek között a juttatások, a fegyelmi és kártérítési szabályok tekintetében.

8. A MAGYAR ADÓRENDSZER KIALAKULÁSA

(CZENE-POLGÁR VIKTÓRIA)

8.1. Középkor – az adózás kezdetei

A Kárpát-medencét meghódító nomád, legeltető állattenyésztéssel foglalkozó magyarság részben a kalandozó hadjáratok befejeződése, részben a központi hatalom megerősödése miatt – Géza, majd fia, István uralkodói tevékenységének köszönhetően –, egyre inkább kezdett áttérni a letelepült, elsősorban földműveléssel foglalkozó életmódra. Ennek köszönhetően a fő megélhetési forrás és az elit jövedelmének alapja a föld lett.²⁵⁰ A Magyar Királyság első két évszázadában a földek döntő többsége az uralkodó tulajdonát képezte, aki – mivel a pénzgazdálkodás csak a XIII. században vált általánossá az országban – leginkább természetben szedte be az adókat.

I. István az általa birtokolt területeket két részre osztotta:

- az **udvarbirtokra**, amely a király saját kezelésű birtoka volt, jövedelme az uralkodó háztartásának fenntartását szolgálta, a király és családja magánvagyonát jelentette;
- a **királyi vármegyére**, amely egyszerre töltött be közigazgatási, igazságszolgáltatási és katonai funkciót. Irányítója, a várispán felelt az e területről beszedendő adókért, amelynek kétharmada a királyt, egyharmada az ispánt illette.

Az I. István által kialakított rendszer akkor kezdett felbomlani, amikor az uralkodók a magánbirtokaik után a várbirtokok eladományozásába fogtak. A magán földesúri kézbe kerülő területek nemcsak egy új közigazgatási rend kiépülésével jártak, de átalakult a magyar királyság haderejének szerkezete és az ezek fenntartását szolgáló királyi adóbevételek struktúrája is.

A 13. századtól kezdve a földek eladományozása miatt az abból származó jövedelmek elvesztésének pótlására elkezdték az uralkodók a királyi felségjogból származó bevételekre építeni a kincstár bevételeit. Ugyancsak a 13. században jelent meg, a praediumok (birtokok) falvakká alakulását követően, a telek után fizetett földesúri

²⁵⁰ FONT MÁRTA: *A középkori Magyar Királyság. Az Árpád-házi királyok kora (970–1301)*. In. ROMSICS IGNÁC (szerk.): *Magyarország története*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007., 81 p.

járadék, a pénzben teljesítendő telekbér, a terragium. A föld, mint vagyonelem adóztatásának ez volt a legkorábbi magyar típusa.²⁵¹

8.1.1. Mi volt az adó?

A középkorban az adó az állam (a király), az egyház és a földesurak részére a szolgáltatásra kötelezettek által fizetett, illetve teljesített **pénz-, termény vagy munkajáradék**. Eleinte tehát, a természeti gazdálkodás viszonyainak megfelelően, inkább a természetben lerótt szolgáltatás volt a jellemző (pl. a szállásadási kötelezettség), míg a 13. század második felétől elterjedté vált ezen adófajták pénzjáradékra való átváltása. Egyik időszakban sem beszélhetünk azonban valamelyik adófajta kizárólagosságáról, a három járadékféle együttélése a feudalizmus egész ideje alatt megfigyelhető.²⁵²

Mindenkinek, ami jár...

- **Az uralkodó által beszedett állami adók** közé tartozott a pénzben fizetendő, szabadokra kirótt nyolcdénáros adó, a **kapnikon** (füstpénz), vagy a Dráván túli területekről kezdetben természetben teljesített nyestbőradó. Ugyancsak az uralkodót illették meg a királyi felségjog alapján kivetett **regalék**; ilyen volt például a pénzverésből származó kamarahaszna vagy a bányaregale. Az idegen etnikumok elsősorban katonai szolgálattal tartoztak, de voltak más adóik is (pl. a székelyek által teljesítendő ökörsütés). Állami (és földesúri) adó volt az elsőként II. András által szedett collecta, a rendkívüli adó.
- **A földesúri járadékok** közé tartoztak a **csöböradó** és a **cenzus** – ami a jobbágytelek után fizetett pénzjáradék volt²⁵³ –, illetve a jogilag egységes jobbágyság kialakulása után, 1351-től a minden földbirtokos által a jobbágyaitól kötelezően beszedendő **kilenced**. Fontos megjegyezni, hogy a király is szedett a földesúri joghatóság alá tartozó népektől adót: a várispánságokhoz tartozó

²⁵¹ HOMOKI-NAGY MÁRIA: *Adók és adófizetők*. In.: RUBICON, 2012/6., Budapest, Rubicon-Ház Bt., 29. p.

²⁵² KRISTÓ GYULA (szerk.): *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1994., 29. p.

²⁵³ SZILOVICS Csaba: *Az ingatlan- és vagyoadóztatás magyarországi helyzete*. In.: Miskolci Jogi Szemle, 2012/2., Miskolc, Bibor Kiadó, 38. p.

várnépek és várjobbágyok szolgáltatásain 2/3-1/3 arányban osztozott a megyésispánnal, míg az udvarnokok adói teljes egészében őt illették.

- **Az egyházi adók** közül a **tized** volt a legfontosabb, de ide sorolható a bizonyos szolgáltatások (esketés, temetés stb.) után fizetett stóla is.²⁵⁴

8.1.1.1. Főbb változások, reformok

II. András (1205-1235) uralkodása idején a király – a főtisztviselői nyomására – új birtokpolitikát vezetett be. Addig a nemesek főként szolgálatukért kapták a fizetségüket, ezentúl – a királyi kegy jóvoltából – jövedelmük tekintélyesebb hányadát a birtokadományokból szerezték. A birtokok pedig örökjogon, feltétel nélkül kerültek az arra érdemesek tulajdonába. Egyes vármegyékben ezzel szinte teljesen eltűnt a királyi birtokállomány, s így II. András jelentős jövedelmektől esett el. Ezek pótlására a legkülönbélebb módon próbált jövedelemhez jutni, mint pl. rendkívüli adókat vetett ki, vagy évente akár két alkalommal is elrendelte a pénzváltást, amelynek „illetéke”, a **kamara haszna** a királyi bevételt gyarapította. Az ezüstpénzeket ugyanis nem tiszta nemesfémből, hanem az ezüst és a réz ötvözetéből verték. Az érmék réztartalma időről-időre egyre nagyobb lett, míg a névértékük nem változott, vagyis pénzrontás történt. A pénzt ugyanakkor kötelező jelleggel át kellett váltani az újabb veretűre, a két érték különbsége pedig jelentős hasznot hajtott a kincstárnak, vagyis egyszerű inflációs adó jellegű jövedelemhez juttatta az uralkodókat.²⁵⁵

Károly Róbert (1308-1342) idején Európa aranytermelésének 2/3-át a magyarországi bányák adták, ami megfelelő háttérrel jelentett egy új, értékálló pénz előállításához. Az aranyforintot 1325-ben vezették be (megtartva az ezüst és réz ötvözetéből készült dénárt is).

Az aranypénz bevezetésével egyidejűleg Károly Róbert elrendelte a nemesércek királyi monopóliumát is, vagyis a nemesérc beváltása kizárólag a királyi pénzverő kamaráknál történhetett, s a veretlen aranyat, ezüstöt kivonták a szabad kereskedelemről.

Miután Károly Róbert megszüntette a kötelező pénzbeváltást, pótolnia kellett az ebből származó kincstári hasznot. Ezért új adó beszedését rendelte el: minden olyan ház után,

²⁵⁴ KRISTÓ GYULA (szerk.): *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1994., 29-30 pp.

²⁵⁵ ILONKA MÁRIA: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004., 76. p.

amelynek kapuján egy szénásszekér át tudott haladni, fizetni kellett (kapuadó), mértéke 18 dénár volt évente. A kapuadót tekinthetjük a jobbágyok első állami adójának, hiszen azt az uralkodó nem mint földesúr, hanem mint az állam vezetője követelte tőlük. A Károly Róbert által kivetett adók közül elsősorban a vámok, érintették a polgárokat is.²⁵⁶ A legfontosabb a harmincadvám volt. A főútvonalakon felállított harmincadhelyeken a behozott és kivitt áruk értékének 1 %-át fölözte le a kincstár. Később ez az arány 3,33 % lett.²⁵⁷

Hunyadi Mátyás (1458-1490) uralkodásának legelején, 1467-ben a királyi jövedelmek biztosítása érdekében átszervezésre került a pénzügy és mellette az adóügy is, az adószedés rendszere megváltozott. A régi adófajtákra ugyanis sok megye mentességet szerzett, vagy beszedésük kikerült a királyi adószedők kezéből (pl. adóbérlőké lett). Mátyás ezért a kamara haszna helyett bevezette a királyi kincstár adóját.

Korábban az adó kivetésénél nem törődtek azzal, hogy hány család lakik a jobbágytelken, fizetni egyetlen kapu után kellett. Mátyás azonban a háztartások (a házakat jelölő füstnyílások, füstök) szerint vetette ki a kincstári adót (**füstpénzt**), mint ahogyan a háztartás lett az alapja az 1468-tól évente akár kétszer is beszedett **rendkívüli adónak**, amelyet a háborúk költségeire fordítottak. (Ezen adó rendkívülisége nem a ritkaságában vagy különlegességében állt, hanem azért volt rendkívüli, mert kivetését évről évre az országgyűlésnek kellett megszavaznia, ellentétben a királyi kincstár „rendes” adójával, amelynek beszedéséhez nem kellett a rendek jóváhagyása.) A kincstári adót és a rendkívüli hadiadót úgy szedték be a jobbágyoktól, hogy együttes összegük évi egy forintra rúgott.²⁵⁸

Mátyás eltörölte a harmincadvámot, de bevezette a távolsági kereskedelem behozatali és kiviteli vámját, a koronavámot, amit minden kereskedéssel foglalkozó embernek fizetnie kellett. A névváltoztatással elérték, hogy a korábban szerzett vámfizetés alóli mentességek megszűntek.²⁵⁹

²⁵⁶ DRASKÓCZY ISTVÁN: *A magyar nép története 1526-ig*. Budapest, Ikva kiadó, 1990., 64-64. pp.

²⁵⁷ ILONKA MÁRIA: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004., 77. p.

²⁵⁸ DRASKÓCZY ISTVÁN: *A honfoglalástól a 16. századig*. In: Honvári János (szerk.) *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997., 51. p.

²⁵⁹ ILONKA MÁRIA: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004., 82-83. pp.

A pénzügyi reformok eredményeként Mátyás adókból, sójvédelmekből, a pénzverő- és bányakamarák hasznából és a koronavámból álló éves bevétele 5-700 ezer forint körülire nőtt. Az általa felállított adórendszer gyakorlatilag 1715-ig fennmaradt.

A török hódoltság (XVI-XVII. század) idejét a kettős adóztatás jellemezte: a szultán felé **harádzsot**, míg a magyar udvar felé kapudót kellett fizetni, de a robot teljesítését is duplán várták.²⁶⁰ Ezen felül természetbeni szolgáltatásként tizedet szedtek pl. a gabona, a must, a piacra vitt zöldségek vagy a hal után.²⁶¹ A török hódoltság megszűnése után sem javult a helyzet: I. Lipót az 1671-ben kibocsátott adórendeletében többszörösére emelte az adók mértékét, hiszen a török ellen vívott háború kiadásait jórészt a magyar területről származó adókból akarta finanszírozni.²⁶² 1672-ben a bécsi udvar új adófajtaát vezetett be, amelyben a nemesekre 5 forintos fejadót vetettek ki.²⁶³ A Habsburg hatalom hadiadó területén bevezetett „reformja” pedig a jobbágyokat sújtotta: a hadsereg számára történő szállásadást (kvártély), ellátmány biztosítását (porció) és a szállítási kötelezettséget (forspont) jelentett.

8.1.1.2. Főbb adófajták

- **Census:** eredetileg a hospesek pénzjáradéka, földesúri adója volt, amely a különféle földesúri népek gazdasági és jogi egyesülésével a 13. század folyamán a jobbágytársadalomnak – egészen megszűnéséig – meghatározó adója lett. Közvetlenül vagy (a településre kivetett adó esetében) közvetve a gazdaságot, a telket terhelte, nagysága igazodott annak méreteihez: a féltelkes vagy kisebb gazdaság után arányosan kevesebb adó járt.
- **Csőboradó:** Csőbörrel mérhető, természetben fizetett, a földesurat illető átalányadó. Nevét a csőbör űrmércéről kapta.
- **Kamara haszna** (lucrum camerae): Eredetileg a kincstárnak a pénzverésből származó bevételeit jelentette. A jövedelem abból adódott, hogy a kincstár a régi,

²⁶⁰ KALMÁR JÁNOS: *Magyarország története a 16-18. században*. Budapest, Ikva Kiadó, 1992., 39. p.

²⁶¹ ILONKA MÁRIA: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004., 88-89. pp.

²⁶² BUZA JÁNOS: *A törökkori Magyarország gazdaságtörténete*. In: Honvári János (szerk.) *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997., 147-148. pp.

²⁶³ SZABÓ ILDIKÓ: *Az adómegállapítás jogtörténeti kialakulása és fejlődése*. In.: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2017/1. szám, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 46. p.

jobb minőségű pénzért névleges értékén új, de rosszabb pénzt adott, és beváltási illetéket szedett.

- **Kapnikon:** füstpénz. Szent István király által bizánci hatásra bevezetett dénáradó. A bevezetése Magyarországon az 1020-as évekre tehető. Értéke nyolc dénár, amit minden önálló termelőnek fizetnie kellett.
- **Kapuadó:** Károly Róbert által 1336-ban bevezetett állami (királyi) egyenes adó, amelyet azok a jobbágygazdaságok fizettek, amelyek utcára nyíló kapuján (porta) egy szénával vagy gabonával megrakott szekér áthaladhatott. Az adó független volt a jobbágy teherbíró képességétől, gazdasága nagyságától, a jobbágyportán élők számától. Az 1467. évi országgyűlés törölte el.
- **Kilenced (nona):** Földesúri adónem. Nagy Lajos király vezette be, az 1351:6. törvénycikkkel. A gabona- és borteremés második tizedét jelentette, és a földesurak – ideértve ebbéli minőségükben a királyt, a királynét, vagy az egyházat is – jobbágyainak kellett fizetniük. Csak a fallal körülvett városok mentesültek alóla. Bevezetésére az 1349. évi nagy pestis pusztításai következtében került sor, amikor csökkent a népesség, és a nagybirtokosok túlzott kedvezményekkel csábították a köznemesek jobbágyait a birtokaikra.
- **Rendkívüli adó:** Elsőként II. András által kivetett, a megszokottól eltérő, valamilyen alkalomhoz (hadjárat, hadba vonulás, stb.) kapcsolódó állami (királyi) vagy földesúri adó. Pénzben vagy természetben (élelemben) szedték. Összege a 13. század végén és a 14. század elején portánként egy vagy fél fertót tett ki.
- **Tized:** a föld terméséből, állatokból, némely ipari termékből az egyháznak járó szolgáltatás. Magyarországon a tizedfizetést Szent István rendelte el, meghatározatlanul hagyva a tized-köteles javak körét. Főként gabonából, borból, bárányokból, méhkasból vettek tizedrészt, majd a 16. századtól szélesedett az adófajta alá eső javak köre: kecskével, sertéssel, tyúkfélékkel, lennel, kenderrel, kerti növényekkel. Eredetileg társadalmi jogállásra való tekintet nélkül, mindenki fizetett tizedet. A nemesi jogok elismertetésével, 1414-től még a jobbágytalan ún. kuriális nemesek is mentesültek a fizetése alól. A tized így a jobbágyság adója lett, miközben a földtelen zsellérektől tizedváltás jegyében ún. kereszténypénzt kezdtek szedni, amelynek mértéke általában 6 dénár volt. A tizedet elvben teljesen a püspök vette kézhez, s egyházmegyéje intézményeinek fenntartására fordította. Ennek alapján engedte át a tized negyedét a plébánosoknak. Az árutermelés fejlődése vezetett az 1300-as évek elejére a tized pénzbeli behajtására, amit az

Aranybulla (1222), sőt az 1351. és 1498 évi törvények is hiába tiltottak. A tizedet az 1849:13. törvénycikk törölte el, illetve az egyház önként lemondott róla.²⁶⁴

8.2. Az újkor

A XVII. századot a nemesi adómentesség elvének fenntartása, a jobbágyterhek növelése, valamint a pénzromlás jellemezte. Az adózás alapja továbbra is a portákra kivetett összeg volt.

Változást az 1707-es ónodi országgyűlés hozott, amely az adófizetés alapjává nem a vagyont, hanem a jövedelmet tette. Az adókötelezettséget kiterjesztették, megszűnt a nemesek, papok, tisztek adómentessége.²⁶⁵

Az 1720-as évektől a szolgáltatás/beszolgáltatás helyett Magyarországon is a pénzben történő lerovás vált általánosan elterjedté. Az adóztatásban jelentősebb változás a XVIII. században, Mária Terézia uralkodása idején következett be, akinek 1767-es úrbéri rendelete szabályozta a robot és az egyéb szolgáltatások mértékét²⁶⁶ Ugyanakkor az ő uralkodásához köthető az 1741. évi 8. törvénycikk, amely kimondta, hogy a „*telekkel semmiképpen ne járjon együtt a közteher*”, védve ezzel a nemesi adómentesség kiváltságát.²⁶⁷ Ezt követően II. József 1781 és 1785 között birodalma egész területén megszüntette az örökös jobbágyságot, a parasztságot megvédte a földesúri önkénnyel szemben, biztosította számukra telkük további művelését, a szabad költözés és pályaválasztás jogát, ugyanakkor érintetlenül hagyta az úrbéri viszonyokat.²⁶⁸

8.2.1. A reformkortól a kiegyezésig

A sorozatos háborúk leapasztották a Habsburg államkincstár bevételeit, amelyek zömét az uralkodó számára biztosított regálejüvedelmek adták. Másik forrást a hadiadó jelentette, amelyet az országgyűlés egy összegben szavazott meg. A közterheket természetesen továbbra is leginkább a jobbágyság viselte, de a nemesi adómentesség intézményét egyre többen vitatták. 1844-ben Bezerédj István főnemes okiratba foglalt

²⁶⁴ KRISTÓ GYULA (szerk.): *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1994., 137., 151., 320-321., 325., 351., 574-575. pp.

²⁶⁵ KALMÁR JÁNOS: *Magyarország története a 16-18. században*. Budapest, Ikva Kiadó, 1992., 71. p.

²⁶⁶ KAPOSZ ZOLTÁN: *Magyarország gazdaságtörténete 1700-1848*. In: Honvári János (szerk.) *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997., 182-183. pp.

²⁶⁷ SZILOVICS Csaba: *Az ingatlan- és vagyoadóztatás magyarországi helyzete*. In: Miskolci Jogi Szemle, 2012/2., Miskolc, Bíbor Kiadó, 38. p.

²⁶⁸ KALMÁR JÁNOS: *Magyarország története a 16-18. században*. Budapest, Ikva Kiadó, 1992., 79-80. pp.

felajánlásában, adójellegű teherként Tolna megye részére kínált fel 300 forint hadi és házi (honi) adót, amelynek következő évekbeli mértékét a megyei adóbevételek és saját vagyonának mértékéhez kötötte.

A közteherviselés megvalósítására irányuló törekvéseket az 1848-as forradalom eseményei felgyorsították: az áprilisi törvények között elfogadtak olyan intézkedéseket is, amelyek az adórendszer megreformálására tettek kísérletet. Eltörölték a nemesi adómentességet, megszüntették a jobbágyok földesuraknak fizetendő adóit, bevezették az általános és egységes adókötelezettséget, a közteherviselést, eltörölték a tizedet és kötelezővé tették a jobbágyság örökváltságát.²⁶⁹

Kossuth Lajos pénzügyminiszter elképzelésének megfelelően – az egyenes vagy direkt, valamint a közvetett vagy indirekt adók megkülönböztetésével – az 1849: VII. törvénycikkben új adókat is kivetettek. Ennek megfelelően bevezették

- egyenes adóként pl. a föld-, a ház-, a személyi adót,
- közvetett adóként pl. a pálinka-, dohányárusítási adót és a bélyegdíjat.

A szabadságharc leverésével a magyar adóreform nem tudott beteljesedni, de az osztrák államgépezet a – megtorlás mellett – erőteljes tevékenységet fejtett ki az adóügy területén. 1850-ben az osztrák adórendszert vezették be Magyarországon, a közteherviselés gyakorlatát császári rendelet erősítette meg.²⁷⁰ Az ezt követő másfél évtizedben az egyenes adók (föld-, ház-, kereseti adó) a háromszorosukra emelkedtek, a közvetett adók esetében az emelkedés még nagyobb, mintegy négyszeres volt. Ugyanakkor a bécsi kormányzat alig tett valamit annak érdekében, hogy az ország gazdasági fejlődése révén képessé váljon a megnövekedett terhek viselésére.²⁷¹ Az ekkor bevezetett rendszer a század végéig fennmaradt.

8.2.2. A kiegyezést követő időszak – a Wekerle Sándor féle adóreform

A kiegyezést követően, 1868-ban került sor az első magyar adóeljárás törvény bevezetésére (1968. évi XXI. törvény *a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszékek felállítása tárgyában*).²⁷²

²⁶⁹ GERGELY ANDRÁS: *Magyarország története (1790-1918)*. Budapest, Ikva Kiadó, 1991., 47.p.

²⁷⁰ KAPOSZ ZOLTÁN: *Magyarország gazdaságtörténete 1700-1848*. In. Honvári János (szerk.): *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997., 173-175.pp.

²⁷¹ FÓNAGY ZOLTÁN: *Változó társadalom 1848-49-ben*.

Forrás: www.c3.hu/scripta/beszeleo/98/03/fonagy/htm (Letöltve: 2018.01.23.)

²⁷² SZABÓ ILDIKÓ: *Az adómegeállapítás jogtörténeti kialakulása és fejlődése*. In.: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2017/1. szám., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 49. p.

A dualista Magyarország modernizációjához szükség volt az adózási rendszer reformjára. Ezt kísérelte meg 1909-ben benyújtott törvénycsomagjával Wekerle Sándor miniszterelnök-pénzügyminiszter. Alapelvei között szerepelt az egységesítés és az egyenlőbb teherelosztás. Ennek érdekében elrendelte az aránytalanul alacsony adókatéghatárba sorolt földterületek újbóli osztályba sorolását, leszállította a föld- és a házadó, valamint a tőkekamat- és járadékadó kulcsát. Általános kereseti adót határozott meg, a bevételek után egységes, 0,7 és 5% közötti progresszív jövedelemadót vetett ki.²⁷³ Évi nyolcszáz koronában szabta meg az adómentes létminimumot.

A törvénycsomagból 1910-ben a föld- és házadóra vonatkozó rendelkezések életbe léptek.²⁷⁴

8.3. A legújabb kor

Az I. világháború alatt, az 1916. évi XXXII. törvény bevezette a vagyonadót, amelynek legkisebb kulcsa 1,2 ezrelék, míg legnagyobb kulcsa 5 ezrelék volt. A háborút követően a gazdasági stabilizáció alapját két, 1921-ben megjelent törvény adta, amelyek Hegedűs Lóránt pénzügyminiszter stabilizációs tervének a részét képezték, s amelyekkel elvonták az I. világháború idején szerzett vagyonok egy részét (az 1921. évi XV. törvénycikk *a betétek, a folyószámlakövetelések és a természetben elkülönítve őrzött készpénzletek, továbbá a belföldi részvények és szövetkezeti üzletrészek, a külföldi pénznemek és a külföldi értékpapírok vagyonváltásáról*), valamint az 1921. évi XLV. törvénycikk *az ingatlanok, a felszerelési tárgyak, az árúraktarak, az ipari üzemek és egyéb jóságok vagyonváltásáról*). Ugyancsak 1921-ben jelent meg az őrlési és forgalmi adóról szóló 1921. évi XXXIX. törvénycikk.

A gazdasági fellendülést hozó húszas éveket követően a nagy világválság Magyarország gazdaságát is visszavetette, mely csak a harmincas évek közepére állt viszonylagosan helyre.²⁷⁵ 1938-ban – mikor is az államháztartás szerves részét képezték a vagyonadók, amelyeket több mint négyszázezer adóalany teljesített²⁷⁶ – összesen 72 adójogcímen 1,2

²⁷³ GÖRÖG STAUB KÁROLY – PATAY GÉZA: *Wekerle Sándor*. Budapest, Helikon Könyvkiadó, 2011., 128-129. pp.

²⁷⁴ SZABÓ DÁNIEL: *Wekerle Sándor – A válságmenedzser*.

Forrás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/wekerle_sandor_a_valsgmenedzser/ (Letöltve: 2018. 01. 08.)

²⁷⁵ GUNST PÉTER: *Magyarország gazdaságtörténete (1914-1989)*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999., 44-68. pp.

²⁷⁶ SZILOVICS Csaba: Az ingatlan- és vagyonadóztatás magyarországi helyzete. In.: MISKOLCI JOGI SZEMLE, 2012/2., 39. p.

milliárd pengő adóbevétele volt az országnak, ebből 42,8% volt az egyenes adók részaránya, 16,3%-a forgalmi adó, 13,4 %-a illeték, 12,3 % fogyasztási adó, 10,1 %-a jövedék, 5,1% a vám volt.²⁷⁷ A Horthy-kori Magyarországon 44% volt a legmagasabb jövedelemadó-kulcs.²⁷⁸

A II. világháború után kialakított kommunista berendezkedés megszakította a modern adózás történetét. Az 1947. január 1-jei tulajdoni állapotok alapján egyszeri vagyondézsmát alkalmaztak, amelynek alanyai azok a természetes személyek voltak, akiknek a vagyona a vizsgált időszakban meghaladta a hetvenötezer forintot. Vagyon szaporulati dézsmát vetettek ki továbbá azokra, akiknek 1939. december 1-je óta jelentősen nőtt a vagyona.²⁷⁹

Az 1950-es évek és az 1970-es évek vége között a jövedelem adóztatása tekintetében „adók nélküli” társadalomként létezett az ország. Néhány egyéb, jellegzetes, a lakosságot érintő adónem ezekből az évekből: házadó, községfejlesztési hozzájárulás, egyházi adó, honvédelmi hozzájárulás (az fizette, aki valamilyen okból nem teljesítette a kötelező sorkatonai szolgálatot), gyermektelenségi adó, gépjárműadó (ez utóbbi rövid megszakítással a magyar adórendszer állandó eleme volt a XX. század elejétől).

1968-ban vezették be az új gazdasági mechanizmust: a mezőgazdasági vállalkozások tevékenységében egyre nagyobb szerepet kaptak a melléküzemágak, s az adók köre is kiszélesedett (nyereségadó, termelési adó, illetményadó, eszközkötési járulék, szövetkezetek jövedelemadója, erdőhasználati járulék), míg a magánszektorban tevékenykedők általános jövedelemadót és forgalmi adót fizettek.²⁸⁰

Az adókulcsok büntető jellegűek voltak: 500 ezer forint éves jövedelem felett 60 %, 900 ezer forintos felett 75 % volt az adókulcs (a teljes jövedelemre vetítve). A nagyvállalatokat – egyszerű miniszteri leiratban közölt – pótbefizetésekkel sújtották.

²⁷⁷ JUHÁSZ ISTVÁN (szerk.): *Az adózás története.*

Forrás: <http://docplayer.hu/238358-Az-adozas-tortenete-osszeallitotta-dr-juhasz-istvan.html> (Letöltve: 2017. 12. 09.)

²⁷⁸ GÖRÖG STAUB KÁROLY – PATAY GÉZA: *Wekerle Sándor.* Budapest, Helikon Könyvkiadó, 2011, 129. p.

²⁷⁹ SZILOVICS CSABA: *Az ingatlan- és vagyoadóztatás magyarországi helyzete.* In.: MISKOLCI JOGI SZEMLE, 2012/2., Miskolc, Bíbor Kiadó, 39–40. p.

²⁸⁰ BARÁT MÁRIA (szerk.): *A magyar gazdaság vargabetűje.* Budapest, Aula Kiadó, 1994., 96-103. pp., ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században.* Budapest, Osiris Kiadó, 1999., 438-450. pp.

A nyolcvanas évek elején szemléletváltás következett be: a kisszövetkezetekben, GMK-kban dolgozók munkajövedelmeit már kevésbé radikálisan adóztatták, így kiszélesedhetett a „második gazdaság”.²⁸¹

A nyolcvanas évek végén újabb adóreform került bevezetésre. Alapvető koncepcióvá vált az önadózás, a legfontosabb adónemek tekintetében a nyereség megadóztatása mellett a hozzáadott érték típusú adó bevezetése utat nyitott a nemzetközi piacon való megjelenésnek, és a személyi jövedelmek megadóztatása vált a közteherviselés alapjává. A személyi jövedelemadó (SZJA) 1988-ban lépett életbe, előtte megtörtént a bérek „felbruttósítása”, amelynek alapelve az volt, hogy az adóval megnövelt (bruttó) személyi alaphér és a levonandó adóelőleg különbségként képződött nettó bér egyezzen meg azzal a személyi alaphérrel, amelyet a dolgozó az adózás bevezetése előtt kézhez kapott.²⁸² Az adóreform befejező lépései az 1991-ben hatályba lépő helyi adózásról és az adózás rendjéről szóló törvények voltak.

²⁸¹ BENCSIK MÁRIA-SZENTKIRÁLYI ANDREA: *Az adózás alapjai (elektronikus jegyzet.)*
Forrás: <https://www.scribd.com/document/362350833/Adozas-Alapjai-Jegyzet-2011-03-11> (Letöltve: 2017. 12. 09.)

²⁸² BARÁT MÁRIA (szerk.): *A magyar gazdaság vargabetűje*. Budapest, Aula Kiadó, 1994., 107. p.

9. ADÓJOGI ALAPOK

(PAJOR ANDREA)

9.1. Adórendszer

Az állam bevételei között megkülönböztethetünk **közjogi bevételeket**, és az államot, mint **magánjogi jogalanyt megillető bevételeket**.

A **közjogi bevételek** közé tartoznak:

- *az adók,*
- *a vámok,*
- *az illetékek,*
- *a díjak,*
- *a járulékok és hozzájárulások.*

Az állam **magánjogi bevételei** közé soroljuk:

- *az állami vagyon hasznosításából (koncessziós szerződésekből, az állami vagyon értékesítéséből), valamint*
- *a költségvetési szervek vállalkozási tevékenységéből származó bevételeket.*²⁸³

Az állam az adóbevételek jelentős részét a társadalmi szükségletek kielégítésére használja fel.

Az adóbevételek – a többi közbevétellel együtt – fedezik

- az állam által nyújtott közszolgáltatásokat (honvédelem, társadalombiztosítás, stb.),
- az államapparátus működtetését,
- az államadósság finanszírozását, valamint
- az állami beruházásokat.

²⁸³ HALUSTYIK ANNA (szerk.): *Pénzügyi Jog I.* Budapest, Pázmány Press, 2013.

9.1.1. Az adójogviszonyok jellemzői

- az adókat az állam egyoldalúan vetheti ki,
- az adó az áruk és szolgáltatások forgalmához, vagy az adófizetők jövedelméhez kapcsolódik,
- az adókötelezettség feltételeinek meghatározása általános jelleggel történik,
- az adójog anyagi és eljárási szabályokból tevődik össze,
- az adóztatás egyik legfontosabb jellemzője annak kötelező jellege,
- az adófizetéshez nem kapcsolódik közvetlen ellenszolgáltatás.

9.1.2. Az adó fogalma

Az adó fogalmát – több féle módon – a következők szerint határozhatjuk meg:

- *Jogszabályi rendelkezésen alapuló, általában rendszeres, pénzbefizetés útján, külön közvetlen ellenszolgáltatás nélkül teljesítendő adóalanyi szolgáltatás.*²⁸⁴
- **Vagy:** *jogszabály alapján a költségvetés vagy valamely pénzügyi alap javára fizetendő közszolgáltatás, amelynél az adó alanyának nincs alanyi joga visszontszolgáltatás követelésére.*²⁸⁵
- **Vagy:** *az adó olyan kötelezettség, amelyet a közhatalom a maga által megállapított mérték szerint a magánszemélyektől, vállalkozásoktól beszed.*²⁸⁶

Az adózás kettős tartalmú társadalmi viszonyt keletkeztet: egyrészt vertikálisan az adóztató közhatalom és az adózó kapcsolata, másrészt horizontálisan - az adózó és a társadalom tagjai között - a közterhek elosztásának viszonya.

Az adóztatás útján tehát az állam – mint a közhatalom birtokosa – magánszemélyek és a különböző szervek, szervezetek bevételének egy részét igénybe veszi (köz)kiadásainak fedezésére.

²⁸⁴ MINISZTERELNÖKI HIVATAL: *Adókalauz*. Budapest, Miniszterelnöki Hivatal, 2009.

Forrás: <https://nav.gov.hu/data/cms113333/adokalauz.pdf> (Letöltve: 2018. 07. 27.)

²⁸⁵ KÜLKER.HU: *Adózás*, Budapest, 2013.

Forrás: www.kulker.hu/wp-content/uploads/2013/03/ado_bevezeto.ppt (Letöltve: 2018. 07. 27.)

²⁸⁶ KÜLKER.HU: *Adózás*, Budapest, 2013.

Forrás: www.kulker.hu/wp-content/uploads/2013/03/ado_bevezeto.ppt (Letöltve: 2018. 07. 27.)

A szakirodalom számos módon csoportosítja az adókat, a legalapvetőbb csoportosítás a teherviselés szerinti csoportosítás, azaz az adót viselők, vagyis a kötelezettek szerinti csoportosítás:

- a) közvetlen adók: az adóalany és az adóteher viselője ugyanaz a személy, aki közvetlenül az államnak megfizeti az adót, nem háríthatja át másra az adófizetést (pl. személyi jövedelemadó),
- b) közvetett adók: az adóalany és az adó teherviselője különválnak (általában termékhez, szolgáltatáshoz kapcsolódik, jellemzően a végfogyasztó fizeti meg pl. általános forgalmi adó).

Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (a továbbiakban: Art.) **adónak tekinti:**

- *a központi költségvetés,*
- *az elkülönített állami pénzalap,*
- *a Nyugdíjbiztosítási Alap,*
- *az Egészségbiztosítási Alap vagy*
- *az önkormányzat javára teljesítendő, törvényen alapuló kötelező befizetéseket.*

Az Art. az adónak nevezett kötelező befizetéseken túl adónak tekinti

- a járulékokat,
- az illetékeket is, valamint
- az adóelőleget, a bírságot, a pótlékot.

Az Art. nem tekinti adónak

- a vámokat, valamint
- a vámjogszabályok hatálya alá tartozó egyéb kötelező befizetéseket, ha azok megállapítása, beszedése a vámhatóság hatáskörébe tartozik.

A jövedéki adó az Art. szempontjából – annak ellenére, hogy a jövedéki ellenőrzés a vámhatóság hatáskörébe tartozik – adónak minősül.

Költségvetési támogatásnak minősül az Art. szerint:

- *a központi költségvetés, és*

- *az elkülönített állami pénzalapok terhére törvényben, kormányrendeletben vagy miniszteri rendeletben meghatározott feltételek alapján juttatott támogatás.*²⁸⁷

A költségvetési támogatások szabályozása - az adókkal szemben - nem átfogó törvényekben, hanem a támogatás fajtájától függően, alacsonyabb szintű jogszabályokban történik (pl. 134/1999. (VIII. 31.) Korm. rendelet a járóbeteg-ellátás keretében rendelt gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök és gyógyfürdőellátások árához nyújtott támogatások elszámolásáról és folyósításáról).

Az **adórendszer** egy adott országban működtetett adókból tevődik össze.

Minden állam szuverenitásának fontos eleme a pénzügyi szuverenitás, ami azt jelenti, hogy az állam saját maga dönt arról, hogy mikor és milyen adókat kíván bevezetni.

A magyarországi adórendszer központi és helyi (önkormányzati) alrendszerre tagozódik. A központi költségvetés bevételeinek több mint 80%-át az adó- és adójellegű befizetések alkotják.

A mai magyar adórendszerben az ún. főadók erős koncentrációja jellemző. A négy főadó (általános forgalmi adó, jövedéki adó, személyi jövedelemadó és a társasági adó) a központi költségvetés összes bevételeinek több mint háromnegyedét adja. A legnagyobb súllyal a közvetett adók (fogyasztáshoz kapcsolt adók) szerepelnek és ezen belül is a legjelentősebb bevételi forrás az általános forgalmi adó (Áfa).

Az adójog forrásai

Hazai jogforrások:

- *Alaptörvény („Teherbíró képességének, illetve gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez.” Alaptörvény, XXX. cikk (1) bekezdés),*
- *államháztartási törvény,*
- *adótörvények (az Art. és az anyagi adótörvények),*
- *helyi adójogalkotás (önkormányzati rendeletek).*

²⁸⁷ az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény 6. § (2)-(4) bekezdései

EU jogforrások:

- *Római szerződés (különösen 90-93. cikkek),*
- *Lisszaboni Szerződés,*
- *Irányelvek (különösen a forgalmi adók területén és a társasági adó tekintetében).*

9.1.3. Adózási alapelvek

Alkotmányos alapelvek:

- *az általánosság elve,*
- *az egyenlőség elve,*
- *az arányosság elve.*

Eljárási alapelvek:

- a törvényesség (legalitás) elve,
- a szakszerű és hatékony eljárás elve,
- az egyedi elbírálás elve,
- a méltányos eljárás elve,
- a megkülönböztetés és „részhajlás” tilalma,
- a tájékoztatási kötelezettség, az adózói jogok gyakorlásának előmozdítása,
- a jóhiszemű eljárás követelménye, az együttműködési kötelezettség elve,
- a közérthetőség elve.

9.1.4. Adózási alapfogalmak

- a. adóalany,
- b. adótárgy,
- c. adóalap,
- d. adómérték,
- e. adókedvezmény,
- f. adómentesség.

Az adózáshoz kapcsolódó alanyi kör meglehetősen összetett:

- Az **adóalany** az a személy, aki az adótényállást saját nevében megvalósítja (pl. az Szja. esetében jövedelmet szerez, az Áfa. esetében terméket értékesít, vagy szolgáltatást nyújt). Az adóalany anyagi jogi kategória, fő kötelezettsége az adófizetés.
- Az Art. **adózonak** azt a személyt tekinti, akinek adókötelezettségét adót, költségvetési támogatást megállapító törvény vagy maga az Art. írja elő. Az adózó eljárási kategória, az ő kötelezettsége az eljárási adókötelezettségek teljesítése (pl. bejelentkezés, bevallás).
- A kizárólag az **adó megfizetésére kötelezett személy** is gyakorolhatja az adózót megillető jogokat, kötelezettsége azonban csak az adott esetben felmerülő adó megfizetésére korlátozódik.
- A negyedik kategóriába azok az **egyéb** személyek tartoznak, akik az előző három kategóriába nem sorolhatóak, de az adótörvények alapján mégis különféle jogok, vagy kötelezettségek illetik, illetve terhelik őket (pl. ügyvéd, adószakértő).

Az **adótárgy** az a dolog (pl. jövedelem), tény (pl. ingatlan tulajdonjoga), tevékenység (pl. vállalkozási tevékenység, gazdasági tevékenység) jogcím vagy jogviszony, amelyre az adóztatás irányul.

Az **adóalap** az adótárgy – elsősorban – pénzben kifejezett értéke, illetve mennyisége (pl. a megszerzett jövedelem összege, vagy Áfa. esetében a teljesítés ellenértéke).

Az **adómérték** az adótörvényben meghatározott, és az adóalapra vetített százalékos vagy tételes arányszám.

Az adózókat bizonyos - jogszabályban meghatározott - feltételek esetén **adókedvezmény** illeti meg, azaz adófizetésre sor kerül, de nem olyan mértékben/összegben, mint amekkorára a kedvezmény figyelembe vétele nélkül sor került volna.

Adómentességről akkor beszélhetünk, ha egy adózónak (vállalkozásnak vagy magánszemélynek) bizonyos bevételeket nem kell figyelembe vennie az adóalapjának a kiszámításához, vagy amikor egyáltalán nem kell adót fizetnie. Az adómentesség

kapcsolódhat bizonyos bevételi értékhatárhoz, vagy tevékenységekhez, illetve termékekhez is.

9.2. Az adózási folyamat fő szakaszai²⁸⁸

Önkéntes jogkövetési szakasz

Magyarországon fő szabály szerint önadózás van, az adózóknak saját maguknak kell megállapítaniuk az adókötelezettségüket, ezt be kell vallaniuk és határidőben be kell fizetniük.

Adóigazgatási eljárás

Adóellenőrzés

Az adóhatóság adóellenőrzés keretében vizsgálja, hogy az adózók a jogszabályokban előírtaknak megfelelően tettek-e eleget adóbevallási és adóbefizetési kötelezettségüknek. Amennyiben az ellenőrzés során azt állapítja meg az adóhatóság, hogy az adózó kevesebbet vallott be és fizetett meg, mint amely összeget a jogszabályok előírják, ezeket a megállapításokat vizsgálati jegyzőkönyvbe foglalja, és a jegyzőkönyvet az adózónak átadja (kézbesíti).

Hatósági eljárás(ok)

A vizsgálati jegyzőkönyv átadása után megindul a hatósági eljárás. A hatósági eljárás keretében a feltárt adókülönbséget határozatban írja elő az adóhatóság, és adóbírság, valamint késedelmi pótlék szankció, továbbá mulasztási bírság szankció alkalmazására is lehetősége van. Az adózó a határozattal szemben jogorvoslással élhet (fellebbezés). A határozat véglegessé válását követő 15 napon belül a megállapított fizetési kötelezettségeket (adóhiány, adóbírság, késedelmi pótlék, mulasztási bírság) az adózónak meg kell fizetnie. Ellenkező esetben végrehajtási eljárásra kerül sor.

Végrehajtási eljárás

Végrehajtási eljárás keretében - a végrehajtási törvény szabályai szerint - az adóhatóság behajtja azokat a tartozásokat, amelyeket az adózó felhívás ellenére nem fizetett meg.

²⁸⁸ HALUSTYIK ANNA (szerk.): *Pénzügyi Jog I.* Budapest, Pázmány Press, 2013.

Végrehajtási eljárás során az adóhatóság lefoglalhatja az adózó ingóságait, nagyobb összegű tartozás esetén az ingatlanát is, továbbá fizetési letiltást kezdeményezhet, valamint inkasszót bocsáthat ki az adózó bankszámlájának zárolására. A végrehajtási cselekményekkel szemben az adózó kifogás benyújtására jogosult.

Közigazgatási per (adóper)

Az adóhatóság másodfokú végleges döntése ellen az adózó bírósághoz fordulhat jogszabálysértésre történő hivatkozással.

9.3. Az adózói jogok és kötelezettségek

A hatóság-ügyfél kapcsolatban valamilyen szinten az ügyfél kiszolgáltató helyzetben van, nincs ez másként az adóigazgatási eljárásban az adózó-adóhatóság kapcsolatában. Erre tekintettel az állampolgárokat garanciális szabályokkal kell megvédeni a hatóságok esetleges önkénye ellen. Az adóztatásnak egyidejűleg két követelményt kell kielégítenie: a törvényességet és az adózás eredményességét. Az egyensúlyt úgy kell megteremteni, hogy az államháztartás működésének feltételei az adózókat védő garanciák sérelme nélkül teljesülhessenek. Az adózók és az adóhatóságok anyagi és eljárási kötelezettségeit, jogait elsősorban az adóigazgatási rendtartás és az adózás rendjéről szóló törvény, illetve az adótörvények tartalmazzák. A jogszabályok rögzítik az adózói jogokat, továbbá a hatósági beavatkozás törvényes lehetőségeivel, eszközeinek pontos szabályozásával is védik, erősítik az adózó helyzetét az adójogi viszonyokban.

Az adózók alapvető jogainak és kötelezettségeinek egy részét az Art. és az adóigazgatási rendtartás alapelvei tartalmazzák, más részét az egyéb jogszabályi rendelkezések írják elő. A továbbiakban ezen – jelentősebbnek tekinthető – adózói jogokat és kötelezettségeket vizsgáljuk:

a) **A megkülönböztetés és részrehajlás tilalma**²⁸⁹

Az Alaptörvény az alapvető jogok között rendezi az állampolgárok jogegyenlőségét. A modern adórendszerek azonban az adózók jogait és köteleseit nem az állampolgársághoz, hanem más elvekhez, leggyakrabban az úgynevezett illetőséghez

²⁸⁹ az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 3. §-a

igazítják. A nemzetközi adóegyezmények rendszere is általában ezeket az elveket követi, és az állampolgárságnak csak a legritkább esetben van közvetlen szerepe az adókötelezettség alakulásában. Mindezekre tekintettel alkotmányos jelentőségűnek tekinthető az állampolgárság szerinti megkülönböztetés tilalma. Ennek a rendelkezésnek - többek között - a hazánkban letelepedett sok ezer nem magyar állampolgár adójogi helyzetének rendezése során is gyakorlati jelentősége van. Kifejezi az alapelv, hogy az adóhatóság minden ügyben jóhiszeműen, megkülönböztetés nélkül, a jogszabályoknak megfelelően köteles eljárni és intézkedni.

b) Jogorvoslathoz való jog²⁹⁰

Az adóigazgatási eljárásban az adózókat széles körű jogorvoslati lehetőségek illetik meg. Az adózó, mint ügyfél az ügy érdemében hozott első fokú határozat ellen fellebbezhet. A fellebbezés joga megilleti azt is, akire a határozat rendelkezést tartalmaz. A fellebbezést a határozat közlésétől számított tizenöt napon belül lehet előterjeszteni, kiegészítve mindezt azzal, hogy az utólagos adómegállapítás esetében erre a jogszabály harminc napot biztosít.

A bírságot kiszabó határozat ellen minden esetben fellebbezésnek van helye. A fellebbezésre jogosult a fellebbezési határidőn belül lemondhat a fellebbezésről. A fellebbezésnek főszabályként halasztó hatálya van a határozat végrehajtására. A fellebbezést annál a szervnél kell előterjeszteni, amely a megtámadott határozatot hozta. A felettes szerv a fellebbezéssel megtámadott határozatot és az azt megelőző eljárást megvizsgálja, tekintet nélkül arra, hogy ki és milyen okból fellebbezett. A vizsgálat eredményeként a határozatot helybenhagyja, megváltoztatja vagy megsemmisíti. Ha az érdemi határozat hozatalához nincs elég adat, vagy a tényállás további tisztázása szükséges, a határozat megsemmisítése mellett a felettes szerv az ügyben első fokon eljáró adóhatóságot új eljárásra utasíthatja, vagy a tényállás kiegészítése iránt maga intézkedik.

A felettes adóhatóság kérelemre vagy hivatalból, az adópolitikáért felelős miniszter, illetve az állami adó- és vámhatóságot irányító miniszter hivatalból felügyeleti intézkedést tesz, ha az ügyben eljáró adóhatóság határozata, önálló fellebbezéssel megtámadható végzése (intézkedése) jogszabálysértő, vagy a határozat, az önálló

²⁹⁰ az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 118-119. §-a

fellebbezéssel megtámadható végzés meghozatalára (intézkedésre) jogszabálysértő módon nem került sor.

A felettes adóhatóság, illetve a pénzügyminiszter a jogszabálysértő határozatot megváltoztatja, megsemmisíti, szükség esetén új eljárás lefolytatását rendeli el, vagy az első fokú adóhatóságot eljárás lefolytatására utasítja.

Az adózó – az önálló fellebbezéssel nem támadható végzések kivételével – a véglegessé vált döntés ellen indíthat közigazgatási pert. Fellebbezéssel támadható döntés esetén közigazgatási per akkor indítható, ha az arra jogosultak valamelyike fellebbezett és a fellebbezést elbírálták. A törvény az adózó mellett az ügyész perindítási jogát is rögzíti. A bíróság az adózó kereseti kérelmére jogszabálysértés esetén megváltoztatja vagy hatályon kívül helyezi az adóhatóság döntését, és ha szükséges, az adóhatóságot új eljárás lefolytatására utasítja. A bírósági felülvizsgálat az adóhatósági határozat végrehajthatóságát nem érinti.

c) **Tájékoztatáshoz való jog** (az adózói jogok gyakorlásának előmozdítása)²⁹¹

Az adóhatóság az adózónak a jogszabályok megtartásához szükséges tájékoztatást megadja, az adóbevallás, az adóbefizetés rendjét vele megismerteti, az adózót jogainak érvényesítésére figyelmezteti. Az adóhatóság segítségére az adózóknak leggyakrabban az adóbevallások elkészítése során és az adóbefizetések kapcsán van szükségük. Különösen a gazdasági tevékenységet önállóan nem végző adózó állampolgárok egy része nehezen lenne képes maradéktalanul eleget tenni a törvényesen előírt kötelezettségeknek a hatóságok közreműködése nélkül. Előzőek mellett a tájékoztatáshoz való jog megnyilvánul abban is, hogy az adóhatóság egyes eljárási cselekmények (pl. tanú meghallgatása, helyszíni szemle) előtt köteles tájékoztatni az adózót a jogairól és a kötelezettségeiről, mivel az eljárási jogszabályok ismeretének hiánya miatt senkit nem érhet hátrány.

d) **Méltányos eljárás elve**²⁹²

A méltányos eljárás követelménye az Alaptörvényből levezethető, garanciális célú rendelkezés. A méltányosság azt is jelenti, hogy az adóhatóságok eljárását akkor is a méltányos joggyakorlásnak kell jellemeznie, ha az adózó helytelenül járt el, avagy megsértette valamely adókötelezettségét.

²⁹¹ az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 6. §-a

²⁹² az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 5. §-a

Az adózás rendjéről szóló törvény számos helyen utal a jogkövetkezmények alkalmazásánál az adóhatóság mérlegelési kötelezettségére, illetve a méltányosság gyakorlására. Az adóhatóság köteles méltányosan eljárni, és ha a törvényben meghatározott feltételek fennállnak, az adótartozást mérsékli, illetve fizetési könnyítést engedélyez. Ez olyan általános érvényű alapelv, amelyet az adóhatóságnak valamennyi eljárása során, az eljárás minden szakaszában alkalmaznia kell, ahol ezt a törvény lehetővé teszi és a méltányosság gyakorlásának jogszabályi feltételei fennállnak.

A szankciók (adóbírság, mulasztási bírság, késedelmi pótlék) alkalmazása során figyelembe kell venni az eset összes körülményét, az adózótól elvárható körültekintő magatartást, az adóhiány (illetve egyéb mulasztás) nagyságát, keletkezésének körülményeit, az adózó jogellenes magatartásának (tevékenységének vagy mulasztásának) súlyát, gyakoriságát.

Emellett az Art. külön méltányossági lehetőséget biztosít az olyan adózók részére, akik az adójogszabályokban meghatározott, illetve az adóhatóság által végleges határozatban jogszerűen előírt fizetési kötelezettségeiket valamilyen gazdasági okból vagy szociális helyzetből eredően nem képesek teljesíteni.

A fizetési kötelezettség mérséklésére vagy elengedésére csak a nehéz gazdálkodási vagy szociális helyzet alapján, és ténylegesen fennálló tartozás vonatkozásában van lehetőség. Magánszemély adózónál azt kell mérlegelni, hogy a tartozás megfizetése az adózó és a vele együtt élő közeli hozzátartozók megélhetését súlyosan veszélyezteti-e, míg jogi személy és egyéb szervezet esetében a gazdálkodási tevékenység ellehetetlenülése szükséges a mérsékléshez.

e) **Iratbetekintési jog**²⁹³

Az adózó jogosult az adózásra vonatkozó iratok megismerésére. Minden olyan iratba betekinthet, valamint minden olyan iratról másolatot készíthet vagy kérhet, amely jogainak érvényesítéséhez, kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges, kivéve az iratnak azt a részét, amely más személyre vonatkozó, adótitkot érintő rendelkezést tartalmaz. Korlátozható az iratbetekintés az adatszolgáltatásra vonatkozó iratok tekintetében az adóellenőrzés megkezdéséig, ha valószínű, hogy azok tartalmának

²⁹³ az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 42. §-a

megismerése a későbbi ellenőrzést meghiúsítaná. Az iratbetekintés korlátozásáról az adóhatóság végzéssel dönt. A végzés ellen fellebbezéssel lehet élni.

f) **Képviselői jog**²⁹⁴

Az adóigazgatási rendtartásról szóló törvény pontosan meghatározza, hogy az adózót az adóeljárásban ki képviselheti, és milyen alaki követelményeket kell a képviseletre jogosító meghatalmazásnak kielégítenie.

Az adóigazgatási eljárásban a képviselet kizárólag eljárási képviseletet jelent, amely az ügyfél helyett vagy mellett eljárási cselekmények elvégzésére vonatkozik abból a célból, hogy az eljárás során az ügyfél jogai maradéktalanul érvényesülhessenek. A képviselő általában az eljárás valamennyi szakaszában elvégezheti azokat az eljárási cselekményeket, amelyekre az ügyfél jogosult, illetve köteles (kérelem benyújtása, jogorvoslati kérelem előterjesztése), kivéve például, ha az eljárás során az adózó személyes meghallgatása válik szükségessé.

g) **Önellenőrzéshez való jog**²⁹⁵

Az adóigazgatási eljárásban speciálisan érvényesülő eljárási jogként nevesíti az Art. az önellenőrzési jogot. Önellenőrzés keretében az adózó helyesbítheti az önadózás útján megállapított vagy megállapítani elmulasztott adót, adóalapot - az illeték kivételével - és a költségvetési támogatást. Ha az adózó az adóhatóság ellenőrzésének megkezdését megelőzően feltárja, hogy az adóalapját, az adót, a költségvetési támogatást nem a jogszabálynak megfelelően állapította meg vagy bevallása - számítási hiba vagy más elírás miatt - az adó, a költségvetési támogatás alapja, összege tekintetében hibás, bevallását önellenőrzéssel módosíthatja.

A hatósági ellenőrzés megkezdésétől a vizsgálat alá vont adó és költségvetési támogatás - a vizsgált időszak tekintetében - önellenőrzéssel nem helyesbíthető.

Önellenőrzéssel az adóalapot, az adót, a költségvetési támogatást a kötelezettség eredeti időpontjában hatályos szabályok szerint, a helyesbítendő adóra előírt bevallási időszakra, az adó megállapításhoz való jog elévülési idején belül lehet helyesbíteni. Az önellenőrzés fogalmi körébe tartozik az adóalap, a feltárt adó, költségvetési támogatás, és - ha törvény előírja - az önellenőrzési pótlék megállapítása, a

²⁹⁴ az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény 14. §-a

²⁹⁵ az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény 54.§-a

helyesbített adóalap, a helyesbített adó, költségvetési támogatás, valamint a pótlék bevallása és egyidejű megfizetése.

Az adózó kötelezettségei²⁹⁶

Az adózó az adó és a költségvetési támogatás megállapítása, megfizetése (kiutalása) érdekében köteles az adójogszabályokban előírt:

a) bejelentésre, nyilatkozattételre,

Az adóhatósághoz történő bejelentkezés célja adószám megszerzése az adóhatósági beazonosíthatóság érdekében. Ezt követően minden adókötelezettséget érintő változás bejelentése kötelező, általában 15 napon belül.

Jellemzően az alábbi adatokat (és ezek változását) szükséges bejelenteni az adóhatósághoz:

- név, cím, lakóhely, székhely, telephely,
- alakulás időpontja, alapító okirat kelte, száma, jogelődre vonatkozó adatok,
- tevékenység megkezdésének időpontja, tevékenységi körök,
- képviselője, ügyvezetők adatai, tulajdonosok adatai,
- bankszámlaszám,
- cégnyilvántartási bejegyzés száma, időpontja,
- kapcsolt vállalkozások,
- adóazonosító szám megszerzése,
- könyvvizetés módja.

Az állami adóhatósághoz történő bejelentkezés a vállalkozások számára az úgynevezett „**egyablakos**” rendszer keretében történik. Az adózó, ha adóköteles tevékenysége az **egyéni vállalkozóról és egyéni cégről szóló törvény szerinti egyéni vállalkozói tevékenység**, az egyéni vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos ügyekben eljáró hatósághoz intézett bejelentés (megfelelően kitöltött bejelentési űrlap) benyújtásával kéri az adószám megállapítását, amellyel az adózó teljesíti az állami adóhatósághoz történő bejelentkezési kötelezettségét.

²⁹⁶ az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény 9. §-a

A cégbejegyzéshez kötött tevékenységet folytatók a **cégbíróságon** jelentkeznek be. Ha az adózó nem tartozik az előbbieken felsoroltak alá, a tevékenység megkezdését megelőzően közvetlenül az állami adóhatóságnál teljesíti bejelentési kötelezettségét.

b) adómegállapításra,

Magyarországon jellemzően önadózás van, az adózó maga kötelezett az adója megállapítására. Magánszemélyek esetén a törvény lehetőséget biztosít arra, hogy a magánszemély helyett az adóhatóság állapítsa meg az adókötelezettséget (e-SZJA).

c) bevallásra,

A megállapított adókötelezettségről az adóhatóság felé benyújtott adóbevallásban kell számot adni. Egyes adónemekre vonatkozóan a jogszabályok eltérő bevallási időpontokat határoznak meg (pl. személyi jövedelemadó adónemben a tárgyévet követő év május 20-ig kell a bevallást teljesíteni). A bevallások benyújtására az adóhatóság által elkészített bevallási nyomtatványok szolgálnak, melyeket az adózóknak jellemzően elektronikusan kell benyújtaniuk (kivéve a természetes személyeket).

d) adófizetésre és adóelőleg fizetésére,

A bevallás benyújtásával egyidejűleg az adót is meg kell fizetni. Több adónem esetén (pl. személyi jövedelemadó, társasági adó) az adózóknak adóelőleget kell fizetniük a várható éves bevételük alapulvételével havonta, vagy negyedévente. Az adóév végén a bevallással egyidejűleg a még fennmaradó éves kötelezettséget kell megfizetni.

e) bizonylat kiállítására és megőrzésére,

Az adózóknak az általuk teljesített gazdasági eseményekről bizonylatokat (nyugtát, számlát stb.) kell kiállítaniuk, és ezeket meg is kell őrizniük annak érdekében, hogy az adókötelezettségeiket meg tudják állapítani, illetve az adóhatósági ellenőrzés során igazolni tudják az egyes gazdasági események megtörténtét. Az adóhatóság felhívására ezeket a bizonylatokat be kell mutatni. A bizonylatok kiállításának elmulasztása, illetve a megőrzési kötelezettség megsértése esetén mulasztási bírság szankciót alkalmazhat az adóhatóság.

f) nyilvántartás vezetésére (könyvvezetésre),

Az Art., az adótörvények és a számviteli törvény is meghatároz szabályokat arra vonatkozóan, hogy egyes adózói köröknek milyen nyilvántartásokat, könyveket kell vezetniük, amelyekből adókötelezettségük megállapítható. Ilyenek például a bevételi nyilvántartás, készlet nyilvántartás, tárgyi eszköz nyilvántartás, Áfa-analitika stb. A nyilvántartási, könyvvezetési kötelezettség megsértése súlyos mulasztás, mely szintén mulasztási bírság szankciót eredményezhet.

g) adatszolgáltatásra,

Az Art. számos adatszolgáltatási kötelezettséget meghatároz. Ezek közül a legjelentősebb a kifizetői, munkáltatói adatszolgáltatások köre. Ezeket az adatokat az adóhatóság nyilvántartja, és adott esetben – ellenőrzésre történő kiválasztást megelőzően - összeveti az adózó bevallásában foglaltakkal. E kötelezettség elmulasztása is szankcionálható.

h) adólevonásra, adóbeszedésre,

Adólevonásra a kifizető kötelezett, a munkavállaló (megbízott stb.) számára kifizetendő juttatásból az adóelőleget és a járulékokat le kell vonnia, és az adóhatóság felé meg kell fizetnie a magánszemély helyett.

i) pénzforgalmi számlanyitásra,

Vállalkozási tevékenységet végző adózók kötelesek pénzforgalmi számlát nyitni és ezt az adóhatóság felé bejelenteni. Az adóhatóság ezen a számlán keresztül utalja ki az adózó részére esetlegesen visszajáró adót, és az adózó is ezen a számlán keresztül kell, hogy teljesítse az adóhatóság felé fizetési kötelezettségeit.

Az előzőekben ismertetett „alap” kötelezettségek mellett számos más egyéb kötelezettséget is előírnak az adójogi szabályok, melyek megsértése, elmulasztása esetén az adóhatóság mulasztási bírság szankciót alkalmazhat.

10. JÖVEDÉKI ISMERETEK

(POTOCZKI ZOLTÁN)

10.1. A jövedék kialakulásának története

„Az egyedáruság által az állam a gazdasági műfolyamat bizonyos pontján, legyen az a termelés, a forgalom vagy a fogyasztás, az árképzést megragadja és ezáltal jövedelmet biztosít a maga számára. Pénzügyileg az egyedáruságok különösen nagy jövedelmek biztosítása által nyújtanak előnyöket, bár másfelől a fogyasztásra és termelésre károsan hathatnak.”²⁹⁷

A jelenlegi jövedéki szabályozásban meghatározott adótárgyak többsége évszázadok óta az állami bevételek alapjául szolgál. Az e körbe tartozó különböző bevételi források voltak a történelem során a regálé, az egyedáruság, a fogyasztási adó. **Első megjelenési formájuk a regálék** (királyi haszonvétek) voltak, amelyek kezdetben az állam legfontosabb bevételi forrásait képezték. A XVI. századtól már megkülönböztették egyrészt azokat a királyi kiváltságokat, amelyek a főhatalom elidegeníthetetlen részei (regália major), mint a pénzverés, sorsjáték (lottó), posta, löpörgyártás, másrészt a magánjogi jellegzetességeket mutató, átruházható haszonvételeket (regália minor), mint az italmérési, vásártartási, malomüzemeltetési jogokat. Magyarországon az Árpád-házi királyok uralkodása alatt a só kitermelése és forgalomba hozatala, illetve az ezüst bányászata és a pénzverés volt a legfontosabb. Az állami monopóliumot egyes termékeknél az előállítás, másoknál az értékesítést illetően tartották fenn. Nem volt azonban példa nélküli a teljes gyártási és eladási folyamat monopolizálása sem, példa erre a magyar sótermelés és árusítás.²⁹⁸

A **jövedék fogalma** alatt a régi magyar jogrendben az **államnak a jövedéki termék előállításához, forgalomba hozatalához kapcsolódó kizárólagossági jogát** értették, mely egyfajta **egyedárusági jogot** és az abból származó **költségvetési bevételt** biztosított az adott állam számára. Az állam a bevételeinek nagyfokú biztosítása érdekében rendkívül szigorú követelményrendszert alakított ki **a jövedéki termékek vonatkozásában, melyek iránt viszonylag állandó, biztos kereslet** alakult ki, és **magas**

²⁹⁷ ÁLDÁSSY ANTAL – ÁBRÁNYI KORNÉL – ACZÉL KÁROLY – ÁGOSTON JÓZSEF (szerk.): *Pallas nagy lexikona*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1895, 982. p.

²⁹⁸ SIMON ISTVÁN (szerk.): *Pénzügyi jog II*. Budapest, Osiris kiadó, 2012, 224.p.

adó tartalmat hordozott magában. **Ezen termékek szigorú hatósági felügyelet alatt** álltak: zárt pályákon történt a termelésük, gyártásuk, tárolásuk, szállításuk és a forgalmazásuk pedig komoly hatósági kontroll alatt állt. A szigorú hatósági kontroll abban is tetten volt, hogy egyes jövedéki termékek előállítására kvótákat állapítottak meg és egyes áruk tekintetében konkrét előírásokat tartalmaztak arra vonatkozóan, hogy azokat kik, milyen célra állíthatják elő, illetve azok mily’ módon kerülhetnek forgalomba. A jövedéki termékekkel visszaélőket a korabeli jog szigorú szankciókkal illette. A jövedéki kihágások ügyében 1867-ig pénzügyi hatóságok, majd jövedéki törvényszékek és pénzügyi törvényszékek ítéleztek. Az 1883. évi XLIV tc. – jövedéki bírói jogkörrel – külön királyi törvényszéket ruházott fel hatáskörrel.

Az 1850-es évektől kezdődően, nagyrészt a közjogi rendszer megváltozásának következtében, létrejött az a szisztéma, amely a második világháború végéig működött. Megkülönböztették a **jövedékeket** (állami egyedáruság vagy monopólium) és a fogyasztási adókat. A jövedékek közé tartozott például a dohányjövedék, a sójövedék, a pénzverési és bankjegy-kibocsátási jövedék, az italmérési jövedék és a vámjövedék. A fogyasztási adók közé például a söradó, ásványolajadó és a cukoradó tartozott. A jövedék az állami monopóliumot jelenti, tehát azt, hogy egy meghatározott tevékenység gyakorlására kizárólag az állam jogosult, azonban e tevékenység gyakorlására esetenként engedélyt adhat magánvállalkozás számára: például a bányajog alapján az ásványolaj kitermelésére. Ma ezt koncesszióba adásnak neveznénk.²⁹⁹

A II. világháborút követően a szocialista tervutasításos rendszerben a jövedéki szabályozás elhalt. A rendszerváltás előtti évtizedben újra megjelentek a fogyasztási adók, majd a rendszerváltás hajnalán „újraéledt” a magyar jövedéki szabályozás is, amely jellegét, jogintézményeit tekintve a szocializmus előtti szabályanyagon alapul. Az alábbi történeti vázlat – a teljesség igénye nélkül - a jövedéki szabályozás történetének néhány fontosabb állomásába nyújt betekintést.

10.1.1. Az alkoholjövedék rövid története

Az alkohol története gyakorlatilag egyidős az emberiség történetével, hiszen már az őskorban észrevették mi történik a szerves anyagokkal, ha erjedésnek indulnak.

²⁹⁹SIMON ISTVÁN (szerk.) *Pénzügyi jog II.* Budapest, Osiris kiadó, 2012, 224.p.

Kezdetben ezeket az italokat kultikus szertartások alkalmával vagy gyógyításra használták, és csak később váltak mindennapos élvezeti cikké. A XV. századtól a **pálinkafőzés földesúri kiváltság volt**, a paraszti főzést korlátozták és a pálinkafőzdek a sernevelő házakban (sörfőzdekben) működtek. A pásztói cisztercita uradalomban már Zolnay András apát idejében 1690-től üzemelt serfőzőház és valószínűleg foglalkoztak pálinkaégetéssel is. Zolnay halála után 1702-től az uradalom a wellehrádi cisztercita rendház birtokába került, akik azonnal hozzáfogtak a serfőzőház (braxatorium) és pálinkafőző (domus crematoria) felújításához és felszereléséhez. 1715 táján már mindkét üzem működik.³⁰⁰

1799-től megjelent a pálinkafőzés első központi szabályozása, amelyet az tett indokolttá, hogy a nagybirtokokon illetve a városokban megjelentek az első szesz-, pálinka- és likőrüzemek, így a termelés növekedésnek indult. Erre az időre tehető a zugpálinkafőzés kialakulása is, ami a paraszti sörfőzés korlátozására vezethető vissza. **1850-től a szesz állami monopólium lett**, a szabad pálinkafőzés megszűnt és bevezették a pálinkaadót. **1867-ben megalakul az önálló Magyar Királyi Pénzügyőrség**, amelyet gróf Lónyai Menyhért, a magyar kormány pénzügyminisztere 1. számú körrendeletével hozott létre. **A szeszadóról szóló 1868. évi XVI törvénycikk pedig alapja lett a jövedéki szabályozásnak.**

Az italmérési jövedék volt a legkésőbb bevezetett **monopólium, amely 1890. január 1-jén** végül megszüntette az utolsó királyi haszonvételi jogot (ius educilli - italmérési jog). A jövedékiség itt azt az állami monopóliumot jelentette, hogy **az állam számára fenntartott jogot** – a szeszésital kimérésének és kismértékben való árusításának joga – az engedélyes bizonyos anyagi szolgáltatás és feltételeknek való megfelelés fejében gyakorolhatta. 1899. évben új szabályozás lépett életbe, ami nem csupán a kimérést, és a kismértékben eladást, de az égetett szesz nagyban történő eladását is engedélyhez kötötte. A kiméréshez és a kismértékben³⁰¹ történő értékesítéshez továbbra is illetéket kellett fizetni. 1938-tól az **1938. évi XXX. törvénycikk** alapján kizárólag az állam rendelkezett a „szesz előállítására, finomítása, víztelenítése, behozatala és értékesítése” feletti joggal (**szeszegyedáruság**).³⁰² A szeszegyedáruság értelmében az ország területére behozott,

³⁰⁰ N. KISS ISTVÁN: *Pálinkafőzés a pásztói cisztercita uradalomban*. Budapest, A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1969-1970, 1970., 185.p.

³⁰¹ A „kis mérték” akkoriban bor és szesz tekintetében 100 liter, míg sör esetében 25 litert meg nem haladó mennyiséget jelentette.

³⁰² SÓLYOM LAJOS: *Pálinkafőzés Kézikönyv kisüzemek számára*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1986., 18. p.

vagy ott előállított valamennyi alkoholdermék (szesz) az állam kizárólagos rendelkezése alatt állt mindaddig, amíg azt a szeszegydárusági igazgatóság akár a felhasználási cél meghatározásával, akár anélkül szabadforgalomba nem bocsátotta.

Az alkoholdermékek jövedéki szabályozása a középkortól napjainkig jelentős fejlődésen ment keresztül. A XIX. században már egy fejlett, a mai szabályozás alapjait, jogintézményeit magában foglaló, részletgazdag jogi szabályozást találunk. A két világháborút követő évtizedekben a szocialista tervutasításos rendszer miatt ideiglenesen eltűnik az alkoholdermékek jövedéki szabályozása, de a rendszerváltást követően a jogi szabályozás újraéledt: hazánk 2004. május 1-i uniós csatlakozásáig fokozatosan átveszi és beépíti szabályozás anyagába az Európai Unió jövedéki irányelveit, jogintézményeit, adóztatási szabályanyagát. Ettől az időponttól kezdve a hazai jövedéki szabályozás a hatályos uniós irányelvek keretei között – folyamatosan - formálódik.

10.1.2. A dohányjövédék története

A dohány Amerikából származik. Magyarországon már régidőktől ismeretes és valószínűleg I. Ferdinánd és Miksa királyok alatt nálunk táborozó spanyol segédc csapatok útján ismerték meg a magyar katonák. Más elképzelések szerint a dohány kifejezés a török „duhan” kifejezésre vezethető vissza és a Török Hódoltság idején, török közvetítéssel került Magyarországra. A dohányzás rohamosan terjedt, így a XVI. század végén már Magyarország legtávolabbi részein is ismert volt. A Habsburg császári udvar az egyedáruságot 1702-ben vezette be, de a monopólium ekkor még csupán a kereskedelemre terjedt ki, melyet jellemzően az udvar ekkortájt örmény és görög kereskedőknek adott bérbe. Magyarországon **1851-ig a dohánytermelés szabad volt**, feltételhez vagy engedélyhez nem volt kötve. **Az egyedáruság bevezetésével** megszűnt az országban a szabad dohánytermelés. A szabályozás központi eleme – a maihoz hasonlóan – az engedélyezés volt. Tilos volt engedély hiányában dohányt termelni, készíteni, az országba behozni, vagy azon átszállítani. Termelésre engedélyt az kaphatott, aki a terményt beszállította az állami jövédék raktárba (Staatsgefalles), amiért az állam „*kárpótlást*” fizetett, az onnan történő értékesítést pedig adó terhelte. Tilos volt engedély nélkül nagyobb területen termelni, vagy engedéllyel nem rendelkező személynek dohány palántát értékesíteni. Bár a dohánybehozatal tiltott volt, személyes használatra – külön engedély birtokában – behozható volt a külföldi dohány.³⁰³ A rendtartás szabályozta az

engedély időtartamát, a dohány leadás kezdő- és zárónapját. Az engedélykérelmet a községi előjárónak kellett benyújtani, aki azt továbbította - elbírálás céljából - az illetékes járási pénzügyi hatóság felé. A családfők számára a rendtartás biztosította, hogy 70 négyszögölnyi területen, 2 krajcár ellenében saját használatra dohányt termesszen. A kereskedelem is engedélyhez volt kötve, amelyet legfeljebb 3 évre adott ki az Országos Pénzügyigazgatóság.³⁰⁴

A magyar dohányjödék önállósulása: az 1867. évi kiegyezést követően a magyar minisztériumok visszaállításával együtt a dohány egyedáruság is önálló lett, melynek következtében létrejött a magyar dohányjödék. A kiegyezést követően dohánytermelést csak azok végezhettek, akik a Polgári Törvénykönyv rendelkezései szerint szerződést köthettek. A dohány előállítását a kincstár részére, kivitelre, illetve saját használatra lehetett végezni. A XIX. század vége és a II. világháború befejezése közti időszakban - számos, a mai jödéki szabályozáshoz hasonló, az adott esetben azzal szinte teljes mértékben megegyező intézkedést és jogintézményt találhatunk. Ilyenek például az adófelfüggesztés („*feltételes adómentesség*”) intézménye (kivitelhez, behozatalhoz és raktározási tevékenységhez kapcsolódóan), az adómentesség, az adóvisszatérítés esetei, az adóalany nyilvántartás vezetési és elszámolási („*leszámolási*”) kötelezettségének részletes szabályozása, a jödéki ellenőrzés fogalmának megjelenése és az ehhez kapcsolódó pénzügyi hatósági eljárás. Megjelennek továbbá az adóraktárak („*szabad raktárak*”); az adójegyek alkalmazása (banderoll); a jödéki biztosíték jogintézménye; halasztott adófizetés lehetősége; a rendkívül szigorú szankciórendszer, illetve az objektív felelősség jogintézménye is.³⁰⁵

Összegzésként megállapítható, hogy a dohányjödék a középkortól napjainkig jelentős fejlődésen ment keresztül. A magyar szabályozás gyökerei – hazánk történelmi és földrajzi adottságai okán – az osztrák szabályozáson alapulnak, abból fejlődtek ki. „*Tisztán*” hazai szabályozásról éppen ezért csupán a kiegyezést követően beszélhetünk. A II. világháborút követő szocialista tervutasításos rendszer ideje alatt eltűnt a dohányjödék, azonban a rendszerváltást követően a dohánygyártmányok ismét jödéki terméké váltak.

³⁰⁴ SIMON ZOLTÁN – POZSGAI ZOLTÁN – KIS JUDIT – BOROS SÁNDOR: *Jödék Alapok I.* Budapest, VIVA Média Holding, 2006., 16.p.

³⁰⁵ Vö. MAGYAR KIRÁLYI PÉNZÜGYMINISZTERIUM: *Utasítás a Magyar Királyi Fogyasztási Adóhivatalok számára a fogyasztási adók beszédése és elszámolása, valamint ezen hivatalok szolgálati viszonya tárgyában.* Budapest, Magyar Királyi Államnyomda, 1887., 71-75.pp.

10.1.3. Az ásványolaj jövedék története

Az ásványolajfélék jövedékisége: a természetben előforduló ásványolajfélék, mint például a kőolaj, petróleum, nafta, földkátrány, valamint az ásványolajokkal együtt előforduló földviasz (ozokerit), továbbá a szintén természetben előforduló földgáz kutatási és termelési joga az állam kizárólagos joga volt. Az állam kutatási joga kiterjedt a külterületi részeken megtalálható magántulajdonban lévő földterületekre, valamint bányákra is. A pénzügyminiszter az ásványolajfélék és a földgáz kutatásának, illetve bányaművelésének jogát másra átruházhatta, a hazai ipar és mezőgazdaság érdekeinek szem előtt tartása mellett és különös figyelemmel arra, hogy a fogyasztók minél olcsóbb ellátása biztosítva legyen. Az átengedésről szóló szerződésben rögzíteni kellett a legmagasabb fogyasztói árat is. Az átruházott bányaművelési jog a telekkönyvbe bejegyzésre került, azzal a korlátozással, hogy az a pénzügyminiszter hozzájárulása nélkül nem volt terhelhető és elidegeníthető.³⁰⁶

XX. század elején az Osztrák- Magyar Monarchia protekcionista módon igyekezett előtérbe helyezni a hazai, főként Galiciában kitermelt kőolaj elsődleges szerepét a hazai piacon, miközben a külföldről érkező ásványolajtermékekre védő vámot vetett ki.³⁰⁷ A korabeli szabályozás gyakorlatilag a mai jövedéki szabályozás alapját adta: az ásványolajtermékek jövedéki szabályozása tekintetében olyan jogintézmények jelentek meg, mint az adóraktár („*finomító gyáros*”), adókedvezmények, adómentes felhasználás, az adó(kockázat) biztosítása, szankciórendszer...stb.

A rendszerváltást követően, a gazdasági, társadalmi és politikai változások eredményeként az ásványolajtermékek vonatkozásában a jövedéki szabályozás újraéledt. Miként a dualizmus idején is az európai (főleg osztrák-német) szabályozás elveit követte a magyar jogalkotás, úgy a rendszerváltást követően is, de ekkor már hivatalos mintaként az Európai Unió – szintén XIX. századi szabályozás hagyományain alapuló - jogalkotása szolgált. 2004. május 1-ét követően a hazai jövedéki szabályozás a hatályos uniós irányelvek keretei között – folyamatosan - formálódik.

³⁰⁶ TAKÁCS GYÖRGY: *Közdőzésünk (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok)*. Budapest, Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, 1946, 191.p

³⁰⁷ a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyoknak az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országokkal való szabályozása tárgyában Budapesten 1907. évi október hó 8-án kötött szerződés becikkelyezéséről szóló 1908. évi XII. törvénycikk, XIII. cikk, C) pont

10.2. A jövedéki törvény célja, hatálya, hatásköri, illetékességi szabályai

A jövedéki adó tekintetében a 2016. évi LXVIII. törvény (továbbiakban Jöt.) tekintendő az elsődleges jogszabálynak. Amennyiben a Jöt. nem tartalmaz iránymutatást, akkor mögöttes jogszabályként – adóügyi kérdéskör esetén a 2017. CL törvény – továbbiakban Art. – és a 2017. évi CLI. törvény – továbbiakban Air. – rendelkezéseit kell alkalmazni. Egyéb igazgatási kérdés tekintetében az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény – továbbiakban Ákr. – szabályait kell alkalmazni. (A különös jogszabály (Jöt.) elsődlegességet élvez az általános jogszabállyal (pl. Ákr.,) szemben. Ezt nevezzük a „*Legis specialis derogat legi generali*” elvének.

10.2.1. A jövedéki törvény célja

- a központi költségvetés feladatainak ellátásához szükséges bevételek biztosítása,
- a jövedéki termékek adóztatásához szükséges feltételek megteremtése,
- jövedéki termékek piacán a versenysemlegesség érvényesítése (figyelemmel az EU-s követelményekre).

10.2.2. A jövedéki törvény általános rendelkezései/alapelvei

- Az adóból származó bevétel az államháztartás központi alrendszerét illeti.
- Az adóbevételek biztosítása érdekében az **adókokozatra jövedéki biztosítékot** kell nyújtani.
- Adómentesség, adókedvezmény csak az **adómentes célra** alkalmazható, melyet **annak kell bizonyítania, akinek az érdekében áll.**
- A Jöt. rendelkezéseit az **európai uniós jogi aktusokkal összhangban** kell értelmezni.
- A jövedéki ügyeket - ha a Jöt. eltérően nem rendelkezik - **elektronikusan kell intézni.**

10.2.3. A jövedéki törvény hatálya

Területi hatálya

Azt határozza meg, hogy mely földrajzi területen alkalmazható a jogszabály. Főszabály szerint Magyarország területén, belföldön kell a jövedéki törvényt alkalmazni.

Tárgyi hatálya

A törvény rendelkezéseit az adóra és a jövedéki ügyekre kell alkalmazni.

Jövedéki ügy: A Jöt., valamint a végrehajtási rendelete szerinti rendelkezésekkel – beleértve az engedélyezési, nyilvántartásba-vételi, bejelentési kötelezettséget is – kapcsolatos közigazgatási hatósági ügy, beleértve a hatósági ellenőrzést is.

Jövedéki termékek:

- a) az energiatermékek (ásványolajtermékek, földgáz, szén, villamos energia),
- b) a sör (árpa, búza, kukorica malátából erjesztett habzó ital, jogszabályban előírt alkohol tartalommal),
- c) a csendes és habzóbor (szőlőbor, pezsgő),
- d) az egyéb csendes és habzó erjesztett ital (nem szőlő alapú erjesztett italok, pl. meggybor),
- e) a köztes alkoholtermék (köztes alkoholtermék az, ami elsődlegesen nem szeszes ital; pontosabban: az alkoholtartalma legfeljebb kisebb részt származik égetett szeszből, amit hozzákevernek valamilyen nem alkohol tartalmú italhoz, ugyanakkor nem minősül sörnek, vagy csendes és habzó bornak. Az alkoholtartalma 1.2%, és 22% közötti. Ilyenek például a likőrborok (égetett szesszel felerősített borok), illetve az ízesítésükkel előállított italok (pl. a vermut: Martini, Cinzano, stb., és az egyéb, a sör, a bor, illetve a pezsgő szabályainak nem megfelelő erjesztett italok is (pl. az importált szaké),
- f) az alkoholtermék (égetett szeszes italok: pálinka, whisky, vodka, stb.),
- g) a dohánygyártmány (cigaretta, szivar, szivarka, finomra vágott dohány, e-cigaretta töltő folyadék).

Személyi hatály

Magyarország területén a természetes személyekre és a jogi személyekre, valamint Magyarország területén kívül a magyar állampolgárookra kell a törvény rendelkezéseit alkalmazni.

Időbeli hatály

Megmutatja, hogy mikortól, mely időponttól kell alkalmazni az adott jogszabályt, vagy annak egyes rendelkezéseit. A Jöt. rendelkezései lépcsőzetesen léptek hatályba 2018. január 1-től a teljes Jöt. hatályba lépett.

Hatáskör

Megmutatja az állami szervek közötti tevékenységi kör szerinti munkamegosztást (melyik szerv járhat el). Típusai lehetnek:

- *általános,*
- *különös,*
- *kizárólagos.*

Általánosságban az állami adó- és vámhatóság jár el jövedéki ügyekben:

Jövedéki ügyekben általában a NAV megyei Adó- és Vámigazgatóságai járnak el.

Bizonyos jövedéki ügyekben más hatóság rendelkezik hatáskörrel:

A magánfőző desztillálóberendezésének bejelentésével kapcsolatban a lakóhely szerinti, a magánfőzés szabályai betartásának ellenőrzésével kapcsolatban pedig az ellenőrzött tevékenység végzésének helye szerinti önkormányzati adóhatóság jár el. A fővárosban a kerületi önkormányzati adóhatóság jár el.

„Megelőzés” és „áttétel” elve (bizonyítékok begyűjtése, szükséges intézkedések megtétele): ha más hatóság a tevékenysége során a jövedéki termékkel összefüggő jogsértő magatartás gyanúját állapítja meg, a bizonyítékokat rögzíti, a jövedéki terméket a rá vonatkozó szabályok szerint lefoglalja, és ezt követően az ügyet az állami adó- és vámhatóságnak átadja.

A NAV Központi irányítás hatásköre

- ellátja a Hivatalos Zár Bizottság irányításával és működtetésével kapcsolatos feladatokat,
- végzi az energia termékekre (pl. egyes ásványolajtermékek) elkövetett nemzetközi visszaélések felderítése érdekében a tagállamok vámhatóságaival történő kapcsolattartást,
- ellátja az Európai Unió és tagállamai, valamint a dohányipar szereplői között a dohány feketekereskedelem visszaszorításáért kötött együttműködési megállapodás alapján a különböző dohány-csalással kapcsolatos ügyben a kapcsolattartási feladatokat.

NAV Fellebbviteli Igazgatóság hatásköre

A Fellebbviteli Igazgatóság jár el

- a megyei igazgatóságok,
- a NAV Kiemelt Adó- és Vámigazgatóság (KAVIG),
- a NAV Repülőtéri Igazgatóság,
- a NAV Bevetési Igazgatóság, és
- a NAV Szakértői Intézet

által első fokon hozott döntéseivel, intézkedéseivel szemben induló jogorvoslati eljárásokban.

A megyei igazgatóságok hatásköre

Állami adó- és vámhatósági hatáskörébe tartozó hatósági ügyekben első fokon a megyei igazgatóságok járnak el (pl. a miskolci aluljárókban értékesített adózás alól elvont dohánygyártmányokkal kapcsolatos jövedéki eljárás lefolytatása – így különösen a lefoglalás, elkobzás, szankció alkalmazása – elsődlegesen a NAV Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Adó- és Vámigazgatóságának a hatáskörébe tartozik).

A NAV Repülőtéri Igazgatóság hatásköre

Első fokon eljár azokban az ügyekben, amelyeket európai uniós jogi aktus, törvény, kormányrendelet vagy miniszteri rendelet a vámhatóság hatáskörébe utal (pl. harmadik országból behozott jövedéki termékek vámkezelésének lebonyolítása repülőtéri utasforgalom esetén).

A NAV Kiemelt Adó- és Vám Igazgatóság (KAVIG) hatásköre

A KAVIG első fokon eljár a hatáskörébe tartozó adózók – adó- és vámhatósági hatáskörébe tartozó – hatósági ügyekben az illetékügyek kivételével.

A NAV KAVIG kizárólagos hatáskörébe tartozik többek között:

- az elektromos vezetéken szállított energia tekintetében valamennyi vámeljárás lefolytatása (pl. elektromos energia után jövedéki adó kiszabása),
- a jövedéki termékeken alkalmazandó zárjegyek (pl. cigaretta zárjegyek, alkoholtermék zárjegyek) előállíttatása, kiadása, költségének megfizettetése,
- jövedéki ügyben a kezességvállalási engedély kiadása (a kezességvállalás a jövedéki biztosítéknyújtás egyik módja. Egyes jövedéki adóalanyok – pl. adóraktár engedélyesek – működésének egyik legfontosabb garanciális feltétele az, hogy jövedéki biztosítékot kell nyújtaniuk).

A bünygyi igazgatóságok hatásköre

A bünygyi igazgatóságok végzik a Be. 34. § (2) bekezdésében meghatározott bűncselekmények megelőzését, felderítését, valamint nyomozását. Így például a jövedéki területet érintő bűncselekmények tekintetében a bünygyi igazgatóságok járnak el költségvetési csalás (Btk. 396. §), vagy jövedékkal visszaélés elősegítése (Btk. 398. §) elkövetése esetén.

A NAV Bevetési Igazgatóság hatásköre

- ellátja a jogszabályokban előírt helyszíni ellenőrzéseket,
- végzi a pénztárgépek üzemeltetésével, szervizelésével kapcsolatos, jogszabályban meghatározott kötelezettségek teljesítését,
- lefolytatja a Jöt. szerinti gyorsított eljárást az általa felderített jogsértések esetén,
- végrehajtja a szabálysértési eljárásban elrendelt elővezetést.

A NAV Szakértő Intézet hatásköre

- a jövedéki termékre és az abból előállított termékre kötelező érvényű KN-kód besorolás határozatot ad ki,
- igazságügyi szakértőként jár el,
- termékhamisítási ügyekben fizikai, kémiai vizsgálatokat végez, és szakmai véleményt ad ki.

10.2.4. Illetékesség

Az illetékesség megmutatja, hogy a hatáskörrel rendelkező szerv – területileg – melyik egysége jár el a konkrét ügyben.

Általános illetékesség

Ha az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó kötelező jogi aktusa, törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik:

- a magánszemély **lakóhelye**, ennek hiányában **tartózkodási helye**, mindezek hiányában utolsó **ismert belföldi lakóhelye**,
- az egyéni vállalkozó, egyéni cég **székhelye**, ennek hiányában **telephelye**, több telephely esetében az **elsőként bejelentett telephelye**,
- a jogi személy, illetve egyéb szervezet **székhelye**, ennek hiányában telephelye (a tevékenység gyakorlásának helye) **szerinti megyei igazgatóság**, illetve a **Repülőtéri Igazgatóság** jár el.

10.3. Jövedéki adóalanyok

A **jövedéki adóalany** lehet **minden olyan személy** (legyen természetes személy, vagy jogi személy), aki a jövedéki jogszabályok értelmében **jövedéki adójogi jogviszony részesévé** válik oly módon, hogy ilyen jellegű **jogokkal**, illetőleg **kötelezettségekkel** bír, *jövedéki adóalany*nak tekinthető. A jövedéki jogszabályok közvetlen módon nevesítik a legfontosabb adóalanyokat, ők képezik a **jövedéki engedélyes** típusú alanyokat, illetve **nyilvántartásba vett alanyokat**, ugyanakkor a jogszabályokból kiolvashatóak olyan adóalanyok is, akik indirekt módon képezik a szabályozás tárgyát (például tiltó rendelkezésekben, vagy a szankciórendszerről szóló részben szereplő alanyok. Ilyenek például az **eljárás** (pl. ellenőrzés, szankció) **alá vont személyek**. Egyes adóalanyok tevékenysége (pl. alkohol desztilláló berendezés beszerzése; vagy szárított/fermentált dohány beszerzése, előállítása, értékesítése) **bejelentéshez kötött tevékenységnek** minősül.

A jövedéki alanyokat többféle szempont alapján csoportosíthatjuk. Az egyik ilyen lehetséges szempont az adóalanyok viselkedése, jogszabályokhoz történő hozzáállása alapján történhet. Ez alapján beszélhetünk *illegális* és *legális* adóalanyokról.

Illegális tevékenységet folytat az a személy, aki a jövedéki jogszabályokban – és vele összefüggésben más jogszabályokban, mint például egyéb adójogszabályokban, vámjogszabályokban, büntetőjogszabályokban stb. – foglalt rendelkezéseket megszegi.

Például: engedély nélkül állít elő, vagy forgalmaz jövedéki terméket, adózatlan jövedéki terméket birtokol; bejelentési, nyilatkozattételi, adatszolgáltatási kötelezettségeit megszegi, jövedéki terméket csempész be; megszegi a zárjegyre vonatkozó rendelkezéseket, jövedéki termék előállítására alkalmas berendezéseket (pl. lepárló berendezés), alapanyagokat (pl. cukorcefre) jogellenesen állít elő, vagy birtokol stb.

A **legális alanyokat** alapvetően közvetlenül érintik a jövedéki jogviszonyból adódó egyes adókötelezettségek. A jövedéki szabályanyagban nevesített alanyi kör tartozik ebbe a körbe: ők tehát a *jövedéki jogszabályokban* nevesített *módon, formában és feltételek megtartása* mellett végzik a tevékenységüket. Többféleképp csoportosíthatjuk őket, egyfelől lehetnek:

- természetes személyek (pl. utasok, vásárlók),

- jogi személyek (pl. részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság).

Ezen alanyi kör csoportosításának egy másik lehetséges módja az, hogy az adott adóalany a tevékenységét milyen jövedéki eljárás keretein belül végzi. Ez alapján beszélhetünk az **adóelfüggesztési rendszer adóalanyairól**, illetőleg a **szabadforgalomba bocsátott** (adózott) jövedéki termékekkel foglalkozó **adóalanyokról**.

1) adóelfüggesztési rendszerhez tartozó jövedéki alanyok

Az **adóelfüggesztési** eljárás lényege, hogy az erre feljogosított (**engedélyezett**) **adóalanyok** jogosultak lesznek a **jövedéki adó megfizetésének ideiglenes mentesítése** (felfüggesztése) **mellett** jövedéki terméket **előállítani, tárolni, kiszerezni** – csomagolni/palackozni – (pl. adóraktár engedélyes); **adómentes célra felhasználni** (pl. adóraktár engedélyes, felhasználói engedélyes); illetve belföldön és/vagy a Közösség területén az adó megfizetése nélkül **szállítani**. Fontos kihangsúlyozni, hogy **az adóelfüggesztés alanyai** a fenti tevékenységet **az adó megfizetése nélkül végezhetik!** Az adóelfüggesztés alanyai **belföldön** illetve a **Közösség területén** végezhetik a fentebb felsorolt tevékenységeket. Ez alapján az adóelfüggesztési rendszer adóalanyait az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

a) Belföldi adóelfüggesztés adóalanyai

- *adóraktár-engedélyes* (pl. italgyár, dohánygyár, kozmetikai szerek gyártója, gyógyszergyár, konyakmeggy-gyártás stb.),
- *felhasználói engedélyes*, illetőleg
- bizonyos esetekben *az importáló* (pl. ukrán vodka magyarországi importőre).

b) Közösségi adóelfüggesztési eljárás adóalanyai

- *adóraktár-engedélyes*, (pl. italgyár, dohánygyár, kozmetikai szerek gyártója, gyógyszergyár),
- *bejegyzett kereskedő* (pl. Ballentines whisky kizárólagos magyarországi forgalmazója),
- *bejegyzett feladó* (harmadik országból származó jövedéki terméket – pl. vodka – a vámkezelést követően az adó megfizetése nélkül továbbítja más uniós tagállam valamely adóelfüggesztési adóalanya – pl. egy adóraktár – számára.),

- *mentesített szervezetek* (pl. diplomáciai és konzuli képviseletek; NATO fegyveres erői és kiszolgáló egységei).

2) szabadforgalomba bocsátott (adózott) jövedéki termékekkel foglalkozó adóalanyok

A következőben felsorolt adóalanyok már adózott jövedéki termékekkel folytatják tevékenységüket, ellentétben az adófelfüggesztési eljárásban résztvevő alanyokkal.

a) Belföldön

- magánszemélyek (pl: fogyasztók)
- gazdálkodók (engedélyesek, nyilvántartásba vett, illetve bejelentési kötelezettséghez kötött gazdálkodók):
 - jövedéki engedélyes kereskedő (*pl. ital nagykereskedő*),
 - jövedéki engedélyes exportáló (*olyan kereskedő, aki továbbértékesítési céllal 3. országba belföldről kiszállítja a jövedéki terméket. pl. dohány exportőr*),
 - jövedéki engedélyes importáló (*olyan kereskedő, aki továbbértékesítési céllal 3. országból belföldre beszállítja a jövedéki terméket. pl. ital importőr*),
 - jövedéki kiskereskedő (*pl. ABC, TESCO, nemzeti dohánybolt, stb. Ezen adóalanyok jövedéki termékek kiskereskedelmével, vagyis fogyasztók számára történő értékesítéssel foglalkoznak*).

b) Közösség területén

- magánszemélyek (pl. turisták)
- gazdálkodók (engedélyezett, vagy nyilvántartásba vett gazdálkodók):
 - közösségi kereskedő
 - exportáló,
 - importáló,
 - csomagküldő kereskedő
 - adóügyi képviselő

Az adóalanyok működésének jogcíme alapján megkülönböztetünk:

- a) engedélyeseket (pl. adóraktár engedélyes, jövedéki engedélyes kereskedő),
- b) nyilvántartásba vett alanyokat (pl. fermentált dohányjal foglalkozó alanyok),
- c) bejelentett tevékenységet végző alanyokat (pl. vásárookra kitelepülő árus),
- d) természetes személyeket (pl. fogyasztók, illegális dohányárusok).

11. VÁMJOG ÉS VÁMELJÁRÁS

(SZENDI ANTAL)

E Jegyzetben a vámjogi tanulmányok mintegy „előfutárjaként” azokat a vámjogi alapszabályokat mutatjuk be, amelyeknek az ismerete és megértése kiemelt fontossággal bír. Hét témakör köré csoportosítottuk az alapvető tudnivalókat, amelyek mérőföldkőnek tekinthetők a tanulmányok során. Megismerkedünk a vám fogalmával, a jogforrások rendszerével, valamint az áruk vámjogi státuszára vonatkozó rendelkezésekkel. Ezt követően megismerjük a vámjogszabályok hatályait, valamint a vámeljárásokat. (A szabad forgalomba bocsátásról nagyobb terjedelemben, tekintve, hogy a legfontosabb vámeljárásról van szó.) A vámeljárások alapját képező árunyilatkozatokról, valamint a vámtartozásról szóló rész pedig segít megérteni, hogy miként zajlik egy áru vámjogi sorsának rendezése, illetve a kiszabott vámokkal és egyéb terhekre milyen rendelkezések vonatkoznak.

Magyarország hosszú ideig tartó előkészítő tárgyalások után, 2004. május 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz.³⁰⁸ A csatlakozás legfőbb joghatása – témánkat tekintve – az volt, hogy a vámunióhoz is csatlakoztunk, azaz Magyarország területe egy közös vámterület szerves részévé vált.³⁰⁹ Vámunió: kettő vagy több vámterület integrálása egyetlen vámterületté. Lényege abban rejlik, hogy a vámunió tagjai egymással szemben nem alkalmaznak vámokat és egyéb kereskedelmi akadályokat, harmadik országgal szemben pedig egységesen lépnek fel. A vámunió tagjai egységes vámjogszabályt és egységes vámtarifát alkalmaznak.

³⁰⁸ a Belga Királyság, a Dán Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Görög Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, Írország, az Olasz Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság, a Portugál Köztársaság, a Finn Köztársaság, a Svéd Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (az Európai Unió tagállamai) és a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között, a Cseh Köztársaságnak, az Észt Köztársaságnak, a Ciprusi Köztársaságnak, a Lett Köztársaságnak, a Litván Köztársaságnak, a Magyar Köztársaságnak, a Máltai Köztársaságnak, a Lengyel Köztársaságnak, a Szlovén Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetéséről szóló 2004. évi XXX. törvény

³⁰⁹ Forrás: *Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata II. Cím 28. cikk (1) bekezdés.* Hivatalos Lap C 326. 26/10/2012 o. 0001 - 0390

11.1. A vám fogalma, tartalmi elemei

A vám fogalmának több meghatározása is ismert.³¹⁰ A következőkben, a legáltalánosabban elfogadott – Huszár Ernő által alkotott – definíciót ismertetem:

*„A vám olyan, közzadó formájában alkalmazott gazdasági- és kereskedelmi eszköz, amely ár képzőként érvényesül a vámhatáron áthaladó áruk árában, korlátozza, illetve tereli azok forgalmát elsődlegesen azzal a céllal, hogy piacot teremtsen, illetve biztosítson a hazai termelők számára.”*³¹¹

Mint ahogyan arra utaltam, a vám fogalmát többféle képen lehet meghatározni, de mindegyik fogalom tartalmazza azokat az elemeket, amelyeket a következőkben tárgyalunk. Tanulmányaink során Huszár Ernő fogalom meghatározását fogadjuk el, mivel ez a meghatározás fedi le legjobban a tényleges tartalmat. Bármelyik definíciót is fogadjuk el, az biztos, hogy az alábbi **öt tartalmi elemet** tartalmazza:

- ellenszolgáltatás nélkülség
- szervezeti érvényesítés
- általános hatály
- elkülönült földrajzi területek közötti áruforgalom
- a hatalom követelése

Az ellenszolgáltatás nélkülség azt jelenti, hogy – itt nagyon leegyszerűsítve – akkor is fizetni kell, ha nem akarjuk, mivel az állam szuverenitásából ered a megállapítási jog. Ezen a ponton ugyanúgy viselkedik, mint az adó,³¹² azaz nem fizetés esetén az államnak jogszabályi keretek közt lehetősége van behajtani. Mivel a vámfizető és az állam között nincs semmiféle szerződés ez esetben, így a vámfizető nem is várhat el semmilyen ellenszolgáltatást az államtól.

³¹⁰ Szilágyi Mihály: *„Az állam szuverenitásából kifolyólag beszédett különleges köztartozás, amelynek különlegessége abban nyilvánul meg, hogy csak olyan áruk után hajtják be, amelyek a vámhatárt érintik”* Mikósd György: *„A vám a közvetett adók különleges formája, amelyet az állam az egyik ország területéről, a másikra árukra vet ki”* idézi: MALLER BÁLINT: *Vámpolitika, főiskolai jegyzet*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola Vám- és Pénzügyőri Tanszék, 2001., 11. p.

³¹¹ HUSZÁR ERNŐ: *Nemzetközi kereskedelempolitika*. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Budapest, AULA Kiadó, 1997., 56. p.

³¹² FÖLDES GÁBOR: *Adójog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2001., 26. p.

A szervezeti érvényesítés azt jelenti, hogy minden állam létrehozott egy szervet (nyilván a saját szervét) amelynek az (is) a feladata, hogy az őt megillető vámokat megállapítsa és beszedje. Nevezzük ezt a szervet bárhogy is, az biztos, hogy vagy csak ez a feladata, vagy minden egyéb mellet ez is. Az idők folyamán a szervek elnevezései változtak, változnak ma is, de az alapfunkció megmarad. (Magyar Királyi Pénzügyőrség, Vám-és Pénzügyőrség, Nemzeti Adó és Vámhivatal). Három szervet soroltunk fel, három elnevezést olvastunk, azonban a vámok megállapítása és beszedése mindhárom szerv alapfeladata volt és most is az. Az Európai Unió tagállamaiban eltérő vámbeszedő szerveket találunk, van olyan tagállam ahol egy szervezeten belül működik a vám-és adóhatóság, van ahol külön szervként funkcionál, de ez esetben nem ez a lényeges.

Az általános hatály azt jelenti, hogy ha egy állam meghozta azt a döntést, hogy vámokat állapít meg, azt mindenkivel szemben egységesen érvényesíti, azaz bevezeti a saját vámrendszerét. Megállapítja az állam a fizetendő vám mértékét az egyes árukra vonatkozóan (Vámtarifa!) függetlenül attól, hogy ki hozza be az állam területére, vámfizetési kötelezettség terheli. Ha egy állam úgy dönt, hogy nem szed bizonyos áruk után vámot, akkor ezt **vámmentességnek** nevezzük.³¹³

Az elkülönült földrajzi területek közötti áruforgalom azt jelenteni, vámfizetési kötelezettség akkor keletkezik, ha egy árut az egyik ország területéről beszállítanak egy másik ország területére. Az országokat egymástól határok választanak el. A határokat többféle szempontból lehet és kell értelmezni, ez esetben – vámszempontból – vámhatárokról beszélünk. Az Európai Unióhoz történő csatlakozást megelőzően az akkori Magyar Köztársaság területe önálló vámterület volt, minden külföldről behozott áru átlépte a vámhatárt. Mára ez nem igaz, mivel az uniós csatlakozás egyben azt is jelentette, hogy Magyarország a vámunióhoz is csatlakozott. A vámunió pedig azt jelenti, hogy tagállamai egymás között nem alkalmaznak vámokat és egyéb vámjellegű intézkedéseket, harmadik országgal szemben viszont egységesen lépnek fel. Jelen helyzet szerint – mivel az Európai Uniónak 28 tagállama van - az „*elkülönült földrajzi terület*” a világ minden országát jelenti, kivéve a Magyarországról tekintve a 27 tagállamot.

³¹³ A Tanács 1186/2009 EK rendelete (2009. november 16.) a vámmentességek közösségi rendszeréről

A hatalom követelése azt jelenti, hogy a vámokat mindig az adott terület fölött hatalommal rendelkezőnek van joga beszedni (mint láttuk ellenszolgáltatás nélkül). Legyen bárki is hatalmon, ezt a jogát érvényesítheti. Gondoljunk csak a hídvámokra, a vásárvámokra stb., sőt hasonló jogintézmény a dézsma is. Jelenleg a hatalom valamilyen törvényes állami berendezkedés útján működik (köztársaság, királyság, császárság, egyesült államok, szövetségi államok stb.) E tekintetben speciális az Európai Unió. A hatalom e tekintetben maga az unió, és nem az azt alkotó tagállamok. Ennek oka pedig a vámunió megléte. Jól példázza ezt a vámbevételek elosztásának rendszere is. Minden tagállam köteles a vámbevételének 80 százalékát az unió költségvetésébe befizetni, a fennmaradó 20 százalék a beszedő tagállam költségvetési bevételét illeti meg.

11.2. A vámjog jogforrásai

11.2.1. Közösségi jogforrások

A vámjog jogforrásait két fő csoportba lehet sorolni. **Az egyik csoportba** tartoznak az uniós szabályok, amelyek minden tagállamra nézve kötelezően alkalmazandók. Ezek a következők:

- **Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU Rendelete** (2013. október 9.) az *Uniós Vámkódex létrehozásáról* (a továbbiakban: *UVK*)
- **A Bizottság (EU) 2015/2446 felhatalmazáson alapuló** (2015. július 28.) a *952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Uniós Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó részletes szabályok tekintetében történő kiegészítéséről* (a továbbiakban: *FJA*)
- **A Bizottság (EU) 2015/2447 végrehajtási rendelete** (2015. november 24.) az *Uniós Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról* (a továbbiakban: *VA*)
- **A Bizottság (EU) 2016/341 felhatalmazáson alapuló rendelete** (2015. december 17.) a *952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Uniós Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó, a szükséges elektronikus rendszerek működésbe lépéséig alkalmazandó átmeneti szabályok tekintetében történő kiegészítéséről, valamint az (EU) 2015/2446 bizottsági felhatalmazáson alapuló rendelet módosításáról*

- **A Tanács** 2658/87/EGK rendelete (1987. július 23.) a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról
- **A Tanács** 1186/2009 EK rendelete (2009. november 16.) a vámmentességek közösségi rendszeréről

11.2.2. Nemzeti jogforrások

A másik csoportba az adott tagállam által az uniós szabályozást segítő/kiegészítő nemzeti szabályok kapcsolódnak. Ezek csak az adott tagállamban érvényesek és nem lehetnek ellentétesek az uniós szabályozással.

A nemzeti jogszabályokat szintén **két csoportra** tudjuk osztani.

Az elsőhöz tartoznak azok a rendelkezések, amelyek konkrétan a vám megállapításához kapcsolódó előírásokat tartalmazzák.

- *az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény*
- *az uniós vámjog végrehajtásának részletes szabályairól szóló 11/2016. (IV. 29.) NGM rendelet,*
- *a vámmentes vámeljárási végrehajtásának részletes szabályairól szóló 12/2016. (IV.29.) NGM rendelet,*
- *a vámeljárási során alkalmazandó NATO okmányok köréről, alkalmazásuk és kibocsátásuk eljárási szabályairól, valamint a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárási különös szabályairól szóló 13/2016. (IV. 29.) NGM rendelet,*
- *a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény,*
- *a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló 485/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet*

A második csoportba azon jogszabályok tartoznak, amelyek a vámhoz kapcsolódó egyéb terhek eljárási és anyagi szabályait tartalmazzák.

- *a regisztrációs adóról szóló 2003. évi XC. törvény,*
- *az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény*
- *a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény,*
- *az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény*
- *az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény,*

11.3. Az áruk vámjogi státusza

Az uniós vámjogszabály tárgyi hatálya – mint lentebb látni fogjuk - a vámhatárt³¹⁴ átlépő áruforgalomra terjed ki. A vámjogi státusz³¹⁵ azt jelenti, hogy egy áru vagy uniós státuszú, vagy nem uniós státuszú, harmadik meghatározás nem létezik. Az uniós vámkódex rendelkezése, hogy az Unió vámterületén található minden áru uniós státuszúnak tekintendő mindaddig, amíg ennek ellenkezője be nem bizonyosodik (vélelem). Vámjogi értelemben vett áru: minden olyan dolog, ami forgalom tárgya lehet és a vámtarifába besorolható.

A fentiek figyelembe vételével **uniós áruk**:

- a) teljes egészében az Unió vámterületén létrejött vagy előállított áruk, amelyek nem tartalmaznak az Unió vámterületére harmadik országból behozott árukat;
- b) harmadik országból importált áruk, amelyeket az Unió vámterületére beszállítottak és szabadforgalomba bocsátottak;
- c) az Unió vámterületén belül kizárólag a b) pontban említett árukból vagy az a) és b) pontban említett árukból előállított vagy termelt áruk.

Azok az áruk, amelyek nem felelnek meg a fenti fogalmi követelményeknek nem uniós státuszú áruknak minősülnek. E helyen kell beszélnünk az áruk vámjogi sorsának a rendezéséről. Az áruk vámjogi sorsa rendezhető véglegesen, vagy ideiglenesen. Véglegesen akkor tekintjük rendezettnek, ha a vámjogi státusz megváltozik (nem uniós áru → szabad forgalomba bocsátás → uniós áru, illetve uniós áru → kiviteli vámeljárás, kiléptetés → nem uniós áru. Más esetekben az áru vámjogi sorsa rendeződik, ha az adott vámeljárásra vonatkozó szabályok betartása mellett történik az intézkedés. (pl. vámraktározás esetén a nem uniós áru vámraktárban található a vámraktározásra vonatkozó szabály betartásával. Akár 2 évig is tárolható, azaz a vámraktározás ideje alatt a vámjogi sorsa rendezettnek tekintendő, de nyilván nem véglegesen, mivel a

³¹⁴ Vámjogi értelemben vámhatár az Európai Unió külső határa, azaz a szomszédos ország nem tagja az Európai Uniónak. Az Unió külső határa egyben a vámunió határa is. Magyarország tekintetében – értelemszerűen - 2 határszakasz tekintendő egyben vámhatárnak is (Szerbia Köztársaság és Ukrajna)

³¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról Hivatalos Lap C 229. 2012.7.31. 153. cikk

vámraktározást egy másik vámeljárás fogja követni. Tehát a nem uniós áru a vámraktárban megőrizte a nem uniós áru státuszát.)

Az uniós áruk a **következő esetekben válnak nem uniós árukká:**

- ha azokat kiszállítják az Unió vámterületéről, amennyiben a belső árutovábbítás szabályai nem alkalmazandók;
- ha azokat külső árutovábbítási, tárolási vagy aktív feldolgozási eljárás alá vonják, amennyiben azt a vámjogszabályok megengedik;
- ha azokat a meghatározott célra történő felhasználási eljárás alá vonták és azt követően vagy felajánlották az államnak, vagy megsemmisítették és hulladék marad hátra;
- ha a szabad forgalomba bocsátásra vonatkozó árunyilatkozatot érvénytelenítik az áruk átengedését követően.

11.4. A vámjogszabályok hatályai

Az Uniós Vámkódex hatályai azt határozzák meg, hogy az adott jogi szabályozást mikortól, kire, hol és mire kell alkalmazni. Ennek megfelelően beszélünk időbeli, személyi, tárgyi és területi hatályról.

Az időbeli hatály azt jelenti, hogy az adott jogszabályt mely időponttól kell alkalmazni. A hatályba lépés időpontját maga a jogszabály állapítja meg (általában a záró rendelkezésekben.) Az időbeli hatály addig áll fenn, amíg a jogszabályt egy vele azonos, vagy magasabb szintű jogszabály hatályon kívül nem helyezi.

Időbeli hatály: Az Uniós Vámkódex egyes részei 2013. október 30-án, más részei 2016. május 01-én lépett hatályba, Magyarország 2016. május 01-jét követően alkalmazza.

A személyi hatály azt jelenti, hogy kire (mely személyekre)³¹⁶ kell alkalmazni a jogszabály rendelkezéseit. A személyi hatály kiterjed:

- a vámjogi értelemben vett személyre, azaz a természetes személyre, a jogi személyre, valamint minden olyan személyegyesülésre, amely nem rendelkezik

³¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU Rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról (a továbbiakban: UVK) 5. cikk 4. pont

jogi személyiséggel, de ügyleti képességét az uniós, vagy a nemzetközi jog elismeri.

- kiterjed továbbra a vámszervezetre is. Az uniós vámkódex értelmében vámhatóságok: a tagállamoknak a vámjogszabályok alkalmazásáért felelős vámigazgatásai és mindazok az egyéb hatóságok, amelyeket a nemzeti jog bizonyos vámjogszabályok alkalmazására felhatalmaz;

A tárgyi hatály azt jelenti, hogy az adott jogszabály rendelkezéseit mire kell alkalmazni. Tartalmát tekintve meghatározza, hogy, az Unió vámterületére beszállításra kerülő, vagy onnan kiszállításra kerülő árukra kell alkalmazni. Vámjogi környezetben áru alatt azokat a dolgot értjük, amely a kereskedelmi forgalom tárgyát képezheti, illetve a vámtarifába besorolható. Összefoglalva tehát a vámhatárt átlépő árukra kell alkalmazni.

A területi hatály azt jelenti, hogy a jogszabály meghatározza, hogy hol kell alkalmazni a rendelkezéseit. Az uniós vámkódex területi hatálya az Unió vámterületére terjed ki, ami nem egyenlő az Európai Unió területével. Az Uniós Vámkódex meghatározza, hogy mi (mely országok milyen eltérésekkel) képezi a vámunió területét. Alapvetően a 28 tagállam³¹⁷ alkotja a vámuniót, azonban egyes országokhoz speciális jogállású területek, megyék, szigetek tartoznak: Ezek a következők: a Francia Köztársaság³¹⁸ az Olasz Köztársaság³¹⁹ a Ciprusi Köztársaság³²⁰ a Holland Királyság³²¹ európai területe, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának területe, valamint a Csatorna-

³¹⁷ Belga Királyság, Bolgár Köztársaság, Cseh Köztársaság, Horvát Köztársaság a Lett Köztársaság, Litván Köztársaság, Luxemburgi Nagyhercegség, Magyarország, Málta területe, Észt Köztársaság, Írország, Osztrák Köztársaság, Lengyel Köztársaság, Portugál Köztársaság, Románia, Szlovén Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Finn Köztársaság, Svéd Királyság és a Görög Köztársaság.

³¹⁸ a francia tengerentúli országok és területek kivételével, amelyekre az EUMSZ negyedik részének rendelkezéseit kell alkalmazni. Monaco területe, ahogyan azt az 1963. május 18-án Párizsban aláírt vámegegyezmény meghatározza (Journal officiel de la République française (a Francia Köztársaság Hivatalos Lapja), 1963. szeptember 27., 8679. p.);

³¹⁹ Kivéve: Livigno és Campione d'Italia területeit, valamint a Luganói-tó nemzeti vizeit a part és a Ponte Tresa és Porto Ceresio közötti terület politikai határa között.

³²⁰ a 2003-as csatlakozási okmány rendelkezéseinek megfelelően Az Egyesült Királyságnak a Ciprusi Köztársaság létesítéséről szóló, Nicosiában 1960. augusztus 16-án aláírt szerződésben meghatározott Akrotiri és Dhekelia felségterületei (United Kingdom Treaty Series No. 4 (1961) Cmnd. 1252).

³²¹ a Holland Királyság 4 tengeren túli területtel rendelkezik, amelyek nem részei a vámunióknak / Aruba, Curacao, Holland Antillák és Sint Marteen

szigetek és a Man-sziget, a Dán Királyság³²² a Németországi Szövetségi Köztársaság³²³ és a Spanyol Köztársaság.³²⁴

11.5. A vámeljárások

A vámeljárások az Uniós Vámkódex értelmében olyan **vámjogi aktusok**, amelyek rendezik, vagy végleg rendezik az áruk vámjogi sorsát.³²⁵ A vámkódex a vámeljárások **három nagy csoportját** különbözteti meg:

- a) szabad forgalomba bocsátás
- b) különleges eljárások
- c) kivitel

11.5.1. A szabad forgalomba bocsátás

A szabad forgalomba bocsátás során a nem uniós áru elnyeri az uniós áru vámjogi helyzetét, így az Európai Unió területén – főszabályként - szabadon felhasználható. Ez maga után vonja a kereskedelempolitikai intézkedések alkalmazását az áru behozatalával kapcsolatos egyéb vámalakiságok elvégzését és a jogszabály alapján fizetendő vám megállapítását.

A vámhatóság magával a szabad forgalomba bocsátott áruval – mivel az már a kereskedelmi forgalomba került – már nem „foglalkozik” vámjogi értelemben, csak a vámeljárással kapcsolatos vámokmányok és egyéb okmányok felülvizsgálatára kerülhet sor a későbbiekben esetleges vámellenőrzés keretében.

Szabadforgalomba bocsátás fajtái:

Megkülönböztetünk csak **vámjogi** szempontból, illetve **vám- és adójogi** szempontból történő szabad forgalomba bocsátást.

³²² a Feröer szigetek és Grönland kivételével

³²³ Helgoland szigete és Büsingen területe kivételével (az 1964. november 23-án a Német Szövetségi Köztársaság és a Svájci Államszövetség között létrejött szerződés),

³²⁴ Ceuta és Melilla kivételével

³²⁵ Az áruk vámjogi sorsa kétféle módon rendeződhet. Vagy véglegesen rendeződik, vagy rendeződik, de nem véglegesen. Akkor rendeződik véglegesen, ha az áru vámjogi státuszt vált, legjellemzőbben a nem uniós áru szabad forgalomba bocsátás révén uniós áruvá válik. Akkor is rendeződik az áruk vámjogi státusza, ha az adott vámeljárást egy másik vámeljárással követi. Pl.: vámraktározás vámeljárással, mivel a vámraktározásra vonatkozó szabályok szerint került beraktározásra. Ugyanakkor megtartotta a nem uniós áru vámjogi státuszát, tehát nem beszélhetünk végleges rendezésről. A vámraktározást követően – amennyiben az szabad forgalomba kerül – már véglegesen rendeződik az adott áru vámjogi státusza.

Vámjogi szempont szerint: az áru csak a vámjogszabályok értelmében szabadul fel, az adó (általános forgalmi adó és egyéb terhek) függőben maradnak. Ez abban az esetben fordulhat elő, ha a szabad forgalomba bocsátás Magyarországon történik meg, az értékesítés viszont egy másik tagállamban. Ilyenkor az Áfa. fizetési kötelezettség felfüggesztésre kerül.

Vám és adójogi szempont: A szabadforgalomba bocsátás során mind a vámtartozás, mind az Áfa. (egyéb terhek) megfizetése megtörténik. A szabályozás oka abban rejlik, hogy az Európai Unió vámterülete vámuniót képez, ezzel szemben adóunió nincs.

E helyen szükséges tisztázni az uniós áru fogalmát: teljes egészében egy uniós tagállamban jött létre vagy előállított árukat jelenti. Például: kitermelt ásványi anyagok, betakarított növényi termékek, tenyésztett vagy született élőállatok és ezekből származó termékek. Az unió vámterületének részét nem képező ország vagy területről importált áru, amit szabad forgalomba bocsátottak. Az unió vámterületén létrejött vagy előállított áruk, amelyek nem tartalmazzák az unió vámterületének részét nem képező országokból, területekről importált árukat. A meghatározásból következik, hogy minden, ami nem felel meg az uniós áru feltételeinek nem uniós árunak minősül.

A szabad forgalomba bocsátás után (azaz ha az áru vámjogi státusza uniós áruvá vált) az alábbi esetekben mégis megváltozik a státusz és ismételen nem uniós árunak kell tekint az árut, ha:

- szabad forgalomra bocsátásra vonatkozó árunyilatkozatot érvénytelenítik,
- behozatali vámokat visszatérítik vagy elengedik,
- hibás áru vagy a szerződés feltételeinek nem megfelelő áru érkezett be.

A vámkezelés történhet vámfizetéssel, vámentesen, illetve kedvezőbb vámtétel alkalmazásával (amennyiben az erre vonatkozó feltételek teljesülnek)

A szabad forgalomba bocsátás írásbeli, elektronikus és szóbeli árunyilatkozattal, valamint ráutaló magatartással is kérhető.

A szabadforgalomba bocsátás vámeljáráshoz szükséges okmányok: vámárunyilatkozat, számla, vámérték bevallás (nem kell, ha egy szállítmány értéke 10 ezer euró alatt van, ill. nem kereskedelmi forgalomban, ha mértékvám van, illetve vámentesség esetén), valamint minden olyan egyéb okmány, amely az adott áru behozatalához egyébként kapcsolódik (pl. származási okmányok, egyéb kedvezményt biztosító okmányok).

A tértiárukra vonatkozó rendelkezések:

Azon nem uniós árunak, amelyet – miután eredetileg az Unió vámterületéről uniós áruként vittek ki – 3 éven belül erre a vámterületre visszahoznak és szabad forgalomba bocsátásra bejelentenek, az érintett személy kérelmére behozatali vámmentességet kell biztosítani. Akkor is alkalmazandó, ha a tértiáruk csak egy részét képezik az Unió vámterületéről előzőleg kivitt áruknak.

Az említett 3 éves időtartam túlléphető, ha a lenti körülmények valamelyike fennáll:

- A behozatali vámmentességet csak akkor lehet megadni, ha az áru visszahozatala ugyanabban az állapotban történik, amelyben kivitelére sor került,
- a behozatali vámmentességet alá kell támasztani olyan információkkal, amelyek igazolják, hogy teljesülnek a mentesség feltételei.

Az alábbi okiratokkal lehet bizonyítani a jogosultságot a vámmentesség igénybe vételére:

- a kiviteli nyilatkozat ügyfélpéldánya,
- INF3 adatlap – a közös agrárpolitika jegyében a mezőgazdasági termékek újra behozatala esetén. Az adatlapot a kivitelkor igazoltatni kell,
- ATA igazolvány (igazolja, hogy az árukat ideiglenesen vitték ki).

Az alábbi esetekben nem szükséges okmányokkal bizonyítani a tértiáru jellegét:

- csomagolóanyagok, szállítóeszközök nemzetközi forgalma során,
- amikor a szabad forgalomba bocsátást szóban, illetve ráutaló magatartással lehet kérni.

Nem adható vámmentesség a tértiárukra, ha:

- passzív feldolgozásból visszahozott áru esetén, ha azon a harmadik országban nem változtattak. (Változatlan állapot, de a jó állapotban való megtartás nem számít változtatásnak.),
- olyan áruk esetén, amelyek a közös agrárpolitika hatálya alá tartoznak és amelyekre exporttámogatást nyújtottak.

A tengeri halászat és a tengerből nyert termékekre vonatkozó rendelkezések:

Az Európai Parlament és tanács 952/2013/EU rendelete az Uniós Vámkódex létrehozásáról, 2. fejezetének 2. szakasza rendelkezik a tengeri halászat és a tengerből nyert egyéb termékek vámmentességéről.

A fenti rendelet értelmében szabad forgalomba bocsátáskor mentességet kell biztosítani a behozatali vám alól a következőknek:

- a valamely tagállamban lajstromozott vagy bejegyzett és ennek az államnak a lobogója alatt hajózó hajókkal Unió vámterületén kívüli ország vagy terület parti tengeréből nyert tengeri halászati és egyéb termékekre, valamint,
- az előző pontban megállapított feltételeket kielégítő feldolgozó hajók fedélzetén az abban a pontban említett termékekből előállított termékek.

Összegezve a szabad forgalomba bocsátás teszi lehetővé, hogy import árukat tudjunk vásárolni. Minden olyan napi fogyasztási cikk, amely nem Magyarország, illetve a másik 27 tagállam terméke, azt vámkezelés után lehet szabályszerűen forgalomba hozni (pl. banán, japán TV, kókuszdió, ukrán vasérc stb.). Amennyiben a vám és az adók megfizetésre kerültek, vámjogi szempontból úgy kell tekinteni az import árukra, mintha azok magyar áruk lennének (szabad forgalomba bocsátott banán = hevesi dinnye).

11.5.2. Különleges eljárások

A különleges eljárások közé tartozik az **árutovábbítás**, a **tárolás** a **különleges felhasználás** és a **feldolgozás**. A tárolás a vámraktározást és a vámszabadterületeket foglalja magában. A különleges felhasználás az ideiglenes behozatalt és a meghatározott célra történő felhasználást jelenti. A feldolgozás alatt az aktív és a passzív feldolgozást értjük.

11.5.2.1. Az árutovábbítás

Az árutovábbítás vámeljárásnak az uniós vámkódex két típusát határozza meg: a külső és a belső árutovábbítást, és a két típust külön-külön definiálja, az alábbiak szerint.

A külső árutovábbítás (T1):

A külső árutovábbítási eljárás lehetővé teszi a nem uniós áruknak az Unió vámterületén belül egy adott pontról egy másikra történő szállítását, anélkül, hogy a következők bármelyike vonatkozna rájuk:

- behozatali vám;
- egyéb terhek az egyéb vonatkozó hatályban lévő rendelkezések szerint;

- kereskedelempolitikai intézkedések, amennyiben azok nem tiltják az áruknak az Unió vámterületére való belépését, illetve onnan való kilépését.

A belső árutovábbítás (T2):

A belső árutovábbítási eljárás [...] lehetővé teszi az Unió vámterületének egyik pontjáról a másikra uniós áruk e vámterületen kívüli területen vagy országon keresztül történő szállítását vámjogi státusukban történő változás nélkül.”³²⁶ A belső árutovábbítás tehát úgy egyszerűsíti a nemzetközi áruforgalmat, hogy ha egy uniós árut csak logisztikai okból kell harmadik országon keresztül szállítani, akkor ne kelljen az Unió területére visszahozott terméket külön vámeljárás alá vonni. Például ez a követendő eljárás, ha görög narancsot szállítanak Athénból Budapestre Macedónián és Szerbián keresztül: a két EU-n kívüli ország közbeiktatása pusztán a földrajzi adottságok miatt szükséges, ezért ha Athénban megfelelő eljárás szerint regisztrálják a narancs uniós státusát, akkor ez a tény már az EU-ba történő visszalépéskor (tehát a vámhatáron) megállapítható, így nem szükséges további vámeljárást lefolytatni.

11.5.2.2. Tárolás

A vámraktározás:

A vámraktározási eljárás szerint nem uniós áruk az erre az eljárásra a vámhatóságok által engedélyezett helyiségekben vagy bármilyen egyéb helyen vámfelügyelet alatt tárolhatók (vámraktár). A vámraktár működtetését a vámhatóság engedélyezi, kivéve, ha a vámhatóság saját maga működteti a vámraktárt. A vámraktárak főként a nem uniós áruk raktározásának célját szolgálják. A raktározás időtartamára a vámraktárban raktározott nem uniós áruk mentesülnek a behozatali vámok kiszabása és a kereskedelempolitikai intézkedések³²⁷ alkalmazása alól. Ez a szabály azonban nem zárja ki azon kereskedelempolitikai intézkedések alkalmazását, amelyek az áru vámterületre történő beléptetéséhez fűződnek.

³²⁶ UVK 227. cikk (1) bekezdés

³²⁷ **Megjegyzés:** Azok a nem vámtarifához köthető cselekmények, amelyeket a közös kereskedelempolitika részeként az áruk nemzetközi kereskedelmére irányadó uniós rendelkezések formájában állapítanak meg. A ~ lényege, hogy amennyiben egy áru beléptetéséhez, behozatalához, szabad forgalomba bocsátásához jogszabályban rögzített kötelezettség kapcsolódik, úgy az abban foglaltaknak érvényt kell szerezni. A kötelezettségek általában valamely korlátozást vagy tilalmat jelentenek, de lehet egyéb intézkedés is, így pl. szakhatósági engedély bemutatási kötelezettség, monitoring rendszer alkalmazása

Raktártípusok

A raktározási létesítmények vámraktározási célú üzemeltetésére vonatkozó engedélyekben meg kell határozni, hogy az egyes engedélyek alapján a következők közül melyik típusba tartozó vámraktárok vehetők igénybe:

- I. típusú közvámraktárok,
- II. típusú közvámraktárok,
- III. típusú közvámraktárok,
- magánvámraktárok.

Vámszabadterületek:

A tagállamok az Unió vámterületének egyes részeit vámszabad területnek jelölhetik ki. Mindegyik vámszabad területre a tagállam állapítja meg az ahhoz tartozó területet és határozza meg a belépési és kilépési pontokat. A tagállamok közlik a Bizottsággal a területükön működő vámszabad területekre vonatkozó információkat. A vámszabad területeknek körülkerítetteknek kell lenniük. A vámszabad területek határai, illetve be- és kilépési pontjai vámfelügyelet alatt állnak. A vámszabad területre belépő vagy ezeket elhagyó személyek, áruk és szállítóeszközök vámellenőrzés alá vonhatók.

11.5.2.3. Különleges felhasználás

Az ideiglenes behozatal:

Az ideiglenes behozatal a vám eljárások között a különleges eljárásokon belül a különleges felhasználás közé sorolható be.

Az ideiglenes behozatali eljárás lehetővé teszi az újra kivitelre szánt nem uniós áruk különleges felhasználását az Unió vámterületén a behozatali vám alóli teljes vagy részleges mentesség mellett, és az alábbiak bármelyikének alkalmazása nélkül:

- egyéb terhek az egyéb vonatkozó hatályban lévő rendelkezések szerint;
- kereskedelempolitikai intézkedések, amennyiben azok nem tiltják az áruknak az Unió vámterületére való beléptetését, illetve onnan való kiléptetését.

Meghatározott célra történő felhasználás:

A meghatározott célra történő felhasználási eljárás szerint az áruk szabad forgalomba bocsáthatók nulla vagy csökkentett vámtétel mellett, különleges felhasználásukra figyelemmel.

Ha az áruk olyan termelési szakaszban vannak, amelyben kizárólag az előírt meghatározott célú felhasználás érhető el költséghatékony módon, a vámhatóságok az engedélyben meghatározhatják azokat a feltételeket, amelyek alapján úgy tekintendő, hogy az árukat felhasználták arra a célra, amelyet a nulla vagy a csökkentett vámtétel alkalmazásához előírtak.

11.5.2.4. Feldolgozás**Az aktív feldolgozás:**

Az aktív feldolgozás a különleges eljárások vámeljárás, feldolgozás kategóriájába tartozik.

Lehetővé teszi, hogy a nem uniós árukat az Unió vámterületén egy, vagy több feldolgozási műveletnek vessék alá anélkül, hogy az árukra behozatali vám, egyéb terhek, vagy kereskedelempolitikai intézkedések (amennyiben azok nem tiltják az Unió vámterületére történő be illetve kilépését) kerülnének alkalmazásra.

A passzív feldolgozás:

A passzív feldolgozás lehetővé teszi az uniós áru ideiglenes kivitelét az unió vámterületéről feldolgozási műveletnek történő alávetés céljából, valamint az ilyen termékeknek a vissza hozatalt követő szabad forgalom bocsátását teljes vagy részleges behozatali vámentességgel (pl. cipőfűző, cipőtalp, ragasztó stb. a közösség területéről történő kivitele, 3. országban való összeillesztése, majd visszahozatala az Unió vámterületére).

Az uniós áru kivitele során alkalmazni kell a kiviteli vámokat, a kereskedelem politikai intézkedéseket és a kiléptetéshez kapcsolódó egyéb vámalakiságokat. Úgy tekintjük, mintha végleges kivitel lenne.

11.5.3. Az unió területéről történő kiszállítás (kiviteli vámeljárás)

Az Unió vámterületéről kiszállítani kívánt árukat kiviteli vámeljárás alá kell vonni. Fogalmilag a vámeljárás uniós státuszú árukat feltételez. A kivitel magában foglalja a

kiléptetési alakiságok, a kereskedelmi politikai intézkedések és adott esetben a kiviteli vámok alkalmazását is. Kivitelhez nem kapcsolódik vámfizetési kötelezettség, de a közösséget elhagyó árukhoz, olyan pénzügyi vagy egyéb jogkövetkezmények kapcsolódhatnak, amely miatt fontos az eljárás nyomon követése (pl. exporttámogatás, korlátozó és tiltó rendelkezések, vám visszatérítés, jövedéki adó visszaigénylés, Áfa. visszatérítés).

A kivitelre bejelentett áru a kiviteli árunyilatkozat elfogadásától a tényleges kilépésig vámfelügyelet³²⁸ alatt áll, addig, amíg:

- az áru el nem hagyja az Unió vámterületét, vagy
- az árunyilatkozat érvénytelenítéséig, vagy
- az áru megsemmisüléséig, vagy az
- állam javára történő felajánlásáig.

11.5.3.1. Az árunyilatkozatok

Vámáru-nyilatkozat azon cselekmény, amellyel valamely személy az előírt formában és módon jelzi azon szándékát, hogy az árut egy adott vámeljárás alá kívánja vonni, adott esetben jelezve bármely alkalmazandó különleges rendelkezést.³²⁹

Az árunyilatkozat az egyik legfontosabb intézménye a vámjogi szabályozásnak. Az árunyilatkozatok ismerete azért is fontos, mert ez képezi az alapját a vámeljárásoknak. Úgy is tekinthetjük, mint egy „kérvényt”, azaz az ügyfél ezen intézmény benyújtásával közli, hogy – vámjogi szempontból - mi a szándéka az adott áruval, azaz milyen vámeljárást kér. Emiatt tekinthetjük az ügyfél és a vámhatóság közötti „kommunikációs eszköznek” is. Sajátossága továbbá, hogy akkor is történik árunyilatkozat adás, amikor ennek semmilyen külső megjelenési formája nincs. A nem kereskedelmi jellegű forgalomban, az utas³³⁰ belépéskor szóbeli árunyilatkozatot ad, a személyi poggyászra

³²⁸ **Megjegyzés:** A vámfelügyelet olyan vámigazgatási intézkedés, amelynek célja a vámjogszabályokban – illetve amennyiben ez szükséges egyéb jogszabályokban foglalt rendelkezések betartása. Az áru mindaddig vámfelügyelet alatt marad, ameddig annak vámjogi státuszának meghatározásához szükséges. A nem uniós árut addig kell vámfelügyelet alatt tartani, ameddig annak vámjogi státusza meg nem változik, illetve ameddig ki nem viszik az unió vámterületéről. Uniós áru tekintetében a vámfelügyelet addig tart, ameddig az az áruk vámjogi státuszának meghatározásához szükség van. A vámfelügyelet megvalósulásának feltételei: 1. az nyilvántartásba vétel, 2. vámbiztosíték nyújtása 3. az áru azonosságának biztosítása.

³²⁹ UVK 5. cikk 12. pont

³³⁰ A turistaforgalom vámkönnyítéseiről szóló, New Yorkban 1954. június 4-én kelt Egyezmény, valamint az Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve. Kihirdetve: az 1964. évi 2. törvényerejű rendelet Hatályos: 1964. január 27-től.

vonatkozóan. Ilyen esetben az úti holminak minősülő személyes tárgyak vámmentesen kerülnek szabad forgalomba. Történt árunyilatkozat adás, amellyel egy szabad forgalomba bocsátás vámeljárást kért. Mindez meg is történik a vámjogszabályok erejénél fogva anélkül, hogy akár az utas, akár a vámhatóság külön jogcselekményt alkalmazott volna. Kiemelten fontos a valós adatok feltüntetése, mivel annak nem kizárólag vámjogi jelentősége, (és következménye) hanem nemzetgazdasági, illetve vámpolitikai és statisztikai adatkinyerési célja is van. A statisztikai adatkinyerés közvetlenül, vagy közvetetten megalapozhat egy későbbi gazdaságpolitikai vagy vámpolitikai intézkedést, intézkedéssorozatot. A fentiekhez kapcsolódva különösen fontos a helyes árumegnevezés (kereskedelmi megnevezés), illetve az áru tarifális besorolása (áruosztályozás) is.

Az árunyilatkozatok tartalmi elemei:

Az árunyilatkozat – mint vámjogi intézmény – azért is bír kiemelt fontossággal, mivel az adatai tartalmazzák mindazokat az információkat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az áru behozatala után keletkező vámtartozás és egyéb terhek mértéke jogszerűen a vámeljárás lefolytatásának (az árunyilatkozat elfogadásának) a napján hatályos jogszabályok alapján kerüljenek megállapításra. Ezek az adatok a következők:

Szükséges tudnunk, hogy az **1. melyik országból és kitől érkezik**. Ez azért fontos, mert a származási országhoz esetleges vámkedvezmények kapcsolódhatnak, (lásd lejjebb, származási szabályok) illetve egyéb okok miatt is szükségesek az exportőr adatai. (külkereskedelmi statisztika, vámpolitikai intézkedések) **2.** Tartalmazza természetesen **a belföldi címzettet**, azaz azt a személyt, akinek a részére érkezik az adott áru. Nyilván a vámadós személyének megállapításához szükséges az adat. **3. Magára vámkezelendő árura vonatkozó adatok** alapján végezzük el az áruosztályozást, továbbá tartalmazza azokat a további információkat, amelyek a vám-és egyéb terhek pontos megállapításához szükségesek. **4.** Az árunyilatkozat tartalmazza **az ügyféli indítványt (kérelmet)**, azaz e helyen közli a vámadós a vámhatósággal, hogy az adott árut milyen vámeljárásban kívánja részesíteni. **5.** A vámhatóság – papír alapú árunyilatkozat esetén - az árunyilatkozatra rávezetett záradék formájában közli, hogy elfogadta-e az ügyféli indítványt, illetve **igazolja az adott vámeljárás elvégzését**.

Az árunyilatkozat fajtái:

- Az árunyilatkozat klasszikus formája az írásbeli árunyilatkozat (**Egységes Vámárunyilatkozat**). Az EV kitöltésének szabályait a Nemzeti Adó és Vámhivatal tájékoztatóban teszi közzé a NAV honlapján.
- **Az elektronikus úton benyújtott** árunyilatkozat. Az Egységes Vámárunyilatkozat adattartalmát elektronikus úton terjeszti elő az ügyfél a vámhatóság részére meghatározott eljárási rend szerint.
- **A szóbeli árunyilatkozat** joghatását tekintve megegyezik az előzőkkel, azonban külső megjelenési formája nincs. (kivétel ez alól a Vámjegy).
- **A ráutaló magatartás** nem önálló árunyilatkozat adási mód, hanem a szóbeli árunyilatkozat egyik speciális megjelenési formája. A belépés során a „zöld vagy piros folyosó” választása tekintendő ráutaló magatartásnak.
- **Írásbeli árunyilatkozatnak** minősülnek adattartalmukat tekintve a nemzetközi vámokmányok is (TIR, ATA).

A nyilatkozattevő az a személy, aki saját nevében vám-árunyilatkozatot, átmeneti megőrzési árunyilatkozatot, belépési gyűjtő árunyilatkozatot, kilépési gyűjtő árunyilatkozatot, újra kiviteli árunyilatkozatot vagy újra kiviteli értesítést nyújt be. Az árunyilatkozat benyújtása esetén is alkalmazhatók a vámjogi képviselőkre³³¹ vonatkozó szabályok, azaz az a személy, akinek a nevében ilyen árunyilatkozatot vagy értesítést nyújtanak be szintén nyilatkozattevőnek minősül.

A nyilatkozattevőnek – alapesetben – az Unió vámterületén letelepedettnek kell lennie. Az adott vámeljárás jellegére tekintettel ez alól természetesen vannak kivételek (pl. külföldi magánszemély (utas) szükségszerűen nem felel meg a jogszabályi feltételeknek) A kivételek a következők:

- azok a személyek, akik árutovábbítási eljárásra vagy ideiglenes behozatalra nyújtanak be vám-árunyilatkozatot árutovábbítás,
- azok a személyek, akik alkalmilag nyújtanak be vám-árunyilatkozatot, többek között aktív feldolgozási vagy meghatározott célra történő felhasználási eljárás céljából, amennyiben a vámhatóságok azt indokoltnak találják,
- az Unió vámterületével határos ország területén letelepedett azon személyek, akik a vám-árunyilatkozatban hivatkozott árukat az említett ország határán fekvő uniós

³³¹ A vámjogi képviseletre vonatkozó részletes szabályokat az UVK 18-20. cikke tartalmazza.

határvámhivatalnál állítják vám elé, feltéve, hogy az adott ország viszonyosság alapján megadja ugyanezeket a kedvezményeket az Unió vámterületén letelepedett személyeknek.

Az árunyilatkozat benyújtására vonatkozó szabályok alkalmazása attól függ, hogy az árunyilatkozat benyújtása normál, vagy egyszerűsített eljárás keretében történik. Jelen állapot szerint az eljárások szinte 100 %-a elektronikus úton történik. Normál eljárásban az árunyilatkozat személyesen kerül benyújtásra a nyilatkozattevő, vagy a vámjogi képviselő által. Ez esetben a vámhatóság képviselője jelen van az eljárásban, a vámhatóság hivatali helyiségében vagy az általa kijelölt helyen történhet meg az árunyilatkozat benyújtása.

Egyszerűsített eljárásban a bizalmi elv érvényesül, a benyújtásakor nem kell, hogy a vámhatóság jelen legyen. Amennyiben az ügyfél kérelmére a vámhatóság engedélyezte az egyszerűsített eljárás alkalmazását, úgy az alábbi módok alkalmazására van lehetőség:

- **Egyszerűsített árunyilatkozat** az árunyilatkozat adatai hiányosak vagy nincs csatolva valamennyi okmány.
- **Eltérő vámtarifa alszámok alá tartozó árukra vonatkozó árunyilatkozatok.** Amennyiben a szállítmány eltérő vámtarifa alszámok alá tartozó árukból tevődik össze, nyilatkozattevő kérelmére engedélyezheti a vámhatóság, hogy a legmagasabb vámtételű áru vámtarifa száma alapján vessék ki a vámot az egész szállítmányra. Ez nem vonatkozik azokra az árukra, amelyekre valamely korlátozás vagy tilalom van hatályban, illetve a jövedéki termékekre.
- **Központi vámkezelés** vonatkozó árunyilatkozatok a vámhatóság engedélyével a letelepedés helyén illetékes vámhivatalhoz kerül az árunyilatkozat benyújtásra, míg a vám elé állítás egy másik vámhivatalnál történt meg.
- **Bejegyzés a nyilatkozattevő nyilvántartásába** a vámhatóság engedélyével a nyilatkozattevő nyilvántartásába bejegyzés formájában nyújt be árunyilatkozatot. Ilyen esetben az árunyilatkozat a bejegyzés pillanatában elfogadottnak tekintendő.

Az árunyilatkozat ellenőrzése során a vámhatóság ellenőrzi a kitöltés helyességét, valamint azt, hogy minden szükséges adat rendelkezésre áll-e. Megvizsgálja továbbá a mellékletként becsatolt okmányokat, azok hitelességét és összehasonlítja az

árunyilatkozaton feltüntetett adatokat az azok alapjául szolgáló mellékletekkel. (ellenőrzi a kereskedelmi számlát, a származási bizonyítványt, a vámérték kimunkálására szolgáló egyéb dokumentumokat). Amennyiben a benyújtott okmányok megfelelnek a jogszabályi előírásoknak, úgy sor kerül az árunyilatkozat elfogadására. Az elfogadást a hely és idő megjelölésével fel kell tüntetni (év, hó, nap, óra, perc). Az árunyilatkozat elfogadásának legfőbb joghatása az, hogy az adott vámeljárás megindítása innen kezdődik.

Az árunyilatkozat annak **elfogadásáig általában korlátlanul módosítható**, mivel azzal még érdemi intézkedés a vámhatóság részéről nem történt. Előfordulnak azonban olyan esetek, amikor – annak ellenére, hogy még nem történt meg a vámhatóság részéről a vámáru nyilatkozat hivatalos elfogadása, a bejegyzett adatok mégsem módosíthatók. Ennek oka az lehet, hogy a vámhatóság a nyilatkozattevőt értesítette, hogy az árut meg akarja vizsgálni, illetőleg előzetesen megállapításra került, hogy az árunyilatkozat adatai helytelenek. Abban az esetben, ha az áru átengedése már megtörtént, szintén nem lehet az adatokon változtatni.

Külön kerül szabályozásra az **érvénytelenség kérdése**. Érvénytelennek kell tekinteni az árunyilatkozatot, ha meggyőződnek arról, hogy az árut azonnal egy másik vámeljárás alá vonják; vagy különleges körülmények eredményeként az áruknak azon vámeljárás alá vonása, amelyre bejelentették azokat, többé nem indokolt.

11.5.3.2. A vámtartozás

A vámok és egyéb terhek az Európai Unió és a tagállamok költségvetési bevételeinek jelentős részét képezik. Az Európai Unió vonatkozásában – természetesen – csak 2004. május 1-e utáni időszakra vonatkozóan kerül figyelembe vételre, mivel a csatlakozást megelőzően minden vámbevétel a hazai költségvetés bevételi oldalát képezte. A jelenleg hatályos Uniós Vámkódex, illetve az azt megelőző Közösségi Vámkódex előírásai értelmében a Közösségi költségvetés saját forrásának számítanak a vámbevételek.

A vámbevételek megosztásának a történetét az alábbiakban foglalhatjuk össze: Jelen időszakig három alkalommal változott az Európai Unió közös költségvetésébe a tagállamok kötelező befizetéseinek a mértéke:

- Közösségek saját forrásainak rendszeréről szóló 85/257/EGK rendelet Euratom számú határozata értelmében minden tagállam – beszedési költségeinek

finanszírozása céljából megtarthatta az általa realizált, a közösségen kívüli országokból eredő behozatali vámokból saját forrás bevételek 10%-át.

- A 2000. december 31. után megállapított vámbevételek esetén az arány 25 %-ra módosult.
- A 2016. október 1. után megállapított vámbevételek esetén az arány 20 %-ra módosult. Megjegyzendő, hogy a határozatot minden tagállamban ratifikálni kell.

Jelen esetben a hivatkozott 2014/335/EU Euratom számú rendeletet a 27 tagállam közül Bulgária ratifikálta utoljára. Magyarország 2015. évi XCIII. törvénnyel hirdette ki. A 80%-20 % alkalmazhatóságát a külgazdasági és külügyminiszter közleményben hirdette ki.³³²

A címben szereplő téma elemzése során - mindenek előtt – kettő alapfogalmat kell tisztáznunk. Nevezetesen azt, hogy vámjogi értelemben **mi minősül vámtartozásnak**, illetve **ki minősül adósnak**. Az Unió Vámkodex definiálja mindkét fogalmat, így első látásra könnyűnek tűnik a meghatározás.

A jogszabály értelmében, **vámtartozás**: valamely személy kiviteli vámok vagy behozatali vámok összegére vonatkozó fizetési kötelezettsége.³³³ Tisztázásra szorul a személy fogalma is, mivel a személy, a gazdálkodó, illetve a nyilatkozattevő hasonló, de egymással nem felcserélhető kategóriák.

Személynek minősül a természetes személy, a jogi személy, valamint minden olyan személyegyesülés, amely jogi személyiséggel nem rendelkezik, de ügyleti képességét az uniós, agy a nemzeti jog elismeri.³³⁴ A szabályozás célja az, hogy bárki vagy bármely szervezet a vámjog személyi hatálya alá tartozzon, mivel bárki végezhet olyan tevékenységet (kereskedelmi ügyleteket) amelynek keretében az Európai Unión kívüli területről szállít be nem uniós árut. Ehhez kapcsolódik a gazdálkodó fogalma, mivel akkor válik a vámjogszabályok alanyává, ha részt vesz olyan tevékenységekben, amely a vámjog hatálya alá tartozik. A nyilatkozattevő pedig az a személy, aki saját nevében nyújt be árnyilatkozatot, vagy akinek a nevében kerül a vám árnyilatkozat benyújtásra.

Az adós fogalmát szintén szabályozza az uniós vámjog. Ennek értelmében adósnak minősül bármely személy, aki a vámtartozás megfizetéséért felelős. Fentiekből adódik,

³³² Lásd: 40/2016. (XI. 18.) KKM közlemény

³³³ UVK 5. cikk 18. pont

³³⁴ UVK 5. cikk 4. pont

hogy adósnak minősül elsősorban maga a természetes személy, a gazdálkodó szervezet, vagy annak közvetett képviselője, illetve másodsorban azok a személyek, akik a vámjogi viszonyokban vámbiztosíték nyújtóként szerepelnek (pl. kezes, hitelintézet bankgarancia esetén, fuvarozó vállalat, biztosító társaság, stb.).

A vámtartozás keletkezésekor előre kell bocsátani, az Uniós Vámkódex területi hatályának rendelkezése értelmében uniós saját forrás csak a vámunió területén keletkezhet. Alapvetően különbséget kell tenni a keletkezés módjai között, ugyanis beszéltünk jogszerűen vagy szabályosan (azaz a vámjogszabály előírásainak megfelelő) módon keletkezett vámtartozásról. Abban az esetben, ha a vámjogszabály valamely előírása sérül, akkor is keletkezik vámtartozás, azonban az jogszerűtlen vagy szabálytalan. A harmadik esetkör az esetlegesen keletkező vámtartozás alkotja.

Szabályosan (jogszerűen) keletkezik a vámtartozás a nem uniós áru szabad forgalomba bocsátáskor, illetve részleges vámmentességgel járó ideiglenes behozatal esetén. Bizonyos szempontból ide sorolhatjuk a meghatározott célra történő felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket is. Szabad forgalomba bocsátáskor a nem uniós áru vámjogi státusza megváltozik, uniós áruvá válik a törvény erejénél fogva. Abban az esetben, ha az adott vámeljárás nem tartozik valamely vámmentes jogcím alá, úgy a vámtarifa vámtételét kell alkalmazni. Az ideiglenes behozatal pedig – elnevezéséből eredően – nem uniós áruk ideiglenes behozatalát teszi lehetővé a unió vámterületére. Két formája van, a teljes- és a részleges vámmentességgel járó ideiglenes behozatal. Az utóbbi esetén minden naptári hónapra a kiszabott vám 3 %-át kell, ún. használati vám címén megfizetni.

Szabálytalanul (jogszerűtlenül) az alábbi esetekben keletkezik a vámtartozás:

- A nem uniós áruk vámunió vámterületére való jogellenes beléptetése, vámfelügyelet alóli elvonása, jogsértő szállítása, feldolgozása, tárolása, átmeneti megőrzése és jogellenes ideiglenes behozatala eseteiben.
- Szabálytalanul keletkezik a vámtartozás abban az esetben is, ha Unió vámterületén belüli meghatározott célra történő felhasználásával kapcsolatos, jogszabályban megállapított kötelezettségét a gazdálkodó nem teljesíti.
- Az a vámtartozás, amely, a nem uniós áruk vámeljárás alá vonására vagy - az áruk meghatározott célra történő felhasználás alapján- nulla vagy csökkentett

behozatali vám- tétel megadására vonatkozik és ezt a feltételt a gazdálkodó nem teljesíti.

Esetlegesen keletkező vámtartozás: átmeneti megőrzés, árutovábbítás, vámraktározás, ideiglenes behozatal teljes mentességgel, aktív feldolgozás, meghatározott célú felhasználás esetén. A felsorolt vámigazgatási intézkedés illetve vámeljárások közös jellemzője, hogy abban az esetben, ha a rájuk vonatkozó vámjogi előírások maradéktalanul teljesülnek, nem keletkezik vámtartozás. Ha valamely feltétel sérül, vagy a jogszabályban meghatározottaktól eltérően teljesül, úgy a vámtartozást elő kell írni, azaz a vámbevételt realizálni szükséges.

A vámtartozás keletkezésének helye az a hely, ahol az azt eredményező esemény történik. A vámtartozást a vámhatóság hivatalos helyén, a könyvelésbe vételt követően a kivetéssel állapítja meg. A vámtartozást minden esetben közölni kell az adóssal. A közlést minden esetben az annak a tagállamnak a szabályai szerint előírt formában kell közölni, ahol a vámtartozás keletkezett. Magyarországon minden esetben határozat formájában kell közölni a vámadóssal a kiszabott vámtartozást. A fizetendő behozatali vagy kiviteli vám összegét 100 forintra kerekítve kell megállapítani.

Ha valamely szóban bejelentett árura vámtartozás vagy egyéb teher fizetési kötelezettség keletkezik, azok megfizetéséről a vámhatóság az uniós vámjog végrehajtásának részletes szabályairól szóló rendeletben meghatározott mintájú elismervényt – Vámjegyet³³⁵ – ad ki.

A vámtartozás keletkezésének időpontja szabályos keletkezés estén az **árunyilatkozat elfogadásának időpontja**.

³³⁵ **Megjegyzés:** Vámjegy- Szóbeli árunyilatkozatnak minősül, és akkor alkalmazható, ha:

- az áruk összértéke nem haladja meg a 700 eurót,
- így szeretnék bejelenteni az árukat,
- az utasnak nincs feladott poggyásza
- egyéb államigazgatási szerv engedélye nem szükséges a behozatalhoz, Amennyiben valamely személy vámjeggyel

kívánja szabadforgalomba bocsátani a terméket, akkor a 2658/87/EGK tanácsi rendeletben foglaltaknak megfelelően 2,5%-os általános vámtételt kell alkalmazni, kivéve a dohánygyártmányokat. Amennyiben a vámeljárást kérő a megállapított vámértékkel vagy a szóban közölt vám, és egyéb terhek mértékével nem ért egyet, a vámeljárást az általános szabályok szerint írásban – Egységes Vámárunyilatkozat benyújtásával – kell kezdeményeznie.

A vámtartozás összegét a vámtartozás keletkezésének időpontjában érvényes vámkivetési szabályok alapján kell meghatározni. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor azt az időpontot kell figyelembe venni, amikor a vámhatóság megállapította, hogy az árura vámtartozás keletkezett. Amikor azonban a vámhatóság rendelkezésére álló információk lehetővé teszik számukra annak megállapítását, hogy a vámtartozás ennek a megállapításnak az időpontját megelőzően keletkezett, a vámtartozást abban a legkorábbi időpontban keletkezettnek kell tekinteni, amelynél egy ilyen helyzet megállapítható.

Kiemelt figyelmet kell fordítani azokra az esetekre, amikor a vámtartozás szabálytalanul (jogellenesen) keletkezik. Ez esetben a vámtartozás keletkezésének ideje:

- az az időpont, amikor annak a kötelezettségnek, amelynek nem teljesítése vámtartozást keletkeztet, nem tesznek eleget,
- amikor a nem uniós áru vámeljárására vonatkozó árunyilatkozatot a vámhatóság elfogadta.

Az uniós vámjog értelmében azonban az alábbi esetekben nem kell közölni a vámtartozást az adóssal:

- amikor a behozatali vagy kiviteli vám összegének végleges meghatározásáig vám formájában megjelenő átmeneti kereskedelempolitikai intézkedés került bevezetésre,
- amikor a fizetendő behozatali vagy kiviteli vám összege meghaladja a KTF³³⁶, illetve a KSZF³³⁷ alapján megállapított összeget,
- amikor az eredeti határozatot, amely szerint a vámtartozást egyáltalán nem kell közölni, vagy a fizetendő behozatali vagy kiviteli vám összegénél kisebb behozatali vám- vagy kiviteli vám-összeg mellett kellett közölni, olyan általános rendelkezések alapján hozták meg, amelyeket bírósági határozat később érvénytelenített,
- amikor a vámhatóságok a vámjogszabályok értelmében mentesülnek a vámtartozás közzétevése alól.

Ha a fizetendő vám összege megegyezik a vám-árunyilatkozaton feltüntetett összeggel, akkor az áru vámhatóság általi átengedése egyenértékű a vámtartozás adóssal történő közzétévésevel.

³³⁶ Kötelező Tarifális Felvilágosítás

³³⁷ Kötelező Származási Felvilágosítás

A vámhatóságok eltekinthetnek attól, hogy a szabályok be nem tartása miatt keletkezett vámtartozást közöljék, amennyiben az érintett behozatali vagy kiviteli vám összege kevesebb, mint 10 EUR. Ha a vámtartozást eredetileg a behozatali vagy kiviteli vám olyan összegével közölték, amely kevesebb volt a fizetendő behozatali vagy kiviteli vám összegénél, a vámhatóságok eltekinthetnek a vámtartozás közlésétől az összegek közötti különbségek tekintetében, ha az, kevesebb, mint 10 EUR. A vámhatóság által kiszabott, illetve visszautalandó, jogcímenként kis összegű, 10 EUR – kivéve a jövedéki termék után kiszabott egyéb terheket – nem kell megfizetni, illetve visszafizetni. Az így meg nem fizetett összeget a vámigazgatási eljárás lezárásával egyidejűleg törölni kell, a vissza nem térítendő összeget pedig bevételként köteles elszámolni a vámhatóság.

Nem kell megfizetni, illetve visszafizetni azt a 10 EUR alatti, egyéb teher különbözetet, valamint visszafizetni azt a 10 EUR alatti vámtúlfizetést, amely az egy határozatban egy vagy több jogcímen kiszabott és megfizetett összeg különbségéből keletkezett. Az így keletkezett tartozást a vámhatóság utólag töröli, a túlfizetést pedig köteles bevételként adónemenként belső bizonylattal előírni és elszámolni.

A túlfizetesként vagy tartozatlan befizetesként nyilvántartott pénzösszeg visszafizetését az állami adó- és vámhatóság a kérelem benyújtásától számított harminc napon belül kamatmentesen teljesítheti.

A vámtartozás elévülésével kapcsolatos alapszabály, hogy a vámhatóság a keletkezés időpontjától számított 3 éven belül közölheti azt az adóssal. Azonban ha a vámtartozás keletkezésekor olyan cselekmény történt, amelynek büntetőeljárást vonhatott maga után az elévülési határidő meghosszabbodik legalább 5 év, de legfeljebb 10 évre, összhangban a nemzetközi joggal.

12. VÁMTARIFA ISMERETEK

(ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY ÁGNES)

12.1. A vámtarifa fogalma

Az áruosztályozás, vagy más néven árubesorolás tulajdonképpen egy nagyon régi, a kereskedelem kialakulásával összefonódó fogalom. Az áruk rendszerezése, csoportokba, osztályokba sorolása kezdetben elsősorban a vámszedéshez kötődött. Ezek legfontosabb célja a vámmérték megállapításának megkönnyítése volt. Ennek lényege az volt, hogy a leggyakrabban előforduló árukat meghatározott szempontok szerint csoportosították, majd ezekhez a csoportokhoz rendelték hozzá a fizetendő vám mértékét.

A modernkor megnövekedett kereskedelmi forgalma alapvetően szükségessé tette az árucikkek egységes rendszerbe foglalását. Az áruk különféle szempontok szerinti felsorolását tartalmazó ún. árujegyzékek már több száz évvel ezelőtt is léteztek, ezek folyamatos fejlődésének eredményeként alakultak ki a ma használatos vámtarifák.

A fejlődési folyamat során kialakuló **vámtarifák három fő alapvető tartalmi ismérvvvel** voltak jellemezhetőek:

- 1. vámtarifaszám:** tekintettel arra, hogy kódrendszerekről van szó, számjegyeket alkalmaznak az áruk azonosítására. A számjegyek jelentéséről a későbbiekben lesz szó.
- 2. árumegnevezés:** az adott számjegyhez tartozó árukör meghatározása. A vámtarifáknak minden egyes létező árut magában kell foglalniuk, ezért ezek a megnevezések sok esetben viszonylag tág meghatározásokat tartalmaznak.
- 3. vámtétel.**

Ez a három ismerv többé-kevésbé ma is jellemzi a vámtarifákat, azonban a harmadik összetevő tekintetében ma már nem csak egyszerűen vámtételeket, hanem egyéb fontos információkat is találhatunk a vámtarifaszámokhoz rendelve, különösen az elektronikus használati vámtarifák megjelenése óta. Ilyenek többek között például az árucikkekhez kapcsolódó korlátozások-tilalmak, egyedi behozatali-kiviteli feltételek, adózással összefüggő információk is.

12.2. A vámtételek meghatározásának típusai a vámtarifában

A vámtarifák fő funkciójának azonban továbbra is az áruk után fizetendő vámok megállapítását tekinthetjük. Ennek során **három féle megállapítási módot** különböztethetünk meg.

Mérték (specifikus) vámról beszélünk, amennyiben az áru kereskedelmi mértékegységét (tömeg, darab, térfogat stb.) veszi alapul a tarifa és ahhoz rendeli a fizetendő vámtételt. Ez a vám mérték meghatározás figyelmen kívül hagyja a minőséget.³³⁸

Az **érték (ad valorem) vám** az áru után fizetendő vámot az áru értékének százalékában határozza meg, és mivel a minőség befolyásolja az áru értékét (magasabb minőség, magasabb ár), ily módon a minőség kifejezésre jut, befolyásolja a vámtéher nagyságában.³³⁹

Az érték és a mértékvámok kombinációját is alkalmazzák, melyek esetében a vámérték meghatározott százalékán túl még az áru mennyisége után is fizetendő vám. Ezt **vegyes (compound) vámnak** nevezzük.

Az alábbi 12. számú ábra szemlélteti az EU vámtarifájában (Kombinált Nomenklatúrában) megjelenő, az előbbieken vázolt vámtípusokat.

³³⁸ HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011., 10. p.

³³⁹ HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011., 11. p.

12. számú ábra: Vámtípusok megjelenése a Kombinált Nomenklatúrában

Vámtarifaszám (KN-kód)	Árumegnevezés	Vámtétel % = értékvám
0709 99 10	Salátazöldség, a saláta (<i>Lactuca sativa</i>) és a cikória (<i>Cichorium spp.</i>) kivételével	10,4
0709 99 20	Leveles répa (fehérrépa vagy mángold) és kárdi (kardonna)	10,4
0709 99 40	Kapribogyó	5,6
0709 99 50	Ánizskapor	8
0709 99 60	Csemegekukorica	9,4 €/100 kg/net
0709 99 90	Más	12,8
0710	Zöldség (nyersen, vagy gőzöléssel vagy vízben forrázással főzve is) fagyasztva:	
0710 10 00	- Burgonya	14,4
	- Hüvelyes zöldség kifejtve is:	
0710 21 00	-- Borsó (<i>Pisum sativum</i>)	14,4
0710 22 00	-- Bab (<i>Vigna spp., Phaseolus spp.</i>)	14,4
0710 29 00	-- Más	14,4
0710 30 00	- Paraj, új-zélandi paraj és labodaparaj (kerti laboda)	14,4
0710 40 00	- Csemegekukorica	5,1 + 9,4 €/100 kg/ net ⁽¹⁾

Forrás: a szerző saját szerkesztése

12.3. Vámtarifa az Európai Unióban

Az Unióban alkalmazott vámtarifa elnevezése: „**Kombinált Nomenklatúra**”, rövidítve: **KN**.

A **Kombinált Nomenklatúra** egy olyan nemzetközi áruazonosító, termékosztályozási rendszer, melyet napjainkban az Európai Unió valamennyi tagállama, valamint a csatlakozni kívánó államok is alkalmaznak mind vámcélokra, mind pedig statisztikai adatgyűjtés céljából. Ezen kívül a Kombinált Nomenklatúra kódszámaival történik mind az uniós, mind pedig a hazai jogi normákban azon áruk, termékek, termékkörök meghatározása, melyekkel kapcsolatban az adott jogi norma valamilyen intézkedést, szabályt, rendelkezést, korlátozást, engedélykötelezettséget vagy fizetési kötelezettséget, stb. kíván alkalmazni.

Fontos kiemelni, hogy a Kombinált Nomenklátúra az ún.: **Harmonizált (Összehangolt) Áruleíró és Kódrendszeren**, más néven **HR nomenklatúrán (rövidítve: HR)** alapul.³⁴⁰ A Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer olyan egységes árujegyzék (nomenklátúra), amely egyaránt szolgál vámcélokat, de kielégíti a szállítás, szállítmányozás és az ipar, a kereskedelem termék besorolási igényeit, és alkalmas a statisztikai feldolgozásra, összehasonlításra is.

A HR egyezmény aláírói kötelezettséget vállalnak arra, hogy tarifa- és statisztikai nomenklatúráik a Harmonizált Rendszerrel megegyeznek, minden változtatás nélkül alkalmazzák:

- a HR valamennyi vámtarifaszámának és alszámának szövegét és a hozzájuk tartozó kódszámokat (HR-kód vagy HR Vámtarifaszám),
- a HR értelmezési szabályait (6 szabály),
- valamint az áruosztályokhoz, árucsoportokhoz, alszámokhoz tartozó megjegyzéseket.

A szerződő feleket azonban az egyezmény aláírása nem korlátozza abban, hogy a nemzeti tarifa- vagy statisztikai nomenklatúrájukban albontásokat (nemzeti alszámokat) hozzanak létre a HR-t követő szinten.³⁴¹

Az egyezményhez jelenleg több mint 200 ország csatlakozott (vagy csatlakozás nélkül is ezt alkalmazza), így nem túlzás azt mondani, hogy a világon szinte minden állam vámtarifájának alapját ez a rendszer képezi.

Az EU-ban tehát a HR nomenklátúra rendszerére építve alakítják ki az Unió saját gazdasági, kereskedelempolitikai igényeinek megfelelő vámtarifaszámokat. Az Európai Közösségek Tanácsa 1987. július 23-án fogadta el Brüsszelben a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló 2658/87/EGK rendeletet³⁴², amellyel létrejött a Kombinált Nomenklátúra. Létrehozásának legfőbb célja az volt, hogy egyszerre eleget tegyen mind a Közös Vámtarifa, mind a Közösség külkereskedelmi statisztikája által megkívánt követelményeknek.

³⁴⁰ Az összehangolt Áruleíró és Kódrendszerről Brüsszelben, 1983. évi június hó 14. napján megkötött nemzetközi egyezmény.

³⁴¹ HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklátúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011., 13. p.

³⁴² *A Tanács 1987. július 23-i 2658/87/EGK rendelete a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról* HL L 256 1987.9.7.

A KN nómenklatúra következő évre vonatkozó módosításait is tartalmazó formátuma évente egyszer jelenik meg nyomtatott formában. Ezt a következő évre hatályos állapotot minden év október 31-ig kell kihirdetni az Unió Hivatalos Lapjában (Official Journal)³⁴³. Az évenkénti módosításra általában a statisztikai és a kereskedelempolitikai követelmények változásainak, a technológiai és kereskedelmi fejlődésnek a figyelembevétele érdekében is szükség van, és e célból törölni kell az elavult tudományos neveket és kódokat, új alszámokat kell bevezetni a rögtönzött robbanóeszközök előállításához és használatához szükséges bizonyos áruk nyomon követésének megkönnyítésére, és ki kell igazítani az INN-termékek³⁴⁴ jegyzékét és a gyógyszeripari intermedierek³⁴⁵ listáját.³⁴⁶ Az egyértelműség érdekében szintén indokolt bizonyos apróbb változásokat bevezetni a szöveg különböző nyelvi változatainak egységesítése érdekében.³⁴⁷

12.3.1.A Kombinált Nómenklatúra szerkezeti felépítése, jellemzői

A Kombinált Nómenklatúra az előzőekben említett rendelet I. sz. mellékleteként jelenik meg minden évben. A melléklet nem csupán magát a vámtarifát tartalmazza, hanem számos egyéb, a KN alkalmazása során fontos olyan részeket is, melyeknek alkalmazása elsősorban vámeljáráások során releváns.

A melléklet az alábbi fő részeket tartalmazza:

ELSŐ RÉSZ – BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK

I. szakasz – Általános szabályok

A. a Kombinált Nómenklatúra értelmezésére vonatkozó általános szabályok,

³⁴³ A 2018. évre vonatkozóan a Bizottság (EU) 2017/1925 Végrehajtási Rendelete (2017. október 12.) a vám- és a statisztikai nómenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló 2658/87/EGK tanácsi rendelet I. mellékletének módosításáról. HL L 282/1 2017.10.31.

³⁴⁴ Az egészségügyi világszervezet (WHO) által a gyógyszeripari anyagok tekintetében előírt nemzetközi szabadnevek (International Non-proprietary Name, rövidítve: INN). Ezek felsorolása megtalálható a KN III. részében és speciális vámmentességet élveznek.

³⁴⁵ A vámmentes gyógyszeripari késztermék gyártása során használatos vámmentességet élvező köztes vegyületek.

³⁴⁶ a Bizottság (EU) 2017/1925 Végrehajtási Rendelete (2017. október 12.) (4). bek.

³⁴⁷ a Bizottság (EU) 2017/1925 Végrehajtási Rendelete (2017. október 12.) (6). bek.

- B. a vámtételekre vonatkozó általános szabályok,
- C. a nómenklatúrára és a vámtételekre egyaránt vonatkozó általános szabályok.

II. szakasz – Különös rendelkezések

- A. Egyes hajókhoz vagy más vízi járművekhez, illetve tengeri fúró- vagy termelési platformokhoz használt áruk,
- B. Polgári légi járművek és azokhoz használt áruk,
- C. Gyógyszeripari termékek,
- D. Átalányvám-tétel,
- E. Csomagolótartályok és csomagolóanyagok,
- F. Kedvezményes tarifális elbánás az áru jellege alapján,
- G. Jelek, rövidítések és szimbólumok,
- H. Kiegészítő mértékegységek.

MÁSODIK RÉSZ – VÁMTARIFA

HARMADIK RÉSZ – VÁMTARIFA-MELLÉKLETEK

- I. szakasz – Mezőgazdasági mellékletek
- II. szakasz – Vámmentességet élvező gyógyszeripari anyagok jegyzéke
- III. szakasz – A harmonizált rendszerben történő későbbi felhasználásra fenntartva)
- IV. szakasz – Kedvezményes tarifális elbánás az áruk jellege alapján

Látható tehát, hogy a szűkebb értelemben vett vámtarifa, melyet az árubesorolások során alkalmazunk, a II. részben található. A szakmai szóhasználatban a „Kombinált Nómenklatúra” és „Vámtarifa” kifejezés sokszor felváltva használatos, azonban általánosságban kijelenthető, hogy többnyire fedik egymást.

A szűkebb értelemben vett vámtarifa (tehát a melléklet II. része) tartalmilag az alábbi szerkezeti egységekkel jellemezhető:

- **Áruosztályok**

I-től XXI-ig terjedő intervallumban, római számokkal jelölve.

Az áruosztályok átfogó termékköröket tartalmaznak, melyeket az áruosztályokon belül árucsoportokba kategorizálva találhatunk meg.

Általánosságban elmondható, hogy a vámtarifa mai formájában logikailag az egyszerűbb, kevésbé megmunkált árucikkek felől halad a bonyolultabb megmunkálású, egyre összetettebb áruk felé. Ez az elv nem csak a vámtarifa egészében, de az egyes árucsoportokon belül felépítésben is érvényesül.

- **Árucsoportok**

1-től 99-ig terjedő intervallumban, amelyek jelölése mindig arab számmal történik.

Minden egyes árucsoport meghatározott áruköröket tartalmaz, a vámtarifára jellemző logikai felépítést követve. Itt fontos megjegyezni, hogy konkrét árubesorolásra az 1-97. árucsoportok szolgálnak. A 98. árucsoport az ipari létesítményekre vonatkozó statisztikai árucsoport³⁴⁸, a 99. árucsoport pedig bizonyos különleges árumozgásokra vonatkozó kódokat tartalmaz.³⁴⁹

³⁴⁸ A 2010. február 9-i 113/2010/EU (1) és a 2004. november 18-i 1982/2004/EK (2) bizottsági rendeletek lehetővé teszik a tagállamok számára egyszerűsített nyilatkozattételi eljárás alkalmazását a komplett ipari létesítmények kivitelének és érkezésének vagy feladásának Unión – külkereskedelmi és EU belüli kereskedelmi – statisztikai számbavétele céljából. Az egyszerűsítés feltételeit és a követendő eljárást nemzeti előírások határozzák meg, abban az esetben, ha a tagállam alkalmazza az egyszerűsítés lehetőségét. Az engedélyt kiadó hatóságok listája tagállamonként a 98. árucsoportban van felsorolva.

³⁴⁹ Szokásos lakóhelyüket áthelyező természetes személyekhez tartozó személyes vagyontárgyakra vonatkozó kódok és bizonyos különleges árumozgásokra vonatkozó statisztikai kódok. Ez utóbbiak a hajókra és légi járművekre szállított áruk, a tengeri létesítmények személyzete számára vagy a tengeri létesítmény motorjainak, gépeinek és más berendezéseinek működtetéséhez szállított áruk, valamint a kizárólag tagállamok közötti árukereskedelemben, kevesebb, mint 200 € értékű egyedi ügyletekhez és néhány esetben maradványtermék bejelentéséhez használt kódok.

13. számú ábra: Példa az áruosztályok/árucsoportok összefüggésére a Kombinált Nomenklatúrában.

MÁSODIK RÉSZ – VÁMTARIFA		Oldal
Fejezet		
	I. áruosztály	
	Élő állatok; állati termékek	
	Árucsoportok:	
1.	Élő állatok	29
2.	Hús és élelmezési célra alkalmas vágási melléktermékek és belsőségek	33
3.	Halak és rákfélék, puhatestű és más gerinctelen víziállatok	50
4.	Tejtermékek; madártojás; természetes méz; máshol nem említett, élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszer	73
5.	Máshol nem említett állati eredetű termékek	85

Forrás: a szerző saját szerkesztése

- **Árucsoportok**

Árucsoportok csak bizonyos árucsoportok esetében találhatóak a vámtarifában, jelölésük római számmal történik. Jellemzően az adott árucsoport logikai tagolását segítik elő. A 39. árucsoportban például két árucsoportot találhatunk, melyek segítenek a tájékozódásban, a tekintetben, hogy az árucsoporton belül hol található az alapanyagokat és mely vámtarifaszámok tartalmazzák a félkész és késztermékeket.

- **Vámtarifaszámok és alszámok**

A vámtarifaszámok felépítése a későbbiekben lesz kifejtve.

- **Különböző szintű megjegyzések**

A HR nomenklatúrával kapcsolatban már szó esett arról, hogy az egyezményhez csatlakozóknak kötelezően át kell venniük az ún.: megjegyzéseket is. A megjegyzések az áruk osztályozásához adnak részletes utasításokat.

A megjegyzéseknek 4 fajtáját különböztethetjük meg:

1. áruosztály előtti,
2. árucsoport előtti,
3. alszamos és
4. kiegészítő megjegyzéseket.

Az alszamos megjegyzések alapvetően a HR (6 számjegyű) alszamos bontásig bezárólag tartalmazzak rendelkezést, míg a kiegészítő megjegyzésekben akár KN (8 számjegyű) alszámokig találhatunk az osztályozásra vonatkozó előírásokat.

Tartalmukat tekintve sokféle rendelkezést tartalmazhatnak az áruk besorolásával összefüggésben, melyek közül a leggyakoribbak a következők:

- felsorolhatják azokat a kivételeket, amelyeket nem osztályozhatjuk az adott áruosztályba, árucsoportba, vagy konkrét vámtarifaszám alá,
- meghatározhatják, hogy pontosan milyen áruk tartozhatnak az vonatkozó áruosztályba vagy árucsoportba,
- tartalmazhatnak egyes áruk tekintetében részletes áruosztályozási előírásokat,
- meghatározhatják, hogy egyes szakkifejezések alatt mit kell érteni (ált. az egész vámtarifában),
- tartalmazhatnak egyes konkrét vámtarifaszámokra vonatkozó rendelkezéseket (4-6-8 számjegyig), stb.

12.3.2. Az Európai Közösségek Integrált Tarifája (TARIC)

A Hivatalos Lapban megtalálható Kombinált Nómenklatúra csak az ún.: „*erga omnes*” vámtételeket tartalmazza, a preferenciális illetve a szabadkereskedelmi megállapodások szerinti vámtételek nem szerepelnek benne. Ennek oka, hogy az Unió gyakorlatilag a világ majd valamennyi országával szabadkereskedelmi megállapodást kötött, így technikailag nincs lehetőség ennyi hasáb feltüntetésére, valamint a pillanatnyi kereskedelmi helyzet figyelembevételével nagyon sok termék tekintetében lehetőséget biztosít kedvezményes vámkontingens igénybevételére, ezáltal kedvezőbb vámtétel alkalmazására. Ezért az egyes vámtarifaszámok alá tartozó termékek tekintetében napi frissítéssel a vámtételek megjelentetésére papír alapon nincs lehetőség. Ezen kívül a számos kereskedelempolitikai és egyéb, az áruforgalomhoz kapcsolódó intézkedés megjelenítése egységes, követhető formában nem lenne megvalósítható nyomtatott formában.

Az egyes termékekhez kapcsolódó szerződéses vámtételek, illetve a kedvezőbb vámtétel alkalmazásának feltételei (a kihirdető rendelet, határozat száma), valamint az esetleges korlátozások és intézkedések csak a TARIC adatbázisban követhetőek nyomon, napi frissítéssel.

A **Közösség Integrált Tarifája (TARIC)**³⁵⁰ egy olyan **elektronikus adatbázis, más néven elektronikus használati vámtarifa**, melyet a Kombinált Nómenklatúrával egyidejűleg a 2658/87/EGK Rendelet (2. Cikk) hozott létre. A TARIC rendszer az Unió minden tagállamának hivatalos nyelvén elérhető. A rendszer a KN nómenklatúrára épül, azonban azon túl tartalmazza az összes alkalmazandó vámtételt, valamint minden, a tarifához kapcsolódó vám-, kereskedelem- és mezőgazdaság-politikai intézkedést, így lehetővé teszi a nemzeti vámigazgatások számára a feladatok egységes végrehajtását az Európai Unió minden tagállamában.

A TARIC az Európai Közösségek Hivatalos Lapjában közzétett jogszabályokat foglalja magában. A gyakorlati alkalmazás és az információszerzés egyik legfontosabb eszköze, de **önmagában nem rendelkezik joghatással**, hivatkozni jogforrásként pusztán a rendszerre nem lehet. A TARIC-ban megtalálható információk jogi alapját minden esetben a beintegrált jogi aktus teremti meg. Ugyanakkor, a 2658/87/EGK R. 5. Cikk (2) bekezdésében foglaltak alapján alkalmazása minden esetben kötelező a Közösségen kívüli országokkal bonyolított kereskedelemben alkalmazott vám- és statisztikai nyilatkozatokon.

A TARIC rendszer az alábbi oldalon minden tagállam nyelvén, bárki számára hozzáférhető:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp

12.4. A vámtarifaszámok jelölése, értelmezése

12.4.1. KN-kód

A nyomtatott formában megjelenő KN-ben nyolc számjegyből álló vámtarifaszámokat találhatunk, amelyeket KN-kódnak nevezünk. A KN kód 8 számjegyből az egyes számjegyek az alábbiakat jelentik:

- az első két számjegy a KN nómenklatúrán belüli árucsoport számát jelenti,

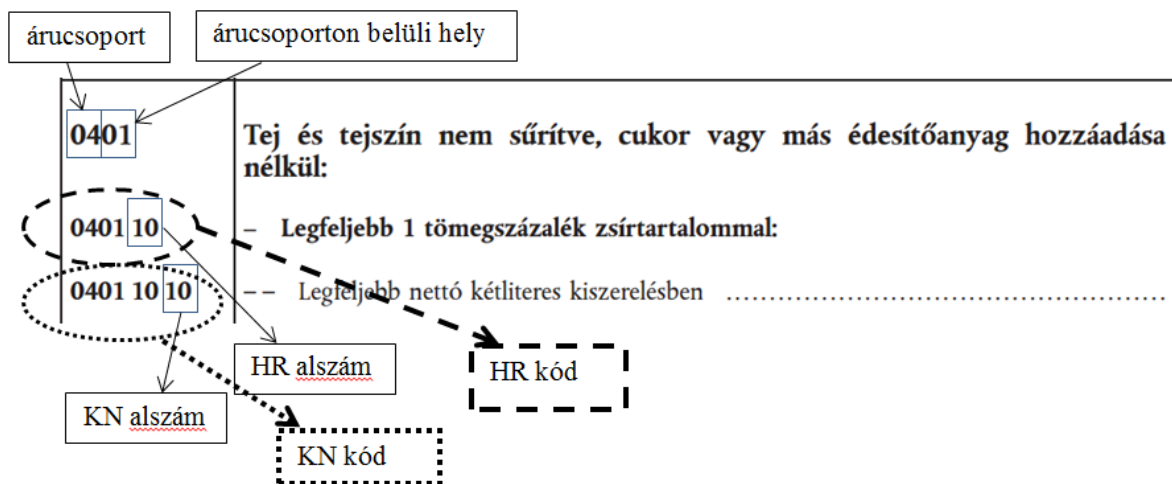
³⁵⁰TARIC = "TARif Intégré de la Communauté" francia nyelvű kifejezésből képzett mozaikszó

- a 3-4. számjegy az adott árucsoporton belüli elhelyezkedést mutatja (az első négy számjegy jelenti a szűk értelemben vett „vámtarifaszám”-ot, tekintettel arra, hogy az ezt követő számjegyeket „alszámok”-nak nevezzük.),
- az 5-6. számjegy a Harmonizált Rendszer szerinti nomenklatúra vámtarifa-alszámaihoz kapcsolódó kódszám,
- a 7-8. számjegy határozza meg a KN-alszámokat.

Ha a Harmonizált Rendszer szerinti vámtarifaszám vagy vámtarifa-alszám közösségi célból nincs tovább bontva, a hetedik és nyolcadik számjegy „00”.

A kódszámok felépítését és az egyes számjegyekhez tartozó elnevezéseket a 14. számú ábra szemlélteti.³⁵¹

14. számú ábra: A Kombinált Nomenklatúra kódszámainak felépítése

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Itt érdemes megjegyezni, hogy a 4 számjegyű vámtarifaszámok vastagított szedéssel és megemelt betűmérettel vannak kiemelve a nomenklatúrában, melyeken belül található meg az alszámok. Az alszámok közül a HR nomenklatúrához tartozó 6 számjegyűeket szintén vastagítva, de normál betűmérettel találhatjuk meg a tarifában. Ezt szemlélteti a 15. számú ábra.

³⁵¹ ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - I. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 11. pp. 62-68., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 62. p.

15. számú ábra: A HR és KN alszámok

4 számjegyű vámtarifaszám szövege	
9406	Előre gyártott épület:
9406 10 00	- Fából
9406 90	- Más:
9406 90 10	-- Mobil lakóépület
	-- Más:
	--- Vasból vagy acélból:
9406 90 31	---- Üvegház
9406 90 38	---- Más
9406 90 90	--- Más anyagból

Forrás: a szerző saját szerkesztése

12.4.2. TARIC-kód

Korábban már említésre került, hogy a TARIC adatbázis szerkezeti felépítése a Kombinált Nomenklatúrán alapul. Az adatbázisban a KN-kódokon belül további két számjegyű alszamos bontásokat is találhatunk, melyeket kizárólag az elektronikus rendszerből tudunk lekérdezni. A TARIC-kódok így tehát minimálisan 10 számjegyből álló kódok. A TARIC alszámok –TARIC rendszerben történő – megjelenítésére a 16. számú ábrán láthatunk példát.

16. számú ábra: TARIC alszámok megjelenítése a TARIC rendszerben

8521	Videofelvevő vagy -lejátszó készülék, videotunerrel egybeépítve is : (TN701)
8521 10	- Mágnesszalagos :
8521 90	- Más :
8521 90 00 10	- - Videólejátszó készülék, bizonyos típusú repülőgépekhez
8521 90 00 20	- - Digitális videofelvevő készülék:
	- merevlemez-meghajtó nélkül,
	- DVD-RW meghajtóval is,
	- akár mozgásérzékelővel vagy mozgásérzékelési képességgel LAN-csatlakozós IP-kapcsolaton keresztül,
	- soros USB-porttal is,
	zárt láncú televíziós (CCTV) megfigyelő rendszerek gyártásához
8521 90 00 90	más

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Amennyiben a KN alszámnak nincs TARIC szintű bontása, a tíz számjegyű TARIC kód mindig "00" végződésű.

12.4.3. Kiegészítő kódok

A TARIC kódok egyes esetekben további számjegyekkel is bővíthetnek, ezek az ún.: kiegészítő kódok. Ennek oka, hogy a számtalan kereskedelempolitikai intézkedés vagy egyéb, az áruhoz kapcsolható feltétel csak ilyen módon jeleníthető meg. A TARIC kiegészítő kódok 4 pozíciós alfanumerikus kódok, azaz betűkből és számokból egyaránt állhatnak. A TARIC kódokhoz kapcsolódó kiegészítő kódok 3x4 karakterből állhatnak összesen. Ezekből 2x4 karakter az uniós politikáknak megfelelően képződik a rendszerben, a további 1x4 karaktert azonban minden tagállam a saját igényei szerint alakíthatja ki. A tagállamok számára így biztosított a lehetőség nemzeti kiegészítő kódok alkalmazására, melyek segítségével hatékonyan alkalmazhatóak a vámtarifaszámhoz köthető a nemzeti intézkedések, mint például az Áfa. vagy a jövedéki adó.

12.5. Az áruosztályozás során a Kombinált Nómenklatúrán kívül alkalmazandó további fontos forrásokról röviden

Kijelenthető, hogy az áruosztályozás folyamata egy rendkívül összetett és bonyolult tevékenység, amelynek során önmagában a vámtarifa böngészése sokszor kevésnek bizonyulhat. A jó "tarifás"-nak, a tarifával foglalkozó szakértőknek nem elegendő ismernie a Kombinált Nómenklatúrát, mint áruosztályozási rendszert, hanem rendkívül széles áru-, anyag- és technológiai naprakész ismerettel is kell rendelkeznie. A naprakészség ezen a területen több oldalról is elengedhetetlen. Egyik oldalról a besorolni kívánt áruk fajtája, alapanyaga, előállítási technológiája, és maga a technika állandóan és jelentős ütemben változik /gondoljunk csak a távközlés, az informatika vagy a kémia területére/, ennek ellenére minden anyagot, árut és terméket meg kell oly módon ismerni, meg kell a jellemzőit oly módon fogalmazni, mely lehetővé teszi a nómenklatúra valamely kódja alá történő besorolását. Másik oldalról maga a nómenklatúra, a jogi környezet is állandó változáson, finomításon, aktualizáláson megy át, melynek eredményeképpen lépést tud tartani a technikai, technológiai fejlődéssel.³⁵²

³⁵² HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY ÁGNES: *A Kombinált Nómenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011., 6. p.

Ahhoz, hogy egy áruhoz a megfelelő, helyes és pontos vámtarifaszámot tudjuk kiválasztani a nómenklatúrán kívül számos egyéb információforrásra, „segédeszközre” is szükségünk lehet, melyek közül a legfontosabbak:

- a) **HR Magyarázat,**
- b) **KN Magyarázat,**
- c) **Áruosztályozási vélemények,**
- d) **Az Európai Unió Bizottságának áruosztályozással kapcsolatos rendeletei,**
- e) **Az Európai Bíróság áruosztályozási vonatkozású ítéletei,**
- f) **A NAV Szakértői Intézetének szakvéleményei.**

12.5.1. HR Magyarázat

A HR nómenklatúrához tartozó ún.: magyarázó jegyzetek, melyek NAV elnöki tájékoztató formájában³⁵³ jelennek meg hazánkban. A HR magyarázat a tájékoztató 1. sz. mellékletében kerül megjelenítésre.

Jellemzői:

- tartalmazza az összes áruosztályt, árucsoportot és a vámtarifaszámokat (6 számjegyig),
- tartalmazza az ún. „Általános rendelkezéseket”, melyek egy adott áruosztály vagy árucsoport tekintetében adnak választ bizonyos részletkérdésekre,
- részletes osztályozási szabályokat valamint leírást tartalmaz egyes áruk, illetve gyártási folyamatok esetében (6 számjegyig bezárólag tartalmazhat rendelkezést).³⁵⁴

12.5.2. KN Magyarázat

A Kombinált Nómenklatúra alszámaihoz kapcsolódó (KN) Magyarázat alapvetően a 8 számjegyű KN kóddal összefüggő magyarázó jegyzeteket tartalmazza.

³⁵³ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Elnöke által kiadott Tájékoztató A Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer Magyarázataról és az Áruosztályozási Véleményekről szóló 8002/2008. (II. 8.) VPOP tájékoztató módosításáról.

³⁵⁴ HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nómenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011., 31. p.

Jellemzői:

- azokat az áruosztályokat, árucsoportokat és vámtarifaszámokat tartalmazza, melyekhez magyarázó jegyzetek kapcsolódnak,
- a Hivatalos Lapban kerül kihirdetésre, azonban formátumát tekintve tájékoztatóként adják ki,
- egységes szerkezetben ritkán jelenik meg, legutóbb a Hivatalos Lap C 133/1 számában, 2008. 05. 30-án, melynek az azóta kiadott módosításait külön-külön részekben közzétéve találhatjuk meg.

12.5.3. Áruosztályozási vélemények

A HR Nomenklatúrához kapcsolódó, konkrét árukra vonatkozó áruosztályozási vélemények, melyeket szintén megtalálhatunk, a már említett NAV Elnöki tájékoztatóban. (A tájékoztató 2. sz. melléklete.) A vélemények részletesen meghatározott árukra vonatkoznak, sokszor képpel vagy rajzzal illusztrálva, a konkrét, általában 6 számjegyű vámtarifaszámot hozzárendelve.

12.5.4. Az Európai Unió Bizottságának áruosztályozással kapcsolatos rendeletei

Az áruosztályozás Uniós szintű összehangolása során kiemelkedő jelentőséggel bír az Európai Bizottság Vámkódex Bizottságának tevékenysége. A bizottság az Unió Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóságának (DG TAXUD) keretén belül működik és az áruosztályozással kapcsolatos kérdések főként a Vám- és statisztikai nomenklatúrával foglalkozó részleghez tartoznak. Hazánk Európai Unióhoz történt csatlakozásának időpontjától kiemelt fontossággal bír, hogy a Bizottság áruosztályozással összefüggő döntéseit nyomonkövessük. Annál is inkább, mert ezek a döntések rendelet formájában jelennek meg, ennél fogva kötelezően alkalmazandóak.³⁵⁵

A rendeletekben konkrétan körülírt árukra vonatkozó vámtarifaszám besorolásokat találhatunk, melyek az egyes rendeletek mellékletében, táblázatos formában

³⁵⁵ ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 84. p.

találhatók meg. Sok esetben az áru fényképét vagy a róla készült ábrát is megtalálhatjuk a mellékletben.

12.5.5. Az Európai Bíróság áruosztályozási vonatkozású ítéletei

A Kombinált Nomenklátúra és az áruosztályozással összefüggő jogforrások értelmezése napjainkban sokszor bonyolult, „jogászi gondolkodást” igénylő feladat. Az áruk helyes besorolásához ma már elengedhetetlen az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott, tarifális vonatkozású ítéleteinek tanulmányozása is, feltétlenül ismernünk kell az Európai Bíróság vonatkozó ítélkezési gyakorlatát. Annál is inkább, mert az ítéletekben megjelenő osztályozási alapvetések/értelmezések adott esetben közvetlenül kihatnak a vámtarifára és a hozzá tartozó magyarázatokra is.³⁵⁶

12.5.6. A NAV Szakértői Intézetének szakvéleményei

A Szakértői Intézet elsősorban az árubesorolásokra specializálódott NAV szervezeti egység. Leggyakrabban vám- és jövedéki szempontból végzi el az áruk besorolását, de az adójogi besorolások és egyéb szakterületek tekintetében is kifejti tevékenységét. Kiemelkedő joghatású az Intézet által kiadott szakvélemények közül az Európai Unióban érvényes kötelező érvényű felvilágosítás, valamint a jövedéki termékekhez kapcsolódóan Magyarországon érvényes kötelező érvényű KN-kód besorolás jogintézménye.

12.6. A vámtarifa legfontosabb alkalmazási területei

Már szó esett arról, hogy a vámok meghatározásán túl a fejlett vámtarifák sokrétűen használhatóak fel minden olyan területen, ahol valamely árucikk pontos behatárolása, kódolása szükséges. Ennél fogva számos formában találkozhatunk alkalmazásával világszerte például a pénzügyi, könyvelési szférában, a mezőgazdaságban, a környezetvédelemben, az iparban vagy a kereskedelemben. Magyarországon is sokféle találkozhatunk a KN-kódok alkalmazásával, melyek közül kiemelkedő jelentőségű az adóztatásban való megjelenése.

³⁵⁶ ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklátúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 85. p.

A legfontosabb jogszabályok, melyeknél kiemelkedő jelentősége van a vámtarifaszámoknak:

- *Jövedéki adó tv. (2016. évi LXVIII. törvény),*
- *Áfa tv. (2007. évi CXXVII. törvény),*
- *NETA tv. (2011. évi CIII. törvény),*
- *Környezetvédelmi termékdíj (2011. évi LXXXV. törvény),*
- *Regisztrációs adó (2003. évi CX. törvény),*
- *TAO tv. (1996. évi LXXXI. törvény),*
- *SZJA tv. (1995. évi CXVII. törvény),*
- *EKÁER rend. (5/2015. (II. 27.) NGM rendelet).*

13. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

A kötetben alkalmazott rövidítések – magyar fordítással kiegészített – részletes jegyzéke.

AB	Alkotmány Bíróság
Áfa	általános forgalmi adó
Ákr.	az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény
AH	Alkotmányvédelmi Hivatal
Air.	az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény
APEH	Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal
Art.	az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény
ATA	Admission Temporaire/Temporary Admission (<i>ford.: ideiglenes behozatal – francia és angol nyelven</i>)
Be.	Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
BF	NAV Bűnügyi Főigazgatósága
BM	Belügyminisztérium
BM rend.	a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tisztjelöltjeiről és a tisztjelölti szolgálati jogviszonyról szóló 20/2016. (VI. 09.) BM rendelet
Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
BV	Büntetés-végrehajtás Országos Szervezete / büntetés-végrehajtási
DG TAXUD	Directorate-General for Taxation and Customs Union (<i>ford.: Európai Bizottság Adóügyi és Vámuniós Főigazgatósága</i>)
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EK	Európai Közösség
EKÁER	Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer
EKÁER rend.	az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működéséről szóló 5/2015. (II. 27.) NGM rendelet
EMGA	Európai Mezőgazdasági Garanciaalap
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
e-SZJA	elektronikus személyi jövedelem adó bevallás

EU	Európai Unió
EUMSZ	az Európai Unió működéséről szóló szerződés
EUR	euró [€]
Eü. rend.	a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatottak alkalmassági vizsgálatáról, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Képzési Egészségügyi és Kulturális Intézete által nyújtott egészségügyi szolgáltatás igénybevételére jogosultakról szóló 73/2013. (XII. 30.) NGM rendelet
EV	egységes vámárnyilatkozat
Fegyver szab.	a használatra kiadott szolgálati lőfegyverek és lőszerbiztonságos tárolásáról, kezeléséről szóló, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2162/2016/VEZ számú szabályzat
Fogl. szab.	a Foglalkoztatási Szabályzatról szóló, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2092/2016/VEZ számú szabályzat
FJA	a Bizottság (EU) 2015/2446 felhatalmazáson alapuló (2015. július 28.) a 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Unió Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó részletes szabályok tekintetében történő kiegészítéséről
GEI	NAV Gazdasági Ellátó Igazgatósága
GMK	gazdasági munkaközösség
Gyak. szab.	a Nemzeti Közszerződések Egyetem Vám- és Pénzügyőri Tanszékén tanulmányokat folytató hallgatók szakmai gyakorlatáról és szakdolgozatának elkészítéséről, valamint a mesterszakos hallgatók diplomamunkájának elkészítési rendjéről szóló, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás főigazgatója által kiadott 2141/2016/KIF számú szabályzat
HR nómenklatúra	Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer
Hszt.	a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény
IH	Információs Hivatal
INIT	NAV Informatikai Intézete

INN	International Non-proprietary Name (<i>ford.: nemzetközi szabadnevek</i>)
Jöt.	a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény
KAVIG	NAV Kiemelt Adó- és Vámigazgatósága
KEKI	NAV Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézete
Képz. rend.	a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos szolgálati jogviszonyhoz, illetve rendészeti szakvizsgálóhoz kötött munkaköreiről, továbbá az alapfokú és középfokú szaktanfolyammal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 40/2014. (XII. 29.) NGM rendelet
KI	NAV Központi Irányítása
KKM	Külgazdasági és Külügyminisztérium
KN	Kombinált Nomenklatúra
Korm. rend.	Kormányrendelet
KSZF	Kötelező Származási Felvilágosítás
KTF	Kötelező Tarifális Felvilágosítás
Kttv.	a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény
lsd.	lásd
Mt.	a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (<i>ford.: Észak-atlanti Szerződés Szervezete</i>)
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NAV tv.	Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény
NBSZ	Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
NETA tv.	a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvény
Nftv.	a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
NGM rend.	nemzetgazdasági miniszteri rendelet
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NKE ÁKK	Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar
NKE RTK	Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

NKE tv.	a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény
NVSZ	Nemzeti Védelmi Szolgálat
OKF	Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
OLAF	Office européen de lutte antifraude (<i>ford.: Európai Csalás Elleni Hivatal</i>)
pl.	például
PM	Pénzügyminisztérium
PM rend.	pénzügyminiszteri rendelet
régi Hszt.	a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos szolgálati jogviszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény
SIRENE	Supplementary Information Request at the National Entry (<i>ford.: Kiegészítő Információ Igénylése a Nemzeti Területre történő Belépéskor</i>)
SIS	Schengen Information System (<i>ford.: Schengeni Információs Rendszer</i>)
SZBMRTT	Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
szerk.	szerkesztette
SZJA	személyi jövedelemadó
Szt.	szent
TAO tv.	a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény
TARIC	Tarif Intégré de la Communauté (<i>ford.: a Közösség Integrált Tarifája</i>)
TB azonosító jel	társadalombiztosítási azonosító jel
tc.	törvénycikk
TEK	Terrorelhárítási Központ
TIBEK	Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
TIR	Transports Internationaux Routiers (<i>ford.: Nemzetközi Közúti Szállítás</i>)
ún.	úgynevezett

UVK	az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU Rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról
VA	a Bizottság (EU) 2015/2447 végrehajtási rendelete (2015. november 24.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról
VP	Vám- és Pénzügyőrség
WHO	World Health Organisation (<i>ford.: Egészségügyi Világszervezet</i>)

14. ÁBRÁK ÉS MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

Ábrák jegyzéke:

- 1. számú ábra:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogelőd szervezeteinek jellemzői
- 2. számú ábra:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatal helye a központi államigazgatási szervek rendszerében
- 3. számú ábra:** Bekerülés folyamata a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál
- 4. számú ábra:** Szolgálati jogviszony létesítés folyamata
- 5. számú ábra:** Szolgálati jogviszony létesítés folyamata
- 6. számú ábra:** Az áthelyezés esetei
- 7. számú ábra:** A vezénylés formái
- 8. számú ábra:** A javadalmazási rendszer alapjai
- 9. számú ábra:** A pénzügyőrök illetményének összetevői
- 10. számú ábra:** A NAV munkatársainak illetményét befolyásoló elemek
- 11. számú ábra:** Pénzügyőrök megoszlása a rendfokozati állománycsoport alapján
- 12. számú ábra:** Vámtípusok megjelenése a Kombinált Nomenklatúrában
- 13. számú ábra:** Példa az áruosztályok/árucsoportok összefüggésére a Kombinált Nomenklatúrában.
- 14. számú ábra:** A Kombinált Nomenklatúra kódszámainak felépítése
- 15. számú ábra:** A HR és KN alszámok
- 16. számú ábra:** TARIC alszámok megjelenítése a TARIC rendszerben

Mellékletek jegyzéke:

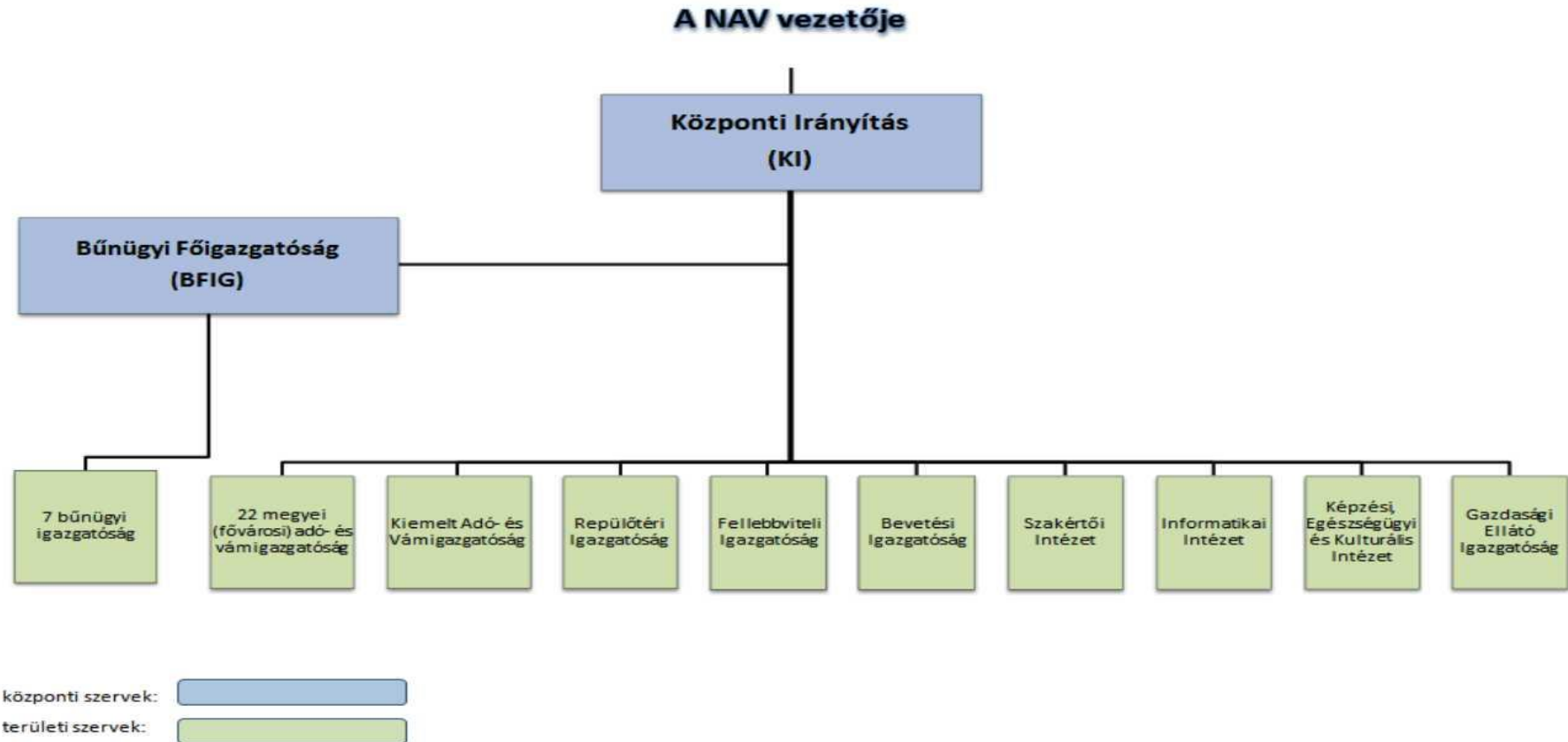
- 1. számú melléklet:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti felépítése
- 2. számú melléklet:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányításának szervezete
- 3. számú melléklet:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóságának szervezetéről

4. **számú melléklet:** A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál rendszeresített rendfokokozatok állománycsoportonként *(az adott rendfokokozatot viselő hivatásos állományú pénzügyőrök számában kifejezve)*
5. **számú melléklet:** A tisztjelölti esküről
6. **számú melléklet:** A tisztjelöltek részére biztosított kényszerítőeszközökről és egyéni védőfelszerelésekről
7. **számú melléklet:** A tisztjelöltek részére kiadott egyenruházati termékekről
8. **számú melléklet:** A tisztjelöltek részére biztosított kiegészítő egyenruházati termékekről
9. **számú melléklet:** A tisztjelölteknek biztosított sportruházati termékekről

15. MELLÉKLETEK

15.1. 1. sz. melléklet

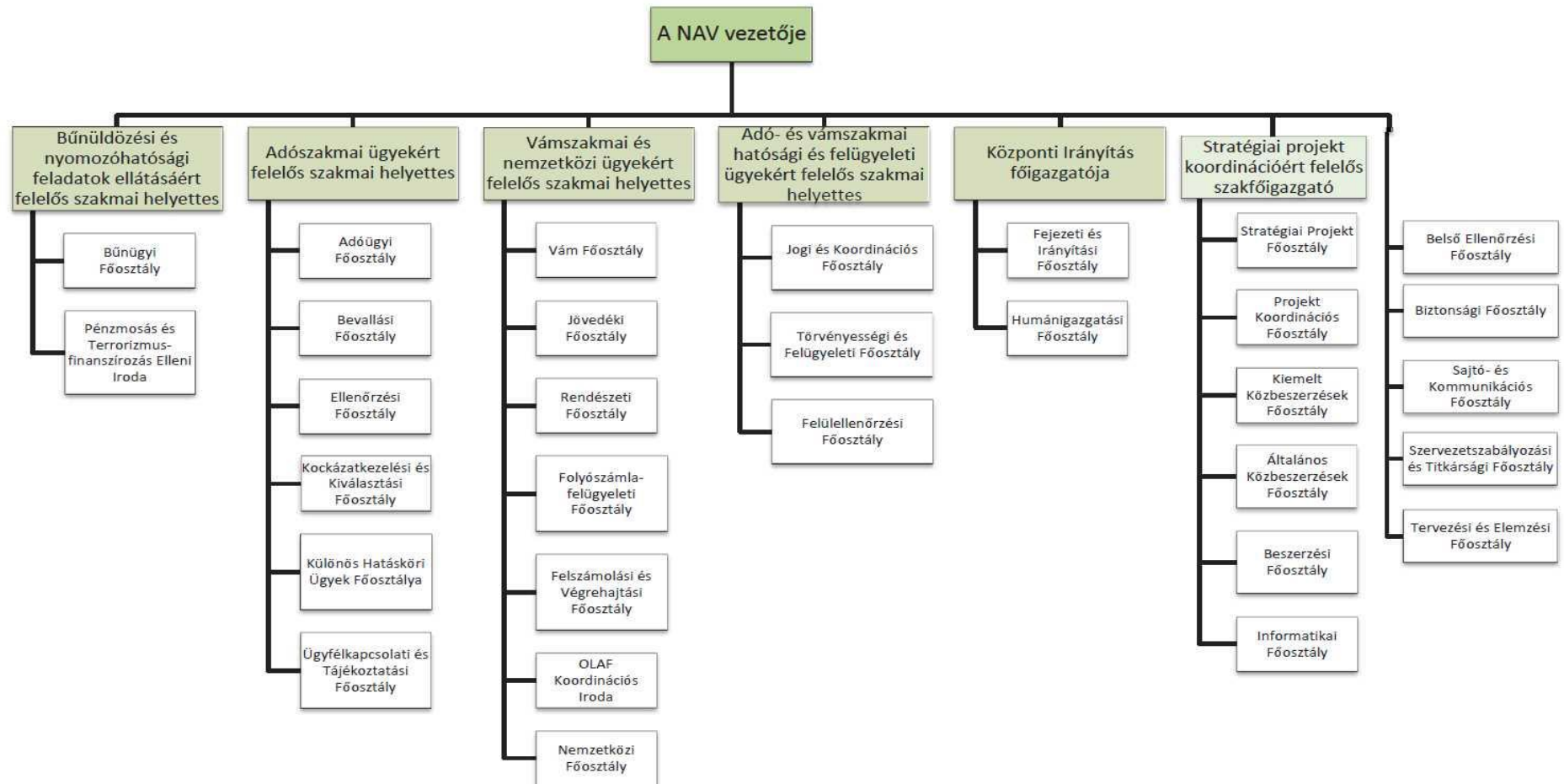
A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti felépítése

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 26/2015. (XII. 30.) NGM utasítás 1. számú függeléke

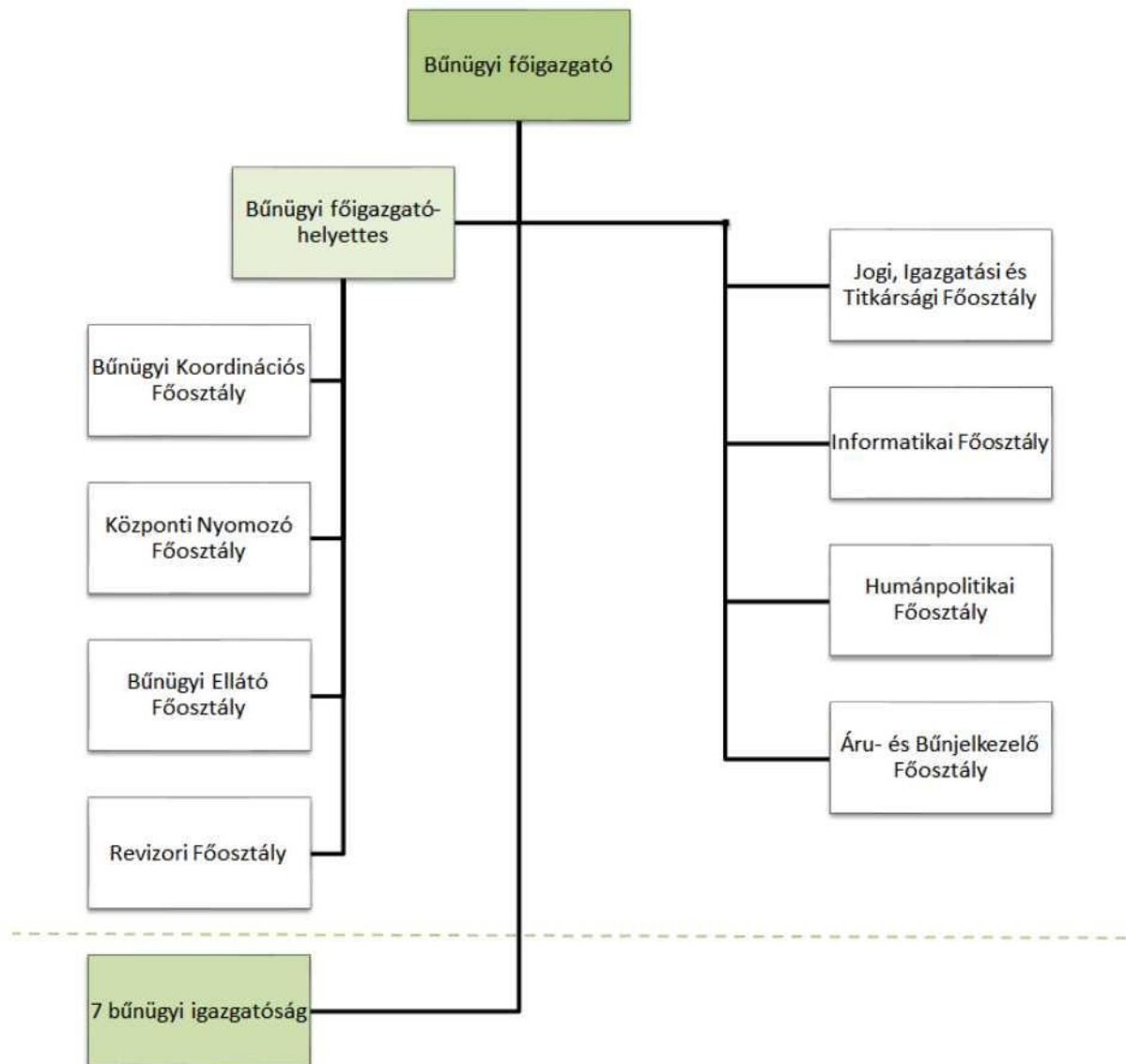
15.2. 2. sz. melléklet

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányításának szervezete

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 26/2015. (XII. 30.) NGM utasítás 2. számú függeléke

15.3. 3. sz. melléklet

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatóságának
szervezetéről

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 26/2015. (XII. 30.) NGM utasítás 2. számú függeléke

15.4. 4. sz. melléklet

**A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál rendszeresített rendfokozatok
állománycsoportonként***(az adott rendfokozatot viselő hivatásos állományú pénzügyőrök számában kifejezve)*

Tisztek

százados
(619 fő)

főhadnagy
(426 fő)

hadnagy
(204 fő)

Zászlósok

főtörzszászlós
(343 fő)

törzszászlós
(663 fő)

zászlós
(444 fő)

Tiszthelyettesek

főtörzsőrmester
(358 fő)

törzsőrmester
(320 fő)

őrmester
(159 fő)

15.5. 5. sz. melléklet

A tisztjelölti esküről

Tisztjelölti eskü szövege – amely megegyezik a hivatásos állomány számára előírt eskü szövegével – a következő:

„Én becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy Magyarországhoz és annak Alaptörvényéhez hű leszek; jogszabályait megtartom és másokkal is megtartatom, szolgálati kötelezettségemet, ha kell, életem kockáztatásával is teljesítem; előljáróim parancsainak engedelmeskedem, alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom; hivatásomat a magyar nemzet javára gyakorolom.

(Az eskütevő meggyőződése szerint:) Isten engem úgy segítjen!

Forrás: A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény

15.6. 6. sz. melléklet**A tisztjelöltek részére nyújtott kényszerítőeszközökről és egyéni védőfelszerelésekről**

A pénzügyőr tisztjelölt kényszerítő eszközzel, egyéni védőeszközzel és egyéni védőfelszereléssel való ellátásának cikkösszetétele:

- a) Maroklőfegyver
- b) Pisztolytáska (igénytől függően jobb- vagy balkezes)
- c) Tártartó
- d) Gépkarabély
- e) Tártáska (a rendszeresítésnek megfelelő számú tárakkal)
- f) Tisztító felszerelés
- g) Könnygázsóró palack
- h) Könnygázsóró palack tokja
- i) Bilincs
- j) Bilincstok
- k) Taktikai öv

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Foglalkoztatási szabályzatának 9. sz. melléklete

15.7. 7. sz. melléklet

A tisztjelöltek részére biztosított egyenruházati termékekről

A pénzügyőr tisztjelölt egyenruházati ellátásának alap összetétele. A rendészeti alapfelkészítés kezdetekor, annak végrehajtásához szükséges egyenruházati ellátás termékei:

Termék megnevezés	Mennyiségi egység	Mennyiség
gyakorló bakancs	pár	1
gyakorló/szolgálati téli nadrág	db	2
gyakorló póló	db	4
gyakorló zubbony	db	1
gyakorló télikabát	db	1
gyakorló/szolgálati sapka	db	1
téli sapka	db	1
szolgálati deréköv	db	1
tépőzáras váll-lap	db	2
tépőzáras NAV karjelvény	db	2
tépőzárra hímzett NAV felirat	db	2
sapkarózsa – ovális, arany	db	1
termo alsó- és felső	db	1
gyakorló zokni	db	2

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Foglalkoztatási szabályzatának 10. sz. melléklete

15.8. 8. sz. melléklet

A tisztjelöltek részére biztosított kiegészítő egyenruházati termékekről

A tisztjelölti vizsga sikeres teljesítését követően a tisztjelölti állomány ruházati kiegészítése a következő cikkekből áll össze:

Termék megnevezés	Mennyiségi egység	Mennyiség
gyakorló/szolgálati nyári nadrág	db	1
szolgálati ing/blúz rövid ujjú	db	2
szolgálati ing/blúz hosszú ujjú	db	2
szolgálati pulóver	db	1
szolgálati téli kabát	db	1
szolgálati nyakkendő	db	1
hímzett váll-lap (rendfokozati évfolyamjelzés)	pár	3
jó láthatósági átvető	db	1
bokazokni	db	2

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Foglalkoztatási szabályzatának 10. sz. melléklete

15.9. 9. sz. melléklet

A tisztjelölteknek biztosított sportruházati termékekről

A pénzügyőr tisztjelölt sportruházati ellátásának az összetétele:

Termék megnevezés	Mennyiségi egység	Mennyiség
Sportcipő	pár	1
Tréning alsó és felső	db	1
Tornapóló	db	2
Rövidnadrág	db	1
Sporttáska	db	1
Zokni	db	2

Forrás: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Foglalkoztatási szabályzatának 11. sz. melléklete

16. BIBLIOGRÁFIA ÉS A FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

JEGYZÉKE

16.1. Bibliográfia

1. ÁLDÁSSY ANTAL – ÁBRÁNYI KORNÉL – ACZÉL KÁROLY – ÁGOSTON JÓZSEF (szerk.): *Pallas nagy lexikona*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1895.
2. ANDERSEN, H. CHRISTIAN: *A rendíthetetlen ólomkatona*. Budapest, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 2017.
3. BALÁZS ISTVÁN: *A közigazgatás központi szervei*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014.
4. BALLA ZOLTÁN: *A rendészet*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2015.
5. BALOGH-BÉKÉSI NÓRA – BALOGH ZSOLT – CSERNY ÁKOS – HALÁSZ IVÁN – PATYI ANDRÁS – TÉGLÁSI ANDRÁS – TÓTH NORBERT: *Alkotmányjog. Közös Modul*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Budapest, 2013.
6. BALOGH LÁSZLÓ LEVENTE: *Állam és erőszak*. In: Politikatudományi Szemle, XX. évf. (2011) 1. sz., pp. 119-134., Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2011.
7. BARÁT MÁRIA (szerk.): *A magyar gazdaság vargabetűje*. Budapest, Aula Kiadó, 1994.
8. BÉKÉSI LÁSZLÓ: *Cári időkből visszatérő patrióta, nacionalista elemek és szimbólumok a Nagy Honvédő Háború idején*. Disszertáció (Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem), Kézirat, Budapest, 2003.
9. BENEDEK MIHÁLY (SZERK.): *Csendőr-Lexikon. A Csendőrségi Lapok „Csendőrlexikon” rovatából a SZUT.-gal kapcsolatos kérdések és feleletek gyűjteménye*. Stádium, Budapest, 1943.
10. BIBA SÁNDOR: *Kiáramlás- és fluktuációpolitikák*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszerológiai stratégiai embererőforrás-menedzsment*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016.
11. BODA JÓZSEF: *A Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendésztudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. Határrendészeti Tanulmányok*. A Magyar Rendésztudományi Társaság Határrendészeti Tagozat Tudományos, Szakmai Kiadványa. Budapest, XIII. évfolyam 1. szám. 2016.
12. BUZA JÁNOS: *A törökkori Magyarország gazdaságtörténete*. In: Honvári János (szerk.) *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997.
13. CRAGG, DAN: *Kézikönyv az Egyesült Államok Hadseregének tiszthelyettesei számára*. US ARMY, 2001.
14. CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS: *A magyar nyelv szótára*. Pest, Emich Gusztáv, 1862.
15. DOBÁK MIKLÓS – ANTAL ZSUZSA: *Vezetés és szervezés. Szervezetek kialakítása és működtetése*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013.
16. DRASKÓCZY ISTVÁN: *A magyar nép története 1526-ig*. Budapest, Ikva kiadó, 1990.

17. DRASKÓCZY ISTVÁN: *A honfoglalástól a 16. századig*. In: Honvári János (szerk.) Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Budapest, Aula Kiadó, 1997.
18. ERDŐS ÁKOS: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. In: Magyar Közigazgatás (2011) 2. sz., pp. 18-21., Budapest, Belügyminisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal, 2011.
19. ERDŐS ÁKOS: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. In: Rendvédelmi Füzetek (2012) 1. sz., pp. 40-76., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2012.
20. ERDŐS ÁKOS: *Droghelyzet: Tiltás kontra legalizáció*. In: Magyar Rendészet, XV. évf. (2015) 3. sz., pp. 11-26., Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015.
21. ERDŐS ÁKOS: *Gyógyszerrendészet – egy speciális feladat kihívásai*. In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Az adó- és vámügyek aktuális kihívásai. pp.66-82., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015.
22. ERDŐS ÁKOS: *NAV-medic – a rendészeti ellátás múltja és jelene*. In: Vám-Zoll, 2015/2. pp. 11-14., Budapest, Viva-Média Holding, 2015.
23. ERDŐS ÁKOS: *A rendészeti elsősegélynyújtás alapjai: definíciók, funkciók, célok*. In: Belügyi Szemle, LXV. évf. (2017) 9. sz., pp. 134-154., Budapest, Belügyminisztérium, 2017.
24. ERDŐS ÁKOS: *Szemelvények a Békés megyei vámőrök és pénzügyőrök életéből – a nagy háborúktól a rendszerváltásig (1900-1990)*. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből. pp. 9-33., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2017.
25. ERDŐS ÁKOS: *Elhárító mechanizmusok a rendészeti szervek működésében*. In: Belügyi Szemle, LXVI. évf. (2018) 6. sz., pp. 17-35., Budapest, Belügyminisztérium, 2018.
26. ERDŐS ÁKOS: *Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról*. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment. pp. 115-130., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018.
27. ERNYES MIHÁLY: *A magyar rendőrség története*. Budapest, Belügyminisztérium, 2002.
28. ERNYES MIHÁLY: *Rendvédelem, rendvédelem-történet (fogalmi és tartalmi megközelítés)*. In: Rendvédelem-történeti Füzetek, XXV. évf. (2015) 43-44-45-46. sz., pp. 15-38., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2015.
29. FARKAS FERENC: *Változásmenedzselés – kultúraváltás*. In: Karoliny Mártonné – Farkas Ferenc – Poór József – László Gyula: Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv. Budapest, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2004.
30. FINSZTER GÉZA: *A rendészet elmélete*. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2003.
31. FINSZTER GÉZA: *A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2006.
32. FINSZTER GÉZA: *Rendészet-rendvédelem közjogi megítélésben*. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, IX. évf. (2008), pp. 51-66., Pécs, Magyar Hatatudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 2008.

33. FINSZTER GÉZA: *Közbiztonság és jogállam*. In: Jog, Állam, Politika, I. évf. (2009) 3. sz., pp. 197-191., Győr, Széchenyi István Egyetem, 2009.
34. FINSZTER GÉZA: *A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai*. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XI. évf. (2010), pp. 5-24., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 2010.
35. FONT MÁRTA: *A középkori Magyar Királyság. Az Árpád-házi királyok kora (970–1301)*. In: ROMSICS IGNÁC (szerk.): *Magyarország története*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.
36. FÖLDES GÁBOR: *Adójog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.
37. GERGELY ANDRÁS: *Magyarország története (1790-1918)*. Budapest, Ikva Kiadó, 1991.
38. GÖRÖG STAUB KÁROLY – PATAY GÉZA: *Wekerle Sándor*. Budapest, Helikon Könyvkiadó, 2011.
39. GUNST PÉTER: *Magyarország gazdaságtörténete (1914-1989)*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999.
40. GYÖRGY ISTVÁN – HAZAFI ZOLTÁN (szerk.): *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.
41. GYÖRGY ISTVÁN – HAZAFI ZOLTÁN – HORVÁTH ATTILA – JUHÁSZ LILLA – KIS NORBERT – LINDER VIKTÓRIA: *Közszolgálati életpályák. Közös modul*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2013.
42. HALMOS SZILVIA – PETROVICS ZOLTÁN: *Munkajog*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.
43. HALUSTYIK ANNA (szerk.): *Pénzügyi Jog I*. Budapest, Pázmány Press, 2013.
44. HAZAFI ZOLTÁN: *Új közszolgálati életpálya – A közszolgálat fejlesztésének jogi és emberi erőforrás dimenziói. „Közszolgálati Humán Tükör 2013”* (záró tanulmány). Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2013.
45. HEGEDŰS LÓRÁNT: *A halhatatlanok útja*. Budapest, Singer és Wolfner Irodalmi Intézet, 1926.
46. HOMOKI-NAGY MÁRIA: *Adók és adófizetők*. In.: RUBICON, 2012/6., Budapest, Rubicon-Ház Bt., 2012.
47. HORVÁTH ISTVÁN – SZLADOVNYIK KRISZTINA: *Munkajog. Jogi szakvizsga kézikönyv*. Novissima Kiadó. Budapest, 2013.
48. HORVÁTHNÉ ZSILKA JUDIT – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY ÁGNES: *A Kombinált Nomenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011.
49. HUSZÁR ERNŐ: *Nemzetközi kereskedelempolitika*. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Budapest, AULA Kiadó, 1997.
50. ILONKA MÁRIA: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004.
51. JÁSZ DEZSŐ: *Tanácsmagyarországtól a Pireneusokig*. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1969.
52. JOBBÁGY ZOLTÁN: *Biztonságpolitika, haderőreformok. A humán erőforrás-gazdálkodás katonai életpályával összefüggő kérdései*. In: *Hadtudomány*, XXV. évf. (2015) különsz., pp. 30-40., Budapest, Magyar Honvédség, 2015.
53. KALMÁR JÁNOS: *Magyarország története a 16-18. században*. Budapest, Ikva Kiadó, 1992.
54. KAPOSZI ZOLTÁN: *Magyarország gazdaságtörténete 1700-1848*. In: Honvári János (szerk.) *Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig*. Budapest, Aula Kiadó, 1997.

55. KATONA GÉZA: *A kriminálpolitika és a rendészettudományi fogalomrendszer analízise, az egységes fogalomhasználat megteremtése*. In. Rendészeti Szemle, (2010) különszám, pp. 12-39., Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 2010.
56. KMETY KÁROLY: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Kiadó, 1907.
57. KOVÁCS FERENC: *Az amerikai tiszt*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1987.
58. KOVÁCS GÁBOR: *A Nemzeti Közszolgálati Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai*. In. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XVII., 259-264. pp., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2016.
59. KÖPF LÁSZLÓ: *Fejezetek a magyar vámigazgatás és a pénzügyőrség történetéből*. Budapest, Tipico Design, 2003.
60. KRAUSS GÁBOR: *Az ösztönzésmenedzsment (kompenzáció és javadalmazás) humán folyamata és humán funkciói*. In: Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgálati stratégiai emberierőforrás-menedzsment*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016.
61. KRAUSS GÁBOR – PETRÓ CSILLA: *A közszolgálati illetményrendszer aktuális kérdései*. Pro publico bono – Magyar Közigazgatás, 2014/2. szám, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014.
62. KRISTÓ GYULA (szerk.): *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1994.
63. KRIZBAI JÁNOS: *A kihívások negyedszázada az önkéntes haderő szemszögéből*. In. Hadtudomány, XXIV. évf. (2014) 3-4. sz., pp. 78-93, Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 2014.
64. KUPECKI NÓRA: *A személyi szabadság elvonásának büntetőeljárásjogi aspektusai alapjogi megközelítésben*. Disszertáció (Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola), Kézirat, Szeged, 2016.
65. LIGETI MIKLÓS: *Gondolatok a rendszerváltás utáni magyar rendőrségről*. In. Rendészeti Szemle, LVI. évf. (2008) 7-8. sz., pp. 132-152., Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 2008.
66. LOCKE, JOHN: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986.
67. LŐRINCZ LAJOS: *A közigazgatás alapintézményei*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010.
68. MAGASVÁRI ADRIENN: *Adó- és vámhatóságok szervezeti integrációja – bilaterális összehasonlítás, avagy egy tanulmányút tapasztalatai*. In. Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes – Szabó Andrea (szerk.): *Az adó- és vámszolgálatok aktuális kihívásai*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015.
69. MAGASVÁRI ADRIENN: *Szervezeti integráció stratégiai szemszögből*. In. KERESZTESI GÁBOR (szerk.): *Tavaszi Szél 2016 = Spring Wind 2016. Tanulmánykötet. III. kötet*, Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016.
70. MAGASVÁRI ADRIENN: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszere*. Magyar Rendészet, 2016/3. szám, 2016.
71. MAGASVÁRI ADRIENN: *Hogyan támogathatja a munkaköralapú emberi erőforrás-gazdálkodási rendszer bevezetését a BSC módszertana?* In. Taylor – Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat, IX. évf., 2. sz., pp. 138-144., Szeged, Egyesület Közép-Európa Kutatására, 2017.

72. MAGASVÁRI ADRIENN – SZAKÁCS ÉDUA: *Entrants at the gate of public service, or how do public service organizations see young people's career choice motivations*. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment*. pp. 187-204., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 2018.
73. MAGYARY ZOLTÁN: *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. In: Dr. Martonyi János (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályának értekezései*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1944.
74. MALLER BÁLINT: *Vámpolitika, főiskolai jegyzet*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola Vám- és Pénzügyőri Tanszék, 2001.
75. N. KISS ISTVÁN: *Pálinkafőzés a pásztói cisztercita uradalomban*. Budapest, A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1969-1970, 1970.
76. OLASZ GYÖRGY – PARÁDI JÓZSEF – ZEIDLER SÁNDOR: *A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig*. In: *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XV. évf. (2018) 18. sz., pp. 29-63., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2018.
77. ÖRDÖG LÁSZLÓ: *Az altiszti rendfokozat története*. In: *Belvedere*, XVIII. évf. (2006) 1-2. sz. pp. 40-49., Szeged, Belvedere Meridionale Alapítvány, 2006.
78. PAPP JUDIT: *Rendvédelem vagy rendészet?* In: *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1998), 1. sz., pp. 155-178., Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1998.
79. PARÁDI JÓZSEF: *A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi határvonalain, 1867-1914*. In: *Hadtörténelmi Közlemények*, CII. évf. (1989) 1. sz., pp. 177-196 Budapest, Zrínyi Katonai Lap- és Könyvkiadó, 1989.
80. PARÁDI JÓZSEF – ÖRY KÁROLY (SZERK.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Osiris, 1996.
81. PARÁDI JÓZSEF: *Rendvédelem kontra rendészet*. In: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, III. évf. (2002), pp. 7-12., Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, 2002.
82. PARÁDI JÓZSEF: *A rendvédelem védelmében*. In: *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XVI. évf. (2008) 19. sz., pp. 89-99., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2008.
83. PARÁDI JÓZSEF: *Rendvédelem = rendészet?* In: *Rendvédelem-történeti Hírlevél*, XXI. évf. (2012) 37-38. sz., pp. 258-262., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2012.
84. PATYI ANDRÁS – VARGA ZS. ANDRÁS: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Budapest, Dialóg Campus, 2013.
85. PETRÓ CSILLA: *Kompenzáció és javadalmazás a közszolgálatban*. ÁROP – 2.2.21 Tudásalapú közszolgálati előmenetel. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014.
86. PRUGBERGER TAMÁS: *Magyar munka- és közszolgálati jogi reform európai kitekintéssel*. Miskolc, Novotni Kiadó, 2013.
87. PRUGBERGER TAMÁS – NÁDAS GYÖRGY: *Európai és magyar összehasonlító munka- és közszolgálati jog*. In: *memoriam prof. em. Dr. Josephus Radnay*. Wolters Kluwer Complex Kiadó. Budapest, 2014.
88. PRUKNER ATTILA: *A magyar vám- és pénzügyőr szervezetek tevékenysége 1867-2010 között*. Disszertáció (Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola) Kézirat, Budapest, 2013.

89. RADNAY JÓZSEF: *Munkajog*. Budapest, Szent István Társulat, 2009.
90. ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris Kiadó, 1999.
91. SALLAI JÁNOS: *A rendészet kihívásai*. In. *Hadtudomány*, XXV. évf. (2015) 1-2. sz., pp. 135-138., Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2015.
92. SHAW, ANTONY: *A II. világháború napról napra*. Budapest, Hajja Book, 2002.
93. SIMON ISTVÁN (szerk.): *Pénzügyi jog II*. Budapest, Osiris kiadó, 2012.
94. SIMON ZOLTÁN – POZSGAI ZOLTÁN – KIS JUDIT – BOROS SÁNDOR: *Jövedék Alapok I*. Budapest, VIVA Média Holding, 2006.
95. SÓLYOM LAJOS: *Pálinkafőzés Kézikönyv kisüzemek számára*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó, 1986.
96. SZABÓ ANDREA: *Kormányhivatal – rendészet?* In. *Magyar Rendészet*, XII. évfolyam (2012) 4. sz., Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2012.
97. SZABÓ ANDREA: *Rendészeti kontroll a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál*. In. *Magyar Rendészet*, XIII. évfolyam (2013) 2. sz., Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2013.
98. SZABÓ ANDREA: *Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai*. In. DEÁK-GAÁL-SALLAI (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság Rendészettudományi Kar, 2016.
99. SZABÓ ANDREA: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867-1947*. In. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XXVII. évf. (2017) 54. sz., pp. 107-126., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2017.
100. SZABÓ ILDIKÓ: *Az adómegállapítás jogtörténeti kialakulása és fejlődése*. In.: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2017/1. szám, Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2017.
101. SZABÓ ANDREA: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája*. In.: Dobák Imre - Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. pp. 599-612., Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.
102. SZABÓ JÓZSEF (szerk.): *Hadtudományi lexikon II*. Budapest, Hadtudományi Társaság, 1995.
103. SZABÓ SZILVIA: *Toborzás, pályázat, kiválasztás*. In. Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszerzői Stratégiai embererőforrás-menedzsment*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016.
104. SZAMEL LAJOS: *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája; 1990.
105. SZT. BIBLIA: *Mózes Könyve*. Budapest, Szent István Társulat, 2016.
106. SZEPESI BALÁZS – VEREBES-SZÁSZ EDIT – FŐZŐ ZSOLT: *A magyar adóbürokrácia-jelentés – módszertani összefoglaló*. In. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2016) 29. sz., Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2016.
107. SZILOVICS Csaba: *Az ingatlan- és vagyonadóztatás magyarországi helyzete*. In.: *Miskolci Jogi Szemle*, 2012/2., Miskolc, Bíbor Kiadó, 2012.
108. SZILÁGYI PÉTER: *Jogi alaptan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.
109. SZILVÁSY GYÖRGY PÉTER: *Néhány megjegyzés a pénzügyőrök szerzői jogviszonya és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról*. In. Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): *Innováció, elektronizáció,*

- tudásmenedzsment. pp. 255-268., Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018.
110. TAKÁCS GYÖRGY: *Közadózásunk (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok)*. Budapest, Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, 1946.
 111. TAMÁS ANDRÁS: *A közigazgatási jog elmélete*. Budapest, Szent István Társulat, 2005.
 112. ZACHAR JÓZSEF: *A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában*. In. Rendvédelem-történeti Füzetek, III. évf. (1993) 4. sz., pp. 8-20., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 1993.
 113. ZEIDLER SÁNDOR: *A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig*. In. Rendvédelem-történeti Füzetek, XIV. évf. (2008) 17. sz., pp. 116-101., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2008.
 114. ZEIDLER SÁNDOR: *Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában*. In. Rendvédelem-történeti Füzetek, XXV. évf. (2015) 47-48-49-50. sz., pp. 95-101., Budapest, Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2015.
 115. ZRÍNYI MIKLÓS: *Az török áfium ellen való orvosság*. Budapest, Európa Kiadó, 1997.
 116. ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY ÁGNES: *A Kombinált Nómenklátúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - I. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 11. pp. 62-68., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2017.
 117. ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY ÁGNES: *A Kombinált Nómenklátúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2017.

16.1.1. Internetes források

BENCsik MÁRIA-SZENTKIRÁLYI ANDREA: *Az adózás alapjai (elektronikus jegyzet)*.
 Forrás: <https://www.scribd.com/document/362350833/Adozas-Alapjai-Jegyzet-2011-03-11> (Letöltve: 2017. 12. 09.)

FÓNAGY ZOLTÁN: *Változó társadalom 1848-49-ben*.
 Forrás: www.c3.hu/scripta/beszeleo/98/03/fonagy/htm (Letöltve: 2018.01.23.)

JUHÁSZ ISTVÁN (szerk.): *Az adózás története*.
 Forrás: <http://docplayer.hu/238358-Az-adozas-tortenete-osszeallitotta-dr-juhasz-istvan.html> (Letöltve: 2017. 12. 09.)

SZABÓ DÁNIEL: *Wekerle Sándor – A válságmenedzser*.
 Forrás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/wekerle_sandor_a_valsgamenedzser/
 (Letöltve: 2018. 01. 08.)

MINISZTERELNÖKI HIVATAL: *Adókalauz*. Budapest, 2009.
 Forrás: <https://nav.gov.hu/data/cms113333/adokalauz.pdf>

KÜLKER.HU.: *Adózás*. előadásanyag, Budapest, 2013.
 Forrás: www.kulker.hu/wp-content/uploads/2013/03/ado_bevezeto.ppt

16.2. Jogsabályok

16.2.1. Alaptörvény és törvények

§ *Magyarország Alaptörvénye*

1908

§ *a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyoknak az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országokkal való szabályozása tárgyában Budapesten 1907. évi október hó 8-án kötött szerződés becikkelyezéséről szóló 1908. évi XII. törvénycikk*

1947

§ *egyes rangok és címek megszüntetéséről szóló 1947. évi IV. törvény*

1949

§ *a Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény*

1964

§ *a turistaforgalom vámkönnyítéseiről szóló, New Yorkban 1954. június 4-én kelt Egyezmény, valamint az Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 1964. évi 2. törvényerejű rendelet*

1969

§ *a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1969. évi 8. törvényerejű rendelet*

1989

§ *a sztrájkról szóló 1989. évi VII. törvény*

1993

§ *a honvédelemről 1993. évi CX. törvény*

1994

§ *a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény*

1995

§ *a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény*

§ *a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény*

1996

§ *a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény*

§ *a társasági adóról és az osztalékról szóló 1996. évi LXXXI. törvény*

2003

- § *az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény*
- § *a regisztrációs adóról szóló 2003. évi CX. törvény*

2004

- § *a Belga Királyság, a Dán Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Görög Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, Írország, az Olasz Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság, a Portugál Köztársaság, a Finn Köztársaság, a Svéd Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (az Európai Unió tagállamai) és a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között, a Cseh Köztársaságnak, az Észt Köztársaságnak, a Ciprusi Köztársaságnak, a Lett Köztársaságnak, a Litván Köztársaságnak, a Magyar Köztársaságnak, a Máltai Köztársaságnak, a Lengyel Köztársaságnak, a Szlovén Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetéséről szóló 2004. évi XXX. törvény*

2007

- § *az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény*

2010

- § *a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény*
- § *az állami vagyonnal való felelős gazdálkodás érdekében szükséges törvények módosításáról, valamint egyes törvényi rendelkezések megállapításáról szóló 2010. évi LII. törvény*
- § *a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény*

2011

- § *a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvény*
- § *a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény*
- § *a köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény*
- § *a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvény*
- § *a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCIX. törvény*
- § *a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény*

2012

- § *a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény*
- § *a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény*
- § *a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CLXXXI. törvény*
- § *a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény*

2015

§ *a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény*

2016

§ *a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény*

§ *az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény*

2017

§ *a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény*

§ *az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény*

§ *az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény*

§ *az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény*

16.2.2. Rendeletek

2005

§ *a Magyar Honvédség szolgálati szabályzatáról szóló 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet*

2010

§ *a Kormányhivatalokat felügyelő miniszterek kijelöléséről szóló 5/2010. (XII. 23.) ME rendelet*

2013

§ *a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak Öltözködési Szabályzatáról és a szolgálati igazolványokról, valamint a szolgálati jelvény rendszeresítéséről szóló 44/2013. (X. 8.) NGM rendelet*

2015

§ *a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerveinek hatásköréről és illetékességéről szóló 485/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet*

§ *az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működéséről szóló 5/2015. (II. 27.) NGM rendelet*

2016

§ *a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 45/2016. (XI. 29.) NGM rendelet*

§ *a rangadományozás és ranghasználat részletes szabályairól szóló 6/2016. (X. 12.) KKM rendelet*

§ *az uniós vámjog végrehajtásának részletes szabályairól szóló 11/2016. (IV. 29.) NGM rendelet*

§ *a vámeljárással kapcsolatos alkalmazandó NATO okmányok köréről, alkalmazásuk és kibocsátásuk eljárási szabályairól, valamint a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárással kapcsolatos különös szabályairól szóló 13/2016. (IV. 29.) NGM rendelet*

16.2.3. Nemzetközi jogforrások

- § *Európai Unió Alapjogi Chartája*
- § **Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU Rendelete** (2013. október 9.) *az Unió Vámkódex létrehozásáról*
- § **A Bizottság (EU) 2015/2446 felhatalmazáson alapuló** (2015. július 28.) *a 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Unió Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó részletes szabályok tekintetében történő kiegészítéséről*
- § **A Bizottság (EU) 2015/2447 végrehajtási rendelete** (2015. november 24.) *az Unió Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról*
- § **A Bizottság (EU) 2016/341 felhatalmazáson alapuló rendelete** (2015. december 17.) *a 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Unió Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó, a szükséges elektronikus rendszerek működésbe lépéséig alkalmazandó átmeneti szabályok tekintetében történő kiegészítéséről, valamint az (EU) 2015/2446 bizottsági felhatalmazáson alapuló rendelet módosításáról*
- § **A Tanács 2658/87/EGK rendelete** (1987. július 23.) *a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról*
- § **A Tanács 1186/2009 EK rendelete** (2009. november 16.) *a vámmentességek közösségi rendszeréről*
- § **A Tanács 1987. július 23-i 2658/87/EGK rendelete** *a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról*

17. TÁRGYMUTATÓ

A, Á

adó	12, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 41, 42, 47, 51, 54, 61, 72, 73, 84, 85, 86, 113, 116, 119, 121, 140, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 174, 178, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 200, 203, 204, 205, 207, 210, 212, 213, 215, 216, 217, 220, 224, 232, 238, 247, 260, 264, 265, 284, 286
Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal	26, 27, 28, 29, 265
adó- és vámhatóság	12, 34, 39, 40, 41, 47, 54, 72, 73, 84, 85, 86, 113, 119, 140, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 178, 215, 247
adó fogalma	193
adóalany	28, 189, 194, 196, 197, 211, 219, 220
adóalap	196, 197, 203
adóellenőrzés	198, 202
adóelfüggesztés	211, 220
adóhatóság	28, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 215, 225
adómentesség	187, 196, 197, 211
adómérték	196, 197
adórendszer	26, 30, 185, 188, 190, 195
adótárgy	196, 197
adózó	193, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206
Áfa	195, 197, 206, 232, 238, 260, 264, 265
alakítás	97, 98, 99
alakzatok	99, 100, 101
alapszabadság	69, 74
alapvető jogok	77
alapvető jogok	123, 124, 132, 199
alegység	110, 112
alkohol	208, 214, 219
alkoholtermék	210, 214, 217
állami funkciók	13, 14, 43
alszámok	241, 255, 258, 259, 270
általános forgalmi adó	194, 195, 232
áru csoportok	254, 255, 270
árunyilatkozat	238, 239, 240, 241, 242, 243, 245
áruosztályok	254, 255, 270
áruosztályozás	239, 248, 260, 262
ásványolajfélék	212
áthelyezés	51, 53, 54, 55, 156, 270

B

belső áthelyezés	54
beszállításra kötelezés	149
bűncselekmény	131, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 152

C

cenzus	182
--------	-----

Cs

csőböradó	182
-----------	-----

D

dohány	210, 211, 214, 216, 219, 221
dohánygyártmány	214

E, É

egészségügyi pótlék	73
egyenruhák	89, 90, 118
egyenruhás állomány	93
egyenruha-szabályozás	89
éjszakai pótlék	72
elfogás	141, 144
előállítás	141, 144, 145
előljáró	62, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 162, 164, 176
energiatermékek	214
erjesztett ital	214
eskü	49, 162, 278
Európai Unió	75, 210, 212, 216, 218, 223, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 242, 250, 257, 261, 262, 266, 291, 293

F

feljebbvaló	106, 107, 109
felmentés	62, 156
felszerelési tárgy	96
felvételi eljárás	159
fogyasztási adó	190
füstpénz	182, 186

Gy

gyakorló öltözet 95

H

habzóbor 214
 hadsereg 14, 89, 101, 111, 116, 185
 hallgatói jogviszony 159, 171, 174, 179
 hivatásos állomány 40, 46, 47, 49, 51, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 70, 113, 114, 119, 120, 122, 134, 135, 136, 138, 140, 162, 169, 278
 hivatásos szolgálati jogviszony 7, 71, 81, 82
 honvédség 14, 23, 90, 109, 113, 118, 119, 120, 122

I,Í

idegen-nyelvtudási pótlék 72
 időpótlék 70, 74
 igazoltatás 17, 140, 142, 143, 153, 154
 illetmény 63, 65, 67, 68, 69, 73, 74, 76, 80, 82, 156, 163
 illetmény nélküli szabadság 63, 76, 80, 82
 illetményrendszer 69, 70, 286
 integráció 26, 27, 28, 35, 286
 integrációs folyamat 27
 intézkedések 138, 139, 140, 141, 144, 149, 152, 153, 154, 215, 231, 235, 236, 237, 238, 239, 257, 260

J

jogállás 31, 39, 156
 jövedék 29, 190, 207, 208, 209, 210, 212
 jövedéki adó 195
 jövedéki ellenőrzés 194, 211

K

kamara haszna 183, 184
 kapnikon 182
 kényszerítőeszköz 152
 készenlét 73, 83, 84, 86, 87
 készenléti pótlék 73
 kilenced 182
 kiválasztás 44, 45, 288
 Kombinált Nomenklatúra 249, 250, 251, 252, 253, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 267, 270, 285, 289
 közbiztonság 14, 16, 20, 21, 113
 közigazgatás 14, 15, 23, 32, 65, 66, 283, 286
 közös megegyezés 52, 60, 172
 köztes alkoholtermék 214
 közúti ellenőrzés 149, 154
 közvetett adók 188, 194, 195, 224
 közvetlen adók 194
 közszolgálati pótlék 71, 74

különleges eljárások 231, 234, 237
 külső áthelyezés 54

L

lefoglalás 17, 149, 150, 151, 216
 legitim fizikai erőszak 17
 lemondás 61
 létesítmény őrzés-védelmi intézkedés 141, 152

M

magánlakás 125, 146
 munkakör 40, 42, 43, 45, 46, 48, 51, 52, 53, 55, 62, 67, 73, 74

O,Ó

orvosi vizsgálatra kötelezés 149, 151

Ö,Ő

öltözködési szabályzat 90
 ösztönzési rendszer 67, 74

P

pályakezdő 47, 48, 87
 pályázatás 44, 288
 parancsnok 102, 110, 179
 paroli 94, 121, 122
 paszománycsik 94, 121, 122, 123
 pénzügyőr tisztjelölt 156, 166, 169, 177, 279, 280, 282, 288
 pénzügyőri intézkedések 149
 pótlékok 70, 158
 pótszabadság 76, 77, 78, 79, 81, 82, 87
 próbaidő 44, 48, 49, 60, 163, 171, 172

R

raj 99, 101, 102
 rangidős 109
 rejtett ellenőrzés 141, 153, 154, 155
 rendes szabadság 76
 rendészet 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 33, 115, 121, 138, 153, 283, 284, 287, 288
 rendészeti felsőoktatás 156
 rendészeti igazgatás 14
 rendészeti szervek 16, 17, 18, 22, 39, 65, 93, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 284
 rendfokozati jelzések 94, 122
 rendkívüli munkaidő 76, 83, 86
 rendvédelem 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 284, 287

rendvédelmi szervek 17, 19, 20, 21, 22, 28, 33, 55,
88, 95, 99, 108, 133, 284
ruházati ellátmány 91, 92

S

sör 209, 214

Sz

szabad forgalomba bocsátás 228, 231, 232, 234, 239
szabálysértés 148, 152
személyi jövedelemadó 191, 194, 195, 205, 268
szolgálati egyenruha 92, 95
szolgálati igazolvány 93
szolgálati jogviszony 40, 41, 44, 46, 47, 48, 49, 51,
53, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 63,
70, 71, 81, 82, 84, 133, 156,
179
szülési szabadság 63, 79

T

tagállam 220, 225, 226, 227, 230, 234,
236, 242, 243, 254, 257, 260
TARIC 256, 257, 259, 260, 268, 270
társasági egyenruha 92, 94, 95
tartozásvizsgálat 149, 151
tértiárak 233

tiszteletadás 106, 107, 108, 109, 110, 111
tisztjelölti jogviszony 156, 159, 160, 161, 169, 170,
171, 172, 173, 174, 175, 176,
177, 179

tisztjelölti rendfokozat 122
tized 183, 186
toborzás 44, 45
túlmunka 76, 83, 84, 85, 86, 87

U,Ú

uniós vámkódex 228, 230, 234

V

váll-lap 94, 117, 121, 280, 281
Vám- és Pénzügyőrség 26, 27, 28, 29, 91, 95, 269
vámeljárások 223, 231, 236, 245, 252
vámellenőrzés 152, 231, 236
vámfelügyelet 235, 236, 238, 244
vámfizetési kötelezettség 225, 238
vámszabad területek 236
vámtarifák 248, 249, 263
vám tartozás 232, 239, 242, 243, 244, 245,
246, 247
vámterület 223, 225
vámunió 223, 225, 226, 228, 230, 244
végkielégítés 64, 156
vegyes ruhás állomány 93
vezénylés 51, 56, 57, 58, 62, 109, 270

